

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Summa de casibus conscientiae

Astesanus <de Ast>

Venedig, 18.III.1478

Incipit liber 3us

[urn:nbn:de:bsz:31-310618](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-310618)

¶ Isti sunt tituli tertij libri q̄ ē de h̄ctibus
 omnibus.

De appropriatione rerum.	i.
De p̄scriptione.	ij.
De tractibus in om̄ni.	iii.
De obligatione ⁊ stipulatione.	iiii.
De renunciatiōe h̄cticioꝝ iuris.	v.
De pactis.	vi.
De transactione.	vij.
De emptione ⁊ venditione.	viii.
De permutatione.	ix.
De mutuo.	x.
De usura.	xi.
De societatis tractu.	xii.
De pignozibus.	xiii.
De locato ⁊ conducto.	xiiii.
De emphiteosi.	xv.
De modato.	xvi.
De deposito.	xvii.
De feudis.	xviii.
De solutionibus.	xix.
De donationibus inter vivos.	xx.
De donationibus cā mortis.	xxi.
De legatis.	xxii.
De fideicommissis.	xxiii.
De hereditate.	xxiiii.
De heredis institutione.	xxv.
De substitutionibus.	xxvi.
Qui testari possunt.	xxvii.
De testamentis.	xxviii.
De prudentis testium.	xxix.
De testibus testamentoꝝ.	xxx.
De testamento in scriptis.	xxxi.
De testamento cecī.	xxxii.
De causis quibus testamētū inuile redditur vel rampitur.	xxxiii.
De codicillis.	xxxiiii.
De successione ab intestato.	xxxv.
Ad quid heres teneatur.	xxxvi.
De suffragiis defunctoꝝ.	xxxvii.
De orationibus ex̄tū tā in patria q̄ in purgatorio.	xxxviii.

De h̄ctū p̄carij q̄re in li. vi. ti. xxxviij.

Incipit liber 3° de appropriatiōe rez. ti. i.

Initis per

de grām duab^{us} p̄tibus
 huius s̄ime scz p̄ma d̄
 p̄ceptis. ⁊ 2^a de v̄tutib^{us}
 ⁊ v̄tutib^{us}. restat p̄osequi
 tertiā p̄tē eiusdē de h̄cti-
 bus ⁊ volūtati^{bus} v̄ltimis. Et q̄ in q̄busdā
 h̄ctib^{us} ⁊ volūtati^{bus} v̄ltimis transferūt rez
 d̄n̄ia. que quidē trāsseri nō possent iuste
 si nō eēt distincta ⁊ appropriata. ideo p̄mo
 cōsiderandū ē de rez appropriatiōe. Et circa
 hāc querunt plura. s̄. v̄tū possessio rerum
 exteriōꝝ sit homini naturalis. B̄. q̄ sic. ut
 oīdit p̄bs p̄ politicoꝝ. p̄ h̄ q̄ imp̄fectiora
 sunt p̄pter p̄fectiora. h̄. enim exteriōra solū
 deo subiacēt quātū ad suā naturā. quia ei
 soli oīa ad nutū obediūt. s̄. quātū ad usū
 h̄z homo naturale d̄n̄iū eoz. q̄ p̄ rōnez ⁊
 voluntatē eis quasi p̄pter se factis v̄tū p̄t
 ad suā v̄tilitatē. v̄tū h̄ d̄n̄iū p̄uenit homini
 fm̄ rōem in qua v̄i imago p̄sistit. q̄ bene
 osiditur ḡn̄. i. Faciamus boiem ad ima. ⁊
 s̄. i. no. ⁊ p̄sistit piscibus maris ⁊c. Utrū
 rez d̄n̄ia in statu inocētie fuissent distincta
 B̄. fm̄ scoti. 4. di. is. q. 2. ar. i. q̄ non imo
 erāt om̄nia. ⁊ fm̄ legē nature. ut patet p̄
 illud quod d̄r di. 8. c. i. Jure v̄o nature sūt
 oibus oīa om̄nia. ⁊. iz. q. i. dilectissimis.
 Et fm̄ legē v̄ni sapiētis greci. v̄tū di. 8. quo
 iure. ⁊ ē d̄m̄ ang. sup̄ Jo. Jure inq̄t d̄no
 d̄n̄i ē terra ⁊ plenitudo ei^{us}. Jure v̄o huma
 no d̄ic̄t. hec domus est mea ⁊c. Ratio autē
 huius est duplex. vsus rez enī ita p̄ptere
 d̄z hoibus fm̄ rectā rōnē: sicut p̄gruit ad
 pacificā p̄uatiōez ⁊ necessariā sustentati
 onē. In statu autē inocētie om̄nis vsus
 rez sine distinctiōe d̄n̄ioꝝ magis valuit
 ad v̄tū q̄. q̄ tunc nullus occupasset q̄b
 alteri necessariū fuisset. s̄. q̄b quilibz p̄mo
 sibi necessariū ad vsū occupasset: hoc ad
 vsū habuisset. hoc etiā mō tunc magi ad
 sustentationē vsus rez cōis suffecisset q̄ si
 p̄ appropriatiōez v̄ni factā alijs vsus p̄clu
 sus fuisset. Hec scot^{us} ibidē. Utrū p̄ceptū
 illud. s̄. ce habēdo oīa cōia adhuc maneat
 ita q̄ nulli rē aliquā p̄p̄uā possidere liceat
 B̄. q̄ nō. s̄. est post lapsum renocati. quin
 imo d̄icit ang. ⁊ heresib^{us}. q̄ sunt aliq̄ he
 retici qui se vocāt aplicos ex hoc q̄ p̄ntāt
 nullā spem habere eos q̄ v̄tunt his rebus
 quibus ipsi carent. s̄. p̄ingibus ⁊ aliquib^{us}
 possessionib^{us} q̄si p̄p̄is. Et aut post lapsuz
 p

renocati rōnabilr. ppter duo supradicta. p^o qz esset hō pacificā iurisdictionē: vt p se patet. 2° qz eēt hō necessariā sustentationē. qz boies nō ita sollicitē cōia pcurarēt. 7 etiaz fortiores necessaria rēdilib^o auferret. Sciendū tū fm tho. 2° 2°. q. 66. ar. 2. c. q. circa huiusmodi necessaria duo pueniūt boi. s. potestas pcurādi 7 dispēlandi. 7 quo ad hoc homini aliqua tāqz ppria possidere ē licitū: 7 ē humane vite necessariū vt p dēz ē. Aliud ē vsus rei ipi^o: 7 quo ad hoc non dō homo habere res exteriores quasi ppriās s. quasi cōes. vt scilicet ez facile cōicet eas alijs in necessitatib^o. i. thim. vlti. Diuitib^o huius seculi pēpē. seqt. Facile distribuere 7 pmutare. Et sic dicit ambro. 7 habet di. el. vj. sicut hi. circa mediū capli. Nemo ingt dicat ppriū quod est commune. Sed dato qz sit renocati illud pceptū: querit p quā legē facta sit appropriatio rez. Rūdet scot^o vbi supra qz nō ē facta p legē diuinā vt p 3 di. 8. c. p allegato quo iure. nec p legē nature. qz nō apparet qz lex nature dēterminet ad opposita. ipa autē dēterminauit qz oia essent cōia. vñ videt dēcēdū qz scā sit p legē positinā. 7 ex hoc etiā seqt qz p^o distinctio dñioz facta fuerit p aliquā legē positinā. Ad hoc autē qz illa pma distinctio fuerit iuste facta opz qz illa lex eēt iusta. ad hoc vō vt illa lex eēt iusta necessariū fuit qz ei^o latoz hēret dno. s. pūdentia in se vel i suis piliarijs p quā discerneret fm rectā rōem qd faciēdū erat p pmutate. Et 2° auctoritatē sine qua ei^o iūta nō ligarē. Est autē auctoritas siue pncipal^o duplex. vna ē paterna. 7 hec est iusta ex lege nature qz oēs filij tenēt patrib^o obedire nec ē p legē aliquā. s. moysi vel euāgelij reuocata s. magis pfirmata. Alia auctoritas ē politica qz est sup e tncos. 7 hec pōt eē iusta ex pmutate pscnsu 7 electōe ipi^o pmutatis. vt talē auctoritatē hñs condere possz legē p quā dñia rerū distinguerēt. 7 hoc mō pbabile ē factū fuisse. nā vel noc post diluuiū distūxit terras filijs suis: vel ipsi diuiserūt inter se. 7 lex aliqua pmutata ē vel a patre. vl ab aliquo ab eis electo in pncipē: vel a cōmunitate. cui scz electo cōitas ipsa pmutate istā auctoritatē terras distinguēdi vel occupādi. qz lex fuit aut potuit esse ista. scz qz res tūc nō occupata illi^o eēt qz pns eā occuparet. Et tūc distūserūt se sup faciē terre: 7 vnus occupauit regionē vnā. 7 alius aliā. Dec seo. 4. di. 15. q. 2. ar. i. **O**bi autē quia

dicat ab hñs. 4. et hñs. qz cōis oīuz possessio est nālis. B^o hoc p tāto dñ. qz hñs ius nāle nō ē facta distinctio possessionū: s. hñs codicē humanū: qd pūns ad ius positinū vñ pprietas possessionū nō ē hñs ius nāle s. ei supaddit p adimutionē rōis humane. Secūdū autē alex. an. 3. t. i. c. de ordiatis ad pmutatē lege nāli. q. 2. c. notādū qz circa cōmunitatē 7 pprietatē rez lex nālis aliqd dicit qz rebū. aliqd qz bonū. aliqd qz equū. Quia rebū dicit qz in necessitate oia sunt cōia. 7 hoc mō rez cōicatio ē sub pcepto. Quia vō bonū dicitur i statu nature bñ institute oia eē pmutata. i. stata vō nature corrupte dicit qz bonū ē aliqua eē ppria. Quia equū dicitur aliqua eē inapprobabilia: vt aer ē mare littoza. 7 qz aliqz que sunt approbabilia: si nulli^o sint boies occupanti pcedant. qd cni sub nulli^o est dñio pcedit occupati. Et dicit hñs. qz naturalis est acquisitio rez que terra mariqz capiunt: vt captio anium 7 piscium.

De pscriptioe titulus. 2.

Postea pnsiderandū ē quōd rez dñia iuste tñsferat. hec autē traslatio fieri pōt duplx. Vno mō auctoritate publica. s. pncipis vel legis. Alio mō auctoritate pmutata ipi^o dñi immediate possidētis. p^o fit in pscriptōe 2° in hñsō vel tōnādo. Pūmo autē pscriptōe ē ex pmo. s. ex pscriptōe. 7 p qd ē pscriptio. 2° quot 7 qz exigunt ad pscriptio nē. 3° quot sunt spēs pscriptōis. 4° que res pscripti pnt 7 qz nō. 5° quib^o modis iurati pnt pscriptio. 6° qz sit ei^o effectus. Circa p^o sciendū qz pscriptio vel vsucapio ē acquisitio vtilis dñi vel directi p pseruationē possessionis tēporis legis distincti. i. p spaciū tēporis a lege distincti. Est autē dñium directū illud qd hñs vō 7 pncipalis dñis rei. vtile dñium ē illud qd hñs ille qz nō est dñis fm vītate s. hñs rei vtilitatē ac si eēt cōmin^o ei^o. vt vasallus feudatari^o 7 hi^o. Est autē vsucapio pprie pscriptio i immobilib^o ac etiā in reb^o inco:pozalib^o: vt sūt seruitutes actōes 7 hi^o. c. 7. c. cā pos. 7 ppri. cū ecclia. Circa 2° sciendū qz in pscriptioe canonica qtuor requirunt. p^o est bona fides. s. qz qz possidet rem quā possidet credat eē suā: vel credat tradēt eē dñi: vel hñs ius distrahēdi: lz i scōt. ff. de v. sig. bone fidei. 7 hñs bona fides

semper presumit nisi mala probet: cum presumat
 ignorantia nisi probet scia. ff. de pba. vi. de
 etiam bona fides l3 erret i iure. e. d. in pa.
 cura pastoral l3 sec? sit de usufructu. ff.
 e. de usufructu. l. nuq. s. i. fm goss. hosti. vo
 7 ber. intelligit. e. cura. qm p scribēs errat in
 scio. vt qm eps credit sine pscia capli: 7 cre
 dit q habuerit pscia capli. l3. n. recipiēs
 erret i scio: intelligit tñ bonā fidē hē. S3
 7 fm ips hosti. dñ bona fides l3 erret i iur
 si vir cederit rē alienā vrozū putati donati
 onē valē: ex q donatōe n sit fact? pāpior
 tic. n. vroz usufructu p donato. ff. p dona
 to. l. si vir vroz. nisi forte an usufructu
 pletā diuortiu fiat. ff. e. p dona. l. si vi
 cas q error iuris in usufructu nō pdest
 vt dictū ē. Rūdet hosti. q spāle ē in b castu
 q error iur? pscia: nec alr bonā fidē hēt
 credit. n. q vir sit dñs: 7 sic errat in facto.
 7 q possit dare: 7 sic errat in iure. 7 iō cuz
 sit error mixt? nō nocet error iuris. ff. eo. l.
 nuq. dñ etiā qd hē fidē bonā l3 habeat
 sciaz dubiā. ff. de vlt. 7 fruct. l. qui scit. s.
 bone fidei. Presumitur autē mala fides
 si tenūciat emptorū q non amat. l. de rei
 ven. si fidi. p totū. vel si qd s leges merce
 tur. vt p3 li. ii. co. ti. de agrico. 7 colo. 7 cen
 sitis. l. que admodum originarios. i fine. l.
 vel si amat a procuratore meo per collu
 sionem. vel si quis amat a luxurioso vel
 prodigo: cui alienatio bonoz inēdicta est
 eū sciat eū pecuniā scorto datur. ff. p em
 ptore. l. q fidi. s. q scis. 7. l. si qd. Rūq3
 ti h3 qd sciaz rei aliene: 7 n usufructu eā
 vt si iudicis decretū iterueniat. e. e. c. i.
 Sciendū autē q nō obest accipiēti mala fi
 des tradētis. ar. e. e. de qra. qd ē vey in
 pscriptōe. 30. vel. 40. ānoz. dūmō nollit
 possessor vti accessōe tēporis illi. s. tradē
 tis: 7 h si recipiēs ignorabat illū malā fi
 dē habuisse. ff. de acq. pos. componi. s. cuz
 qd. vñ nō obstat. l. de pscip. io. vel. 20. an
 noz. in au. si fraude 7 colo. l. male fidei.
 q intelligit de pscip. io. vel. 20. ānoz i q
 ex vq3 pte regrit bona fides. pbāt hec
 oia e. e. si diligēt. i glo. p totū. **A**d hoc
 nō q exigit bona fides emētis noie suo.
 si vō qd amat noie alteri: vt pcurator v
 seruus noie dñi. distingue fm hosti. de suo
 sc3 q aut emit noie pculiari. 7 tūc siue cuz
 mādato dñi siue sui scia siue ignorantia.
 Ignorātia serui nō dñi inspicit: nisi forte
 dñi pntē 7 nō dñicēte emerit. tunc. n. scia
 dñi in pndiciū inspicit: si tñ pns dñicere

nō posset ei nō obesset. Aut emit noie tñ
 dñi 7 ei mādato. 7 tūc aut mādanti recipit
 de incerto: 7 tūc idē ē qd d. 7 si sine mādā
 to amat dñi serui vitiosū. aut mādanti de
 certo: 7 tūc inspicit scia dñi: nō serui. 7 idē
 dō3 ē de usufructu. Et sicut ē distinctū de
 seruo: ita etiā distinguēdi ē de filiofamilias
 fm azonē. Qm aut qd emit vt pcurator n
 mica: scia vel ignorantia dñi tñ ē spectāda
Item notat hosti. q i usufructu regrit
 tps traditōis nō tps dñi: vt i emptōe
 bona fides. puta credo me tibi habere. io.
 libras ex stipulatōe: to tibi equū alicnum
 quē possideo i solutōe. p bis. io. libris. vti
 qd usufructu hūc equū. ff. e. l. i. Et sic ins
 erro: dat titulū usufructu. sec? ē de empt
 one. si. n. ex cā emptōis putē me tibi teneri
 ad traditōe: eg: 7 iō trado: nō h3 locū usu
 capio p empto: q emptio nō pcessit: neq3
 p soluti ex cā emptōis credat. diuersita
 tis hui? rō ē: q i ceteris causis tps solutio
 nis inspicit. nō. n. refert cū stipulo: utri ill
 qd stipulo: scia alicnū ē: vel nō. s. sufficit
 q putē eē tū cū solueris. In emptōe autē
 inspicit tps dñi: 7 solutōis. ff. p emp. l. 2. s.
 i. si. Secūdu autē qd regrit in pscriptōe ē
 ins? titulus. e. e. si diligēt. 7 dñi b titulus
 eā possidēdi. vt donatio emptio 7 hi? ceri
 git aut eā vā nō legitima fm goss. qz si le
 gitima foret locū pscriptio nō hēt. qz ead
 res ex duab? causis acqri nō posset. e. e. de
 fide instr. int dilectos. s. ceterz memorati.
 in si. vbi grā. in donatiōe q sit ab epō sine
 pscia capli ver? titulus nō tñ legitimus
 nec sufficiens pstat cā3 possidēdi 7 pscribē
 di. Et fm b intelligi pōt illud e. e. de qra.
 sic 7 titulus errone? pstat cā3 pscribēdi. ff.
 p suo. l. si. fm. goss. vñ nō regrit q sit iust
 titulus talis q tribuat dñiū. e. e. veniēs.
 s. titulus alicūis dat cā3 pscribēdi. vt e. e.
 e. si diligēt. in glo. vbi dñi q titulus p tāto
 dñi iust? qz dat cā3 pscribēdi: licz in vitate
 nō sit iust? qz tūc nō cēt pscriptio necessa
 ria. vñ min? iust? titulus dat cā3 pscriben
 di: si asit bona fides. s. vt credat titulū suf
 ficere. **S**3 nuq3 necesse ē titulū allega
 re 7 pbare. R? circa b fuerūt plures opi.
 s. tene qd notauerūt ber. 7 moderni i. c. si
 diligēt. quoz opinio approbat. li. 6. e. epm
 vbi dñi q in pscriptōe sufficit bona fides.
 vbi ius cōe vel pscriptio nō ē pscribētē.
 al? op3. i. necesse ē titulū allegare 7 pbare
 nisi sit tāti tps pscriptio: e? hui? memoria
 nō existat. vt ibidē. Et aduerte fm Jo. an.
 p z

ibide. q. aliud e. e. s. ins. e. d. e. 7 aliud s. ins. p. uati. n. n. e. s. ins. e. d. e. q. aliq. i. fundo meo. seru. tute. a. e. g. rat. s. p. o. t. i. e. p. t. e. r. i. u. s. e. d. e. est. aut. p. t. r. a. i. u. s. m. e. i. i. p. u. t. e. r. q. m. i. b. i. s. i. n. e. g. l. i. g. e. s. f. u. i. e. x. e. v. i. g. i. l. a. t. i. v. b. i. q. p. e. t. i. t. o. r. f. u. n. d. a. t. i. n. t. e. n. t. i. o. n. e. i. u. a. s. u. p. i. n. s. e. d. e. p. s. c. r. i. b. e. s. h. z. t. i. t. u. l. i. p. b. a. r. e. a. l. i. t. e. r. n. o. n. i. s. i. p. s. u. m. p. t. i. o. h. a. b. e. a. t. p. t. r. a. e. u. i. s. z. q. u. o. p. b. a. b. i. t. p. s. c. r. i. p. t. i. o. t. a. t. i. t. p. i. s. R. s. m. h. o. s. t. i. e. x. e. v. i. s. i. g. q. p. n. o. n. a. l. e. p. b. a. b. i. t. p. t. e. s. t. e. s. q. d. i. c. e. t. s. e. h. e. r. e. t. a. l. e. p. s. c. i. a. z. q. s. e. m. p. v. i. d. e. r. u. t. 7. a. u. d. i. e. r. i. t. i. t. a. e. e. n. e. c. v. n. q. s. p. t. r. a. r. i. u. i. 7. q. c. o. i. s. e. 7. s. e. m. p. f. u. i. t. o. p. i. o. q. s. i. c. f. u. e. r. i. t. S. i. a. u. t. a. d. u. e. r. s. a. r. i. p. t. r. a. h. o. c. p. b. a. r. e. v. e. l. i. t. t. e. s. t. e. s. e. i. u. s. d. i. c. e. r. e. t. e. b. e. t. s. e. t. a. l. e. h. e. r. e. c. o. s. c. i. a. m. q. t. a. l. i. t. y. p. e. p. t. r. a. r. i. u. a. t. a. l. i. b. v. i. d. e. r. u. n. t. v. e. l. a. u. d. i. e. r. u. n. t. Q. u. i. d. e. r. g. o. s. i. p. s. v. t. r. a. q. s. p. b. e. r. R. s. p. s. e. r. a. n. t. t. e. s. t. e. s. m. a. g. i. s. i. d. o. n. e. i. 7. q. u. i. d. i. c. u. n. t. a. p. t. i. o. r. a. e. x. e. t. e. s. t. i. i. n. n. o. s. t. r. a. v. b. i. t. e. s. 7. s. i. c. d. i. c. e. t. e. s. s. e. v. i. d. i. s. s. e. p. t. r. a. r. i. u. p. f. e. r. r. i. t. e. b. e. r. e. n. t. c. u. a. l. i. s. f. a. t. a. g. a. t. n. e. g. a. t. i. u. a. 6. q. s. i. a. c. t. o. r. p. t. o. t. u. Q. u. i. d. s. i. a. d. u. e. r. s. a. r. i. v. e. l. l. e. t. p. b. a. r. e. p. s. c. r. i. b. e. t. e. n. u. l. l. o. t. i. t. u. l. o. p. o. s. s. e. d. i. s. s. e. s. i. p. o. t. i. p. n. i. o. l. e. r. i. a. 7. s. i. c. m. a. l. a. f. i. d. e. a. b. i. n. i. t. i. o. n. a. q. u. i. d. o. z. a. n. d. i. r. i. R. i. d. e. t. b. e. r. e. x. e. q. m. q. s. i. c. q. i. s. t. e. p. o. s. t. e. a. p. s. c. r. i. b. e. n. p. o. t. u. i. t. e. x. e. v. i. g. i. l. a. t. i. 7. i. e. l. 3. m. q. d. r. e. g. r. i. t. e. p. t. i. n. u. a. t. i. o. p. o. s. s. e. s. s. i. o. n. i. s. s. q. r. e. s. s. i. t. p. o. s. s. e. s. s. a. p. t. i. n. u. e. v. s. z. a. d. f. i. n. e. p. s. e. r. i. p. t. o. i. s. s. i. n. e. i. s. r. u. p. t. o. e. x. e. i. l. l. d. c. i. r. c. a. m. e. d. i. u. s. s. q. v. e. z. s. i. s. i. p. o. s. s. e. s. s. i. o. i. s. r. u. p. t. a. t. p. t. r. a. p. t. i. n. u. a. r. i. n. o. p. o. t. i. t. c. u. s. e. q. u. e. n. t. i. b. i. m. o. r. e. g. r. i. t. s. p. a. c. i. u. 30. a. n. o. z. s. i. p. s. c. r. i. p. t. o. r. p. o. s. t. e. a. n. a. c. i. s. c. a. t. u. r. p. o. s. s. e. s. s. i. o. n. e. v. e. l. 40. a. n. n. i. s. p. o. s. t. e. a. p. s. c. r. i. b. i. t. I. t. e. n. i. s. i. i. l. l. o. c. a. s. u. q. u. i. p. o. s. s. e. s. s. o. r. r. e. c. u. p. a. t. s. i. t. b. o. n. e. f. i. d. e. i. t. u. c. e. n. i. f. o. r. t. e. s. t. a. t. u. t. o. t. y. p. e. p. s. c. r. i. b. e. r. e. t. e. t. e. x. e. p. r. e. s. c. r. i. p. t. 30. a. n. o. l. s. i. q. u. i. t. i. e. s. t. p. o. s. s. e. s. s. i. o. n. o. s. i. t. p. t. i. n. u. a. p. s. c. r. i. p. t. i. o. i. n. c. h. o. a. t. a. e. n. i. a. r. e. s. i. t. u. o. p. s. i. e. s. v. a. c. a. t. e. h. e. r. e. d. i. t. a. t. e. 7. t. i. p. o. s. s. e. s. s. i. o. n. o. e. i. n. h. e. r. e. d. i. t. a. t. e. s. i. t. e. v. s. u. c. a. p. i. l. n. u. i. q. s. E. t. i. n. t. e. l. l. i. g. e. q. p. s. c. r. i. b. e. s. n. i. t. e. n. e. t. p. b. a. r. e. p. t. i. n. u. a. t. i. o. n. e. p. o. s. s. e. s. s. i. o. n. i. s. q. z. h. o. c. e. e. t. i. m. p. o. s. s. i. b. i. l. e. s. i. s. u. f. f. i. c. i. t. q. p. b. e. r. s. e. p. o. s. s. e. d. i. s. s. e. i. n. t. p. i. s. p. r. i. c. i. p. i. o. m. e. d. i. o. 7. f. i. n. e. L. n. e. t. e. s. t. a. t. u. r. e. f. u. n. l. s. i. m. a. t. e. r. a. d. s. i. Q. u. a. r. t. u. e. q. r. e. s. n. o. s. i. t. v. i. t. i. o. s. a. r. e. s. a. u. t. v. i. t. i. o. s. a. s. i. s. i. t. f. u. r. t. i. u. a. v. e. l. v. i. p. o. s. s. e. s. s. a. q. u. a. n. o. t. i. n. f. u. r. v. e. l. r. a. p. t. o. r. s. i. n. e. c. a. l. i. q. s. a. l. i. n. s. l. z. a. b. e. i. s. e. m. e. r. i. t. v. e. l. a. l. i. t. e. r. b. o. n. a. f. i. d. e. h. a. b. u. e. r. i. t. p. s. c. r. i. b. e. r. e. v. l. v. s. u. c. a. p. e. p. o. t. i. n. s. t. i. e. s. f. u. r. t. i. n. e. p. t. o. t. u. I. t. e. p. r. i. e. t. e. r. p. d. i. c. t. a. s. m. h. o. s. t. i. r. e. g. r. i. t. i. n. v. s. u. c. a. p. i. o. n. e. r. e. i. t. r. a. d. i. t. i. o. v. e. l. q. u. a. s. i. p. u. t. a. p. s. u. m. i. t. u. r. t. r. a. d. i. t. a. p. p. t. e. r. p. a. t. i. a. m. 7. s. c. i. a. m. 7. h. i. q. z. n. e. c. s. i. n. e. p. o. s. s. e. s. s. i. o. n. e. q. u. e. n. o. a. c. q. r. i. t. s. i. n. e. t. r. a. d. i. t. i. o. n. e. v. e. l. q. u. a. s. i. v. s. u. c. a. p. i. o. p. e. c. c. i. d. i. t. s. i. c. s. i. n. e. p. o. s. s. e. s. s. i. o. n. e. p. t. o. t. u. R. e. g. r. i. t. e. t. i. a. q. d. i. s. t. r. a.

h. e. s. 7. t. r. a. d. e. s. h. a. b. e. a. t. b. o. n. a. f. i. d. e. s. i. e. n. i. m. a. l. e. f. i. d. e. i. p. o. s. s. e. s. s. o. r. a. l. i. e. n. a. u. e. r. i. t. r. e. a. l. i. e. n. a. d. i. s. o. e. i. u. s. i. g. n. o. r. a. t. e. s. p. e. c. t. a. t. p. s. c. r. i. p. t. i. o. 30. a. n. o. z. s. i. a. u. t. c. o. s. c. i. e. n. t. e. i. m. p. u. t. e. t. e. i. s. i. n. f. r. a. s. u. a. t. p. a. l. i. t. e. n. o. f. u. e. r. i. t. p. r. e. s. t. a. t. e. r.

Equit. videre de tertio. f. de sp. b. p. s. c. r. i. p. t. o. i. s. h. e. a. u. t. s. u. n. t. d. u. e. q. u. a. t. i. a. d. m. a. t. e. r. i. a. p. a. t. e. v. n. a. e. l. o. g. i. t. p. i. s. v. t. d. e. e. a. n. o. z. i. n. t. e. r. p. a. t. e. s. q. u. i. s. u. n. t. i. n. c. a. s. u. p. u. i. n. c. i. a. v. e. l. 20. a. n. o. z. i. n. t. e. r. a. b. s. e. n. t. e. s. s. q. s. u. n. t. i. n. d. i. u. e. r. s. i. s. r. u. i. n. c. i. s. a. l. t. e. r. a. e. l. o. g. i. s. s. i. m. a. v. t. 30. v. e. l. 40. a. n. o. z. 7. v. t. r. a. q. s. l. p. m. a. 7. 2. a. p. s. c. r. i. p. t. i. o. h. z. l. o. c. i. p. t. r. a. l. a. y. c. o. s. 7. p. s. o. n. a. s. d. n. a. t. a. s. v. t. i. s. q. 3. s. p. o. t. b. o. d. i. e. e. n. i. v. t. d. i. c. t. u. e. s. m. a. l. e. f. i. d. e. i. p. o. s. s. e. s. s. o. r. e. a. l. i. e. n. a. t. e. r. e. i. g. n. o. r. a. n. t. e. r. e. i. d. i. s. o. s. p. e. c. t. a. t. p. s. c. r. i. p. t. i. o. 30. a. n. o. z. I. p. o. a. u. t. d. i. s. o. s. c. i. e. n. t. e. s. i. n. o. f. u. i. t. l. i. t. e. p. r. e. s. t. a. t. e. r. s. u. f. f. i. c. i. u. t. d. e. e. a. n. i. i. n. t. e. r. p. a. t. e. s. 7. 20. i. n. t. e. r. a. b. s. e. n. t. e. s. v. t. i. n. a. n. e. v. t. s. p. e. n. l. a. r. g. i. s. r. u. r. s. u. s. p. t. o. t. u. c. o. l. l. 9. n. e. c. h. o. c. c. r. e. d. i. t. h. o. s. t. i. c. o. r. r. e. c. t. u. z. e. e. p. p. e. l. l. i. u. e. x. e. q. m. S. z. q. d. s. i. p. s. c. r. i. p. t. i. r. e. t. u. a. t. e. p. a. t. e. p. q. u. i. n. q. a. n. o. s. 7. v. e. i. n. d. e. t. e. a. b. s. e. n. t. e. p. q. u. o. q. n. u. q. d. p. s. c. r. i. p. t. i. o. e. p. l. e. t. a. R. s. q. n. o. s. i. c. u. r. d. u. p. l. i. c. a. t. u. r. t. e. c. e. n. i. u. v. b. i. n. u. l. l. o. t. y. p. e. f. u. i. s. s. i. p. r. i. s. s. i. c. t. e. x. e. c. e. n. i. o. q. e. q. d. t. e. a. b. s. e. n. t. e. t. r. a. s. i. t. d. u. p. l. i. c. a. r. i. o. z. v. t. i. n. d. a. n. e. s. s. p. s. c. r. i. p. t. i. p. t. o. t. u. C. o. n. t. r. a. a. u. t. o. e. s. e. c. c. l. i. a. s. n. e. c. e. s. s. a. r. i. a. e. p. s. c. r. i. p. t. i. o. 40. a. n. o. z. s. i. n. e. p. s. o. n. a. p. u. a. t. a. s. e. c. c. l. i. a. z. p. s. c. r. i. b. a. t. s. i. n. e. v. n. a. e. c. c. l. i. a. p. t. r. a. a. l. i. a. e. x. e. c. i. l. l. u. d. i. n. p. n. p. t. r. a. t. i. e. m. n. e. g. l. i. g. e. n. t. e. z. e. m. e. r. t. e. r. e. p. l. e. b. e. s. u. a. a. d. f. i. d. e. p. o. s. t. s. e. x. m. e. s. e. s. p. u. t. a. n. d. o. a. t. y. p. e. m. o. n. i. t. i. o. n. i. s. s. i. b. i. f. a. c. t. e. a. u. t. i. n. i. c. i. n. i. s. e. p. i. s. p. s. c. r. i. b. i. t. p. t. r. e. s. a. n. o. s. 7. s. e. x. m. e. s. e. s. p. u. t. a. n. d. o. a. t. y. p. e. m. o. n. i. t. o. i. s. s. i. b. i. f. a. c. t. e. v. a. c. a. t. e. i. q. p. u. e. r. i. t. e. a. s. v. t. h. a. b. e. a. t. i. p. a. m. e. x. e. c. i. i. t. e. r. 7. i. n. g. l. o. I. t. e. p. t. r. a. e. c. c. l. e. s. i. a. r. o. m. a. n. a. e. s. t. n. e. c. e. s. s. a. r. i. a. p. s. c. r. i. p. t. i. o. c. e. n. t. u. a. n. o. z. e. x. e. c. u. m. n. o. b. i. s. i. n. p. n. U. s. u. c. a. p. i. o. v. e. r. o. p. l. e. t. t. r. i. e. n. i. o. e. x. e. c. i. l. l. u. d. i. n. p. n. e. t. i. a. i. n. r. e. b. e. c. c. l. i. a. s. t. i. c. i. s. m. o. b. i. l. i. b. s. m. h. o. s. t. i. 7. g. o. f. i. s. q. 3. s. q. u. a. s. a. c. t. i. o. n. e. s. Q. u. i. d. a. t. i. d. i. c. e. r. u. n. t. q. n. o. i. m. p. l. e. t. i. n. h. i. r. e. b. u. s. t. r. i. e. n. i. o. s. q. u. a. d. r. i. e. n. i. o. s. i. c. u. t. i. n. r. e. b. e. s. i. s. c. i. v. t. i. n. s. t. i. e. s. r. e. s. f. i. s. c. i. h. o. c. a. u. t. t. r. i. e. n. i. u. p. s. i. c. i. t. e. u. a. d. a. l. i. q. u. a. b. o. r. a. d. i. c. i. v. l. t. i. m. e. p. u. n. c. i. t. u. r. s. i. c. l. i. n. v. s. u. c. a. p. i. o. n. i. b. s. I. n. s. u. p. n. o. t. a. q. p. u. a. t. u. s. i. p. o. i. n. r. e. v. e. l. p. s. i. i. a. z. b. o. i. s. q. u. e. t. e. n. z. a. r. o. m. a. n. a. e. c. c. l. i. a. v. e. l. a. l. i. a. n. o. p. s. c. r. i. b. i. t. i. l. l. a. z. m. i. n. o. r. i. s. p. a. c. i. o. e. e. t. i. a. n. o. z. p. t. r. a. r. o. m. a. n. a. e. c. c. l. e. s. i. a. v. e. l. 40. p. t. r. a. a. l. i. a. s. C. a. t. h. o. l. i. c. i. v. o. q. b. o. n. a. f. i. d. e. p. o. s. s. e. d. e. r. u. n. t. 40. a. n. i. s. b. o. n. a. h. e. r. e. t. i. c. o. z. p. o. s. t. m. o. r. t. e. i. p. o. z. q. u. i. q. d. e. c. a. t. h. o. l. i. c. i. p. u. t. a. b. a. t. s. u. p. i. l. l. i. s. b. o. n. i. s. a. b. e. c. c. l. e. s. i. a. r. o. m. a. n. a. v. e. l. a. l. i. a. n. o. p. a. t. m. o. l. e. s. t. a. r. i. l. i. 6. e. s. i. q. u. e.

Equur videre de 4. s. q. res p̄scribi p̄t: 7 q̄ n̄. Circa q̄d sciēdū q̄ ḡna lit̄ oēs res p̄scribi p̄t. oē ins. ois actio. e. ad aures. in fi. Excipiūt t̄i q̄dā que nullo tpe p̄scribi. vt eccle in crib̄ nullo tpe p̄scribit̄: s̄ poti⁹ ex t̄pis diuturnitate angent̄. e. x. de simo. cū in eccle cor p̄re. Itē nō p̄scribit̄ p̄tra obediā v̄stitionē 7 p̄curationē: q̄ debēt rōe v̄stitionis e. x. de p̄scriptōib⁹. cū nō liceat. 7. c. cū ex officij. S. p̄tra. e. x. co. auditis. 7 de capel. mo. c. 2. 7 de p̄uil. cū olim p̄pter. 7 de excep. cū venerabilis. in oib⁹ illis inuit̄ q̄ p̄tra subiectionē 7 obediāz p̄scribit̄. R̄idet ad hoc gof. q̄ subiect⁹ p̄ se t̄m nō p̄scribit̄. s̄ libertatē p̄tra subiectionē. s̄ et̄i p̄uilegiū libertatis p̄cedat̄ in ip̄o canoni p̄t q̄ h̄i p̄ uilegiū renocet̄. e. x. de eccl. oilecti. hoc tam̄ ius implozādī p̄t a subdito p̄scribi. ad q̄d accedit̄. e. x. de fund. patri. l. fi. que lex fe derici incipit̄. Subem⁹ oēs. li. ii. vel subdit⁹ p̄tra obediāz p̄scribit̄ nō noie suo s̄ ei⁹ cui se obediāz tāto tpe p̄stitisse allegat̄. vt p̄scriptio sit inducta. sic videt̄ loq. c. cū oli. c. p̄allegato. p̄t etiā subdit⁹ p̄ se p̄scribere aliqua q̄ p̄tinet ad plati suū. vt e. x. de q̄r ta. 7 de iure patro. cura. Itē eccle 7 etiāz loca religiosa necnō ecclie p̄mitte 7 oblationes nō p̄t a laicis p̄scribi. q̄ nec possi deria. e. x. si diligētī. Itē nō p̄t p̄scribi limes vel q̄d adberet limitī ep̄atū p̄uinciaz vel parrochiaz. i. 6. q. 3. l. 3 in regulis. 7. c. si. inter memoratos. 7 e. x. de parroch. sup. co. Rō ē ne tamini p̄uinciaz ep̄atū vel parrochiaz p̄fundant̄. Itē nec liber homo p̄ seruo possessus p̄t p̄scribi. i. 6. q. 3. §. p̄t. Nec publice funciones agroꝝ. i. p̄nsiōes a colono p̄scribit̄. vt ibidem. Nec colonus p̄scribit̄ fundū quē colit̄. e. x. de p̄scrip. 30. vel. 40. āno. l. male agit̄. p̄ totū. Nec via publica amittit̄ nō vtēdo. ff. de via pub. viā. p̄ totū. Nec aqueductus. e. x. de aqueductu. diligētī. li. ii. Nec q̄daz insignia eccle romane. di. 93. illud. p̄ totū De his vō e. x. c. cū nō liceat.

Equur videre de quinto. s. quib⁹ modis interrūpit̄ p̄scriptio. circa q̄d sciēdū q̄ interrūpit̄ dupl̄. s. n̄aliter 7 ciuil̄. n̄al̄ interrūpit̄ p̄ aque inundationē. p̄ violētā a quocūq̄ factā cēcitionē. 7 si res sit furto sublata. ff. de v̄st. capio. n̄al̄. p̄ totū. Itē si habitā dimiserit̄ possessionē. vel aliquo alio mō amisit̄. ff. de serui. vi. §. si edes mee seruiant. Ciuil̄

interrūpit̄ in iudicio 7 e. x. iudiciū. i iudicio p̄ libellū p̄ncipi oblatū. q̄nimo p̄ solā p̄cū oblationē 7 ad eas rescriptionē. 7 hoc va let in ānalib⁹ 7 p̄tōijs actionib⁹ que p̄ h̄ p̄tmanē. s. quo ad interrūpēdā quasi p̄scri ptionē. e. x. q̄n libellus p̄nci. dat⁹ litis p̄te. fa. l. i. 7 l. z. Itē p̄ querelā iudici factā 7 rei p̄uentionē secutā. 7 hoc valet in oib⁹ acti onib⁹. e. x. de p̄scrip. 30. āno. sicut in rē. Itē p̄ litis p̄testationē. 7 hoc etiā in oib⁹ valet vt ibidē. l. fi. Itē p̄ quasi litis p̄testationē. vt p̄ renūciationē factā colono in iudiciū vocato. e. x. vt li. nō p̄te. q̄m ad fi. Extra iu diciū etiā multipl̄. s. p̄ solutionē vsuraz. 7 p̄ cautionē secutā a debitoze factā. e. x. de p̄ scrip. 30. an. cū notissimi. Itē p̄ p̄testationē factā corā iudice ordinario vel corā pu blicis 7 honestis p̄sonis. cum. s. impeditus eā aliqua p̄cedere nō p̄t. e. x. de appel. si iust⁹. c. fi. Itē p̄ renūciationē factā colono e. x. vt li. nō p̄te. q̄m. vt q̄ citat̄ corā iudice. p̄ re quā possidet noie alieno. Itē p̄ p̄ clamationē synodalē. i. in synodo factā. vt cū aliq̄s p̄sbr̄ clamat q̄ alius p̄sbr̄ tenet rē ecclesie sue. Et idē ē si in p̄cilio p̄uinciali vel ḡniali. e. x. de p̄scrip. sanctorū. 7 de bis fere oib⁹ nō ē e. x. c. illud. Sciendū aut̄ q̄ sunt quedā tpa in quib⁹ p̄scriptio nō interrūpit̄ s̄ quiescūt sine comit̄. p̄ tpe p̄clati male alienātis. s. quo ad rē alienatā male. s. q̄d diu vinit 7 tenet eccliam. i. 6. q. 3. si sa cerdotes. 2. tpe vacatōis ecclesie. 3. q̄d diu p̄sbr̄ eccle ē heretic⁹. e. x. c. c. i. 4. tpe scisma tis. e. x. c. cū nobis. 5. tpe excoīcatōis. ex coīcat⁹ enī nō p̄t agere ad interrūpēdā p̄ scriptionē que cur̄ebat p̄tra eū. in tēpore ergo excoīcatōis non currit p̄scriptio. q̄d intelligit ray. si excoīcat⁹ nō sit negligens petere absolutionē. 7 idē ē de suspēso. 6. tē p̄re pupillaris etatis. e. x. in q̄b⁹ causis nō ē necessaria in inte. re. l. fi. 7. tpe quo quis iusta cā ipedit⁹ agere nō p̄t. 7 iste casus ē ḡnialis. e. x. de appel. ex rōe. 8. tpe patric po testatis. hoc enī ipedit̄ ne filiofamilias p̄ scrip̄tio currat. e. x. de bo. que libe. in pote. cō sti. l. quecūq̄. ad fi. 7 hoc ē v̄x de aduen tijs. bec ray. 9. nō currit p̄scriptio i t̄ote mulieris nō soluto m̄imonio vel vergēte viro ad inopiā. e. x. de iure coti. in auē. i re bus. Decimo nō currit p̄scriptio debitoꝝ nisi adueniēte die vel er̄nte debiti p̄ditioe v̄i si p̄misi creditoꝝ i cētū libras si nauis mea venerit. nō currit p̄scriptio p̄tra eū q̄ usq̄ venerit nauis. simil̄ si credidisti mihi

cētū libras vsq; ad xccē ānos non incipit
currere ꝓtra te ꝓscriptio nisi cōpletis illis
xccē ānis. l. de ꝓscrip. 30. an. cū notissimi.
Undeciuo tpe absentie vt si is ꝓ quē ꝓe
scribit sit ꝓfectꝓ in terre sancte subsidium
vel ecclesie subducit ꝓ tpe ꝓscriptōis tū
tꝓs quātū fuit i eiꝓ absentia lapsū. vt. ff. q.
bus ex ca. ma. 25. l. videlꝓ. Aliꝓ vō dicunt
tunc solū debere reduci tꝓs absentie cū in
eius absentia vel parū post eiꝓ reditū ꝓscri
ptio ē cōpleta. ꝓ hec accipiūt. ff. ex qbꝓ ca.
ma. 25. ab hostibꝓ. ꝓma sūia videtꝓ magis
placere gof. s. ꝓma ē equior. 2. a securioꝓ ꝓꝓ
leges. ꝓ casibꝓ ꝓdictis nōf. li. 6. e. cū liceat
i glo. fi. Quid ꝓ debitis ānis vel istis
vel cuiusꝓ alteriꝓ tꝓis singularis. Et ꝓ ꝓꝓ
leges ꝓscriptio currit nō ab exordio obli
gatōis s. a ꝓnꝓ cuiusꝓ āni vel mēsis vel al
teriꝓ tꝓis. vt in. l. palle. cū notissimi. qd̄ itel
ligitꝓ fm̄ mar. ꝓ pla. s. q. opꝓ cē tot ꝓscripti
ones quot dicuntꝓ cē solutiōes quibꝓ dicta
lex fauere videtꝓ. Bulgarꝓ vō intelligit ꝓ
ibi dꝓ cē tū vna ꝓscriptio. s. 30. an. ꝓputā
do a ꝓnꝓ cuiusꝓ tꝓis quo solutio fieri debe
bat. s. cessatū ē in solutiōe. l. de vsucapi. ꝓ
emptor. cū q. Quidā vō distinguunt ꝓ si
noientꝓ āni vt āni bini vel trini tot erūt sti
pulatōes quot āni. ꝓ tūc hꝓ locū sūia ꝓ.
Si vero dicatꝓ generaliter. puta singulis
ānis erit vna stipulatio. ꝓ tūc locū hꝓ sūia
2. a. ꝓo. vō ꝓ aꝓo distinguūt inter legata ꝓ
ꝓmissa. in legatis. n. q. tot sunt actiōes q̄t
ꝓbita tot eadē rōne opꝓ currere ꝓscriptiō
nes. ideo tale legatū nō vtēdo ꝓt amitti
ꝓ in his ē vā sūia ꝓma. in stipulatōibꝓ aut
ē vā sūia secūda. fm̄ vō hosti. ꝓma est
eqꝓ ꝓ maioꝓ quo ad ins canonicum.

Quoniam videre ꝓ sexto. s. ꝓ effectū
ꝓscriptiōis. circa qd̄ sciēdū q. fm̄
gof. ex ꝓscriptōe tā lōgī tꝓis q̄ lō
gissimi acqritꝓ exceptio ꝓ dñm̄ rei vel ven
ditōꝓ cui res fuit obligata. l. de ꝓscrip.
30. vel. 40. an. si quis empti. in ꝓnꝓ. Et cū
exceptio sit actiōis exclusio. ff. de excep. l.
2. ꝓꝓ q. directū dñm̄ remanet apud ve
terē dñm̄. vñ ꝓ rē vendicare ꝓt a quozꝓ
possessore ꝓter q̄s a ꝓscriptore vel ab illo q
possidet ab eo. ꝓscriptor aut hꝓ vtilē dñm̄
l. de bonis maternis. l. i. vñ hꝓ vtilē rei vē
dicationē etiā ꝓ dñm̄ veterē. cū fm̄ leges
ꝓscrip. dñm̄ mutet. ff. de vsucapi. cū qui
edes. Hec mireris si ꝓ vsucapionē acqritꝓ
dñm̄ directū rez mobilium. ꝓ ꝓscriptio
nē vtilē immobilium. q. mobilia faciliꝓ tñscūt

ꝓ mutantꝓ q̄s mobilia. vt ꝓꝓ te ipso noie.
ꝓ ꝓꝓ. ff. de acq. ꝓof. si rē mobilē. Si qneratꝓ
q̄re ꝓ ꝓscriptionē tollatꝓ actio hypotheca
ria. vt in. l. palle. si q. ꝓ nō ꝓ vsucapionē
triēnꝓ. ff. de pigno. l. i. s. cū ꝓdū. i. ꝓ. q. ꝓ
ꝓscriptionē acqritꝓ exceptio que excludit
oēs actionē. c. l. e. ad aures. in fi. s. ꝓ vsuca
pionē triēnꝓ acqritꝓ solū dñm̄. intentio
aut pignoris ab intentōe dñm̄ sepat. vt in
s. palle. cū ꝓdū. fm̄ ꝓo. ꝓ aꝓo. s. hꝓ hosti.
etiā ꝓ vsucapionē acqritꝓ exceptio. q. cū
datꝓ actio multo fortiꝓ exceptio. l. de ꝓba.
sine possidetis. dabitꝓ g rōne vsucapionis
ꝓ ꝓscriptiōis legitime actio si nō possideat
ꝓ exceptio si possideat. sicut ait mar. ꝓ ꝓ
batꝓ in. l. quā ꝓ se adducit. l. de ꝓscrip. 30.
vel. 40. an. si quis. l. emptionis. Quare g
aliud ē in vsucapi. ꝓ aliud in ꝓscriptiōibꝓ.
ꝓ. ꝓlixins tꝓs hoc facit. hec tbo. Ex ꝓdū
ctis ꝓꝓ q. in ꝓscriptiōe necessaria ē ꝓtinua
bona fides ita q. in nulla tpe tꝓis ꝓscri
ptionis ꝓscribēs ꝓsciam habeat rei aliene
c. l. e. c. fi. in fi. ꝓ ita abrogate sūt oēs leges
q̄ admittūt ꝓscriptionē cū mala fide ꝓ cō
tinua. s. quo ad ꝓnꝓ mediū ꝓ finē totius
tꝓis ꝓscriptiōis. In longinqua tñ ꝓscripti
one acqritꝓ etiā fm̄ leges bona fides i ꝓnꝓ
lꝓ nō in medio vel in fine. i. 6. q. 3. ꝓscripti
onū alic. nec mix. q. ecclesia ꝓ tura ꝓ alia
secularia trahere ꝓt indirecte ad soꝓ sūū
rōne potestatis cuius iudiciū fm̄ corpus
ꝓ animā ꝓinet ad ipꝓ. c. l. de indi. nonit.
lex etiā dicit ꝓ sacre leges nō vcdignantꝓ
sacros canones imitari. ꝓ hoc nō. c. l. e. c. c.
fi. in glo. 2. a. sup illo vbo. qm̄ civilis. Sed
qd̄ si tpe ꝓscriptiōis habuit ꝓsciam lesam
ꝓ ꝓstca incipiat habere nō lesā. niq̄nid
ꝓter hoc ē ꝓscriptio interrupta. ꝓ fm̄
ber. c. l. e. c. fi. in glo. 4. ꝓ Inno. sup idē. c.
nō videtꝓ. q. fuit erronea. vñ eā deponere
debet. s. fm̄ hosti. c. i. ꝓ dicitꝓ exp̄sse c. l. e. c. fi.
vbi in nulla tꝓis tpe. ꝓ etiā. c. ꝓenul. ad fi.
ibi. Si vō nōdū rē. vt eni ibi ꝓbatꝓ ꝓ in ꝓ
cedētibꝓ. si q. ꝓscripserit. nō obest ꝓstca
mala fides s. ꝓrius actus. si vō ē in ꝓscri
bendo supueniēte mala fide ꝓscribere nō
ꝓt. Hec dici ꝓt fuisse erronea. q. ant ꝓ
tens ꝓbauit se dñm̄. ꝓ sic nō errabat in hꝓ
q. ꝓutabat rē alienā. aut nō ꝓbatat. ꝓ sic
nō ē necessaria ꝓbatio ꝓscriptiōis. l. d. rei
ven. l. fi. ꝓ sic videtꝓ q. hec interruptio sit
nālis. q. oibꝓ ꝓdest. vt etiā plene innuit
ꝓ 4. q. 2. si vgo nesciēs. Sed qd̄ si dubitet
an res sit sua: ꝓ hꝓ iustā cāꝓ dubitationis

Rādēt ber. 7 hosti. in. d. glo. q. ad huc dī
bone fidei possessor 7 utetur fructibus 7
p̄scribit in hoc casu lz habeat cōsciaz du
biā. qz nescit ad huc an sit aliena. Ingre
tī dōz re illa ab alijs vt sic pueniat ad
veritatē. ar. 23. q. 8. occidit fines. 7 etiā i
ter. in fi. Quid si plar^o p̄sciaz habeat rei
aliene 7 ecclesia habeat bonā fidē. Rādē
ber. in glo. p̄dicta. q. dñō rei significabit
vt petat 7 sic p̄sciam purgabit. qui si ueni
at 7 petat in iudicio tenet platus defendē
eccellam s̄ nō oberit ecclie p̄fessio ei^o nisi
de facto suo ageret. hosti. vō dicit q. caute
faciat si p̄siliū habeat capli sui 7 alioz p
boz 7 qui melius nouerint vitatē. 7 si in
uenerit q. res sit aliena nō sua restituat cā
Si vō platus habeat p̄sciaz lēlam. capi
tulū aut bonā; dicit plar^o. defendatis vos
quāto meli^o potestis. 16. q. 7. filijs vel nepo
tib^o. Ad hoc nota fm q. tradit hosti. sicut
enī mala fide nō p̄feribitur res ita nec
actiones reales. si enī dñs remanco non
obstāte p̄scriptōe cū mala fide. s̄ 7 ipsam
rē potero vendicare. ff. de rei ven. res alien
nas. secus ē de p̄sonalib^o actionib^o. vñ quo
ad eas nō derogat legib^o antiquis. Itā 7
ius canonicū e. x. c. vigilanti. 7. c. qm̄ oē. 7
34. q. 2. si vgo. nñ in realib^o locū habeat.
hoc ex eoz lectione p̄z. In his enī p̄side
rat ius canonicū malā fidē possidētis rez
p̄sciaz 7 nō negligētā nō p̄tentis quā
leges p̄siderāt nō curantes de peccato ut
innit. e. x. c. vigilanti. circa mediū. Et ideo
p̄pter aie periculū nō p̄scribit alijs cū ma
la fide in realib^o. in p̄sonalib^o vero p̄side
rari nō pōt mala fides circa rē possessam
cū nulla possideat. s̄ pot^o ē p̄siderāda ne
gligētia nō agētis. nec. n. mortal^o pecco
si tibi nō soluo dūmō nō teneā te inuito
maxime si ignoro. nā nullus regulariter
alicui obligat nisi p̄sentiat. vñ si vcdis mi
bi rē decē lib. vel mutuas mibi decē libras
de voluntate tua habeo eas 7 d̄ facili possū
oblisci q. eas debeā tibi. 7 etiam si recor
dor p̄sumere possū q. si nō petis vis cona
re vel grām t̄pis facere. s̄ nec pecco nec
malā fidē habeo. Et si petas 7 ego soluere
noli lz p̄pter metū nō me voces in iudiciū
in p̄petuū p̄scribo. 7 sic equū est in oī casu
p̄siderare bonā fidē. l. de ac. 7 obli. bonā
fidē. p. totū. l. de hosti. Pone q. p̄scriptū
sit canonicē 7 postea p̄scriptoz incipiat ha
bere p̄sciaz rei aliene. nūquid tenet resti
tuere. videt q. sic. qz nō remittit peccatū

nisi restituat ablatū. i. 4. q. 6. si res. 7 nullo
iure se defendit. 34. q. 2. si vgo. S3 p̄tū vi
det. qz p̄scriptōe p̄pleta tutus ē p̄scriptoz
fm ius vtrūq. e. x. c. de quarta. 7. c. ad au
res. 7. 16. q. 3. c. 2. 7. 3. s̄ possidet iure. 7 si in
re in ste. 7 si iuste bñ. ergo iam nō possidet
alicnū s̄ suū. ergo retinēdo illud nō peccat
i. 4. q. 4. quid dicā. q. n. peccat legis aucto
ritate nō peccat. 23. q. 4. q. peccat. in p̄n. iu
re. n. humano hoc ē meū 7 hoc ē tuū. di. 8.
quo iure. P̄terea p̄ditor legis 7 cano
nis pōt dare rē alienā. 7 si donat tutus sū
ff. de cuicti. luci^o. potuit ergo statuere q. q
p. 40. ānos rē alienā possideret eius fieret.
B^o circa hoc diuersi diuersimode sentit
multi. n. theologi dicūt q. talis restituere
tenet p̄pter rōnes p̄mas 7 similes. docto
res vero iuris fere oēs dicūt q. nō tenet.
B̄ idē sentit Jo. seo. 4. di. is. q. 2. ar. i. Isti
fulciūt opinione suā iurib^o. s̄. 2° allegatis 7
s̄lib^o. fulciebat etiā idē Jo. rōnib^o. 7 vna
sumit ex p̄te pacifice p̄uersatōis. latoz. n.
legis iuste statuere pōt illd̄ qd̄ ē necessariū
ad pacificā cōuersatōez. s̄ dñm rei ne
glecte sicut negligit in p̄scriptione 7 vsu
capione m̄ferri in occupatē ē bi^o. qz al
lites essent imortales 7 dñia rez eēt incer
ta 7 cōfusa. ex hoc seq possent multa ma
la. ergo 12. 7 bec rō tangit. 16. q. 3. s̄. pōt. 7
e. x. c. vigilanti. 2° rō sumit ex p̄te iuste pu
nitōis. pōt. n. latoz legis iuste punire trans
gressione q. vergit in perturbationē pacis
subditoz. s̄ talis transgressio ē negligē tāto
tpe rē suā. ergo 12. 3° rō ē cōgruitatis. s̄.
bona fides possessoris. si ergo papa 7 im
perator quib^o deus regnum mūdi cōmisit
di. io. qm̄. hoc statuerūt p. vtilitate reip. qz
audeat d̄dicere. p̄pter bec 7 silia dicit q.
talis restituere nō tenet. Et iura p̄mo idu
cta intelligūtur an p̄scriptionē cōpletā. nā
p^o p̄scriptionē legitime cōpletā res iā nō
ē aliena s̄ ē sua. vt in. c. qd̄ dicā. 7. c. q. iure
Alanus vō distinguit. qz possessor aut ha
buit rē ex cā lucratina 7 tūc tenet. ar. ff. d̄
bis que in fraudē cred. l. qui aut. s̄. si quid
cū pupillo. Aut ex cā nō lucratina. 7 tunc
nō tenet. ar. i. 4. q. i. qd̄ debet. s̄ bec opinio
fm hosti. reprobaf. l. de p̄scrip. lon. tē. in. l.
pen. 7 e. x. de con. aplice. B̄. i. ad fi. Ray.
vō distinguit. qz talis possessor aut habet
cōsciam remordētē. s̄ q. nō possit rē p̄scri
ptā sine peccato mortali retinere. aut nō.
si sic restituat eā. qz q. facit p̄ cōsciam etiā
ortoneā edificat ad gebēnā. ii. q. 3. cui est

illata si non habet conscientiaz consultat q
 restituat eam saltem ppter ambiguitatē dupli
 citatis. s. ne cupiditas exerceauerit eā. q si
 nolit restituere nō diffinit precise eā i sta
 tu salutis vel dānatōis eē ppetue. gōf. vō
 dicit q facere fm primā opinionē ē p silii
 7 arbitrariū nō necessariū. 7 facere fm se
 cundā nō ē malū. de hac. q. e. x. e. vigilantī
 in glo. Quid cōsulendū est ei qui ante p
 scriptionē cōpletā pcepit cum a quo emit
 dōm non fuisse nec ius vendēdi habuisse
 nūquid 7 rēm 7 precii pdet. Rūdet ray.
 q vel tēniet dño vt petat rē ab eo in iu
 dicio vel psonā aliquā supponat que noie
 dñi petat. 7 ita res ab eo p siliam emicat.
 ff. de nego. gest. l. at quin natura. §. cu3 me
 absente. p. us tamen q3 sūta legatur tēnun
 ciet venditori q res emicitur ab eo. ff. de
 emic. si rē. §. vltimo. 7 postea si ipse q emit nō
 fuerit absens tpe sūte p. mulgate. nec ptra
 ins sūta lata fuerit precii a venditore repe
 tere poterit. aliter nūq3 possit. ff. de emic. si rē
 §. i. 7 c. x. de emp. 7 ven. si creditor. Nec
 obstat qd dicitur. ff. de nego. gest. at quin nā.
 §. cū me absente. s. q ei petenti p dño d3
 exceptionē obijcere pcuratoriā. s. dicēdo
 q nō ē pcurator vel aliā similit. q3 bñ pōt
 obijcere exceptionē dilatoriā iudicij q3
 ē hec. l3 nō dilatoriā solutionis. ff. man. si
 fideiusor. Sed quō iurabit iste d calūnia
 cū ipse sciat se possidere mala fide. Rūdet
 ray. q sub hac forma. iuro q veni ad liti
 gādū cā iuris mei pternādī. ff. de bonis li.
 si quis libertū. vel pōt simplr confiteri q
 res nō ē sua nec contra reditōnē pūdica
 bit sibi. q3 tenet parere suo pudorē qd nō
 faceret si scies vep negaret. ff. man. qm.

De ptractibus in pmani titulus 3.

Deinde p considerandū ē de ptractu
 Et pmo in cōi. 2° in spāli. q3 vō
 in cōtractib⁹ hūnt obligatio
 nes 7 he aliqui nō tenēt nisi ap
 ponant renūciatiōes. 7 itez in ptractib⁹
 interueniūt pactiones. id ad pleniorē istr
 ctionē pmo dicēdū ē de ipis ptractibus i cōi.
 2° de obligatōib⁹. 3° de renūciatōib⁹. 4° de
 pactis. de qb⁹ oib⁹ cōpēdiōse dicēt plima
 sine iuriū allegatōib⁹ trāscūdo cā brenita
 tis. Circa pmo vidēdū ē pmo qd sit ptractus
 2° de diuisione ptractū. 3° de ptractib⁹ inutilib⁹
 rōe psonaz. 4° de ptractib⁹ inutilib⁹ rōe rez
 Et hec quatuor ad expeditōnē faciōres

7 breuiorē ponētur fm q i sūma rolādū a
 ptingēt. 7 ea q de his dicētur fere omnia
 probari possent p insti. de inati. stip. Quā
 tū ad pmo igit dicēdū q ptractus est pzie
 vñ vltro citroq. i. hic inde orit obligatio
 pzie dñi ibi ad dñi iam ptractus impropie vel
 etiā magis impropie dicti. in pctu enim
 pzie dicto pars vtraq3 mutuo obligatur
 vt in emptione 7 venditione. in locatōe 7
 conductōne 7 in arraz datione. vt infra
 patebit de singulis hoz. Impropie dñi con
 tractus quando vna pars obligatur non
 cōuerso. vt in mutuo. Magis impropie
 dñi ptractus quando ex nulla parte obli
 gatio oritur: s. magis obligatio facta dis
 soluit. vt in transactione. Secūdiū autem
 rōd. n. de nego. secularib⁹. ptractus est vltro
 citroq3 obligatio ex voluntate 7 pacto sur
 gens p. tium. vt emptio venditio 7 locatio
 Quasi cōtractus ē obligatio qua quis ob
 ligat alij ex aliquo officio licito 7 honesto
 l3 nō interueniat expssa voluntas vtriusq3
 partis. vt tutela 7 cura. tutor. n. pupillo 7
 curator minori vel furioso obligantur ex
 sua administratōe quasi ptractis cū eis.
 Constat autē ptractus ex trib⁹. s. psonis rebus
 7 obligatiōib⁹. 7 hoc in pluribus vt p3
 ex predictis.

Sequitur videre de 2°. s. de diuisione
 ptractum. Circa quod sciendū q
 ptractū alij sunt noiati. alij inoiati.
 7 alij magis inoiati. Noiati sūt vt venditio
 emptio locatio 7 conductio. comodatus
 depositū mādatū societas 7 pignus. Qui
 ideo dicūt noiati. q3 nomē cuiuslib⁹ eoz
 ita pzie sibi cōuenit vt nulli alij cōtractū
 accōmodari possit. Innoiati ptractus sūt in
 quadruplici dñia. vna ē eo vt res. vt eo
 tibi tomū meā vt res mibi vineā tuā. 2^a
 ē facio vt facias. vt scribo tibi librū vt edi
 fices mibi tomū. 3ª est eo vt facias. vt
 tibi equū vt scribas mibi libz. 4^a ē facio
 vt res. vt coceo te grāmaticā vt res mibi
 tritici mensurā vnā. Dicūt autē isti ptractus
 inoiati. q3 eoz noiā ita vaga sunt q alij
 ptractib⁹ noiatis accōmodari pnt. vñ eo vt
 res pōt accōmodari emptioni 7 venditōi.
 venditor. n. dat rē vt emptor. vt precii. eo
 aut ut facias pōt accōmodari locatōi 7
 cōductōi. q3 cōductor dat pensionē vt lo
 cator sibi faciat. i. pzetet ptatē vtendi. Cō
 tractus magis inoiati dicūt pacta. p eo
 q nomē pacti ē adeo generale q omnib⁹
 ptractib⁹ noiatis 7 inoiatis accōmodari pōt

7 continet omnia que sunt causa obligacionis contrahende vel tollende.

Sequitur videre de tertio. scilicet de contrahendis inutilibus ratione personarum. Circa quod sciendum quod in uniuerso colligi potest. scilicet officio personarum quarum status regulariter est inutilis. regulariter dicitur. quod aliquae ex eis in aliquibus casibus se possunt obligare ut infra patebit. Uti autem contrahitur ex ipsis personis: quodam ratione etatis. quodam ratione dicitur. quodam ratione morbi. quodam ratione defectus. De quibus omnibus per ordinem est videndum. Ratione etatis redditur contractus inutilis in quatuor personis. que sunt infans. maior infans. primus pubertati. et pubes. Ad quorum euidentiā sciendum quod omnes persone aut sunt etatis legitime. aut non. Etas legitima est a. 25. annis et supra. et hi etatis hoies dicuntur maiores. Etas autem illegitima est infra. 25. annos. et hi etatis hoies dicuntur minores. Et boy. scilicet minorum alij dicuntur puberes. alij impuberes. puberes sunt a. 14. anno et supra masculi. et 12. anno sunt feie. et hi etiam dicuntur adulti et adolefcentes. Impuberes vero sunt masculi minores et 4. annis. et isti etiam vocantur pueri. et puella minores. scilicet. 12. annis. et si patrem non habent dicuntur pupilli et pupille. Impuberes autem alij sunt infantes. scilicet. masculi et feie a die natiuitatis usque ad septimum annum. Alij sunt proximi infanti ut qui sunt septem annorum et usque ad undecimum annum et dimidium masculi. feie usque ad decimum et dimidium. deinde vero usque ad 14. masculi et usque ad 12. feie dicuntur primi pubertati. His uisus sciendum quod infans nec naturaliter nec civiliter potest obligari alij nec alium obligare sibi. Ille autem qui maior est infante siue qui primus est infanti aut habet alium obligatio sibi. et hoc bene potest. quod potest suam utilitatem facere etiam sine tutoris auctoritate. ut ff. de pup. sal. fo. l. seruū pupilli. Aut contrahit se obligando alij. et tunc distiguit. quod autem huius tutoris. aut non. si non huius contrahere non potest nisi in duobus casibus. scilicet in sponsalibus et futuro et quia sit locupletior. Si autem huius curatoris aut contrahit cum eo. aut cum alio. si cum eo non tenet contractus nec obligat naturaliter nec civiliter. si tamen contrahat auctoritate alterius tutoris si huius alium tutoris tunc licet si receptus est restitutionem petere posset: obligat naturaliter et civiliter. Si cum alio aut contrahit eius auctoritate tutoris. et tunc obligat naturaliter et civiliter: licet si receptus fuerit restituere possit. Aut contrahit sine auctoritate tutoris. et tunc obligat naturaliter tamen. sola tamen obligatio naturalis

est inefficax ad agendum tamen. et sic contractus constat ex uno latere tamen. quod qui emittit obligatus est pupillo. non autem pupillus sibi nisi sit factus ditor. ff. de ac. emp. in lian. §. pen. per totum. Et quod dicitur est de primo infanti dicitur etiam de primo pubertati: excepto uno casu. scilicet quia primus pubertati in contractu committit uoluntatem in solidum. ut in li. de inti. stipu. §. pupillus. et §. si quod diximus. in tex. et in glo. per totum. Pubes minor. 25. an. siue sit paterfamilias siue filiusfamilias tenet de contractu facto a predecessore suo. et hoc si ipse predecessor tenebat. al. non. De contractu autem facto a tutore suo quondam tenet pubes talis si tutor contraxit super rebus que seruando seruari non possunt. nec restituit nisi in duobus casibus. scilicet si patiatur damnum ultra dimidium iusti preces. et si tutor uoluit commisit etiam in modica quantitate. Si uero tutor contraxit super rebus que seruari possunt. aut interuenierunt ea que interuenire debent. scilicet decretum iudicis. et causa legitima. ut si minor grauabatur debito feneratorico. et tunc tenet. et dano tamen etiam modico restituitur. Aut non interueniunt sed aliquid eorum defuit. et tunc non tenet. Circa uero ea que ipse pubes gessit/doi stinguo. quod autem huius curatoris. aut non huius. Si huius non obligat sine tutoris auctoritate. si non huius obligat naturaliter et civiliter: si tamen est receptus in modico dano etiam minori dimidio iusti preces dano non sit ita paruum quod puidet cet maioris rei vel sume. potest restitutionem in integrum petere toto tempore minoris etatis: et ea finita post quadriennium continuū. hanc autem restitutionem poterit petere de his que amisit. i. dedit: et de his que non acquisiuit. ut si delata sibi hereditate repudiauit. et de hoc quod alieni oneri se implicuit. i. si per alio fideiussit. Et ad hoc quod restituat de se minore esse probare et se receptum fuisse. Sunt tamen quos casus in quibus minor de contractu inito ab eo non restituat etiam si probet se receptum. primus est si statim mutauit se uedendo alieni uel alienando ad precium uel lucrum pteispadum quod in hoc non restituat. 2. est si maioris rei uel sume puidet generetur. i. si petat restituere pro minima parte in qua dicit se receptum. quod melius est quod toleret damnum illius minime partis quam totus contractus infringat. Tertius est si minor sit usus iure communi ut quod hereditate locupletem adiit: uel seruū necessarium emit et postea res nate perierit uel seruus interijt. non enim uideatur receptus si iure communi sit usus. Quartus est si uoluit

in tractu omisit. Quintus est si iuravit. in quo distinguitur. quia aut iuravit se non veni-
 tra contractu. aut iuravit se maiorem. si iuravit
 pmi vbo tñ iuramentum illud nihil opat. s. si sponte iuravit corpalit facit nate
 re contractu qui al' nō valerit. 7 pnat ipm
 minore restitudo. Si vō iuravit se maiore
 7 corpaliter nullo mō poterit petere restitu-
 tionē. si aut iuravit tñ vbo pōt petere res-
 titutionē. si probet se minore fuisse tēpore
 contractu p instrumentū factū de die nativita-
 tis sue. aliter nō audiet etiā si vellet h pro-
 bare p testes. Sed qd si tñ vbo dicit se
 maiore. 8° aut hoc dicit induct^o aduer-
 sarij calliditate. 7 tūc petere pōt restitudoz
 aut sua simpliciter voce. 7 tūc si dicit h scies
 se minore eē restitutionē non pōt petere. qz
 videt colū pmittere. Si vero hoc dicit cre-
 dens se maiore eē tūc pōt restitutionē petē
 s. si dubitat nō pōt petē. s. de modico dāno
 qz videt colū committere. tñ de enormi pōt
 iuramento nō obstat. Personē autē q vī-
 tiant contractū rōne cōditionis sūt i duplici
 dīa. s. filiusa. 7 fons. p co q nō sunt sui
 iuris s. alieni. filiusa. igit q ē subiect^o pātī
 patris vel avi vel pavi si cōtrahat cū pa-
 tre suo vel avo vel pavo nō obligat ali-
 cui. qz interpretatōe iuris ē eadē psona filij
 7 patris nisi de peculio castrensi vel quasi
 castrensi de quo pōt cōtrahere cū patre. qz
 i ipō tāqz paterfa. habet. s. si cōtrahat cū
 quocūqz alio nālī 7 civili obligat: nō tñ
 pmittit ei rē patris obligare sine pōtū ei?
 In mutuo vō l3 nālī 7 civili obliget: ce-
 fendit tñ p exceptionē macedoniani fena-
 tus cōsulit. q ē facta i odiū feneratorū. 7 iō
 nō pōt ei filiusa. renūciare. vñ si pecuniaz
 vere 7 nō fiete recepit mutuo nō tenet ad
 eā reddēdā nec pater ei. Ideo aut dicitū
 ē vere 7 nō fiete. qz si mutū fiete fiat vt
 si filiusa. amat vñ equū 7 nō solvat pecu-
 niā: pmittat tñ solvere: 7 notari^o insim fe-
 cerit de mutuo. filiusa. nō pōt opponere ex-
 ceptionē macedoniani. imo tenet. Sūt tñ
 aliq casus in quib^o ipse filiusa. vel p^o eius
 de mutuo tracto a filio tenet. pmi^o ē si fili^o
 se patre fa. mēdaciū dicat. 2° ē rōe publice
 ignorātie. vt qz paterfa. pleriqz videbat^o
 7 sic agebat. sic cōsthebat. sic muncrib^o tū-
 gebat. 3° ē si pupillus sine auctoritate tu-
 toris: vel adultus sine curatoris auctori-
 tate filiofa. mutuavit. 4° si mutū filij sit
 vñ in rē patris. vt qz inde forozē cotavit.
 vel patris familiā aluit. vel patris debitus

soluit. qz tūc pater tenet reddere pecuniaz
 illā. 5° si mutū accepit vsqz ad quāritatē
 illā quā pater si deberet recusare dare sibi
 qñ alibi tegebat p aliqua cā p^o tenti: vt
 pro studio vel sili. 6° si pater p^o sentit vel
 p^o nō dicit qñ fili^o mutū accepit: vel
 si fili^o fias patri cōstinauit qz mutū acce-
 pat 7 pater hoc nō iprobavit. 7 hoc intel-
 lige de patre in e^o p^o tate ē filiusa. p^o sentido
 filio suo qui ē in p^o tate anī sui: qz cesset ex-
 ceptio macedoniani. 7° si mutū accepit
 vt se liberaret ab aliquo creditore. quē nō
 poterat remouere. 8° aut noie pecunie cōf-
 ter sūptē cōtineat qe qd ē in numero pon-
 dere 7 mēsurā. ff. de le i l. talis. in pñ. bic nī
 licite sumit p pecunia illā q est in numero
 .s. qñ dicitū ē s. qz filiusa. nō tenet de pecu-
 niā mutata. secus ē si accepit aliquid qd
 p^o stat in pondere vel mēsurā. qz tūc tene-
 bit nisi fraus adhibita sit a creditore. vt
 qz dicit filiofa. frumētū vel vinū vt eo dis-
 tracto pecunia vteret. Ad hoc nota qz
 ceptio macedoniani nō dat tñ filiofa. s.
 etiā heredi ei^o 7 successori ei^o. vñ eadē ex-
 ceptio defendit fiduciū. Insuper nota
 qz filiusa. qñ bz peculū castrense vel qñ
 castrense cessat macedoniani vsqz ad illi^o
 pecunie quāritatē. Itē si minor mutuan-
 rit pecuniā filiofa. maiori eā repetere pōt.
 si aut filiofa. minori repetere non pōt si sit
 p^o sūpta vel p^o dita. ff. de mino. 25. an. l. si mi-
 nor. 25. an. filiofa. Seruus de contractu cū
 suo dño civiliter nō obligat: s. pōt pacisci
 eū eēno acqrendo dño. bz. n. ex persona
 dñi ius stipulādi. nō obligat aut efficacit
 aliq cū pro mortuo reputet. Aduenit autē
 dñs ex cōtractu serui de peculio ei^o vel de
 eo quod versum ē in utilitatē ipi^o dñi: vel
 de cōtractu facto ab eo iussu dñi. Sūt autē
 tres casus in quibus dñs de peculio serui nō
 tenet. s. cū seruus conat vel vouet vel fi-
 deinet eē curā peculiarē. Similit^o nec do-
 minus paciscens cū seruo suo obligat ex
 bi^o pacto nisi de libertate paciscatur. l. de
 transac. l. interpositas. in tex. 7 in glosa.
 Personē que nūtiat tractū rōe morbi
 sunt tres. s. furiosus mutus 7 surdus. Fu-
 riosus. n. vel mēte captus tempore furoris
 contrahere non potest. si tamē contrahat
 recepta mente vel qñ habet lucidū inter-
 vallū contractus tūc ab eo initus valet
 Itē mutus 7 surdus natural^o cū sunt ta-
 les p^o trahere non possunt per stipulationē
 quia stipulatio habet fieri p interrogatōz

responsione vtriusque contrahentis quam
 veritas debet audire. quod predicti non possunt
 facere. possunt tamen facere contractus qui pro-
 ficunt solo consensu. **P**ersone vero que
 vitiant contractum ratione delicti sunt quatuor
 scilicet. prodigus hereticus apostata et committens
 crimine lese maiestatis. Prodigus enim cui
 hoc ius est interdictum non obligatur. reli-
 quis tribus est interdictum a lege propter
 contrahendum. Licet autem mulier non sit de
 predictis. id est. personis et se suo nomine pos-
 sit obligare: tamen in fideiussione regula-
 riter inuatur beneficio uelleiani senatus con-
 sulti. unde si mulier fideiubeat pro alio: vel
 si de fideiussorem pro alio. vel se constituit
 at debitorum pro alio: vel suam rem pro
 alio obliget pignori nihil actum est: etiam
 si hoc pro viro vel filio fecerit. Sunt autem
 aliqui casus in quibus mulier fideiubendo
 tenetur: et hoc beneficio non inuatur. vnus
 est si fideiussit pro pecunia data pro pecunia
 manumissionis serui domino eius. Secundus
 si intercessit pro dote mulieris alteri.
 Tertius est si certificetur de beneficio sup-
 dicto et nihilominus renunciet ei. Quartus
 est si accepit pro intercessione precium
 vel aliquid loco precij. Quintus si volu-
 erit recipere creditorem sciens se esse tutam
 per beneficium supradictum: cum creditor
 illud ignoret. quia eius fragilitati non cal-
 liditati subuenitur. Sextus si intercesserit
 vel pignus vel fideiussorem pro alio dedit:
 et post biennium a prima cautione compu-
 tando iterum se ad idem obligauit. vel fi-
 deiussorem vel pignus dedit. Septimus
 est si res sit propria eius. Octauus si suc-
 cedat ei qui solvere debet. Unde verus.
 Casibus in senis mulier spondendo tenet.
 Pro libertate pro dote renunciet et si de-
 cipiatur. precium capiat. caueatque secundo.
 Casus adde duos: quarto si propria res
 sit. Vel si succedat ei qui solvere debet.
 Ad hoc nota quod mulier fideiubere vel se
 obligare non potest pro viro: etiam quasi
 tercumque renunciet beneficio uelleiani. quia
 tunc videtur dare viro quod est prohibi-
 tum sibi: nisi propter nuptias vel causa mortis.

Sequitur videre de quarto scilicet
 de contractibus inutilibus ratione
 rerum. Circa quod sciendum est
 quod sunt quedam res super quibus contrahi
 non potest propter iuris prohibitionem. Et que-
 dam sunt super quibus contrahi non potest

propter ipsarum conditionem. De primis
 primo videndum est. circa quod nota quod ius
 prohibet alienari predia. et hoc siue sint
 urbana siue rustica. omnesque res alias mi-
 noris et impuberis: que seruando seruari
 possunt. ut aurum argentum et vestes preci-
 osas et huiusmodi. Et hoc nisi in tali alie-
 natione interueniat hec tria. scilicet. auctoritas
 tutoris. decretum iudicis. et debiti immines
 quod sibi creditor solui viget. vel quod ipsum mi-
 nozem usura grauat. Contingit tamen quod
 predium minoris aliquando sine decreto
 potest alienari. scilicet. quando defunctus ex cuius bo-
 nis predium illud ad minorem uenit: hoc in
 vltima voluntate iussit. vel etiam si minor
 hoc a principe impetrauerit. Res vero alie mi-
 noris que seruando non possent seruari possunt
 a tutoribus sine decreto vendi. Prohibet
 etiam ius filiofamilias alienare aliquid
 de rebus paternis sine iussu patris. Pro-
 hibet etiam patrifamilias alienare res que
 obuenerunt filio ex peculio aduenticio: quod
 et a filio alienari non potest sine consensu
 patris: cum proprietatis peculij illius sit filij.
 usus vero patris quando tamen filio im-
 minet debiti vigens vel grauans: potest
 pater aduenticij filij alienare. primo potest
 mobilia et postea immobilia. De peculio
 vero profecticio non potest filiofamilias
 contrahere cum nihil ad eum sed totum
 ad patrem pertineat pleno iure. De peculio
 vero castrensi vel quasi castrensi potest fi-
 liofamilias cum patre et quolibet alio
 contrahere pacifice. quia in eo ut patris ha-
 betur. et totum. scilicet. proprietatis et usus spectat ad
 filium et nihil ad patrem. **P**rohibet etiam
 ius alienari fundum totalem. scilicet. inestima-
 tum datum in dotem. si enim esset estimatus
 non diceretur totalis sed emptitius.
 unde ad hoc ut sit fundus totalis requiri-
 tur quod sit legitimum matrimonium et quod in
 dotem detur: et quod inestimatus tradatur. Idem
 etiam est de fundo quasi totali. et dicitur
 fundus quasi totalis ille qui legatus est
 seruo inestimatus dato in dotem. licet autem
 fundus totalis alienari sponte non possit
 permittitur tamen in necessitate in casibus
 quibusdam. de quibus videndum est infra
 libro. 8. titulo de dotibus. **P**rohibet etiam
 ius alienari illam rem quam testator in sua
 vltima voluntate prohibuit alienari appo-
 nendo certam personam in quam res pue-
 nire deberet si heres eam alienare vellet. vel

apponēdo certā penā solūēdā alicui certe
p̄sonē ul' ecclesie. vt insti. d. l. c. ad fi. Prohi
bet etiam ius alienari rē litigiosā. 7 dicit
hic res litigiosa de cuius dñio causa mo
netur inter petitorē 7 possessorē. 7 sit res li
tigiosa incōtinēti oblato libello. 7 quidez
iste qui recipit eā titulo emptōis vel dona
tionis vel cuiuslibet alterius contractus
sciēter: cogitur rē reddere 7 etiā prinat
precio: quod etiā ille qui alienauit 7 ille
qui recepit cogit dare fisco 7 tantūdez de
suo. Si aut ignoranter o3 rē oīno reddere
7 precii sibi restitui a vēditore qui etiam
venditor tantūde dabit de suo emptori 7
fisco. s. i. etiā partē emptori 7 reliquas ou
as partes fisco. 7 hec penā etiā loci habz
in donatore rei litigiose. vt. s. facta eius vā
estimatione vterq3 puniat in precio mō
supradicto. p̄mittit tñ lex alienari rem liti
giosam ex causa totis vel donationis p̄p
nuptias vel transactionis vel diuisionis

Inutilis etiā est tractus si quis rē suā
p̄re stipuletur vel emat. Sed quid crit
de precio. B̄ aut emptor sciebat rē eē suā
7 tunc perdit precii. q3 videt donasse. aut
ignorat q3 fuit institutus heres. 7 tūc precii
petere p̄t. 7 idē ē si res sit cōis mihi 7 tibi
quā tñ habeo ad partē meā. l. c. p̄rabē.
emp. cū res. Si aut sub conditione emat
valebit emptio in euentu p̄ditionis. vt si
emat si res sua desinat. valet etiāz emptio
rei p̄p̄tione possessionis quaz emptor
non habebat. vel rōne alterius quod ei i
re sua deficiebat. De emptione aut rei alie
ne dicitur infra ti. de emp. 7 ven. Sunt
etiā quedā res super quibus contrahi nō
p̄t p̄pter eaz qualitates sine conditionē
vt sunt ille q̄ non sunt in rez natura nec
fuerunt nec esse possunt vt chimera. vl' ea
que impossibilis est dari vt mons aureus
vel ea que lz fuerint tñ modo nō sunt vt
equus mortuus. si tñ mora p̄cesserit mor
tē vt cū quis equū dare p̄misit 7 die p̄sti
tuta nō credit s̄ i mora fuit: 7 postea equus
obijt tenetur in estimatiōe eius. q3 fuit in
mora. **C**ontractus aut sup reb⁹ que fu
ture sperant tenet: vt si quis emat futuros
partus vel fructus vel si emat iactū retis
q3 inest conditio q3 si quid capiat illud de
beatur. Prohibet etiā alienatio mācipij
xpiani in iudeū. q3 nō licet indeo possidē
mācipiū xpiani. Itē seruus oū ē i fuga
vendī nō p̄t. p̄curator tñ ad hoc p̄t cō
stitui vt ipm querat 7 innētū vendat. ff. d.

cōtrahen. emp. 7 ven. l. qd̄ sepe. §. si quis
amico. fin hoc intellige illud. iz. q. z. c. fu
gitini. **P**rohibet etiā alienatio rez illaz
que sunt exēpte a p̄mercio boium vt sunt
res sacre religiose sancte publice 7 liber
homo. Res sacre sunt que p̄ ep̄os sūt rite
dedicate. Religiose sunt sepulchra in qbus
hoies mortui inferūt. Sancte sunt p̄ute
7 muri ciuitatū 7 municipioz. q3 pena ca
pitis imponit violatorib⁹ eaz. vt si quis
ingrediat ciuitatē vel municipiū aliunde
q̄ p̄ portas. Publice sunt portus 7 flumi
na que dedicate sunt vsui ppli 7 foz 7 sta
diū. Est igit̄ inutilis cōtractus ini⁹ super
p̄dicis reb⁹. si emptor 7 venditor sciēter
res eē tales. imo emptor qui rē hī sciēter
accepit p̄dit precii 7 rē. si aut ignorās a vē
ditore sciēte cōparauerit tenet sibi vēdi
tor ad id qd̄ sua interest se nō esse receptū.
ff. de p̄raben. emp. l. 4. p̄ totū. Sallit tñ h
in libero hoie maiori. zo. ānis qui ad par
ticipandū precii vel aliud lucrū patitur se
venundari vel alienari non ignarus sue
cōditionis. sc̄us est si acceptor ei⁹ conditi
onem ignoret 7 venditus in veritate pre
cium participet. l. dec. fo. z. q. z. platū est.

De obligatione 7 stipulatōe titulus. 4.

Ostea cōsiderādū ē de obligati
onib⁹. Et p̄mo qd̄ ē obligatio:
7 que eius diuisio. 2. qualiter
contrahat. 3. que possunt obli
gari. 4. subnectūt quedā de stipulatione.
Est ergo sciendū q̄ obligatio est instū vin
culū quo necessario astringimur ad aliqd̄
dandū vel faciendū per iura ciuitatis ro
mane. Obligationū alia naturalis tñ. alia
ciuilis tñ. alia naturalis 7 ciuilis simul.
Naturalis obligatio ē que in se naturalē
continet equitatē. hec naturalis obligatio
cōtrahit p̄ naturale vinculū. i. p̄ cōsensū.
7 p̄t fieri inter oēs hoies 7 tollit p̄ actū
p̄iū nālē. s. p̄ actū p̄petuū de nō p̄tēdo. Et
hac obligatōe sola obligat pupillus p̄xi
m⁹ p̄tati sine aucte tutoris nō fact⁹
locupletior nec colū cōmittens. Itē suus
cuiuslz p̄sonē. Itē p̄ filio i ei⁹ p̄tate exī
te. Itē sūi p̄tē. s. nō tenet. q3 hī obligatio
ē inefficax ad agēdū. Ciuilis obligatio ē cū
qs solēntate iuris ē astric⁹. s. nālīs eqtas
cū tencri n̄ suadet. vt cū qs fuit p̄fessus p̄
scripturā se ex cā mutui pecuniā recepisse
sub spē future n̄teratiōis quā n̄ n̄ recepit.

vn̄ talis infra bienniū pōt opponere excepti
onē nō numeratōis pecunie. qđ si nō fece
rit ipacet sibi. vn̄ hec obligatio p se ē ineffi
cax ad agendū. In illis 7 civilis obligatio
sūt cū plona que pōt efficaciter obligari
sc̄ cū solēnitare iuris obligat. s. cū nālis eq
tas vult eū teneri 7 iuris solēnitatis inter
uenerit. 7 hec obligatio ē efficac̄ ad agen
dū. Obligatiōnū autē nāliū 7 civiliū vt ha
bet̄ insti. de obli. alia ē ex factu. alia ex qđsi
factu. alia ex maleficio. alia ex quasi male
ficio. Obligatio ex factu ē qđ pacto p̄bit̄ 7
que ex ipso pacto 7 tractu descendit. vt em
ptio 7 veditio. locatio 7 pductio. donatio
7 hī. Et ex qđsi tractu cū quis gerit ne
gociū alicui sine mādato cī. vt tutor 7 cu
rator 7 hī. In n. nō p̄traxerunt cū eo cō
negociū gerunt. vn̄ qđ nō tenet̄ ex factu
reliat vt teneant̄ ex quasi factu. Obliga
tio ex maleficio ē cū quis furm̄ vel rabi
nā vel iniuriā alicui facit. Ex quasi male
ficio ē cū quis nō directe deliq̄t sed quasi.
vt cū ex cōtomo ē aliqd̄ effusū qđ alteri
nocuit.

S Equit̄ videre de 2° qđ qualis obliga
tio p̄bit̄. Circa quod sciendū qđ
obligatio p̄bit̄ quadrupl̄. Uno
modo vt in mutuo debito p̄modato. xpo
to pignore. Alio mō vbis vt stipulādo. ē
aut stipulatio vbōz p̄ceptio qđ is qui in
terrogat̄ datur̄ vel factuz̄ illud de quo
interrogat̄ spondet. 7 d̄ stipulatio a stipu
lo. stipulā autē idē ē qđ firmū descendens a
stipite. vn̄ stipulatio ponit̄ p̄ interrogatōe
debet. n. stipulatio fieri p̄ interrogatōe p̄ce
dentē 7 r̄sionē in cōtinenti subsequētē.
7 o3 fieri n̄sio p̄cise sine suspēsiōe vocis
vn̄ nec mutus nec surdus nec infans nec
etiā absens p̄ stipulatōe p̄trahere p̄bit̄.
qđ exandire se innicē debet. ff. de v. ob. cōti
nuus. 7 insti. de inuti. stipu. mutū. 3° mō
litteris. vt qđ quis in l̄ris cōstitetur se mu
tuo habuisse decē libras sub spe future nu
merationis. talis. n. nisi infra bienniū oppo
nat exceptionē nō numerate pecunie ascri
cō erit nāli 7 civiliter pecuniā illā soluere
4° solo p̄sensu vt in societate mādato em
ptione venditōe locatōe. In his. n. nō re
gritur scriptura neq̄ p̄sita. s. sufficit eos qđ
p̄trahūt cōsentire p se vel nunciū vl̄ p̄ epi
stolā. Et hec oia p̄bit̄ur p̄ insti. qui. mo.
re. p̄tra. ob. 7 plib^o alijs titulis se.

S Equit̄ videre de tertio. s. que res
obligari p̄bit̄. Circa quod sciendū qđ

obligari p̄bit̄ quectiq̄s nō p̄hibetur obliga
ri fauore religiōis. quedā sūt que nō p̄bit̄
alienari vt monumentū. l. que res pigno.
ob. possūt. l. 3. p̄ totū. Et ecclie in autē. de si
ali. re. ecclie. §. alienationis. 7 §. bis. de. 7
§. qm̄ vō Et vasa sacra vel vestimēta vel
ornamēta ecclie. l. de sac. san. ec. san.
cimus. nemini nisi iustissima necessitate
urgente. et. de pig. c. i. de hoc etiā habitū ē
s. si. p̄cedenti. ar. 4.

S Equit̄ videre de quarto. s. de sti
pulatione. Circa quā sciendū qđ sti
pulatio qđ fit vbis sine p̄sensu nul
la ē. ff. de pac. l. i. §. adeo autē. Itē ois stipu
latio ad heredes 7 h̄ heredes trāsmittitur.
l. de h̄ben. 7 p̄mit. si. veteris. hoc v̄z est
qđ est tale factū qđ pōt cōpleri p̄ aliū fm̄
glo. ibidē. Itē nullus alteri pōt stipulari
vel pacisci nisi sit eius seruus. vl̄ pcurator
vel filius qui estimat̄ eadē plona cū dño
vel cū patre. insti. de inuti. stip. §. si qs̄ alij.
Itē p̄ iudices officiales executores 7 ta
belliōes alteri pōt acquiri. ff. de in ius vo.
cū pro quo. Nota tñ fm̄ Jo. i. q. 7. quoties
cordis ocul. qđ si promitto tibi me daturā
ticio decē libras teneor̄ in re canonico ma
xime si inro. Itē nemo factū alicui pro
mittens obligatur ad illud nisi ad vā dandā
operam quam pōt qđ ille faciat quod ip̄e
promisit. ff. de ver. ob. in illa stipulatione. i
p̄n. 7. l. stipulatio illa. Itē nō valet legatū
vel stipulatio fundi in genere facta nullo
fundo demonstrato. ff. de iu. co. cū post di
uortū. §. gener a socero. vn̄ si quis stipula
tur insulā fieri 7 nō adijciat locū vbi fieri
debet stipulatio nō valet. ff. de eo qđ certo
loco. l. 2. §. si quis insulam. tamen fm̄ x̄. si
dictum esset. tu facias domum mibi vbi
voluero bene valeret. Nota etiā fm̄ x̄.
qđ aut promittitur incertum re sed certum
genere. aut certum re 7 genere. aut incer
tum re 7 genere. Si p̄mo mō vt cū d̄. bñ
faciam hoc p̄ tuo seruitio. tūc peti nō pōt a
procuratore. l. man. salarium. sc̄us est de
aduocato qui p̄ mō faciēdie 7 negocij q̄li
tate petit salariū incerte pollicitationis. ff.
de varijs 7 e. xordi. cog. l. i. §. i. honorarijs.
Si secundo modo vt cū p̄mitto equū
potest petere 7 agere p̄scriptis verbis 7
taxabit̄ arbitrio boni viri. l. de man. l. i. i
fine. Si tertio modo vt cū promitto talem
equum tunc peti potest. Item si promissū
mibi rem dari 7 vacuam possessionem
tradi veniunt fructus in stipulationem.

Si autem promissisti tantum mihi rem dari non
venit fructus in stipulatione. ff. de usur. si
stipulatus. in pn. Item quoniam quis promittit infra
certos dies sistere iudicio tunc dies in qua
cautio promittitur et dies in qua sistere debet
non computantur inter illos dies. ff. si quis cau.
li. in pn. Item si quis calendas ianuarij sti-
pulatus fuit et illis calendis intelligi debet
quibus est actus inter partes. si si non appare-
at de quibus est actus tunc de primis calendis
ianuarij intelligi debet. si autem in ipso die calen-
darum tunc de calendis sequentibus. ff. de v. obli.
cui qui calendis. in pn. Item actus stipula-
tis et compromittentis debet esse continuus ut
nullum fere momentum interuenire possit. si vero
post interrogacionem se diuertat ad alia nihil
perdit licet eodem die promississet. ut ibidem. l.
continuus. Item in omnibus obligationibus
in quibus dies non ponitur primitus die debet
ff. de re. lu. in omnibus expressis ponitur. Item
si promissum fuerit sic. f. faciam hoc cum co-
modum erit si est cum potero sine meo incom-
modo. ff. de v. sig. nepos Item omnis stipulatio aut
fit pure ut cum quis spondet libras quatuor. et
tunc illud statim potest peti. aut in die. et tunc
statim debet si peti non potest antequam dies veniat.
nec etiam ipsa die in qua stipulatio facta
fuit peti potest. quia tota dies illa arbitrio sol-
uentis tribui debet. aut sub conditione. et
tunc ille qui stipulatus fuit licet ante conditionem
cesserit postea ex parte conditionis heres eius
agere potest. Et idem est ex parte promittentis. l. si.
de v. ob. §. omnis stipulatio. et §. cum quis. Nec
ad prius de obligacione et stipulacione sufficiat
ut iurisprudentis alia de hac materia reliqua.

De renunciacione beneficiorum iuris titulus. 5.

Deinde considerandum est de renuncia-
tione beneficiorum iuris. Et primo quod
est renunciatio. 2º de beneficiis quibus
renunciari non potest. 3º de beneficiis
quibus renunciari potest. 4º de beneficiis quibus re-
nunciari potest secundum quod et secundum quid non potest. et
hec quatuor notabuntur gratia breuitatis sic
quod in summa rolandina continetur. 5º notatur in
generaliter cui iuri tenentur et cui non potest renunciari.
Circa primum sciendum quod renunciatio proprie est
rei vel iuris spontanea refutatio. si ad prius
est tamen intentio de renunciacione iuris sine qua quibus
obligatio non tenet. Sciendum ergo quod defensi-
ones exceptioes et beneficia a legio inuenta
quod sunt in fauorem quodammodo in odium introducta. Et
iste persone pro quibus sunt introducta pro illa in-

uant ne de illis obligacionibus quas fecerint
obligentur. Quoniam autem regulariter licet
renunciare his que pro se sunt introducta aliqua
tamen sunt quibus renunciare non impedit quom-
minus ipsa beneficia et exceptioes possunt opponi.
Aliqua autem sunt quibus renunciatio facta
tenet et inuari pro ea impeditur. Aliqua autem
sunt quibus renunciari potest quo ad quid et
quo ad quid non. et singulis horum est uidebimus.

Sequitur videre de 2º scilicet de beneficiis
quibus renunciari non potest ita quod re-
nunciatio facta impediat ne possint
opponi. Sciendum igitur quod quoddam est benefi-
cium. scilicet beneficium macedoniani senatusconsulti.
et competit filiosa. qui pecuniam accepit mu-
tuo sine patris voluntate. et competit ei non ma-
ior est in parte patris si etiam postquam factus est
sui iuris. et etiam competit heredi filiosa. et eius
fidelius fori. et huic beneficio renunciari non potest.
quia est in feneratorum odium introductum. Est et
aliud beneficium. scilicet beneficium restitutiois quod compe-
tit minoribus toto tempore minoris etatis. et
eo etiam finito infra quadriennium continuu si
in minori etate recepti fuerint eorum facilita-
te vel aduersarij calliditate. huic etiam benefi-
cio renunciari non potest. quia eo ipso minor reci-
peret si renunciaret. Est autem et aliud benefi-
cium. scilicet ut quis concederet in quantum facere potest
et non ultra. et habita ratione ne egeat. et huic benefi-
cium competit viro et eius patri quoniam conuenit
ab vxore. competit etiam vxori et eius patri
quoniam conuenit a viro. competit etiam pro on-
quoniam conuenit a liberto. et socio quoniam conuenit
a socio. et patri quoniam conuenit a filio vel filia
et huic beneficio renunciari non potest. Est aliud
beneficium ne liber homo ad onus alienum ob-
ligetur. scilicet pignorum. et huic beneficio non potest
renunciari. quia hec renunciatio est contra liber-
tatem. Est aliud beneficium sine privilegio. scilicet fori.
quod competit foris. scilicet quod reus conueniri debet
sub indice suo. et hoc est vix antequam lite contesta-
ta. nam lite contestata non potest reus opponere
privilegium fori. quia videtur in illum iudi-
cem consensisse sub quo contestatus est lite
et huic privilegio. scilicet fori solo pacto non re-
nunciatur. sed ad hoc quod reus conueniri
posset alibi quod in foro suo sufficit si promittit
solutionem facere ubi quibus petitum fuerit ab
eo. Est aliud beneficium sine privilegio
fori quod competit clericis. scilicet quod non tenentur
respondere coram iudice seculari. et huic
privilegio iuris aliquo modo renunciari
non potest. quia est introductum in fauorem totius clerici.
Exceptio non numerate pecunie sine non

tradite vel reddite rei. aliqui cōpetit infra duos ānos. aliqui infra .30. dies. aliqui infra ānū. aliqui infra tres mēses. Debitor enī q̄ p̄fitec se pecuniā mutuo recepisse quā n̄ recepit opponere pōt exceptōe nō numeratōis pecunie infra duos ānos a die cōfessionis. Creditor vō q̄ p̄fessus ē sub spe future numeratōis pecuniā traditā se recepisse a debitoze bz exceptionē nō solute pecunie infra .30. dies. Vir autē q̄ p̄fessus est sub spe future numeratōis se totē recepisse bz exceptionē nō numerate totis q̄ debet opponi vel infra ānū post m̄imoniū solutū si m̄imoniū durauit min⁹ biēnio. vel infra tres mēses si m̄imoniū durauit plus biēnio vel min⁹ tēcēnio. si vltra tēcē ānos nō extēdit renūciatio pecunie nō numerate. Predictis autē exceptōib⁹ renūciari nō pōt quo min⁹ infra p̄dicta tpa opponi pōt sint. p̄dest tū renūciatio q̄ ad aliquid. s. qz si renūciatio nō est facta debebat aduersari⁹ p̄fitec se pbare se pecuniā soluisse. sed postq̄ ē facta renūciatio incūbit p̄fitec tū renūciati pbare pecuniā nō esse solutam. Lex vō illa rubri 7 nigri titl. codicis. s. ne fideiussores vlt̄ mādatores totū tenet. p̄hibet fideiussoze dari p̄ totē restituendā si eueniat q̄ restitui debet. huic legi si renūciat renūciatio nō valet. qz talē fideiussoze lex p̄hibet dari. 7 quod sit p̄tra legem pro non facto debet haberi.

¶ Equitur videre de tertio. s. de bñficijs illis qbus renūciari pōt ita q̄ renūciatio ipedit ne possint opponi. hec autē sūt plura. vñ ē noua p̄stitutio de plurib⁹ reis debēdi q̄ dicit. si sint plures rei debēdi. i. plures debitozes q̄ omnes sunt idonei 7 soluendo hñt bñficiū diuisiōis. qz dicere pōt q̄libz q̄ n̄ p̄ sua pte tenet. Ad h̄ vō q̄ qz tenet insolidū se obliget 7 dicto bñficio renūciat. Altez ē epla di. ni adriani q̄ ē qdā lex dicens q̄ si sint plēs fideiussores q̄ sunt idonei soluēdo vō qz pueniri p̄ rata. ad h̄ vō q̄ qz tenet insolidū opz q̄ renūciat epistole p̄dicte. Teritiū ē noua p̄stitutio de fideiussozib⁹ dicens q̄ si p̄ncipalis 7 fideiussoz ambo sint idonei 7 soluēdo p̄ncipalis vō pueniri prius q̄ fideiussoz. Ad h̄ vō vt fideiussoz pueniri possit quicūqz creditor voluerit p̄dicte p̄stitutōi renūciabit. Et nota q̄ plēs p̄ncipales se p̄ncipalr obligāt 7 insolidū locū hñt ibi oēs tres p̄dicte renūciatōes. 7 debet poni h̄ mō. renūciatēs nouaz p̄stituti

omī de duob⁹ reis debēdi 7 fideiussozib⁹ 7 eplē di. ni adriani bñficio. vñ. n. p̄ alfo intercedit q̄ se obligat vltra pte q̄ se contingit. 4^m ē p̄ditio indebiti q̄ dicit. si qs indebite soluit. vt qz nō tenebat soluere: pōt petere illud. huic p̄ditōi bñ renūciat. 5^m ē p̄ditio sine cā q̄ dicit q̄ si qs ē obligatus ab initio sine cā vel ex iniusta cā n̄ tenet. 7 h̄ ē vey nisi p̄ stipulationē sit obligat⁹. qz n̄c bñ tenet. 7 huic bñficio renūciari pōt nisi hoc fieret. p̄pter colū. 6^m est exceptio coli mali. s. q̄ aliqs dicat se volo 7 calliditate alie⁹ inductū eē. 7 huic exceptiōi renūciari pōt. 7^m ē bñficiū fori qd̄ p̄petit scholarib⁹. scholaris. n. q̄ morat bo nonie p̄ hoc bñficiū non pōt pueniri sub indice cōitatis boni. si velit pot⁹ pueniri corā suo doctore. 7 huic bñficio renūciari pōt. 8^m ē bñficiū p̄ditōis incertū qd̄ bz locū q̄ aliqs heres instituit⁹ ē rogatus hereditatē vel certā ei⁹ pte alteri restituere. vel q̄ aliqs ē instituit⁹ heres. 7 si ipē deceat sit sine liberis ē ei substituit⁹ alius heres. qz substituit⁹ bz ius in ipa hereditate. eo q̄ adueniēte p̄ditōe vō in eū hereditas puenire. 7 hoc tale fideiōmissū d̄ incertum p̄ditōis. qz incertū ē an heres instituit⁹ cedat sine liberis. 7 huic p̄ditōi substituit⁹ ille renūciare pōt. 9^m ē bñficiū iuris hypothece qd̄ p̄petit vxori i bonis mariti. qz oīa bona viri sūt ei tacite obligata p̄ totē sua. 7 huic bñficio pōt vxor renūciare 7 viro 7 p̄bentib⁹ cū eo. 7 h̄ si certificetur de bñficio p̄dicte. 7 ei exp̄sse dicat illud qd̄ p̄tinet in ipō. Cōpetit etiā dictū bñficiū creditori si bona sui debitozis sint ei tacite vel exp̄sse obligata. 7 huic bñficio pōt creditor renūciare. Decimū ē bñficiū vel leiani senatuscōsulti. s. q̄ si mulier pro alio fideiubeat. i. obliget se regularit nō tenet. 7 huic bñficio mulier renūciare pōt si certificet de eo. Ad h̄ nō q̄ q̄ mulier recipit tutelā filij. vel ania tuitionē ei⁹ nepotis vō renūciare secundis nuptijs.

¶ Equitur videre de quarto. s. de bñficijs illis qd̄ quo ad qd̄ renūciari potest 7 quo ad quid nō. 7 hec etiā sunt plura. Primū est bñficiū redibitorie 7 p̄petit ei qui ignorantē emit rem morbosam vel vitiosam. ex hoc beneficio potest emptor agere p̄tra venditorem vt reddat sibi pecū 7 recipiat rē. 7 hec redibitoria p̄petit infra sex menses. 2^m ē bñficiū qd̄ d̄ q̄to minoris. qd̄ dicit. si qs emit aial

vel re vitiosa ignoranter pot agere contra ne
ditorē petēdo pte illā pccū sibi reddi quā n̄
redisset si vitium ei p̄sciuisset. 7 hoc bñficiū
p̄petit infra annū. p̄dictaz aut actionū bñfi-
cio pot emptor renūciare. 7 renūciatio p̄-
dest v̄ditori si vitium ignorabat. si aut illō
sciēbat nec emptorē certificauit: nō p̄dest
renūciatio p̄pter tolli ab eo p̄missū. 3^m ē
bñficiū ne quis vocet in ius dieb⁹ feriatīs
aliqui n̄ p̄tingit q̄ renūciari pot ferijs 7
dieb⁹ feriatīs. 7 aliqui nō. si enī sint feriatī
rōe messū vel vindemiaz pot ip̄is ferijs
renūciari voluntate litigātū. si tñ sint feria-
tī ob honore tñ nō pot.

Circa quintū nō q̄ renūciari pot
iuri puato. exē de p̄nū. si de terra. 7
ff. de pac. pacisci. 7 hoc nisi pactū
sit factū in criminis odiū. vt si qs v̄dat an-
cillā tali pacto q̄ nō p̄stuat. pactū hī⁹ po-
stea remittere nō pot. q̄ factū ē in odiū cri-
minis. ar. c. si mācipiū ita v̄nerit ne p̄-
stuat. l. i. Renūciari aut nō pot iuri pu-
blico si sit itroductū nō tñ i fauore aliq̄rū
s etiā i odiū aliquoz. sicut ē illud. f. q̄ cleri-
ci nō teneat r̄dere corā iudice seculari.
exē de fo. p̄. si diligētī. p̄ totū. 7 illud. f. q̄
clerici nō p̄nt se subicere v̄berib⁹ alicui⁹
layci. c. 7 de sen. ex. p̄tingit. h̄ec enī duo sūt
itroducta i fauore clericoz 7 odiū laycoz
q̄ nimis clericis sunt īfesi. z. q. 7. laycos.
Si v̄o ius publicū sit itroductū tñ i fau-
re ei renūciari pot. vñ renūciari pot velci-
ano. q̄ itroductū ē tñ in fauore. f. mulie-
rū. ff. ad vell. l. vlti. §. penul. i. si. nō mace-
doniano. q̄ itroductū ē nō tñ i fauorez
f. filiorū. f. s. etiā i odiū creditoz. vñ etiā
post s̄tiam ex eo exceptio dat. ff. ad mace-
doni. f. 7 si pater. vel etiā nō pot aliq̄s re-
nūciare iuri suo cū ex ei⁹ renūciatōe p̄i-
dicat iuri alteri⁹. vñ cleric⁹ n̄ pot renūcia-
re foro suo. q̄ ex hoc p̄iudicaret c̄po suo.
ii. q. i. clerici. l. i. 7 clericū. z. h̄ec gof. ti. de re-
nun. 7 h̄ec exē de foro p̄. c. p̄al. si diligētī

De pactis titulus 6⁹.

Pacta cōsiderādū ē de pactis.
Et p̄mo i generali. 2° i speciali.
f. de trāfactōib⁹ que sūt q̄dam
pacta. Circa p̄m vidēdū ē p̄mo
qd sit pactū 7 vñ d̄. 2° de diuisionib⁹ pa-
ctoꝝ. 3° ad quos porrigunt vires pacto-
rū. 4° sup qb⁹ rebus pot qs pacisci. 5° de
pactoꝝ effectu. 6° de cōditōib⁹ appōsitis i
p̄ctib⁹. Circa p̄mū sciēdū q̄ pactū ē cōsen-

sus duoz vel pluriū in idē alteri ab alio
paciscētū dandū vel faciēdū. si enim pa-
ciscar tecū inuito ticio q̄ ip̄e det petro ali-
qd pactū nullū erit. Si v̄o paciscar tecū
q̄ des ticio pactū erit. q̄nq̄ tñ vtile q̄nq̄
inutile ad agēdū. ff. de v. ob. stipulatio ista
Lex tñ talē cōuentōem pactū vocat. l. e.
debitoz. 7 exē. c. c. vlti. Dicis aut pactū a
pactōe. pactio v̄o d̄ a pace 7 actione. q̄st
pactio actio. Nā q̄ paciscunt ex diuersis
7 contrarijs motib⁹ aīoz post multa 7 va-
ria certamina i vñā cōsonā s̄tiam deducū-
tur. Est aut nomē pacti ḡniale ad omnia
q̄ inter p̄tes agūtū cā cōtrabēde vel tol-
lēde obligationis. P̄t aut h̄ic notari ad
maiorē euidētā d̄tia inter pactū. pollici-
tationē. cōuētōnē. stipulationē. 7 p̄missio-
nē. q̄ pactū ē duoz vel pluriū cōsensus
ad aliqd dādū vel faciēdū v̄bis exp̄ssus.
ita q̄ v̄ba p̄mittant a p̄mittēte 7 subse-
quēter a recipiēte. vt dabo tibi v̄cē vt tu
vendas mibi libz. 7 tu r̄ides placet. f. si
recipiētis v̄ba p̄mittent tunc esset stipula-
tio. vt insti. de ver. ob. in p̄n^o. Pollicitatio
v̄o est solius offerentis p̄missio. opz autē
q̄ ibi sit p̄sona p̄ns cui fiat pollicitatio. ff.
de pac. l. i. Nomē aut cōuētōis ē ḡnialissi-
mū. nā 7 scholares i scholis 7 clerici i ca-
pitulo 7 p̄pls i foro cōuenire dicunt. vt
ibidē. §. cōuētōis. Promissio v̄o refert
pot vel ad pollicitationē vel ad nudū pa-
ctū 7 stipulationē. ff. de edil. edicto. l. scien-
dum. §. z.

Sequitur videre de 2° f. de diuisione
pactoꝝ. Circa q̄d sciēdū q̄ pacto-
rū q̄dā sunt i rē q̄dā i p̄sonā. In
rē ē pactum quotiēs paciscor ne p̄tā. In
p̄sonā vero ē quotiēs paciscor ne p̄tā a
p̄sona. ff. de l. iuris ḡ. §. pactoꝝ. 7 l. idē. §. p̄-
sonale. Itē pactoꝝ aliud ē cōuētū vt illō
q̄d ē ex certis v̄bis exp̄ssum 7 sub certa
forma redactū. aliud ē tacitū vt illud q̄d
nō ē factū s̄ habet ex aliqua lege speciali
ac si eēt factū. vt res cōductoris comus
illate i illā tacite sūt obligate pignori oīō
comus. Itē pactoꝝ q̄dā sūt vtilia quedā
inutilia. vtilia sūt pacta q̄ sunt v̄stia rōe
p̄sonaz 7 rez. 7 que sūt iuris ordīne.
hoc est q̄ p̄sone que paciscunt se obli-
gare possunt vt res super quibus sit pactū
non p̄bibeantur alienari a iure. 7 ordo iu-
ris seruetur in obligatione. vt supra dictū
est de p̄sonis reb⁹ 7 obligatōib⁹. Inutilia
sunt q̄ deficiūt in aliquo istoz predictoz.

7 hoc vt aperte vel cū predictum minoris alienat. sine decreto. 7 similia. l. fraudulēt. Sit autē ibi fraus multipl. p. 2. ex psona ad psonā. vt cū tutor emit de bonis pupilli p. in psonā psonā suo tñ noie. 2. ex re ad re. vt cū qd filiofamilias nō mutat pecuniā q. p. biber. s. aliā rē vt ipse illa vedita vtat pecuniā. 3. ex actu ad tractū. vt cū vir 7 uxor p. stāte nūmonio nō conāt iuicē. q. p. biber. s. cā donatōis vedit. 4. ex noie ad nomē. vt cū ille q. p. biber. eē p. tās alie terre se facit eligi in defensorē vel pcuratorē. qd idē ē. mutato tñ noie. 5. ex facto ad factū. vt cū quis vedit tibi ancillā suā co pacto ne p. stūas eā in lupanari. tu vero p. stūisti eā in caupona vt ibi ministrēt. qd ē idē quānī ad effectū. **I**te pactū rei turpis vel pactū turp. vel pactū imposs. oīlis rei de iure vel ex facto nullā obligationem inducit. vt ex. c. c. vlt. pactū autē rei turpis ē si dicā. p. mīto tibi q. inficiā talē. pactū turp. ē pactū turpiter siue turpi p. ditione de re licita factū. vt p. mīto tibi decē solidos si interfeceris talē. pactū impossibile de iur. 7 ex facto ē si qd p. mītat solē penetrare. im possibile de iure. s. possibile ex facto ē si qd p. mītat rē sacrā. possibile. s. sub p. ditione impossibile ē si qd p. mītat mibi. io. solidos. si dero tibi solē. Si vō sit pactū possibile de iure 7 ex facto valet. ex. c. c. p. totū. Si autē possibile de iure 7 impossibile ex facto. si impossibilitas sit p. p. tina nō valet. si sit pal. valet. s. expectat donec possibilitas adueniat. nisi sit 3 bonos mores. **I**te pactū inter 3bentes vt colus p. stēt. nō tenet. hoc enī ē iudicio bone fidei. ff. de re. iuris. 3ctus. **I**te pactoz alia sūt nuda. alia ve stita. nuda sunt illa q. nō p. tinent cās. nulli enī efficacie ē alie rei traditio sine cā. 7 eti am dicūt nuda pacta illa q. nō veditur aliq. ser. infra scriptoz. 7 hec pacta nuda nō sūt efficacia ad agēdū vel obligādū. s. poss. nt ad defendēdū. Pacta vō nescita dicuntur ser. modis. s. re. v. bis. l. f. s. p. sensu. coherētia 3ctus. 7 internētū rei. de p. mītis q. tu oī sunt exēpla sup. posita ti. de obli. ar. 3. de coherētia 3ct. ē exēplū tale. veditū comū 7 in ipa venditōe internētū pactū. q. ego debeā morari in ipa como vsq. ad anū. h. pactū si p. se nudū eēt nō valeret. s. q. veditū ē coherētia 3ctus vel veditōis valet. De influētū rei tale pōt exēplū poni. p. mīsi aliqd dare tibi. vt dares vel faceres aliud mibi. vñ statim cū dero tibi qd p.

misi veditū erit pactū ex pte mea. 7 ideo internētū ei. qd vedit tibi es obligat. mibi ad dādū illud qd p. mīsi mibi. vñ bi. pa eta vedita sunt efficacia ad obligādū. 7 ad agēdū. p. bat. hoc insi. de v. ob. **I**tem pactoz alia sunt clara. 7 hec si sunt solēnie facta sunt oīo seruāda. Alia sunt obscura. vt illa que possunt habere duplicē intellectū. 7 hec sunt interpretanda p. tra p. ferēt. quia in eius fuit potestate ea apertius p. offerre ff. co. l. veteribus.

Quoniam videre de tertio. s. ad quos porrigit vires pactoz. Circa qd sciendū q. porrigunt ad psonas illas inter quas sunt pacta facta regulariter. porrigunt etiā ad psonas alias in casib. aliquib. vñ q. dicit q. pacta inter alios acta alijs obesse nō debēt. ex. de trasac. v. nicens. circa si. hoc vey. ē q. sunt oīo alijs. obest enī 7 p. dest. pactū pcuratoris dno debitoris fideiussozi. magistri societatis societati. p. dest. etiā pactū tutoris pupillo. serui dno. filij patri. 7 de his oib. ff. de pac. de p. no. mō p. 3. l. nā. 7 nocere. 7. l. se. 7 no tetur. de 2. l. vlti. 7 de 3. l. magri. de 4. l. tu toris. de 5. 7 6. l. si tibi itē. 7. l. se. **I**te pactū p. decessoris obligat successorē. sicut patris filij. si fuerit pactū vtile ecclie. ex. de solu. c. l. al. secus est. ex. de p. ca. c. 2. **Q**uartū. s. super quibus non possumus 7 sup. quib. possumus pacisci p. 3. ex sup. dictis in ti. de tractibus inutilibus rōne rez. Nota tñ bic q. multa possum facere ad q. nō possum astringere pacto. possum enī mibi aliquē heredē p. stituere nō tñ ad hoc me possum astringere pacto. **I**te pactū de futura successione nō tenet nisi de p. sensu eius cui ē hereditas. c. e. l. vlti. s. h. nobis oēs. **I**te 3 nullus pacisci pōt de reb. alteri nisi de voluntate eius vt ibidē.

Quoniam videre de qnto. s. de effectu pactoz. Circa qd sciendū q. pactoz effect. ē vt illud qd in pactū deducit. obseruet. ex. c. c. l. 7. 3. Et l. 3. fm. leges ex nudo pacto nō oriāt actio. vt etiā dictū ē. 7 habet. ff. de iurisgētū. s. h. cum nulla. nisi in qbusdā casib. fm. tñ ius canonici ex nudo pacto 7 simplici vbo alijs qd efficaciter obligat 7 h. etiā actio dat. ex. c. qualr. Et ē ratio. q. cū qd venit 3 simplex vbu mortali peccat. 22. q. l. predicandum. **I**n summa igitur nota q. fuādū ē oē pactū si sit tale qd fuari possit sine de trimēto salutis eterne vel salutis corporalis

si sit licitum et possibile, secus est si sit illicitum et impossibile et inhonestum. c. c. vlti. In de e. q. ex pacto si h. loci successio in ecclesia. c. c. c. accepim. nec pot. augeri censuris. c. c. c. cu. clerici. pactu. tu. auctoritate pape factu. e. seruadum. c. c. c. z. al. si sit impossibile de iure vl. de facto no. tenet. vt dictu. e. s. ff. de re. iur. in. possibilium. etia. si infueniat in rametu. Ad etia. q. frage. ti. de. no. e. fides seruada. etia. si sit iuramento firmata. c. c. de simonia. dilect. l. in. fi. r. c. c. cu. pponas. It. pactu. qd. sit dolo initu. no. valet. c. c. s. r. c. p. mu. cu. vnuerfoz. Item si sit alteri capiosu. ff. de resc. vendi. l. si id. qd. in. fi. Ad hec etia. nota. q. pactu. posteri. p. iudicat. p. ozi. c. c. pacta. nouissima. ar. c. c. de cen. cu. olim. It. h. etus. ex. p. uentio. sine. pactio. de. leg. 7. forma. accipiunt. ff. de re. iur. s. h. c. It. si in. pactio. h. etus. apposta. sit. pena. soluta. pena. h. etus. no. tenet. nisi. sit. dictum. q. pena. soluta. h. etus. maneat. firmus. ff. de trasac. q. fide. It. q. h. etus. no. tenet. pena. apposta. no. tenet. c. c. de foro. p. p. si diliget. ti. q. vo. h. etus. tenet. pena. tenet. ar. c. c. de arbi. dilecti. r. ar. ff. s. precarijs. l. z. in. glo. It. voluntates. contrahentiu. magis. q. co. ceptio. vboz. sunt. inspicie. de. c. q. res. pig. obli. pos. l. vlti. It. q. dubitat. de. iudice. h. bentiu. tunc. forme. h. et. e. standu. c. c. de pig. illo. nos. si. si. p. staret. et. h. etu. scriptura. esset. inspicie. da. c. plus. va. qd. agit. l. i. r. z. r. l. c. palle. illo. nos. in. glo. It. pacto. puatoz. iuri. publico. no. derogat. nec. renuciari. pot. c. c. de foro. p. p. si diliget. vbi. d. q. clerici. no. p. it. renuciare. iuri. illi. s. q. clerici. no. te. neatur. m. d. e. cora. iudice. seculari. q. h. e. introductu. in. fauore. totu. cleri. Distinguit. aut. got. ti. de. p. ni. q. si. ius. sit. publicu. aucto. ritate. s. institutis. r. vtilitate. s. co. itatis. pa. ctis. puatoz. tolli. no. pot. vt. si. paciscar. ne. furtu. p. mittedi. noie. ag. a. hoc. n. ius. s. ut. ma. leficia. puniat. e. ius. publicu. aucto. ritate. r. vtilitate. r. id. p. pactu. tolli. si. pot. ff. s. pac. si. vn. s. pacta. r. id. e. de. silib. Si. vo. ius. sit. publicu. aucto. ritate. r. puatu. vtilitate. vt. tutele. r. cure. circa. hac. actione. s. in. rta. tutele. r. cura. tollenda. h. z. pactu. r. renucia. tio. loci. vt. c. r. ff. de. pac. in. p. lib. l. habet. r. id. e. de. silib. Ius. q. publicu. p. tiges. vti. litate. no. co. em. h. puata. p. pactu. tolli. pot. It. ea. q. p. mittit. ob. nimia. reuerentia. ali. cuius. no. obligat. vn. si. libert. ob. nimiam. patroni. reuerentia. p. stringit. se. penali. obli. gatione. si. patronu. offenderet. no. obligat.

ff. q. rex. ac. no. da. l. i. s. q. onerade. r. s. si. onerade. It. oia. que. h. bonos. mores. in. pacto. vel. stipulatoe. adducit. nulli. sit. mo. meti. c. c. in. iuri. s. i. ex. eo. It. h. in. casu. si. p. missi. no. accusare. ab. eo. renuciare. si. vo. p. missi. no. renuciare. pactu. e. illicitu. c. c. eo. c. vlti. in. glo. It. pacta. p. ueta. q. neq. co. lo. malo. neq. h. leges. neq. in. qbus. frans. alicui. sit. facta. sit. seruada. ff. de. i. iur. s. q. s. p. tor. ait. It. pactu. pena. vallatu. si. sit. h. leges. sine. h. canones. nec. pactu. tenet. nec. iurametu. sup. h. p. stitu. vt. ibid. s. r. g. h. al. Si. vo. sit. p. ter. leges. no. tenet. pactu. h. pena. tenet. p. ter. leg. eo. q. fiat. stipulatio. alteri. vn. si. talis. stipulatio. fuerit. vallata. pena. pena. tenet. h. no. pactu. ff. de. v. obli. stipula. tio. ista. s. alteri. si. aut. sit. h. in. leges. tunc. tenet. r. pactu. r. pena. ita. t. q. al. ter. qd. vo. lnerit. p. ter. ff. de. rescriptum. s. si. pacto. h. ec. Inno. It. si. quis. p. mittat. g. h. al. alicui. dices. q. qd. p. ter. dabo. tibi. in. tali. p. mis. sione. intelligunt. excepta. oia. illicita. r. ea. q. sp. al. r. no. p. missi. s. h. ec. ber. c. c. de. boni. cum. iuramento. ar. c. c. de. in. r. c. u. venies. In. sup. no. q. pacta. in. ita. p. fr. es. minores. vel. p. dicatores. vel. alios. medicates. cu. re. ctioz. parrochiali. ecclesiaz. sup. iuribus. pro. chialib. puta. exhibitio. factioz. oblati. onib. iure. funeradi. r. silib. vl. sup. alijs. q. buscuq. si. facta. sint. p. puatoz. vl. guardia. nos. de. stoz. p. uentiu. sine. loco. p. sentu. l. z. aucto. ritate. sedis. aplice. no. interuenit. ul. licetia. sui. g. h. al. s. p. latu. vl. capituli. sunt. seru. da. oimodo. sint. al. licita. r. honesta. l. i. c. c. qu. ius.

S Equitur vid. de sercto. s. de. additio. nibus. appostis. in. p. tractib. r. q. d. de. p. ditionibus. appostis. in. co. tractibus. sponsaliu. r. matrimonij. dicitur. infra. li. 8. vbi. agit. de. sponsalib. r. matri. monio. vn. hic. agendum. e. tunc. de. p. ditionib. appostis. in. p. tractibus. alijs. Circa. quod. nota. q. in. p. tractib. alijs. apponi. pot. p. di. tio. p. tractu. p. stitues. vbi. gra. dono. tibi. h. si. feceris. aut. ex. deris. mibi. illud. te. n. con. a. te. vl. faciere. illud. conatio. p. stituit. ff. de. co. di. r. de. cau. mo. co. q. in. te. q. heredi. q. n. q. addi. pot. p. ditione. h. etu. p. m. es. seu. adim. es. vbi. gratia. dono. vl. lego. tale. fundu. si. non. manumiseris. tale. seru. statim. enim. cona. tio. vl. legatio. tenz. vl. valet. si. si. manumi. seris. adimatur. vt. r. unq. vt. ibidem. l. cu. sub. hac. p. ditione.

De transactionibus titulus. 7.

Quando considerandum est de transactio-
nibus. Et si quod est transactio: et ubi
dicitur: super quibus transigi potest. 3.
quis est transactio effectus. Circa
primum sciendum quod transactio est de re dubia et lite
incerta: nec dum finita non gratuita pactio.
ff. c. l. i. q. autem dicitur: et lite incerta: ponitur transactio
sine, q. d. de incerta lite. i. propter lites. q. d.
quod dicitur lites pendet facit rem dubiam et incertam.
Lite autem intelligitur presentis et futura. q. d. etiam ante
lite contestatam transactio fieri potest. ff. d. d. d. i. d. e.
elegat. s. si quis post. Lite etiam intelligitur iusta
vel iniusta. l. c. l. z. si tamen agens credat se iniustam
causam fouere. alioquin ff. de d. i. d. e. in su.
ita tamen quod distinguatur inter iniustam et iustam
re: ut si actor per calumniam iniustam: nulla sit
transactio. si vero reus per calumniam resistat: tunc
actio quo ad eum valet. l. c. s. i. d. p. t. e. m. l. z. p.
alia via: hoc est per actionem de dolo vel repli-
cationem doli consulat actor: ut ibidem dicitur. quod
reus dolo inducit actorem ad transigendum. Hoc
gratuita ideo dicitur: quia transactio villo dato ut
pmissio vel retractio non procedit. c. e. sup. eo.
et l. eo. transactio. Hoc finita idem dicitur: quia si in
dicatum est nec appellari nec retractari finis
posset. nec si dubitaret de ea transactio non
teneret. ff. c. 7. post. re. potest enim esse quod reus dicit
condemnatum sibi ad rem solidam: et verum est quod
rebeo. si tamen vis est potest de quibus. statim dabo.
et tunc transactio nulla est. si est iudicatum nega-
ret: probatio tamen ita apta est ut negare non
posset adhuc idem est. l. c. de post. quidam dicitur.
aut transactio quasi actus transitio. eo quod quod
transigit ab actore transit et discedit. et ita dicitur
propter transigere actor. ipso re. l. c. l. z.

Quoniam videre de 2. si qui transigere
possunt. Circa quod sciendum quod transi-
gere possunt omnes compos mentis homines
libera administratione. maior. 25. an. mi-
nores enim hic sicut alibi vel presumunt illesi
vel restituntur in integrum: si fuerint adulti tu-
tores non homines. Item tutores et curatores
eorum et fideles puinciarum et plati ecclesiarum et
procuratores homines mandati spalia: vel etiam
generale cum libera administratione. Item dati in
re sua. ff. de pecu. mandato. Item capitulum
transigere non potest vacante sede. ar. c. 7. ne se.
va. c. 2. 7. 3. Item plures transigere non potest in causa
ecclesie sine presertim capli. c. 7. c. l. de transac. con-
trahit. sic nec potest alienare. io. q. 2. s. hoc ius.
Si vero habeat liras de rato a caplo suo. s. p. n.
nones simpli quod quod super tali negocio fe-
cerit ratum habet. transigere potest. ut in. c. 3. in
ter. 7. in glo. Et quod dicitur ibi quod si transactio facta
erit finata aliquot annis: capli ea reuocare

non poterit: ac si in causa non presenserit. hoc idem dicitur
dicitur: quia si transactio fiat sine forma iuris: potest
rescindi infra quadriduum: si ecclesia se lesa proba-
uerit. c. 7. de resti. in inte. requisit. al. non potest
venire transactione: etiam statim ex quo com-
sensit. l. c. quis. Et sine hoc supple maxie.
q. idem est si finata non fuisse. sic exponit gl.
ber. Ponitur etiam ibi alia expositio quam omit-
to. Nota etiam quod si transactio et propositio facta
inter personas aliquas per superioris. s. ordina-
rii confirmet. s. a principio est realis et perpetua.
al. est personalis. ubi non durat nisi quod dicitur vi-
uit ille qui transigit. Ille tamen qui transigit eam reuo-
care non potest. c. 7. e. venies. in ter. 7. in glo.
Confirmatio tamen pape transactionem que quod ad
personas erat personalis: facit reale: si papa si
faciat ex certa scientia: quod etiam facere potest quod illa
que nulla est sit aliq. i. q. i. c. si. quod est maius
hoc ber. Episcopus vero et alij inferiores non possunt
imutare nam rei. et idem si transactio est personalis
personalis confirmat. si realis reale. ita videtur
quibusdam. Item quod transactio vel pactum ab ini-
tio non valet: per pape confirmationem vigores
sumit. c. 7. c. z. in ter. 7. glo.

Quoniam videre de 3. si super quibus transigi
potest. Circa quod sciendum quod transigi po-
test in omnibus civilibus. l. c. cas. in cri-
minibus autem intencione potest transactio in his
que pena irrogatur sanguinis. l. c. transigere. 7. z.
q. 3. s. notandum quoque est quod sicut in v. i. omnibus.
actor tamen tunc incidit in turpilianum. ff. ad
turpil. se. co. l. ab accusatione. s. hoc nihil
ad rem cui ignoscitur: si tali modo redimat san-
guinem suum. ff. de bo. eor. q. an. si iaz. l. i. l. h.
non fallit in adulterio. ut in. l. pallegata. tra-
nsigere. quod tamen videtur hodie correctum in au. z.
ut nulli iudicium. s. adulterium. vel forte obti-
net specialiter in marito. vel veri non transigitur
ibi de re dubia vel lite incerta. s. receduntur
iuncta. In crimine vero que non irrogatur pena san-
guinis non potest fieri transactio: sicut gratuita
pactio vel remissio. ff. de iure fisci. l. i. fisci. Et
idem de adulterio potest dici. Si autem reus data pe-
cunia transigat cum actore: transactio nulla
est: et reus habetur pro confesso. ff. de preua-
ricato. in omnibus. 7. i. dicto. s. prenotato
notandum. v. in omnibus. hoc autem fallit in cri-
mine falsi. l. c. transigere. Secundum tamen cano-
nes cum nullum crimen irrogetur pena sanguinis. 23.
q. 8. bis a quibus. 7. c. 7. ne cle. vel mo. si iaz. in
pn. in nullo ergo crimine transigitur. Item in
alimentis non transigitur nisi cum decreto
proctoris: quod nec alter mandare potest: inquit
tamen proctor de causa de modo et de personis: si tamen alimē-
ta sunt futura et rebita ex voluntate ultima

vel donatōe mortis causa. vel si aliquod
 horū defuerit trāfactio nō tenebit. In casu
 tñ nō regit̄ p̄tor. s. cū alimētarius p̄di
 tionē suā meliorat. C. eo. de alimētis. Item
 in p̄trouentis p̄ficiscentib⁹ ex testamēto
 nō pōt transigi nisi inspectis v̄bis testamēti
 .ff. e. l. nō ē ferēdus. ¶ Itē trāsigit̄ sup ser
 uili vel ascriptitia p̄ditione. ff. e. l. fi. Item
 non transigit̄ in actionib⁹ famosis descen
 dentib⁹ ex maleficio: vt in actione furti ⁊
 bonoz raptorū. iniuriarū. scēus ē i actōib⁹
 descēditib⁹ ex p̄tractu: vt in actione man
 dati. tutēle ⁊ depōsiti. ff. de his qui no. infa.
 l. furti. §. pactū. ⁊ l. in actionibus. In spū
 alib⁹ aut nō pōt transigi. s. vt def aliquod
 tēporale p̄ spūali. qz hoc simoniaci esset.
 e. x. eo. p̄stunt. imo si aliq̄ litigent sup b̄fi
 cio nō pōt trāsigere. sta. l. q. vn⁹ expēsas
 in lite factas soluat. ⁊ alter liti cedat. e. x. d.
 pac. cū p̄dez. pōt tñ in eis amicablem p̄pō
 fieri. e. x. sup eo. Secūdu tñ goff. in sū. e. ti.
 ⁊ e. x. c. z. ⁊ hosti. si tēporale def p̄ spūali
 auctoritate iudicis siue superioris p̄ bono
 pacis: expiat̄ vitū simonic. e. x. de p̄bē.
 nisi eēt. tñ bern. videt̄ ibidē sententia h̄uz
 dieis qz si papa nō tolerat̄ p̄pōsitiōes ibi
 factas: auctoritas iudicis nō sufficerebat. qz
 hoc de iure nō poterant. vñ dicit̄ ibi papa.
 Nos eā hoc adhibito moderamine tole
 ramus. ⁊ ad tēpus tñ. vt sequitur ibidē
 pōt tñ fieri trāfactio in spūalib⁹ vt actur
 spūale p̄ spūali. sicut dicim⁹ in p̄mutatiōe
 e. x. de rez. p. ad qōnes i ter. ⁊ glo. ⁊ Inno.
 e. x. e. statim⁹. Distinguit̄ tñ qdā qz dare
 spūale p̄ spūali eiusdē ḡnis ē licitū. vñ pōt
 fieri trāfactio talis. s. qz vnus accipiat de
 cimas in vna parrochia ⁊ alter in alia. vñ
 vnus b̄ficiū vni ⁊ alius aliud cū p̄sensu
 episcopi. sicut fit in p̄mutatiōe. dare v̄o spū
 rituale p̄ spūali alterius generis ē illicitū:
 vt b̄ficiū p̄ iure patronat⁹. ⁊ dicūt qdāz
 qz hoc ber. innit. e. sup eo. in suis exemplis.
 Itē trāsigi nō pōt super iniuria illata sine
 iudicis auctoritate. ff. qui. no. infa. l. furti.
 Itē nec in iure patronat⁹ cū sit spūale. e. x.
 e. p̄terea. l. Itē nec in iure subiectōis spūal.
 e. x. e. p̄terea. z. gratis tñ remitti pōt. e. x. de
 p̄uil. cū olim. Ep̄is vero pōt in remissiōe
 restituere censū sibi in recognitione: dñij
 soluēdū. e. x. de censib⁹. ois aia. vel ad p̄
 cepte libertatis iudiciū. e. x. de p̄mi. recep̄
 mus. venit aut̄ in generalē remissionē re
 missio oīuz tēporaliū. nō aut̄ visitatio nec
 procuratio. e. x. de dona. pastoralis. nec ca

thedratīci. vt ibidē. vñ nec in iudicatio. l. 6.
 q. z. v̄s̄s. in fi. nec reuerentia. C. de bo. li. l.
 vlti. Sed ⁊ h̄m. v̄. e. x. eo. p̄terea quarto
 loco. ⁊ hosti. nō tenet facta trāfactio etiā i
 subiectione tēporali que ē inter dñij ⁊ h̄m
 nisi sit dubiū vtrū sit suus ille de quo q̄rit̄
 C. e. interpositas. boitādus tñ ē oīs suare
 pactū. C. de liberali eā. cū affirmes. in ter.
 ⁊ glo. ¶ Quid si sup ecclesia agat̄. n̄iqd
 trāsigi poterit. R̄ideo qz nō. e. x. e. p̄stunt.
 quod intelligit̄ qz agit̄ de ecclesia tanq̄ de
 titulo siue b̄ficiū ecclesiastico. e. x. e. sup eo.
 Si tñ duo ep̄i vel duo monasteria agat̄ d
 ecclesia p̄tendētes de p̄prietate eius vel de
 p̄prietate alicuius p̄cedij. vt. l. 6. q. 3. inter
 memoratos. tunc trāfactio locū h̄z sicut
 ⁊ p̄mutatio. dñi tñ nō def tēporale. p̄ spūali
 e. x. de re. p̄mu. ad qōnes. puta qz vn⁹ b̄eat
 vnā ecclesiā ⁊ alter aliā. vel vnus habeat
 aliqua spūalia in vna ecclesia ⁊ alter i alia.
 h̄ec goff. ⁊ ber. in. e. sup eo. ⁊ idē ino. e. x.
 e. c. statim⁹. Nota insup qz qdā sūt i q̄b⁹
 nec p̄positio nec disp̄satio nec trāfactio
 locū habz: vt qz vir dimittat vxorē ⁊ aliā
 subducatur. qz monachus exis monachus
 p̄p̄riū habeat. qz subiect⁹ superiori in licitis
 ⁊ bonellis nō obediatur. ⁊ in silib⁹. e. x. e. c. f.
 Equit̄ videt̄ de 4. l. de trāfactōis
 effectū. Circa q̄b⁹ sciēdū qz trāsa
 ctōis effect⁹ ē vt oē insti m̄ p̄tendēs
 ad eā sup qua ē trāfactū. ⁊ q̄qd aliud
 ē q̄d op̄e partib⁹ ferre pōt: sit oio cassū ⁊
 sola trāfactio robur obtineat p̄tenti. e. x. e.
 .c. i. hoc ē v̄ez h̄m glo. nisi colo talis trā
 factio sit extorta. qz tūc nō valeret. C. e. sub
 p̄textu. ille tñ qui colū adhibuit eā renoca
 re nō pōt. vñ l̄z postea insti a reperiant: si
 tñ lis restaurabit̄. C. de trāfac. l. z. ⁊ c. l. de
 sen. ⁊ re. in. c. inter monasteriū. ⁊ c. se. h̄ec
 ber. ¶ Itē trāfactio pena vallata manet i
 firmitate sua etiā soluta pena. ff. de trāfac. q
 fidē. Itē trāfactio tenet etiā si trāsigēs reci
 piat̄ vltra dimidiū insti p̄ej. qz magnum
 p̄modū ē a lite recedere. ff. ad trebel. l. uci⁹.
 .§. si. ⁊ c. l. de em. ⁊ ven. cū eā. vbi plura s̄
 hoc in glo. si tñ trāfactio in iura fuerit ex fal
 so insti o: l̄z interuenierit iuramētū rec̄tari
 o: quātū ad illud q̄d fuerit p̄positū ex in
 strumēto falso: alijs manētib⁹ firmis. C. e.
 l. penul. Itē ex eo dat̄ exceptio in oī eo de
 quo fuerit actū ⁊ t̄factū. vñ si fuerit ḡhal
 petitio ⁊ ḡhalis trāfactio in oib⁹ obstat
 exceptio. C. e. sub p̄textu. nisi reus ocul
 tauerit dolo sp̄z de qua receptus ē actō.

.ff. de pac. tres fratres. Si vero sit general
petitio 7 de spē facta transactio: tñ in illa
specie nocet exceptio. Et idē ē si sit spālis
petitio 7 gñalis quantū ad vba transactio
.ff. de cū acglia. 7. l. qui cū tutorib⁹. §. si.
Et idem est multo fortius si vtraq; spālis
fuerit. ff. de pac. si vnus. §. pacta. Si vero
petitio sit indefinita: sic quēcūq; transactio
sequat nō obstat nisi in spēbus in iudiciū
eductis. l. e. ff. de falsis. Et hic est effect⁹
transactōis ex parte rei. Ex pte vero acto
ris nō dat actio de transactioe vt illud
datur vel fiat quod conuenit dari vel fieri
vt recederet a lite. qz redire pōt ad veterē
actionē. Et si opponat exceptio ex transa
ctioe replicabit actor qz fides non debet
ei seruari qui vult ptra pacta versari. l.
e. siue apud acta. 7. de iureiu. puenit. 2.
Si autē actori nō superest actio vetus dat
ei conditio ob cām ptra rei: vt se reponat
ad primā obligationē. ff. de pdi. cā data. si
quis. Ul' datur actori actio pscriptis vbis
ad interesse. qz est tractus eo vt res. vt h
remittere sit dare. ff. de pscript. v. ob cā cāz.
de colo aut nō agit actor. qz ad trāsgēdū
colus nō fuit. l. 3. ex postfacto reus colo qz
dem nō seruauerit. ff. de colo. l. 2. §. si quis
Si autem actor ad trāsgēdū colo indu
ctus fuisset: de colo ager. l. e. l. actione.

De emptione 7 venditione titulus. 8.

Propterea considerandū ē de tracti
bus in speciali. Et primo de em
ptione 7 venditione. Circa qd
vidēdū pmo de arris que solēt
dari vt in pluribus ante venditionē. 2. qd
est venditio 7 emptio. 3. de venditionis
dimissione. 4. de quo quelibet venditio pfi
ciatur. 5. ad quē spectet periculū rei vendi
te. 6. ad quid tenetur venditor emptori.
7. de actione vnus p aliū vt faciat quod
debet. 7. de impedimēto prestito tractui
p erroze colū vel receptionē. 8. quid iuris
de ponderib⁹ vel mēsuris falsis. 9. de casib⁹
in quib⁹ cogit qz viderē rē suā. Decimo
de negociatōib⁹ siue mercatōib⁹ qz consistūt
in vēdēdo vel emēdo. Undecimo de q
buscā casib⁹ dubitabilib⁹ circa materiam
istā. Duodecimo de monopolijis. Circa
pmū vidēdū est qd sit datio arraz: 7 qd
operetur: 7 que sit pena arraz. Circa p^m
sciendū qz donatio arraz ē argumentum
emptions 7 veditōis ptracte. vñ bñ pōt

emptio 7 veditio ptracti sine arra. s. p eaz
fit euidentius inter emētē 7 vendētē de
paccio pmissio. ff. de ptractu. emp. qd sepe.
in pñ. Si etiā interuenit arra nihilomi
nus pōt vterq; recedere ab emptione vel
veditioe: l. 3. penitēs penā arraz. incurrat
nisi illud qd ē datū loco pccij vel partis
pccij interueniat. vt qz dicat emptor. eo h
noie arre 7 p parte solutionis pccij. tñ. n.
altero eoz inuito nō recedet a contractu
venditionis. qz cū pccij vel pars pccij sit
soluta res definit eē integra. qd nō fieret si
noie tñ arre datū eēt. hoc pbat. l. qñ li.
ab emp. recel. l. z. arra cū nō pccia s. pigno
ra dicunt. Operat autē datio arraz vt
partes ptractum pficiant metu penē arre.
Arre autē pena est vt. l. ea interueniēte si p
emptore ipm dante steterit quomin⁹ imple
atur perdit quod dedit. Si vō steterit p vē
ditore arram recipiēte restituere cogit du
plū. i. illud qd recepit 7 tantū de suo: siue
venditio sit celebrata in scriptis siue sine
scriptis. vt insti. de emp. 7 ven. §. i. bis aut.
7 nihilomin⁹ fm bulg. 7 Jo. agetur ad in
teresse. s. fm mor. 7 accur. satis ē qz amit
tant arre. fm vero hosti. si arra det p arra
7 p solutione vera est sentētia pma. si autē
tñ p arra vera est secūda. S3 nūquid
idē est de pignozib⁹ datis. s. qz is p quē ste
terit pdat pignus. R. qz sic. qz arre vt di
ctū ē pignora sunt. 7 similt p dationē pi
gnozis res nō definit esse integra. Et hoc
intelligo si illud quod ē datū sit pign⁹ sim
pliciter 7 inestimati. si vō estimati sit 7
adiectū qz cedat pro arra 7 solutione: tñ
res definit eē itēgra sicut dictū ē de arra
ar. l. de rescin. ven. pccij.

Sequitur videre de 2. s. quid ē ven
ditio 7 emptio. Circa qd sciendū
qz venditio ē alicui⁹ rei p certo p
cio datio. Et emptio ē alicui⁹ rei p certo p
cio acceptio. Et sic colligit qz in hoc pccu
debent eē duo. s. res 7 pccij. Res quidē ex
parte vendētis. 7 pplectit hoc nomē rei
tā corporalia. s. que de sui natura pnt tāgi
vt fundus vestis 7 similia. qz icorporalia
vt iura 7 actiones. tā pccia vt que iā sunt
in rez natura. qz futura vt que nō sunt s.
futura sperantur. vt futuri fructus: ancille
7 iumenti partus. tam demonstratiua ad
oculū vt que subiaccēt sensui visus 7 ta
ctus. qz demonstratiua ad intellectū vt que
percipiunt solo intellectu. vt ē dimidia vel
tertia pars sumendo p indiuiso. Et sic res

omnes vendi possunt: dummodo sint tales
 q̄ super his tractari possit. sunt enim aliq̄ne
 res sup̄ quib⁹ tractari nō pōt vt habitū cū
 s̄ de contractib⁹ inutilib⁹ rōe rex. Ex pte
 vō ementis debet intervenire precii vtrū
 7 certū 7 consistens in pecunia numerata
 vtrū dico. i. vero aio debet solui. nō simu-
 lati. qz si precii apponat imaginarie vel
 p simulationē nulla ē venditio. debet etiā
 precii eē certū quātitate. s. certā p̄tinens
 quātitatē. vt. io. vel. iz. solid. vt. insti. c. §. p̄-
 ciū aut. Et debet eē quantitas illa pecunie
 numerabilis. qz precii in sola pecunia p̄si-
 stit. aliter nō eēt venditio sed pmutatio v̄l
 aliū tractus inoiatus. vt. insti. c. §. p̄ciū
 Sed hoc nō q̄ p̄ciū nō debet nec pōt eō
 fieri in arbitriū alicuius tractentū. vt. dī
 cas. vendo tibi quanti volucro vel quāti
 volucris. qz nulla eēt venditio vt. l. de cō-
 traben. emp. in vendentis. si si precii vel
 etiā rei que emitur vel augmentū vel di-
 minutio in alteri⁹ p̄sone tertiē arbitriū p̄se-
 rat. tunc si ille tertiū noiatu fuerit 7 p̄-
 ciū arbitret. tenet venditio. si tū ille inique
 arbitret ad arbitriū boni viri. i. iudicis re-
 currat. ff. de v. ob. p̄tinuus. §. cū ita. 7 ha-
 bet hoc locū in tractibus bone fidei 7 in
 tractibus stricti iuris. ut. ff. de operis li. si
 libert⁹. Si vō nihil arbitret nō tenet ven-
 ditio: nec ad alterius arbitriū recurritur.
 vt. l. de tracten. emp. l. vlt.

Sequitur videre de tertio. s. de diui-
 sione venditionis. Circa q̄ sciendū
 q̄ venditionū quedā dicant
 fieri in scriptis. quedā sine scriptis. Dicit
 autē venditio 7 quilibet alius tractus fie-
 ri in scriptis quando in tractu vel ante
 partes conueniunt vt inde scriptura fiat.
 Sine scriptis vero dicitur quando non
 agitur inter partes vt inde fiat scriptura.
 et si etiā postea fiat ad cautelā: tū ex quo nō
 fuit actū hoc ab initio dicit fieri sine scri-
 pto 7 multo magis postea si fiat nulla scri-
 ptura sicut in venditōib⁹ rex. existētū in
 numero pondere 7 mensura. In venditōe
 enī talū nō solēt fieri instrumēta.

Sequitur videre de quarto. s. quō
 quilibet venditio p̄ficiatur. Circa
 quod sciendū q̄ venditio illa que
 fit sine scriptis solo p̄sensu p̄tū de p̄cio 7
 de re p̄ficiat. ex hoc enī cogit 7 venditor rē
 tradere vel interesse p̄stare. vt. ff. de ac. em.
 l. i. 7 emptor precii soluere. ut ibidē. l. iulianus.
 §. offerri. venditio vero que fit i scri-

ptis requirit 7 cōsensū 7 finale sp̄ius scri-
 pture cōplēmētū. quod tūc eē factū intelli-
 go q̄ solēnis stipulatio ē sup̄ illo tractu
 celebrata: 7 testib⁹ adhibitis factū. ē man-
 datū a notario q̄ vtraq̄ parte p̄ste scri-
 bat. vt. l. de si. instr. cōtractus. 7 anteq̄
 ista sint facta quilibet pars recedere pōt
 a tractu: 7 nenter agere pōt vt ibidem.
 Si tū venditor anteq̄ predicta sint com-
 pleta rē tradat: bñ transfert dñū. s. 7 agē
 pōt ad rē recuperādā nisi p̄ciū soluat. l.
 de rex. p̄mu. reb⁹.

Sequitur videre de quinto. s. ad quē
 spectet piculū rei vendite. Circa
 quod sciendū q̄ si venditio fiat pure
 sine scriptis de re certe p̄ciū que degustatio-
 nē nō exigit: omne piculū rei empte sp̄-
 ctat ad emptorē etiā si res nō sit emptori
 tradita. insti. c. §. cū aut. p̄ter casuz publi-
 cationis: nisi pactū culpa vel mora inter-
 ueniat. pure ideo dixi. qz si venditio esset
 conditionalis ante conditionis euentū per-
 iculū imineret ad venditorē: s. deteriora-
 tio ad emptorē. vt. ff. de pericu. 7 com. rei
 ven. l. illud. ideo autē dixi sine scriptis qz si
 fiat in scriptis periculū spectat ad venditorē
 anteq̄ scriptura p̄ficiatur. vt. l. de fide
 instr. cōtractus. Ideo vero certe dicitur.
 qz si sub alternatione fiat emptio diuersa
 rū rerū periculū p̄mi p̄tinet ad venditorē
 vt si tibi veda slichū vel ticiū: periculū p̄-
 mi p̄tinet ad venditorē: periculū scidī ad
 emptorē. vñ si slichus obijt dabit ticius.
 vt. ff. c. l. in emptiōe. §. si emptio. Ideo autē
 dixi sp̄ci. qz si fiat venditio in ḡne periculū
 p̄tinet ad emptorē. vt cū vedo hominē 7
 nō dico quē. qz quod debet in ḡne nō po-
 test p̄re. l. si certū p̄. in cōdiū. Quid si nē
 dam incertū de certis. vt vñū de seruis me-
 is vel quinqz corbes ex hoc tollio: 7 oēs
 percant. Rūdet hosti. q̄ emptor repetet p̄-
 ciū. si cedit. qz sine cā ē apud me: 7 si non
 cedit habet exceptionē. 7 sic non p̄tinet
 ad eū piculū. Ideo autē dixi. que degusta-
 tionē nō exigit. qz si sit res q̄ degustationē
 desideret. vt vinū zinziber 7 bī: 7 veda i
 spe post degustationē nō an perit 7 deterio-
 ratur emptori. Si vō vedatur in ḡne: tunc
 sunt duo necessaria vt p̄reat 7 deterioret
 emptori. s. degustatio 7 p̄mēsuratio sine pō-
 deratio. 7 hoc fm̄ Jo. bul. 7 plac. s. azo di-
 xit q̄ de vino ē sp̄ale: vt statū facta venditio
 ne in spē etiā an degustationē p̄reat 7 de-
 teriozet emptori. ff. c. q̄ sepe. §. in bis. Itē

periculum publicū pertinet ad vēditōrē,
vt. ff. loca. 7. 7. duc. si fundus. Itē si sit icc
tū pactū q̄ periculū respiciat venditorē: si
periret emptori siue de casu fortuito dictū
eēt spāliter h̄z bul. siue generaliter h̄z mar.
Itē est si vēditōr fuerit in culpa vel dolo
q̄ res pereat vel deteriorer. Itē etiā est si
vēditōr fuerit in mora. q̄ periculū spectat
ad morosū etiā si res erat pitura penes ali
um fm̄ Jo. 7. 230. h̄ mar. dicit p̄trariū. vl
tima vō mora semp nocet illi qui facit eā
ff. de peri. 7. com. rei. ven. illud. hec insti. e.
§. cū aut. in glo. Et hosti. addit q̄ si calli
ditas interueniat ex parte vēditōris. s. q̄
bonitatem duraturam affirmauit. vel eti
am scinit nō duraturam 7. tacuit. imputa
tur ei. ff. de peri. 7. com. rei. ven. si qs vina.
Itē sicut periculū p̄tinet ad emptorē ita
7. p̄modū. ff. de reg. in. fm̄ natura. 7. id q̄
p̄ alluionē accreuit 7. fructus 7. partus rei
vēdite spectat ad emptorē. l. de ac. emp. 7.
ven. l. fructus post. 7. l. penul. Itē 7. actio
nes ei sunt credēde. ff. de ac. emp. 7. ven. l.
iustanus. §. si fructus. Quid si res vēdi
ta apud vēditōrē sit furto sublatā. Et aut
inter eos p̄uenit de custodia. 7. tūc damni
erit ipsi vēditōris. aut nō cōuenit. 7. tūc
sufficere debet q̄ vēditōr talē custodiā ad
hibuerit qualē bonus pater familias adhi
beret reb⁹ suis. quod si fecerit in nullo tene
tur. ff. de sep. §. si res.

S Equitur videre de sexto. s. ad qd
tenetur vēditōr emptori 7. econ
uerso. Circa quod sciendū q̄ ven
ditōr tenet rē tradere ita q̄ emptor hēat
vacuā possessionē: hoc ē ita q̄ emptor sit
potior in possessione ita q̄ ab ea nō possit
aduocari. nā si quis eā aduocauerit p̄u
de ē ac si tradita nō fuisset. vt. ff. de ac. em.
7. ven. l. i. §. i. hec aut traditio facit emptorē
dām si vēditōr erat dñs. si vō nō erat co
minus obligat noie enictōis: dñm p̄ciū
sit solutū vel eodē noie satisfactū. vt ibidē
ff. de ac. emp. 7. ven. l. exēpto. §. i. Si vō vē
ditōr nolit rē tradere tenetur ad interesse.
vt ibidē. l. i. Sed nūquid manu militari
ab inuito vēditōre res vēdita poterit ex
torqueri. R̄ hoc vltū ē dñs mar. q̄ sic per
legē. ff. de rei. ven. l. qui retinere. Sed fm̄
gof. ar. p̄tra per legē. l. de ac. emp. 7. ven.
emptor. R̄. i. Debet enī prius p̄ciū offerre
q̄ vēditōr rē tradere. quinimo in vēditōe
nō trāffertur dñm etiā re tradita nisi p̄
ciū sit solutū vel al̄ satisfactū. secus est de p̄

mutatōe 7. alijs p̄tractibus. hoc dico nisi
vēditōr fuerit secutus fidē emptoris. in
st. de rez. diui. §. p̄ traditōes. 7. §. vendite
Si vō neuter fidē habeat de altero p̄ciū 7
res apouat apud sequestrā. ff. de solu. l. si
soluturus. hec ber. e. 7. de sumo. in. in. vnde
emptor agere si p̄t ex ēpto anteq̄ soluat
vel offerat p̄ciū vēditōri. vt in. §. vēdite.

Notādū aut q̄ si quis mādauit trib⁹ de
re sua vēdēda 7. vn⁹ eoz emat vēditio nō
valet 7. renocari p̄t. q̄ videt mādātū ut
alij vendat. ff. de nō licet. hec ber. in q̄dib⁹
Itē si vēdo tibi alternatim rē illā vel il
lā habeo optionē nō tu. nisi sit aliter dictū
ff. de si ita dīstrabat. hec ago. Itē si vēdi
dero tibi bibliotecā. i. armariū librorū hac
p̄ditōe. s. si poteris hēre loci in quo eā po
nas: 7. p̄ te steterit quomin⁹ locū habeas
agere possū cōtra te ex vēditō quasi p̄ple
ta p̄ditōe: cū p̄ te stet quomin⁹ cōpleatur.
ff. de l. cum ab eo. 7. l. habeo scribit. si mibi.

Itē q̄ cōtract⁹ sit sic. s. vt liceat emptori
a cōtractū discedere si emptio displiceat.
tūc vsq̄ ad 40. dies 7. non vltra emptor
discedere p̄t. nisi necēs sit q̄ quicūq̄ ve
lit discedere possit. ff. de edil. edic. q̄ si nolit
7. e. 7. de pigno. illo. in glo. Itē si quis p̄e
diū emerit cui aqueductus debet. ius nā
sic ad emptorē p̄tinet etiā si nō sit dictum
sicut 7. ipse fistule p̄ quas aqua ipsa ducit:
l. sunt ex edes. 7. hoc ē rōne accessionis.

Itē si quis p̄cia vē
diderit hac p̄ditōe. s. vt emptor satisfaciat
reipublice: si emptor nō satisfecerit nō ido
p̄tract⁹ cassat: sed vēditōr agere p̄t ad
interesse vt fiat quod cōuenit. l. de rescin.
ven. ea cōditōe Itē si vinū quod ē in co
llo sit vēditū. hoc videt actū. s. vt expediat
colū. cōpētē tpe p̄pter nouā vindemiā.
vnde vēditōr illi nō añ habebit colū ex
peditū q̄s emptor euacuet ipm: nisi vinde
mia supueniat: vl nisi vēditōr sit vini mer
catoz qui cōsueuit emere 7. reuēdere vinū
ff. de peri. 7. cōmo. rei. ven. l. i. §. vlti. b. gof.
Cū si emptor nolit accipere p̄t vēditōr mē
surare 7. cōfundere corā testib⁹: si vasa sunt
necessaria sibi fm̄ hosti. Itē si res sit vē
dita duob⁹ potior est secūdus si p̄mo sibi
tradat. 7. idē ē de donatōe. l. de rei. ven. q̄
tiens. nisi p̄mus emptor emisset noie eccle
sie. hoc enī ē spālē q̄ dñm acq̄ritur sine
traditōe. ar. e. 7. de cōsue. ex l. is. 7. expresse
l. de sac. san. ec. ut inter diuinū publicūq̄
Et etiā si secūdus emerit noie eccleie p̄ferē

primo. ff. de proci. in cause. si venditor te-
 nef crimine stellationis. vt p3 ad l. conuel.
 de falsis. l. i. ff. de cri. stel. l. 3. Item l3 res
 sit empta mea pecunia: nō ideo sit mea ni-
 si ematur noie meo. l. de rei ven. si ex ca.
 fallit aut hoc in re empta de pecunia ec-
 clesie. ar. c. 7. de pecu. de. c. 2. 7. c. penul. vlt
 pecunia militis vel pupilli vel minoris vel
 data coniugi. l. de rei ven. si vt pponis. 7
 l. arbi. tu. l. 3. 7. ff. de dona. inter virum 7
 vxor. l. vxor marito. vlt. de pecunia vsuraria
 c. de vsu. cū in. in. §. si fm quosdā. de quo
 dic vt infra ti. de vsu. ar. de penis vsurario
 rii. Insuper nota qd vt re vendita euicta
 agit emptor de euictōe. hoc tñ fallit i mul-
 tis casibus. s. si emptor sup re vendita im-
 petitus nō nūciat venditori vel fideiussori
 si venditor sit absens: vel si emptor cōtu-
 maciter absuit tpe sentētie: vel si ppter iniu-
 riā suā ptra cū lata fuit sentētia. ex. c. e. vl.
 vel si non tēpestine veniēt s iam ppe sen-
 tētia. vt. ff. de euic. si rē quā. §. vlti. nisi sit i
 ptractu remissa necessitas nūciandi. vt. ff.
 de euic. l. vlti. Sūt etiā 7 alij casus i qbus
 emptor nō agit de euictione. s. si cōpromisit
 7 sentētia ptractu reportauit. vt. ff. de euic.
 si dictū. §. si in arbitriū ppromisero. Itē
 si sua culpa possessionē amisit vt ibidē. l. si
 rē quā. §. si duple. Itē si habuerit rē p
 relicta vt ibidē. l. si secuti ē. Itē si ancillā
 emptā pstituat. vt ibidē. l. si mācipiū. Itē
 si emptor vsuceperit rē emptā. vt ibidē. rē
 alienā. Itē si venditor absente emptor
 pdenat nō appellauit. vt ibidē. l. herēni.
 Itē si rē alienā scienter emit: nisi de euic-
 tione spālter sibi ppxerit. l. de euic. si
 fundū. vel nisi aliquod casuale contingat
 l. cōia de l. l. si. 7 c. de re. eccle. nō alie. ad
 audiētā. Itē si venditor voluntate emptor-
 ris in loco redito sepultus fuerit. ff. de euic.
 si p imprudētā. §. si quis locū. Itē si em-
 ptor vsucape potuit 7 nō vsucepit. vt in. l.
 palle. si dictū. §. si cū posset. 7 c. e. c. si. in
 glosa. vbi plura habent de hac materia.
 Itē venditor tenet emptori re redita cui
 eta in simplū tñ 7 ad interesse 7 in rebus
 pciosis cuiusmodi sunt indumenta orna-
 menta pciosa. vel ē hoc relinquendum
 arbitrio iudicis. s. que sint res pciose. 7 tūc
 cogit in duplū pmittere: aliter pdenabit
 in duplū. sic intellige. ff. de euic. 7 duple. si.
 l. 2. 7. l. emptori. 7 intelligit duplū precij
 conuenti. ff. e. l. cū fundus. stipulatio tamē
 pot fieri ex cōuentiōe in quātiūq; volūt

partes. l. de euic. l. si tibi liberā.
Sequitur videre de septimo. l. de im-
 pedimēto pstito ptractui p errorem
 volū vel deceptionē. Circa qd sciē
 dū qd reditio nō tenet si error pmo i pscio
 vt si putē vendere tibi. p. io. sol. 7 tu putes
 emere p quinq; secus ē si eōuerso. ff. loca
 si tēc. Secūdo in cōtractu. vt si putē ven-
 dere 7 tu putes conari. ff. de re. cre. 7 si cer-
 px. l. eius qui. Tertio in corpore: vt si putē
 vendere vni fundū: 7 tu putes emere nō
 illū s aliu. ff. e. in venditionib. s si vendā
 tibi petri cocum cū nō sit: 7 is qui ē voca-
 tur bugo. si noia seruoꝝ sint nota. tūc is de-
 bet qui ē noiat: si vō sint ignota: tūc is
 videt vendit: cui artificū ē adiectū. ff. de
 reb. dubijs. qui habebat. Quarto in mā
 vt si vedat auricalcū p auro. ff. c. in ven-
 ditionib. Pignus nō tenet si qs obliget
 es p auro. ff. de pigno. 7 hypo. l. i. Quinto
 in substāiali qualitate. vt si vendat accētū
 pro vino qd ab initio fuit accētū. secus est
 si ab initio fuit vinū 7 postea coacuit. ut ibi
 dē. Si etiā in parte error in qualitate sub-
 stantiali nō tenet p parte in qua errat. ff.
 .c. l. qd tñ. Tamē error aut qualitas acci-
 dentalis nō vitiat ptractū. vt si quis emit
 agrū sterile quē credit eē vberē. 29. q. i. §.
 bis ita rīdet. Hoc est vtz fz Jo. an. nisi
 in tribus casibus. vnus ē si exceptō ē vltra di-
 midū iusti pci. Secūdus ē si ager pestife-
 ras herbas haberet. l. de edilitijs actōib.
 l. penul. 7 tertius si volus cām cōtractui
 reddisset. ff. de colo. l. elegāter. Sexto in se-
 xu vt cū puo vendere puellā 7 tu putes
 emere pnez. s. si putes emere virginē 7 est
 corrupta emptio tenet. ff. e. alioquin. §. q
 si ego. s. venditor sciēs eē corruptā tenetur
 accione ex empto ad resoluēdū cōtractū.
 ff. de ac. em. 7 ven. ex empto. §. si quis vir-
 ginē. Septimo in eētia vt si qs vedat
 comū que ē cōbusta. 7 vterq; ignorat h.
 si enim res redita credat extare cū nō ex-
 tet nulla ē emptio. ff. e. comū. Sed si vedā-
 tur comus p maiori parte combusta: tūc
 aut vterq; s. emptor 7 venditor igrat co-
 mū eē cōbustā. 7 sic nō tenet. 7 tenet em-
 ptor venditori ad interesse. Aut solus em-
 ptor sciūt. 7 tūc reditio tenet 7 tenet sol-
 nere pciū totū. Aut vterq; sciūt eā eē cō-
 bustā aut totā aut p maiori parte. 7 tūc
 nihil ē actū 7 eolus colo cōpensat. ff. e. co-
 mū. Et qd dicitur nihil actū eē intelligitur
 quantū ad partē cōbustā. hoc accūsi 7

hosti. **¶** Octavo in persona. unde si quis e
 pactus se venditurum agrum petro: 7 postea
 venit tunc dicit se esse petri 7 emat agrum
 ab eo: ille non dicitur vendidisse agrum tunc
 si petro. 29. q. 1. §. bis ita nō det. **¶** Item cō-
 tractus quidam sunt tractus stricti iuris,
 ut mutui 7 tractus, quidam bene fidei.
 In primis si colas vel cam contractui vel
 incidat in contractum tenet tractus. si actio
 ex eo eliditur per exceptionem. ff. de vbo. ob.
 l. si quis cum aliter. §. i. In contractibus autē
 secundis. si bene fidei aut colas interuenit
 aut nō. si sic aut ergo dat causam contractui:
 aut incidit in contractum. si primo modo
 aut colas est adhibitus per contrabentes,
 aut per mediatorē. si per contrabentes sic
 non tenet contractus. ut si colo te induci
 ad vendendam rem quam aliter non ven-
 didisses. verbi gratia. tu volens emere de
 cretales meas queris a me si volo vendē
 cas. 7 respondeo quod nō. 7 tu dices. si scires
 illud quod scio. scilicet aliam cōpilationē esse ve-
 turam libenter venderes. 7 ideo vendo ti
 bi. non tenet contractus. Si vero colas
 sit adhibitus per mediatorē: sic tenet cō-
 tractus. si datur actio de colo cōtra medi-
 atorem. in subsidium tamen etiam emptor
 tenetur sicut hosti. ff. de colo. l. eleganter. §. i.
 petitur autem salariū quod ei debetur dari
 iure licito. ff. de profener. l. i. Si autē colas
 incidit in contractum. puta venditurus erā
 sed propter colam tuam vendidi pro mi-
 nori. tenet contractus sed agitur ad resi-
 duam cōpilationē. ff. de ac. em. iulianus. §. i.
 si venditor. Si autē non interuenit colas
 aut ergo cōtrahens est receptus in re ipsa
 sine alterius dolo. aut non. si non tenet cō-
 tractus. Si sic. aut est receptus in materia
 rei. 7 sic non tenet. ut si vedatur aurum p
 auricalco. Aut in quantitate rei. sic agitur
 ad supplementū etiā si receptus sit circa di-
 midium rei: nisi fuisset depositus terminus
 mensurandi rem illam: 7 ille qui accepisset
 de quantitate non renunciaasset. ut si ven-
 didi tibi quatuor modios vinee 7 dixi quod
 infra decem dies mensurares 7 mihi de quā-
 titate renūciare. si mihi nō renūciaueris
 7 minus habueris damnū erit tuum. ff. de
 qui fundū. Et si mensura denūciatio frau-
 dulenter fuit dilata tenetur actione de do-
 lo. hec ber. c. e. cā dilecti. Aut in precio.
 7 tunc sicut hosti. si in precio sit receptus si
 ex proposito contrabentis. siquidem ultra
 dimidium iusti precij agit receptus ut cō-

tractus rescidatur. vel iustum precij supple-
 atur data optiōe recipiendi. c. de rescin.
 ven. l. 2. Sed ad hoc tamen ber. dicit quod ele-
 ctio est emptoris quando minus dimidio
 iusti precij emitur. c. e. cum dilecti. 7. c. cā
 cam. ergo a contrario si ultra dimidium in-
 sti precij ut sit emptor receptus. sic dabit
 electio venditori. sic intelligit a 30. Emit
 autem sicut a 30. res minus dimidio iusti p
 cij si res valet decem sol. 7 venditur p quā
 q3 minus vno denario. 7 sic recipitur ven-
 ditor. si aut valet decem 7 ematur pro. 15. 7
 vno denario receptio est ultra dimidium
 iusti precij. 7 sic recipitur emptor. Alii di-
 cunt quod tunc est receptio ultra dimidium in-
 sti precij quando res valens decem emit
 pro. 21. si prima sententia verior est sicut ho-
 sti. 7 ber. Si vero receptio non excedat ul-
 tra dimidium iusti precij: 7 uterque contrahē-
 tium est maior 7 priuatus: toleratur sicut le-
 ges. quod licet contrahētibus se iniuriam recipere
 naturaliter. i. bona fide. quod venditor credat
 vendere iusto precio. idem si alter sciat:
 dummodo nihil dicat quod alter moueat ad emē-
 diū sicut a ceter. ar. optimū. ff. de dolo malo. quod
 venditor. Minor vero 7 ecclesia restituere
 reus si grauiter lederentur. 7 similiter res
 publica. Hec hosti. Quandoque tamen con-
 tractus non tenet 7 tamen ex eo agitur ut
 si quis colludente meo. procuratore emerit
 ab eo passū ageat ex empto. vel ut emptio
 maneat in totū: vel ut restituatur in totū.
 7 similiter si quis minorē. 25. annis circumue-
 nerit minori datur actio ex empto ut em-
 ptio in totū remaneat vel in totū destrua-
 tur. ff. de ac. em. iulianus §. si q3. hec ber.
 c. e. cā dilecti. Nota tamen sicut in x. quod si quis
 sciēter emerit re ultra dimidium iusti precij
 nō succurrit ei l. 6. de re. iur. scienti nō in-
 fertur colas ar. contra. quod ius nō diligit
 si sciuit vel ignorauit. Nota etiā quod in cō-
 tractu debet attendi tempus venditionis.
 unde si silua que est vendita p. 60. libris
 valeret tunc decem tpe venditionis. 7 postea
 tēpore litis tēstare cōiter valeret. 30. ven-
 ditio reuocaret. c. e. cā dilecti in. glo.
 Sed quid si aliquis iurauerit contra ven-
 ditionē nō venire. nūquid audiet si recep-
 tus ultra dimidium iusti precij velit agere
 Rādet ber. c. e. cā cam. quod talis si sit ma-
 ior nō audiet. si vero minor audiet. quod p
 iuramentū nō excludit nisi beneficium quod
 habet ex etate 7 nō ius cōe. nisi iure cōi po-
 test agere vel ad supplendū precij vel ad

rescindendū contractū. s. restitutionē in in-
tegrū p. tere nō pōt. ppter iuramētū. si autē
iurasset nō repetere ē. ex eo q. cēt. except.
vlt. dimidiū in sū. p. c. tunc nulla via
audiret. bec. ber. Jo. aut. io. q. z. §. hoc in s.
videtur sentire q. non licet p. trahentibus
se. x. c. p. l. z. bec. lex. cōcedē. videat. Pone
q. res empta minus dimidiū in sū. p. c. p.
reat apud emptorē. nūquid vēditōr agere
pōt ad supplemētū in sū. p. c. p. Rader bar. in
q. d. n. b. q. pōt. q. emptor tenebat. vel rez
restituere vel in sū. p. c. p. supplere. vñ cū nō
possit facere vñ teneat ad altē. S. z. quo
iure agit ad supplemētū in sū. p. c. p. vel rescī-
dendū cōtractū. dicit qdā q. officio indi-
cis. l. de rescin. ven. l. z. 7. fm. hoc tñ ager
vsq. a quatuor annis. 7. vsq. ad illud sps
p. petit restitutio in integrū. l. de resc. in inte.
l. vlt. Alij dicit q. p. ditione. ex. l. z. l. de re
scin. ven. 7. fm. hoc ager vsq. ad. 30. an. q.
cū oēs p. ditiones sint p. sonales sunt p. p.
tue. Immo. vō credit q. agit ex p. tractu. l.
ex venditō. hoc etiā ex. c. cū causa. in glo.
circa finem.

Sequitur videre de octano. l. de mē-
suris 7. ponderib. p. ta publica au-
eritate vel p. s. uetudine institutis
Et qui eas cā. lucri mutauerit peniteat. 30
dieb. in pane 7. aqua. c. l. c. z. 7. ex cōica-
ri pōt si p. niaz agere nolit. z. 4. q. 3. si quis
romipetas. Ad pleniorē autē notitiā hui.
materie distinguit hosti. q. si falsis mensu-
ris 7. ponderib. mēsurat. 7. nō fuit dictuz
quib. mēsuris 7. ponderib. stare. 7. em-
ptor sciens vel ignorās plus iusto recipit
7. dicitur ē. translatū venditor. repetit quod
plus iusto dedit p. cōditionē indebiti. ff. de
dolo malo. l. arbitrio iudicis. §. de eo q. sci-
ens. Si vō dicitur nō sit. traslatū est locus
rei vēdicationi 7. actioni furti 7. p. ditioni
furtive. ff. de furtis. si q. v. rozi. §. si maiora
7. hoc vbi emptor sciēs plus iusto recipit.
si vō ignorās plus recipit nō facit furtū.
cū dolo careat. vñ tñ teneat p. ditione inde-
biti grā possessionis 7. rei vendite. 7. forte
actione ex cōtractu. exēplū hui. ē. quādo
vēditōr dicit. ego trado tibi. 7. nō apparet
q. plus iusto tradidisset. dicitur transferre
volo. si autē quātū debuit indistincte tenet.
venditor actiōe ex empto. ff. de dolo malo.
l. v. s. Et sic p. z. quō vn. agit p. tra. alium
qñ nō ē. dicit q. stetur ponderib. illis. Si
eni hoc dictū sit 7. vterq. illa sciebat esse
falsa. neuter agit. Si vō vterq. ignorabat

dicit quidā q. exceptus agere pōt. 7. male
ff. de heredi. vel acc. ven. q. si in venditōe
Si vō except. hoc sciebat 7. alter igno-
rabat nō agit. q. a se recipit. ff. de rei. ven.
l. is qui se. S. z. si exceptus ignorabat 7. al.
sciebat. tunc agere pōt. q. sciens p. dicere
debuit q. erat falsa. ff. de heredi. vel acc. v. s.
hoc aut. Et sic in hoc casu pōt. intelligi q.
debet agere p. niaz. 30. dieb. vt dicitur est s.
l. si autē qui falsas mēsuras tenet. vocant
in legib. dardaniū a quodā dicto dar-
dano. qui maximā dabat operā vt anona
cario fieret emendo oēs quā inuenire po-
terat vt postea solus venderet sicut vellz.
7. tales fm. leges penis varijs puniūt. ali-
qñ. n. eis negociatio interdicit. aliqñ. rele-
gant 7. habiliores ad op. publicū dant.
s. 7. oēs adrian. tenentes eas lege. corne-
lia de falsis dixit teneri. si fuerāt eis vsi. si
vō nō sūt inuenti eas habere pōt. relegari
vel aliter ex. ordinarie puniri. ff. de penis. l.
in dardanarios. quō autē teneant p. mo-
dantes falsa pondera. dicitur infra título
de commodato.

Sequitur videre de nono. l. de casu-
bus in qb. quis cogitur vendere
re suā. l. circa qd. sciendū q. nemo
regulariter ab initio inuit. distrahere vel
emere cogit. l. de inuit. 7. l. doud. Si q.
tñ re. exponat v. n. alē 7. p. cū quo vult ven-
dere sit iniustū. cogi pōt p. iudicē vt tempe-
ret illud. c. l. c. i. 7. ff. de offi. p. fec. vr. l. i. §.
cura carnis. Nota tñ q. quis cogit vēde-
re re. suā in plurib. casib. pmo qñ q. s. hēt
seruū cōz. cū alijs. tunc. n. pōt. manumit-
tere seruū alijs. socijs inuitis. ita tñ q. ut
serui p. cū. 7. ita cogunt. ei vendere partes
quā habēt in seruo. l. de cōi. seruo. manu.
l. i. z. quando q. s. hz sepulchri 7. nō habz
iter ad ipm. tñ. n. p. tōr. cogit vicinū sibi
reddere iter in loco opportuno vbi nō pa-
tial. v. trimētū. ff. de reli. si q. sepulchz. 3.
qñ q. s. hz p. dū. cōe. cū fratre. si frater vēdi-
derit alteri partē suā. ille pōt. agere cōi. inf.
viniūdo. h. emptorē. ita q. estimabit. tot.
fundus. 7. dabit ille p. cū. emptorū. p. sua
parte. vel partē suā. vēdet. 7. hoc si p. cū.
nō possit p. mode. viniūdi. al. vsq. obtinebit
suā partē. l. cōi. di. l. i. 4. qñ q. s. tomū. hz
ruinosa. quā qui paup. ē. reficere nō potest
7. ideo vt a dāno. vicinor. caueat. cā. vē-
dere alteri qui eā. reficiat. cogit. aut. de pu-
blico. ei. soluet. ff. ad se. con. fil. l. lege. corne-
lia. §. l. i. l. i. leges. 5. quando q. s. hz. seruū

trahentē cū ancilla alterius oīi qui est in alia puincia tunc cogit vnus dominus alteri vendere seruu. Jo. i. q. i. cos. 6. qū quis habet rem cōmunē cū alio vendere pōt eā restituendo partē p̄ceci illi cū quo habet eam cōmunē p̄ vita. C. cōi. diui. ad officiu. 7. quando quis h̄ plus iuris i re. C. de cona. sancim. §. ne alias. vbi dicit q̄ qui h̄ maiorē lūmā in re conata pōt 7 p̄ceci offerre alijs 7 rē conatā possidere.

Sequitur videre de decimo. s. de negociationib⁹ 7 mercationib⁹ que p̄sistūt i emēdo 7 vendēdo. Circa qd̄ plura q̄runt. s. vtrū sit licitū negociari vel mercari. B. ad maiorē huius. q. cui dētia distinguēdū s̄m alex. an. 3. t. z. c. de iudicialibus. circa. ip. actionē. ar. i. c. q̄ ali qd̄ d̄r̄ illicitū multipl̄. vno mō illud qd̄ ē de se malū ex ip̄a inordinatōe acus vt ē vsura 7 fornicatio. 7 sic nō est illicita negociatio p̄ue sumpta. 7 h̄ hoc dicit aug. li. q̄onuz noui 7 vt. e. Fornicari hominib⁹ semp nō licet negociari vō aliqñ licet aliqñ nō. Alio mō dicitur illicitū qd̄ ē ex aliqua circūstātia malū. puta ex circūstātia cause. personē. modi. temporis. loci. cōmercij. 7 oībus his modis negociatio pōt fieri licite 7 illicite. Ex circūstātia enī p̄sonē ē illicita negociatio cū cleric⁹ negociat vñ aug. in. e. li. Alii q̄ ecclesiasticus quis sit licet ei negociari. facto autē iā nō licet. s. si retinere velit p̄uilegiū clericale. fit autē qd̄ ecclesiasticus. i. p̄sona ecclesiastica p̄ p̄mā tōsurā. Ex circūstātia cause ē illicita negociatio etiā layco cū p̄pter cupiditatē. vel aliū malū sinē negociat. 7 s̄m hoc Cassiodor⁹ dicit sup̄ illō ps. Nō cognouit h̄aturā. ubi alia s̄ra dicit negociationē. q̄ negociatores illi exterminant qui p̄ inordinatā ambitionē pecunia pollunt. Ex circūstātia modi ē illicita negociatio qñ exercet cum mendacijs 7 p̄iurijs. 7 s̄m hoc dicit Criso. sup̄ Math. zi. c. q̄ mercator p̄ciat de ecclesia. loquit. n. de illo qui cū mendacijs 7 p̄iurijs negociat. vñ statim subdit. mercator sine mendacijs 7 p̄iurio eē n̄ pōt. i. vic pōt. Ex circūstātia t̄pis est illicita negociatio. cū fit dieb⁹ festinis ordinē 7 vacatiōi diuine deputatis. Ex circūstātia loci ē illicita. cū fit in loco diuino cultui deputato. vñ oīs Math. zi. eiecit em. 7 ven. de templo. quod exponit diligētē. i. 6. q. 7. Ex circūstātia cōmercij est illicita. cū res cari⁹ vendunt transeūtib⁹ q̄s manētib⁹. vñ dicit

p̄ciliū alba. P̄rebyteri plebes suas moueant vt hospitales sint 7 nō cari⁹ vēdāt transeūtib⁹ q̄s in mercatu vendere possēt. e. x. de em. 7 ven. placuit. Licita autē negociatio ē cū exercet a p̄sona p̄grua vt layca 7 cū necessaria vel pia. vt. s. possit familie sue in necessarijs p̄uidere vel opa misericordie exercere. Et modo debito. s. sine p̄iurio 7 mendacio. Et t̄pe competētī vt in die nō festo. Et in loco cōcesso 7 tali exercitio apto. Et iusta estimatione rei 7 cōmercij. p̄ ut cōiter vendit in illo loco in quo negociari contingit. Et s̄m hoc dicit canon ex epistola Clementis q̄ negocia mundana 7 opa secularia sibi inuicē exhibeant vacantes layci. Sic ergo dicēdū est q̄ negociatio sine mercatio si sit p̄missis circūstātijs velsita ē licita 7 etiā a iure naturali approbata. Cū. n. sit vnus princeps omninuz vt sacra scriptura 7 sancti testant. qd̄ etiā nō latuit gētilēs vt dicit p̄s. i. z. mer. Un⁹ ergo ē princeps. cōstat q̄ oēs hoīes s̄m re cū dictamē nature debēt sibi inuicē i suis necessitatib⁹ subuenire in quantuz viuunt sub vno p̄ncipe. ille autē p̄nceps ē de⁹. Hūc autē ita ē q̄ aliq̄e p̄tes mūdi abundāt in aliquib⁹ vtilitatib⁹ ad vsū humanū in qb⁹ aliq̄e terre deficiūt. 7 ideo rectū iudiciū rōnis naturalis dicit q̄ terra illa q̄ abundat in vna re humano vsui apta subueniat de illa aliq̄ terre que deficit in ip̄a. s. quia s̄m p̄m. s. etbi. difficile erat portare rē p̄ re quocientē q̄s hoīes indigent maxime p̄pter longa spacia terraz. 7 p̄cula viarū ideo inuēta ē cōis mētura ventaliū. 7 hec ē nūmifima. **U**trū mercationes possint simul eē iuste 7 lucratiue. B. vt dicitur ē s. rectū iudiciū rōnis naturalis dicit q̄ terra illa que abundat re humano vsui apta: de illa subueniat aliq̄ terre que deficit in ip̄a. Constat autē q̄ in terra que abundat in blado minus reputari debet bladum q̄s in terra que deficit in blado. 7 similiter dico de vino 7 alijs reb⁹ v̄ite necessarijs. cūz q̄ terra que deficit in blado 7 abundat in vino recipit sextariū bladi 7 ministrat colū vini in illa terra. 7 illi terre que deficit i vino 7 abundat in blado sit mercatio s̄m rectū rōnis iudiciū. 7 tūc dat vnus quantū recipit aliū. 7 sic est mercatio iusta. 7 tamē est etiā lucratiua. dimidius enim modius bladi valet bic. s. lib. 7 in illa terra vbi deficit bladū valet. s. lib. 7 colū vini valet i illa terra. s. lib. 7 bic. s. lib. si q̄ ego accipio

5. lib. quod est hic precium dimidij modij bla-
di. 7 eo alieni de terra illa p. colio vini 7 fa-
cio illud huc deferti 7 vendo p. oeto libris
quantum hic valet. remanebit forte mibi o
luero deductis expensis vecture. 30. solidi
7 sic vendo colium vini quantum valet in illa
terra 7 vendo etiam hoc ipsum quantum hic
valz. feci mercaturam instam 7 nihilominus lu-
cratam. **S**ed forte dicit aliquis q. tunc
non possit esse iusta mercatio qua homo mer-
catur cum suo vicino in eadem villa. **R**. q.
vnius indiget blado 7 supabundat in vino
7 alius e conuerso. 7 tunc si vendat men-
suram vini 7 de pecunia idem recepta emat me-
suram bladi lucratur. q. pro re supabundante
7 non necessaria ipse acquirit rem necessariam
sibi. 7 hoc est lucrum. Iste res ex parte sua
sunt equalentes. Et similiter dicendum est de
illo qui deficit in vino 7 supabundat in bla-
do. q. predicto modo faciendo lucratur. 7
sic vnus vicinus cum alio iuste lucratur merca-
do. **P**reterea forte ille qui vinum emit de-
fert illud ad terram que in blado deficit 7 lu-
crabit vterque. ille de blado quod emit ma-
gis quam fuisse lucratur de vino quod vendidit
q. forte quomodo ire potest ad terram deficientem
in blado quam ad terram deficientem in vino. 7 forte
melius scit vendere bladum quam vinum. alius
autem conuerso. 7 sic vterque est lucratur. **P**ro-
fectu contractum licitum cum vicino suo. **P**ossent
etiam poni aliqui alij modi mercationum lu-
cratumque seruata equitate iuris naturalis
de quibus dicitur infra tit. de usura ar. 6.
Ite ricar. quol. 3. q. 23. c. ar. i. **B**reuius
autem secundum Scotum 4. di. 35. q. 2. ar. 2. circa muta-
tionem negociationum sunt duo attendenda
ad hoc quod sit iusta. **U**num est quod talis muta-
tio sit utilis reipublice. puta quia utilis
est reipublice habere aliquos conseruato-
res rerum venalium vbi p. mpte possint inueni-
ri ab indigentibus eas emere volentibus
Utilis etiam est reip. habere aliquos defra-
tes ad patriam aliquam illa necessaria quibus
non abundat illa patria. Et ex hoc habet
quod ille qui talia conseruat 7 ad patriam aliquam
in talibus deficientem apponit actu utili
reipublice seruit. **S**ecundum est quod quilibet finis
reip. de honesto 7 utili opere: p. sui labo-
ri sollicitudini industrie 7 periculis corre-
spondens digne 7 iuste potest accipere. Et ex
his patet quod sunt vituperabiles mercato-
res illi qui res venales nec transferunt nec
conseruant nec sua industria meliorant: nec
certificat aliquis alius simplex de valore

rei emende. s. modo emunt vt statim ven-
dant. sine oibus conditionibus istis tales a
repu. cent exterminandi vel excludendi. q. fa-
ciunt quodlibet venale vel vsuale carius
ementi 7 vilius vendenti quam esse deberet.
Ite scotus ibidem. **S**i quis autem forte velit
in culpare negociatores ppter mendacia
7 p. iuria que dicuntur ibi. **R**. idet aug. super
illud ps. Quis non cognouit latam. 27. loquens
in persona negociatoris sic. Ego mentior. si
negocium. possem. n. dicere sine mendacio
tanto emi. tanto vendam. si placet eme. oes
artifices mentium sutores agricole 7 alij
si ergo ppter mendacia sutorum vel agrico-
larum non est in culpa ars sutoria vel agri-
cultura. ergo negociatio culpari non debet
pppter negociatorum mendacia. **S**i quis etiam
culpare velit negociatores ppter cupidita-
tem acquirendi. q. negociatores optant tps
eas vt anona quam seruauerunt carius ven-
dere possunt. **R**. idet aug. ibidem. hoc non faci-
unt boni negociatores sicut nec boni agri-
cole. hec enim sunt peccata hominum non rerum
nec negociatio facit me malum s. iniquitas
mea 7 mendacium meum. **U**trum aliquis pos-
sit vendere licite rem plus quam valet. vel minus
emere quam valet. **R**. q. non si faciat fraudem
de adhibendo. si vero non adhibeat fraudem
tunc distinguo. q. de emptione 7 venditione
ne contingit loqui dupl. vno modo s. m
se. 7 s. m hoc emptio 7 venditio videtur in-
ducta esse pro communi utilitate vtriusque.
du. s. vnus indiget re alterius 7 conuer-
so. vt p. p. pbam. i. poli. quod autem pro com-
muni utilitate est inductum non debet magis esse in
grauamen vnus quam alterius. 7 ideo debet
s. m equitate iusticie contractus inter eos
interuenire. quantitas autem rerum que veniunt
in bonis vsu mensurat s. m precium datum
ad quod inuentum est numerum s. m pbam
5. et bi. 7 ideo si precium quantitatem valoris
rei vel conuerso res excedat precium: tolle-
tur equalitas iusticie. 7 ideo carius ven-
dere aut vilius emere rem quam valet est s. m
se iniustum 7 illicitum. **A**lio modo possu-
mus loqui de emptione 7 venditione s. m
q. per accidens cedit in utilitatem vnus
7 detrimentum alterius. vt cum aliquis
multum indiget re aliqua. talis leditur
si careat illa. 7 tunc iniustum precium erit si
attendatur non tamen ad rem que vendit s.
etiam ad damnum quod venditor inde
patitur. Et sic licet aliquid vendere plus
quam valet s. m se. licet non vendatur plus quam

valet habenti. si vero aliquis inuenit multum ex re aliena quam emit. ille vero qui vendit non damnificetur carendo non accet enim supradedere quia utilitas que accrescit non est ex reddere. si ex ementis additione. Nullus autem vendere debet quod non est suum. Item non vendere possit dantem quod inde parit. ille tamen qui ex re alteri accepta multum inuenit sponte potest vendenti aliquid superrogare: quod ad eius pertinet honestatem. Hec *Tho. 2. 2. q. 77. ar. i. c. Et Scot. 4. di. 15. q. 2. ar. 2.* Nota etiam *q. 10. q. 2. hoc ins. dicit glo. q. si in venditione offeratur plus quam res valeat: etiam recipere non debet nisi iustum pretium. quia iustus tractus non debet facere tolli. c. 7. de cona. per mas.*

Utrum liceat alicui negociando carius aliquid vendere quam emit. *Responsum:* negociari est permutationibus rebus insistere. permutatione vero rebus est duplex ut dicit *philosophus. i. poli.* una est que pertinet ad hyconomicos vel politicos habentes curam de rebus necessariis ad vitam communem vel civitatis vel etiam provincie. et hec est laudabilis. quia deseruit naturali necessitati. Alia est que fit propter lucrum querendum. et hec vituperabilis. quia quantum est de se servit cupiditati lucri. lucrum tamen quod est talis negociationis finis ordinari potest ad aliquem finem necessarium vel etiam honestum. et sic negociatio licita videtur. ut cum quis lucrum moderatum quod negociando querit ordinat ad sustentationem vel etiam pauperum subventionem: vel etiam cum quis intendit negociationi propter publicam utilitatem. nec scilicet necessaria ad vitam patrie desint. et lucrum constituit non quasi finem sed quasi laboris stipendium. Si quis etiam aliquid pro se emit. et postea propter aliquam causam illud vendat licite potest illud carius vendere. vel quia illud melioravit: aut quia pretium rei est mutatum secundum diversitatem loci vel temporis: vel propter periculum cui se exponit et laborem quem habet: ut in trans ferendo rem de loco ad locum. Sed obijciunt quod *Crisostomus. sup. Mat. 23. c. dicit.* *Et huiusmodi rem parat ut integram et immutatam vendendo lucraretur. ille est mercator qui de templo dei eijciunt.* ergo etc. *Respondet alex. an. 3. t. 2. c. de legibus. circa. 19. actionum. ar. i. c. 2. m. q. faciendum est vis in hoc quod dicit rem integram et immutatam: et in hoc quod dicit. ut lucraretur. Loquitur enim de illo negociatore qui in negociando intendit lucrum tanquam finem ultimum et cupit sine labore et sollicitudine ex auaricia divitias congregare. unde predictum verbum non habet locum in eo qui negociatur propter propriam necessi-*

tatem vel reipublice utilitatem: vel proxi-
micitate. nec etiam in eo qui vendit rem immutatam
quantum ad substantiam: mutatam tamen quantum
ad locum. quia talis ratione laboris et periculi
licite potest querere mercedem. Nec etiam in
eo qui in emendo considerat emptorem rei pe-
riculum in servando. quia potest deteriorari
vel cremari vel furto periri. talis enim potest
mercedem querere ratione incertitudinis even-
tus futuri et suspicionis periculi. unde in
emendo non est certus ut integram et immu-
tata vendendo lucraretur. Obijciunt itaque quod
super illud *philosophus. dicit non cognovimus ista. 2. dicit*
Cassiodorus. q. negociatio est comparare
villium et distrabere carius. quod christus res
probavit dum hoc facientes de templo eijciunt.
sententia eius est ibi. Respondet ad hec alex. an.
vbi dicit. q. intelligit de his divitibus cupidis
qui sibi totum forum rebus venalium accipiunt:
ut postea ad libitum suum carius alijs vendant
quam in foro venderent. et hoc faciunt de fru-
mento et alijs rebus humane vite necessa-
rijs. tales enim sunt deo abominabiles. et ex-
emplum christi est ab ecclesia eijciendi. Predictis
omnibus consonat Tho. vbi dicit. Ad hoc non
secundum Ray. q. illi qui tempore messium bladum: ul-
terius vendentem vinum emunt vilium ut ven-
dant carius committunt peccatum et turpe lucrum
et hoc intelligitur ut ipse postea dicit de illis
qui faciunt hec nulla pensata necessitate
vel utilitate sed ex sola cupiditate. gravi-
ter autem peccant hoc faciendo. Item dicitur q. layci.
ar. 14. q. 4. quicunque tempore. et bene consonat sup-
dictis Inno. et Hosti. c. 7. ne de. vel mo. c. 1.
Et addit Ray. neutros scilicet nec clericos nec
laycos dico teneri ad restitutionem certe pro-
son: sed debet tale lucrum in usus pauperum ero-
gari. et idem sentit Hof. ti. de usuris. hoc autem
intelligit Ros. de consilio non de necessitate.

Equitur videre de undecimo. scilicet de
quibusdam casibus dubitabilibus circa
emptionem et venditionem. scilicet utrum liceat
alicui emere ad vitam suam vel hereditarie
i. pro se et heredibus suis certam quantitatem pec-
cunie annuatim sibi reddendam. *Responsum:* quidam di-
cunt quod talis tractus est illicitus. quia pec-
cunia est ad hoc inventa ut sit medium et pro-
portio et mensura in emptione et venditione.
non autem ad hoc ut emat et vendat: et ideo
in tali emptione est usus pecunie ad illud ad
quod non est instituta. Sed si quis vitetur
aliqua re ad illud ad quod non est instituta:
abutitur ea. ergo in tali emptione est abusus.
et sic ex sua forma est contractus illicitus:

siue fiat hereditarie siue ad vitam scilicet
 cum talis contractus non videatur posse reduci
 nisi ad contractum mutui recipiendi nomine
 emptionis. In contractu autem mutui accipere
 ultra sortem est usura. unde in euangelio. Mu-
 tuum date nihil inde sperantes. Luce. 6. Que
 etiam auctoritas recitat eam de usura. sicut
 illi vero dicunt quod non est ibi contractus mu-
 tui sed emptionis et venditionis. neque est ibi con-
 tractus illicitus ex sua forma. quia ibi non
 emittitur pecunia sed ius percipiendi tale quanti-
 tate pecunie annuatim super bonis ipsius
 venditoris. tale autem ius non est pecunia: sed cum
 in re isto quod vendi potest transit pecunia que
 non potest emi neque vendi. sicut videmus quod
 ius patronatus directe non potest emi nec
 vendi. et tamen transit in fundo prelati vel ville
 que emittitur. licet alia de causa non possit ven-
 di ius patronatus. quia. scilicet. est annexum spirituali.
 et alia de causa pecunia ut patet ex predictis
 unde homo potest licite per centum libras emere
 unum predium et ipsum possit dare alicui heredi-
 tarie vel ad vitam suam sub tali pacto. scilicet. quod
 ipse et heredes sui obligentur in perpetuum vel
 ad vitam eius ad reddendum ei vel heredibus
 eius certam pecunie summam annuatim mediante
 emptione et venditione prelati ipsius. ergo cum
 in conspectu dei non differat hoc facere me-
 diate vel immediate: videtur quod licite possit quis
 emere ius percipiendi quolibet anno siue he-
 reditarie siue ad vitam per certam quantitatem
 pecunie. contractus ergo talis non est illicitus
 ex sua forma. Non est tamen contractus
 talis ita honestus et ita decens sicut est con-
 tractus predialis. eo quod non clare videtur quod
 quod emittitur in hoc contractu sicut in contractu
 prediali. quia etiam in fructibus prediorum
 impedimenta multa possunt accideri: et oportet
 tunc multa sollicitudinem et laborem apponere
 ideo in contractu prediali potest equalitas cla-
 rius apparere quam in contractu in quo emittitur
 ius percipiendi quolibet anno siue hereditarie
 siue ad vitam certam pecunie summam. Potest etiam
 ille contractus male fieri ex parte emittentis vel
 ex parte venditoris. puta quando non seruetur
 equalitas iuris naturalis inter emittentem et
 venditorem. de quo vide infra titulum de usu. ar. 5. q.
 6. 7. 7. Si dicatur quod intentio recipiendi ultra
 sortem facit usuram. et de usu. sicut dicitur. si in con-
 tractibus predictis emens intendit recipere ultra
 sortem. ergo ibi est usura. Respondetur quod prima pro-
 positio est vera in contractibus mutui. in super-
 dictis autem contractibus non est mutuum
 sed emptio et venditio. Item Ric. quod 3. 2.

q. 23. ar. 4. Sed dubitatur super predictis.
 dictum enim est quod quando in emptio-
 ne est notabilis excessus pretii super rez
 emptam vel rei empte super pretium. ita quod
 clarum est ibi emittentem vel vendentem notabi-
 liter ledi per comparationem ad rem emptam
 contractus est illicitus. sed quando emittitur
 hereditarie vel predictum vel ius percipiendi
 certam quantitatem pecunie quolibet anno
 est notabilis excessus rei empte super pre-
 tium. quia valor fructuum quos percipit emens
 et eius successores incomparabiliter excedit
 pretium ab ipso emente datum. ergo talis con-
 tractus est illicitus. Respondetur inus naturale dicitur
 quod homo id quod emittit magis diligat sibi
 quam filio: et magis filio quam nepoti: et magis
 nepoti quam pronepoti. unde nullum ius natura-
 le nec etiam positum dicitur quod emens istam
 rem hereditarie tantum pro ea teneat da-
 re quantum probabile est quod ipse et eius suc-
 cessores debeant inde percipere. quia sicut
 illud quod emittitur hereditarie non possit
 bene cadere sub estimatione. sed considerando
 quantum ipse emens diligere debet rem quam
 ipse emittit pro se et heredibus suis usque ad
 aliquem gradum determinatum. et simul etiam
 pensando quantum pretium quod emens dat
 esse potest utile vendenti et heredibus suis
 usque ad aliquem gradum determinatum debet
 emens proportionare pretium rei empte. et sic
 contractus est licitus. quia res emittitur quan-
 tum valet. vel saltem non apparet ibi aliquis
 notabilis excessus. Decretum. ubi supra.
 ar. 7. Sed pone quod mulier viginti quinque
 annorum redditus ad vitam emat pro pretio
 tali quod infra octo annos recipiat sortem. nun-
 quid talis contractus est licitus. Respondetur quod non
 talis enim mulier licet mori possit infra
 octo annos: tamen clarum est et probabilius quod
 vivere debeat in duplo. quia hoc frequen-
 tius accidit. quod autem mulier. 25. ann. sana infra
 octo annos moriatur raro accidit. et sic est clarum
 in tali contractu quod emens probabiliter habet
 notabiliter partem meliorem. et ideo saluo me-
 liori iudicio credo quod talis contractus est illi-
 citus. nisi mulier illa est infirmatibus gra-
 uata: vel tot periculis exposta quod non clare
 videtur quod horum esset probabiliter. scilicet. an ipam
 vivere per tantum tempus quod vendens nota-
 biliter lederetur sine exigentia rei vendite.
 aut eam mori infra octo annos. vel nisi ali-
 quod probabile periculum esset de impedimento
 solutiois rei empte. tantum. n. periculum possit
 esse de impedimento superueniente rei empte quod

illud minus pro illo dare vt. 20. lib. 7 in
 postea plus recipere. 25. Rñdeo casus iste
 non videtur differre a pcedēti. 7 ideo idē
 videt hic 7 ibi. Utrum veditio reddatur
 iniusta 7 illicita ppter defectum rei veditē.
 Rñ q sic si venditor defectum rei vendite
 cognoscat. 7 mittit fraudem in venditione
 vñ peccat. 7 vterius tenetur restituere. Et
 hoc dico siue defectus sit fm rei speciem.
 vt cum aliquid alterius rei ē admixtum.
 vt aqua vino. vl fm quantitatem que fm
 mēsuram cognoscitur vl fm qualitatem:
 vt si animal aliquod infirmum veditur
 quasi sanum. si vero ignorat non peccat:
 tenetur tamen cum ad noticiā eius pene
 nerit damni emptori recōpensare. Et idē
 intelligēdū est de emptore. contingit enim
 quandoq; q venditor credit rem suā esse
 minus speciosā quo ad spēm. vt si vedit
 aux loco auricalci emptor hoc sciens in
 iuste emit. 7 ad restitutionē tenetur. 7 simi
 liter est de defectu quantitatis 7 qualitatis
 hoc Abo. 2°. q. 77. ar. 2. c. Utrū vendi
 tor teneat emptori dicere vitii rei veditē.
 Rñ q sic si est occultū aliter erit illicita 7
 colosa venditio. quia dat emptori dānu
 7 periculi occasiōē. vnde tenet ad dānu
 recōpensandū. Si vero sit manifestū vt si
 equus est monoculus. vel si vsus est relz
 non ppetat venditori potest tamē aliquis
 conuenire. aut si ppter huiusmodi vitium
 subtrahat partem quantā debet de precio:
 non tenetur manifestare vitium rei. quia
 forte propter huiusmodi vitium emptor
 vellet plus subtrahi de precio q subtrahē
 dum esset. Unde venditor licite potest in
 dēnitati sue consulere rei vitii reticendo.
 hoc Abo. vbi supra. ar. 3. c. Quid si res
 vendatur alicui seruituti granamini vl cō
 ditioni subiecta. nunqd hoc venditor em
 ptori dicere tenet. Rñ si hoc sciebat 7 co
 lose eclauerit emptori tenebitur actiōe ex
 empto ad interesse. Si autem ipse ignora
 bat vt. ff. de ac. emp. l. i. §. venditor. scens si
 sciebat. Si vero venditor hoc ignorabat
 nihilominus tenebitur emptori non ad in
 teresse sed tantū quanto minoris. i. ad re
 stitutiōē illius partis precij quam non de
 disse si hoc sciuisset. l. de ac. em. l. i. 7. l. 2.
 Quid si venditor dicat q nullā seruitutē
 debebat. 7 si aliqua appareret teneri vole
 bat. Rñdeo si sciebat huiusmodi deberi pactū
 non proderit ei quin teneatur ad interesse
 si vero ignorabat proderit ei pactum. ff. de

ac. em. l. i. §. i. **Q**uid si equum vendens i
 spatula patientē. in qua tamen non appa
 rebat pati nisi post fatigationē. interroga
 tus ab emptore an eēt morbosus respondet
 insidiosē. vndo tibi equū recalcitrantes
 siue habentē spatule vitii. rñdeo licz ille
 expresserit vitii. quia tamen non expsit
 hoc vere. emptor credidit ipm nō habere
 spatule vitii. sed quia insidiosē dixerit ta
 lia emptor potest agere actiōe redibitoria
 ff. de ac. emp. l. i. ea que. §. si. l. de x.
 dū. **I**tem venditor cuiuslibet animalis
 prestare debet animal sanū potēs comedē
 7 bibere vt oportet siue vendat ppiū siue
 alienū. l. de ac. emp. l. i. ff. de ac. em. l.
 ex empto. §. i. **I**tem si quis vendat vas ni
 tiosū scienter tenet ad interesse intra rem
 7 ex rem. ff. loca. l. si addes. §. i. Nota tamē
 q aut veditor nullo mō tradit rē veditaz
 7 tūc tenet ad interesse intra rē. aut tradit
 eā si vitiosam. puta veditit pecus morbo
 sum. 7 si scienter tenetur ad interesse itra
 rē 7 ex rē. si vero ignoranter. tunc tenet
 emptori quanto minoris erat empturus.
 ff. de ac. em. iulian. §. i. **Q**uid si veditor
 sciat rē quam vedit in proximo eē futurā
 minoris valoris q; pro ea recipiat. pro eo
 q ipse scit negociatores in proximo sup
 uenturos qui de illa re abunde ceterē secū.
 quod tamē ab emptorib; ignorat. rñdeo
 hosti. q veditor qui vedit rē fm q precij
 inuenit non videt facere ptra. insiciā. si
 quod futurū ē nō exponat. si tamē exponēt
 vel de precio subtrahēt abundantioris vir
 tutis eēt. lz ad hoc ex debito iusticie teneri
 minime videat. **Q**uid si quis vedit au
 rū vel argētum alchimice factū pro vero
 auro vel argēto. Rñdeo Abo. 2°. q. 77.
 ar. 2. c. i. m. q si non habeat verā spēs auri
 vel argēti ē veditio fraudulēta 7 iniusta:
 pferim cum sint aliq; vtilitates auri 7
 argēti veri fm operationē naturālē eorūz
 que non cōueniunt alchimico auro. sicut
 q; habet prietatē lētificandi. 7 sanat quas
 dam infirmitates. sepius etiā potest poni
 in operatione 7 diutius manet in sua pu
 ritate. si autē fieret alchimice verū aurum
 non eēt illicitū illud pro vero veditē. quia
 nihil prohibet artē aliquibus causis na
 turalibus vti ad producēdum naturales
 effectus 7 vos vt dicit Aug. 3. de trini. lo
 quēs de his que sūt demonis arte. Quid
 faciet confessor de mercatoribus 7 pillsa
 rīs 7 huiusmodi qui nec emere sciunt

nec vendere sine mendacijs et quibus pluribus
 R. id est ray. et hosti. quod quoties quis sceler
 et ca. recipiendi primum iurat vel mentis pec
 cat mortali et tenet ad restitutionem in qua
 tu recipit primum eide. excepto vel heredi
 ei facienda si potest. si autem non potest peccat ut
 dicitur infra de usurarijs. si autem ignoranter
 dicat falsum credens dicere verum. vel etiam scie
 ter. si incedat per illud mendacium sibi. potest
 ut se sic seruet indene. et primo non obesse
 quod non accepit eam unam rem per aliam vendendo.
 nec in rei valore. quod non vendit ei ultra debi
 tum valorem. tale mendacium secundum ray. potest dici
 forte veniale. sic potest intelligi. 22. q. 2. primum.
 secundum hosti. autem ex quo assidue et consuetudina
 rie mentitur mortale videtur sicut ebrietas si
 sit assidua est mortalis. di. 25. §. alias. si vero
 iurat peccat mortali vel veniali secundum di
 stinctionem positam de iuramento. Debet etiam
 iste talis praeter restitutionem induci ad lar
 gas elemosinas faciendas per alios illos et
 quorum reb? ignoranter aliqua habuerit.
 Ad hoc nota quod in venditionibus illud quod com
 mendandi causa dicitur per non dicto habet. ff. de
 dolo. quod venditor. Aut. n. commendans sicut in
 genere dicitur. ille est bonus seruus. vel hec est bona
 domus. et tunc non obligat nisi sciens commen
 daret rem vitiosam. quod tunc de dolo tenet ut ibidem
 dicitur. aut descendit ad spalia. et tunc tenet ex eo
 quod commendatio plus vendidit. ut si dicat ser
 uum esse bonum artificem vel si autem hoc postare dicit
 nisi quod commendatur in euidenti sit. ut si dicat
 ancillam esse speciosam et domum bene edificatam. ff.
 de strabem. em. l. ea que commendandi. et 19.
 .q. 2. c. 2. et 29. q. 1. §. his ita. Quid de illis
 qui faciunt vel vendunt gladios quarellas et
 huiusmodi quibus boies occidunt. Quid de illis etiam
 qui faciunt et vendunt venenum vel toxicum.
 Quid etiam de illis qui faciunt vel vendunt so
 tiales pictos et aurifrigium et similia que non
 deferuntur ad necessitatem vel ad usum sed ad va
 nam gloriam et abusum. Respondet ray. quod in talibus
 est intentio regrenda. si. n. aliquis faciat huius
 vel vendat vel tribuat alicui quem credat ta
 lib? abusu: talis inquam intentio est pecca
 tum mortale gravissimum. et qui sic facit est co
 operator omnium scelerum inde puniendum. et id
 est pro omnibus puniendus. 2. q. 1. notum in si
 ma. Si vero crederet illum talibus ad aliquod
 licitum usum. vel nihil super hoc cogitabat.
 vel ignorabat quod talia facere vel vendere
 esset illicitum. tunc distinguo. quia talia aut
 ad aliquem usum licitum esse possunt utilia. ut
 arma in bellis iustis. aurifrigium in ornamento

et ecclesiasticis. et venena quedam in qui
 busdam medicinis. et tunc non peccat. aut ta
 lia ad nihil valent nisi ad peccandum ut
 quedam venena mortifera et supflue et sum
 ptuose future carnis. quas precipue faci
 unt hispani. et tunc peccat qui talia facit
 tenet vendit vel alias alienat. ar. de libello
 famoso quem non debet aliquis ostendere sed
 destruere. al. graviter peccat. 5. q. 1. per totum.
 et est optima lex. ad hoc. ff. de strabem. em.
 quod sepe §. veneni mali. ubi ponitur predicta di
 stinctio de veneno. Et de tali illud potest in
 telligi quod qui occasione damni dat damnum
 reddisse videtur. et de iniuria si culpa. Quid
 de factoribus taxillarum scacorum et alcarum.
 Respondet rod. quod non videtur esse tutum de huius
 artificibus vivere. quia eorum usus est ut frequen
 tius ad malum. sed aliquando sit ad recreati
 onem et remedium tristitie et cogitationum noci
 arum. de talibus ergo secundum intentionem est in
 dicandum. Quid de illis qui faciunt festa
 de floribus maxime in festis. Respondet rod.
 quod non credit eos esse excusabiles propter
 periculum quod ex hoc potest de facili contin
 gere. quod sunt indicatua luxurie et signa la
 scinie. sed talia quibus valeat ad confortationem
 nature. Violat etiam observantia dici festi.
 de hoc §. li. i. ti. 22.

Sequitur videre de istis de monopolijs.
 Circa quod nota quod hec sunt pro
 hibita. Est autem monopolium corpus
 sine societate monopoliarum. vel est etiam opus
 vel pactum inter se vel etiam cum civitate mo
 nopoliarum. Est autem hec monopola vel mono
 polus populus is qui impetrat quod soli sibi lice
 at in civitate aliqua specialia vendere vel
 emere vel facere. et monopole dicuntur quod
 impetrant quod ipsi solis liceat huiusmodi
 facere. vel etiam in vendendis reb? certis
 certum precium statere contra quod ne
 mini liceat vendere. Et quidem si scribat
 per duplex. l. dicitur a monos quod est unus
 et polia quod est venditio. eo quod vni vel illi
 qui sunt de vna societate non liceat illa ven
 dere. Vel si scribatur per vnum. l. dicitur a
 polis quod est civitas. eo quod in civitate sit
 unus vel societas vna ex pacto hoc fa
 ciens. Pacta autem talia siue commercia sunt
 prohibita. Nec valet pragmatica sanctio
 super hoc impetrata. Si quis autem hoc exer
 cuerit perpetuo exilio damnatur. bonis pro
 prijs spoliatur. p. nates vero professionum vna
 libra auri pena afficitur. p. neps autem terre
 si dissimulaverit penam. 40. librarum patitur

De monopolis. l. vnica.

De pmutatione titulus. 9.

Deinde considerandum est de pmutatione que est vicina sine fillo emptioni. vt. l. c. l. pmutatione Circa quod videndum est primo quod est pmutatio. Secundo qualiter contrahitur et de natura eius et conuenientia et officia cum venditione. Tertio que res pmutari possint. et que p quibus. Quarto cum quibus personis potest ecclesia pmutare. Quinto de arte campforia.

Circa primum sciendum quod pmutatio est vnus rei per altera vicaria pmutatio. l. c. de re. pmut. l. palle. in fi. et pmutatio contractus innotat quod multum est incertum eo quod large comprehendit omnem contractum ex quo aliquid datur vel accipitur. nam venditio et locatio sunt dicti pmutatio. Contractus etiam innotat puta de vt res potest dici pmutatio. et sic adaptari potest contractibus notatis et innotatis. et ideo habet nomen generale non speciale. propter quod merito contractus innotat censetur.

Circa secundum sciendum quod proprie pmutatio contrahitur tunc quando conuenit inter aliquos vt species certa ad p specie certa. vt iste equus p isto bene. Si vero res incerta p incerta vt bos in genere p bove in genere non erit proprie pmutatio: sed alius contractus innotatus. puta de vt res. ff. de prescrip. ver. nalis filius. §. i. et z. Est ergo natura pmutatiois vt rex interuentu contrahat non solo pacto. quod ex sola conuenientia pmutatiois nulla re hinc inde secuta neutri pertinet ali qua actio. vt. l. c. de placito. Sunt vero similes pmutatio et venditio. quod ex utraque prestat causa usufructuendi et emptio et redemptio. Et sicut actio descendens ex venditione est bone fidei vt in l. de act. §. actionum aut quedam bone fidei sunt. ita et actio descendens a pmutatione. Sunt autem dissimiles. quod venditio sine scriptis perficitur solo consensu. pmutatio vero non perficitur nisi re ab altera parte secuta. Vnde ei qui rem suam tradidit datur actio. s. ex pacto contra eum qui rem suam non tradidit. vt in. d. l. ex placito. Item in venditione vnus est emptor alter venditor. in pmutatione autem uterque est pmutator. Item pmutatio habet locum in spiritualibus. non autem emptio. ratio huius est secundum bar. c. x. c. ad questionem. quod nulla est emptio sine precio quod in quantitate et pecunia numerata consistit quod non est in pmutatione. sed uterque est quasi emptor et venditor. Item in venditione

emptor cogitur facere precium accipientis et venditor non tenetur facere rem ementis. quod sufficit quod venditor de euictione se obliget. s. in pmutatione uterque cogitur rem se data facere accipientis. ar. ff. de l. i. circa p. Sed super hoc distinguitur. quod si quis rem suam si alienam pmutauit: pmutatio tenet tunc euicere. et ideo potest agi condictione ob eam datur ad repetendum quod datur est quasi nihil ab altera parte sit datur. vt. ff. de l. i. si.

Equit de tertio. s. que res pmutari possunt. et que p quibus. Circa quod sciendum quod pmutatione specialiter sumpta. putat est vnus rei pro alia vicaria pmutatio: pmutari potest temporalia cum temporalibus: non autem spiritualia cum temporalibus. vnde nec decima cum pecunia. c. x. c. vlti. p quod p quod laycus non potest eximere se a pmutatione decime s. ex parte fundi. Spiritualia autem cum spiritualibus eiusdem generis pmutari possunt. et sic ecclesia cum ecclesia. dignitas cum dignitate. canoniam cum canoniam. beneficium cum beneficio. et decime cum decimis. non autem beneficium cum iure patronatus quod est spirituale alteri generis pmutari potest. et ratione possessionis vnus ecclesie si p punde re possessionibus alterius ecclesie pecunia potest refundi diuimodo contra eum adinuicem minime miscantur. ita quod separatim fiat contractus ecclesiarum a contractu possessionum. vel secundum Inno. hoc vult dicere quod canones pmutatores ne occasione spiritualium iniuriam re quibus plus habet vna ecclesia quam alia: pecunia tribuatur. c. x. c. ad questionem. §. q. si. nemini. non obstante quod aliquis expectet proximo vacaturam. l. 6. c. licet. hoc intellige quando fit auctoritate superioris. vt ibidem. c. x. c. censi. prohibemus. aliter non licet. c. x. c. questum. et de preben. maioribus. et si qui hanc pmutationem auctoritate propria fecerit sunt eis penam dandi. c. x. c. cum olim. nisi simplicitati venia de c. x. c. cum vniuersorum. Unde si obijciatur quod pmutatio non est contractus gratuitus. ff. de l. i. ergo non potest intervenire in spiritualibus que sunt gratis conferenda. i. q. i. gratia si non gratis. et similia. dicendum quod hoc totum soluit auctoritas superioris ex cuius arbitrio omnia pendunt. vt. l. 6. q. si. nemini. et c. x. c. censi. prohibemus. Notat autem rod. quod huiusmodi pmutatio ecclesiarum pro ecclesiis non habet locum inter personas que non habent nisi usufructum ecclesiarum. et hoc tantum ad vitam suam. sed inter personas ecclesiasticas

qbus ppietas talium ecclesiarum in perpetuum est concessa vt. c. palle. ad qdnes 12. No tandu etia qd bnficiu pot intelligi pmutari dupli. s. aut taqz ppietas: sic pmutari pot cu bnficio. vt cu duo epi litigant sup aliq ecclesia qua vn^o dicit ee debere sibi subie/ etia 7 alter negat qui possidz ea. pmutatio fieri pot q vn^o habeat vna ecclesia 7 alia. Et ut taqz bnficiu vt cu quis ad plati one recipit vel ad aliq bnficiu intulatur. sic no pot bnficiu cu bnficio pmutari sine auctoritate superioris. vt dicitu e s. Sz nu/ qd sufficit auctoritas superioris vbi no ad cu s ad capitulu ptnet collatio 7 institutio pbdaz. R^o q no. ar. c. x. de offi. archi. ad s nos dñs. s. fi. 7 de offi. dele. sup co. ad fi. Aliquid sufficit in code casu capituli aucto/ ritas. 7 videt q no. qz no pcedit ei q dispensare possit 7 consiliu: s. tñ epi. c. x. de pben. vacante fm hosti. Ubi vo collatio p tinet ad epm 7 capitulu: fiet libera resigna tio in manib⁹ vtriusqz. vsi sint in diuersis dyocessib⁹ illa bnficia: qlibet resignabit in manu sui epi. vel alicui alteri pmutet. qd meli⁹ videt. ad hoc c. x. de sen. ex. cu illoz. Si vero ad canonicos pertineat electio 7 ad epm confirmatio: necesse erit q interue niat consensu illoz qui bit eligere. ar. c. x. de offi. archi. ad hoc in fi. fm Jo. an. Si vo eps pmutet cu capitulo facere debz hoc au ctouitate archiepi. c. x. de re. ec. no alie. c. i. Si vo pmutet cu alijs sufficit pscnsus ca/ pituli fm hosti. Macipia aut ecclesiarum cu mancipijs pmutatoz pmutari no pnt nisi ad libertatem. i. ad hoc vt liberi fiat. c. x. e. man. ipia. qd est vtz fm hosti. nisi vbi ex pediret ecclesie cui donari possint. iz. q. z. de deflaticis vtilitatib⁹. multo forti⁹ pmuta ri. hoc eni fm Lau^o. pbitu fuit. quia ad laycoz suggestionē sepe inutilia mancipia pmutab⁹ p vtilib⁹. s. cessante ea cessabit pstitutio di. 61. s. bis oib⁹. 7 c. x. e. macipia in glo. Uti fm Inno. fugidui pmutari pnt 7 distrabi. c. x. e. de rez. p. iniusta. quod est vtz ex quo redierunt patefacto vitio em/ ptori fm ber. secus e si sint in fuga. L. ad l. flau. de pla. in fuga. Et q dicit seruum ecclesie posse pmutari ad libertate: intelli gas si duo alij dent sibi. al. no. iz. q. z. eps qui mancipium.

Sequit de quarto. s. cu quib⁹ psonis pot ecclesia pmutare. Circa qd sci/ endu q pmutare pot vna ecclesia

cu alia indēitate seruata vtriusqz. io. q. z. hoc ius. 7 etia cu pncipe dñmo recipiat re equialete interueniente pragmatica san/ ctioe. hoc fm hosti. vtz e si pnceps egeat tali pmutatione. iz aliter intelligat ab illis c. x. e. c. i. Ma si tñ eccleie vtilitas attēdat vt videt velle ber. nullu erit pncipis pui le giu fm hosti. Est aut pragmatica factio illud qd pnceps de consilio pcepit statuit 7 san. cit. L. de diuer. rescrip. l. vlti. Sed cu p/ uatis ecclesia pmutat ita demuz si ipsi eccleie expediat. vt c. x. de re. eccle. no alie. vt super in fi. Et si pmutatio in consilite facta sit suc/ cessor pot renocare. c. x. e. c. z.

Sequit de quinto. s. de arte campso/ ria in qua comutat pecunia p pe/ cunia. 7 querit vtrū sit licita. Re/ spondet fm alex. lombardu in quolz. q. 6 vltis. q. sic. c. signu e q ecclesia dānat 7 psequar vsurarios: no aut campsores: sed pot⁹ cis sanet. vt patz in ecclesia romana. Ad cui⁹ euidentia sciēdu q oportuit ee cam psores. n. ppter diuersitate nūmismatu in diuersis regionib⁹ sicut in eade diuersifi/ cant. tum pro vtilitate legatoz diuersas regiones circūcūtiū. n. p pmutatione rez necessariaz vite hominū. rez enim pmuta tio e necessaria que no pot fieri pmode sine nūmismate. qz res pmode ferri n. pos sent ad loca remota p pmutatōe faciēda 7 ideo necessariū fuit nūmismata. Necessa/ ria igit fuit ars campsozia. no autē habz locū in tali pmutatione rō mutui. qz non sperat ibi lucru ppter temporis dilationē. nec itez reddit⁹ sois campsozi eade specie vel numero. qz dat moneta vni⁹ generis 7 recipit moneta alteri⁹ generis. Non est etiam ibi pprie emptio vel veditio: sed po test simpliciter dici permutatio. Alterius e attendendum q valor nūmismatis sine monete potest pensari dupliciter. vno mō fm naturam rei vel ponderis vel materie Alio modo fm taxationem legis positine 7 ex hoc accidit q aliquod genus mone/ te in aliquo loco non tantuz valet fm ma/ teriam suam quantum valet in alio loco fm legem positinā. Et ideo quando cam psoz aliquod genus monete accipit non fm estimationem legis positine sed ponde ris vel materie. 7 aliud genus monete dat fm estimationem legis positine: fit ibi recō pensatio 7 equalitas iter datū 7 acceptū pparando illud quod valz moneta data

fm legē postinā ad illud quod valet mo-
neta recepta fm pondus suū 7 materiā. 7
seruatur ibi iusticia similis illi que ē i em-
ptione 7 redtione. qz sit ibi recōpensatio
fm ampliorē vtilitatē dati apud recipiētē
a campore qz recepti ab eo. Et ideo non
pōt dici qz sit simile de ista pmutacione 7
mutuo. qz nō requirit qz contractus talis
sit gratuitus sicut mutuu. ppter quod hic
sperari pōt lucrū 7 nō ibi. 7 pōt lucrū trā-
sire in dñum pmutantis 7 nō in dñum
mutuantis. bec alex. lombardus vbi s.

De mutuo titulus decimus.

Postea cōsiderandū ē de p̄ctū
mutui. 7 circa hoc videndū est
primo vs̄ dicat. 2° in quibus
reb⁹ cōsistit siue cōtrahitur. 3°
qualiter cōtrahit. **C**irca primū sciendū
qz mutuu dicitur quasi de meo factū tuum.
7 dicitur aliquid qz est nomē cōpositū ex cor-
rupto 7 integro. qz quod fuit meū mutu-
ando facio tuū. ff. si cer. pe. l. 2. §. appellata.
Alij vero dicūt qz nō ē nomē cōpositū sed
simplex verinatū a mutuo mutas. quia ab
vno mutat in aliū. 7 qz dicitur mutuu q̄si
de meo factū tuū ē etimologia nō cōposi-
tio. 7 a mutuo dicitur mutuo mutuas mutua-
re. qd ē neutru. 7 mutuo: mutuaris mutu-
ari qd est cōponēs. 7 significat duo. qz
mutuare est mutuu dare. mutuari vō est
mutuu accipere: vnde versus. Mutuo tra-
dendo sed mutuo: est accipiēdo. ita dicit
Papias.

Equū videre de secūdo in qbus
cōtrahit mutuu. Circa qd scien-
dū qz cōtrahit tñ in bis 7 de bis
reb⁹ qz consistūt tñ in numero pondere 7
mensura. i. in bis reb⁹ qz dant ad numez
vt qlibet moneta qz proprie dicitur pecunia
numerata. 7 qz dant ad pondus vt es au-
rū 7 bi. 7 qz ad mensurā vt granū vinum
oleū. insti. qb⁹ mo. re. contra. obli. circa pñ
Sed nūquid est mutuu si cōtrahit b̄rachia de
pāno scanfortū vel alio dant vt totidem i
termino certo reddant. videt enim qz sic.
qz talia videntur consistere in mensura. Re-
spondit ros. qz est veri⁹ ibi contract⁹ p̄-
mutationis qz mutui. 7 nomen mesure
restringit hic ad modios 7 lagenas 7 aliā
vasa quib⁹ mensurari solent grana 7 liq-
da. potest tamen huiusmodi contract⁹ in
fraudem fieri vsurariū. Quid si cem libz

ad pondus vel onces ad numez receptu-
rus librum tanti ponderis vel onces tanti
numeri. B⁹ nō erit mutuu. qz in mutuo
debet attendi natura vel aptitudo 7 cōsue-
tudo rez vt dicitur ad pondus vel numez.
ff. de contraben. emp. 7 ven. l. i. vt fructū
naturalis aptitudo 7 cōsuetudo est vt ad
mensurā dicitur. 7 eris vt ad pondus. 7 mo-
nere vt ad numez. Libroz vero equoz
onū 7 similitū non est naturalis aptitudo
7 cōsuetudo vt dicitur tali modo s̄ fm est
mationē valoris eoz. qz cū res mutata
non eadē s̄ similis debeat reddi nō possit
in bi⁹ reb⁹ similitudo omnimoda reperiri
ita qz super omnes oino silis redderetur.
bec azo.

Equū videre de tertio. Circa qd
sciendū qz p̄trabit mutuu tali mō.
scz vt dās mutuu dare intelligat
mētē recipiēdi in termino nō eadē rē
s̄ simile 7 tantūde in eodē ḡre 7 eiusdē uti-
litas 7 p̄ctū 7 eodē mō. vt si dedit pecu-
niā nō eadē s̄ simile. si granū nō idē sed
silē. si n. idē numero recipi debeat nō mu-
tuū s̄ comodatū vel depositū cēt. ff. de h̄bē.
emp. l. 2. res etiā eiusdēz ḡris debet reddi.
qz si redderet alteri⁹ ḡris vt p̄ vino gra-
nū nō eēt mutuu. s̄ p̄tract⁹ inoia⁹. i. eo vt
res. ff. si cer. pe. l. i. Nec sic debitor liberaret
si fieret creditore inuito vt ibidē si cer. pe.
l. 2. nisi in casib⁹ quos regre infra. ti. de so-
lutionib⁹. ar. s. circa pñ. Sed qd si argen-
tū ad pondus recipiat 7 pecunia ad nu-
mez reddat. fm azo. videt qz liceat. vt. ff.
de au. 7 ar. lega. l. i. §. vl. 7 hoc si sit pecunia
argentea nō p̄taminata etc. tunc n. idem
genus reddat 7 tantūde. non accipit miz
genus hic sicut accipit porphiri⁹. s̄ ponit
sp̄aliter pzo quibusdā rebus que sunt in
numero pondere 7 mensura. nō pzo alijs
hec azo. Item in mutuo debet conside-
rari non tñ natura sed etiam actus. si enī
pecuniam dero non in quantitate s̄ in
sacculo vt mibi tñ pecunie sacculum red-
das: non erit mutuu. qz lz qd est datū ba-
beat naturā mutui. non tamen sic ē datū
vt mutuu. debuit. n. in quantitate dari. debz
ergo inspicere natura 7 actus cū bis qz data
sunt: quoz si qd cōtraerit mutuu nō erit.
vñ si querat an sic fiat mutuu cū eo tibi
panē vel vinū vt mibi reddas eque bonū
aliū. dicēdū ē qz nō. s̄ p̄tract⁹ inoia⁹. vt
eo vt res. bec azo. Itē p̄trabit mutuum
dupl⁹. vno mō sola rei mutuatē traditōe

da. f. creditor re debitori tradit ea sibi mutans vel ponderans vel mensurans. vno tunc dicit obligatio contrahi. insti. quibus mo. re contra. obli. in pn. Et dicitur tale mutui naturale. qm. f. res tradit no secuta stipulatione que e de iure civili. vt. ff. si cer. pe. certi dicitio. §. numerari. in fi. Et ideo si dat certi conditio de mutuo nisi in tantum quantum est dati. no vltra. si enim tibi veni vt mibi reddas no contrahit ipso iure obligatio. vt. ff. de pac. in. l. si tibi decet. i. pn. Ad obligatio re p. trahi pot nisi iquantu da ti e. sic ergo debitor reddere tenet tm illd quod recepit ex mutuo. nec liberat ite de l. si cer. pe. cu te eo q a mlis. nec alio ca su foruito. vt. l. si certu pe. l. in ceddu. insti. qui. mo. re contra. obliga. §. item. Secus e si data sit pecunia in sacculo consignato. vt. ff. si cer. pe. q si ab initio. Alio mo contrahitur obligatio mutui non tm rei traditioe sed etiam stipulatione. vt si paz. an vel paru post pecunie numeratione credito stipulet illa pecunia sibi reddi. al stipulatio no valeret. ff. de ver. ob. l. i. Et tuc mutui dicit naturale ppter numeratione in qua operat natura. ppter stipulatione q est de iure civili. insti. de acc. §. de pecunia aut. Et si stipulet sibi plus reddi q tradidit h natura mutui faceret h equitatem iuris nalis. vt patz. ex ia dicitis. 7 patebit plenius ex his que dicet in ti. se. de vsuris Ex pdictis pz na hctus mutui ad qb etia valer ea q dicit ti. se. ar. 3. in fi. solutiois q stionis pme. de ofia inter mutui 7 pmoda ti. 7 ea q dicit in. 4. ar. ca. io. de ofia inf mutui 7 locati. Cui aut actio ex mutuo det 7 h que. 7 qualis actio e. ad pris iuris peritis relinquat gra breuitatis. pcpue cu talis p fideratio sit forma iudicial n prial

De vsura titulus. ii.

Deinde p fideradu e de vsura q mittit in ptractu mutui. 7 p quid sit vsura 7 vñ dicat. 2. quot 7 q sint spes 7 modi eius 3. vñ vsura accipe corporalē sit peccatu. 4. vñ liceat in aliquo casu recipe aliqd vltra sortē. 5. de qbusda casib onbitabi lib vñ ibi sit vsura. 6. de penis vsurario rñ qb fm ius positiuu puniunt 7 ad restitutione pcellat. 7. de restitudo vsuraz 8. de forma instrumeti obligatois vsurarij vel etia raptoris ad restituendū male ab

lata. Circa pntū sciendū q diuersi diuer simode describūt vsurā. s. hosti. in tūma sua videt describere ipas ppleti dices. q vsura e quodecuq solutioni rei mutuate accedit ipsius rei vsus gra pactione in pposita vel hac intēione habita in ptractu: vl ex actione habita post ptractū. Emodcunqz ideo dicitur. qz qe qd sit illud 7 quodecuqz nomē ei imponat: siue illud pstat i dan do sine faciēdo: vsura e ex quo vltra sortē exigitur. vt. l. 4. q. 3. vsura. 7. c. pleriqz. Rei mutuate ideo dicit. qz vsura hz locuz in ptractu mutui fm gof. 7 ray. 7 quasi oēs. Et adde fm hosti. regulariter. qz in qbus da casib 7 in ptractib bone fidei vel legatis 7 fideicommissis ex moza vel quasi moza auctoritate legis vsure daf. lz ibi nullū mutui sit cōtractū. vbi gra vt referā vñū ex multis. si quis legauit mibi re aliquaz vt ea vendita vteret pecunia: 7 heres i tradendo mibi ea adhibuit moza: mibi tenetur ad vsurā. sed si mibi legauit ea vt vteret ipa non capiam vsurā sine verecundia vt. ff. c. in fideicommissi. §. vlti. in fine. bec tm fm ius canonici 7 diuini non pcedūt. ne etia dicit gof. 7 hosti. nisi vsura pro inter esse pectatur. qz ergo scribit ray. vsurā non pmitti nisi tm in his rebus in quibus cōsistit mutuum. intelligit hosti. quo ad cōtractum. quia in alio cōtractu non dicit regulariter vsura cōmitti. vt dictum est. s. aliud est quantum ad vsus naturam si quid tibi mutuem 7 tu p hoc mutuo mibi promittas vestem vel equum vel pediu 7 vel aliquid aliud quod non consistat in pondere numero vel mensura. vt. l. 4. q. 3. pleriqz. 7. c. vsura. Ipsius rei vsus gratia dicitur ideo quia si non gratia vsus. i. cōsumptiois sed loco pene apponeretur sine fraude: secus esset. vt patet ex. de arbi. dile cti. 7. iz. q. 2. fraternitas. Est autem differētia inter vsuram 7 penam. quia vsura datur ratione certi spacij temporis. vt mēsis aut anni. vt. l. c. in au. ad bec. 7 etiaz datur vt fors non soluatur sed potius sortis solutio differatur. ex. c. cōsuluit. Pena vo datur non fm spaciu alicuius temporis sed fm q partes inter se conueniant. ex. de penis. constitutus. Datur etiam quia non sit quod conuenitur. vel quia non soluit quod debet. ex. de arbi. dilecti. Pactione in pposita ido addit. qz si nullo pacto ab initio insueniēte: nec habita ex poffco exactione: debitor aliquid gratis offerret:

sine aliquo peccato recipi posset dāno ab initio intentione mala caruisset. nullam. n. maculā oblatio suscipiēti ingerit. q̄ nō exi- gētis pactione peccat. i. q. z. sicut ep̄m. l. fi. Utrū aut is qui sola spe cōmittit vsurā te- neat ad restituēdū ea q̄ ultra sortē acce- pit. dicit infra de restituēdō vsuraz. q. qd de eo qui sola rē. Dicit aut vsura ab vsu rei. q. daf ob vsū rei. i. pecunie. vñ dicitur vsura quasi vsus rei. vñ vsura. i. vsus cris. i. pecunie. vel quasi ex cris vsu perdes. r̄ hec expositio in idē redit cū priori. Noie aut pecunie cōtinetur q̄qd hoies hnt i bo- nis. i. q. z. totum.

S Equit̄ vidē de z̄. quot r̄ q̄ sint spēs sine modi vsure. Circa quod sciendū q̄ sunt due. vna ē spūalis r̄ equa. de qua Math. 25. Nōne oportebat te pecuniā dare nūmularijs. r̄ ego ve- niēs cū vsuris exegissēm ea. r̄ similit̄ hec vsura metaphozice p̄ supercrescētia bono rū spūaliū quā exigit de a nobis volēs q̄ proficiam⁹ semp in bonis ab eo acceptis. q̄ ē utilitas nostra nō sua. vñ hanc debe- m⁹ exercece di. 46. sicut nō suo. Et aug. Miser homo cur feneraris homini. fene- rare deo r̄ centuplū accipies r̄ vitā etnāz possidebis. Et p̄r. 19. Fenerat̄ deo q̄ mi- seret̄ paup̄i. Alia vsura ē corporalis r̄ iniqua de qua agitur hic. r̄ hoc dicit̄ ip̄o bñ fenus. q̄ hanc scētā exercet ip̄o iure ē infamis etiā fm̄ leges. 3. q. 7. §. triā. fm̄ vō canones in vtrāq̄ peccatū mortale cō- mittit̄ r̄ infamia irrogat̄. 6. q. 1. infames.

Ite vsuraz alia ē vsura directe. alia in- directe. Directe dupl̄. sine pacto r̄ cū pa- cto. Sine pacto dupl̄. vno mō cū infini- atione. vt cū dicit vsurari⁹. nō facio pactū s̄ mibi dabis ad libitū tuū. qui nisi lucrūz inde speraret pecuniā non mutaret. Alio mō qū simpl̄ mutuat̄ nihil dīcēdo p̄nci- palit̄ tū mutuat̄ vt aliq̄d lucrū inde p̄cipi- at. vsura cū cōmittit̄ sola voluntate fm̄ il- lud Luc. 6. Mutuū date nihil inde sperā- tes. r̄ tūc vsura ē periculosior. quia in foro cāp̄ repti nō pōt. Itē cū pacto cōmittit̄ tripl̄. p̄mo qū capitale r̄ lucrū ponitur in certitudine. vt cū dicit̄. mutuo. 20. sol. pro. 25. Secūdo qū capitale ponit̄ in certitu- dine r̄ lucrū in fortuna. vt cū dicit̄. mu- tuo tibi. 10. r̄ si lucratus fueris mibi tantū de lucro vel ad voluntatē tuā dabis. s̄ vō nihil lucratus fueris nihil dabis. s̄ q̄qd de lucro fuerit mibi reddes penitus capita-

le. Tertio qū lucrū ponit̄ in certitudine r̄ capitale in fortuna vt faciūt qui mutu- ant ad fortunā maris. vt si naus picitef sibi reddere nō tenet̄ etiā capitale. de quo vsure modo. c. e. nauiganti. Indirecte aut fit vsura qū fit in fraude p̄cepti mutā- do cōtractum. vt si dicat. non mutuo tibi pecuniā sed vendo. mutat enim cōtractū mutui in cōtractū fidei venditionis r̄ intē- dit hinc inde lucrari. Idē est si is qui i- dēdo omni die merces suas p̄pter dilatio- nē solutōis cari⁹ vendat eas. nisi v̄similit̄ dubitet utrū plus vel min⁹ in solutōis ter- mino sint valitūre. vt dicit̄ infra. Sunt r̄ alie spēs vsure fm̄ leges quas omitto grā- brenitatis. oēs. n. sunt. p̄hibite. r̄ leges p̄- mittentes eas sunt abrogate vt dicitur i. ar. 1c. r̄ idē eas hic ponere cēt̄ modicū utile

S Equitur videre de tertio. s̄. vtrū ac- cipe vsurā corporale sit peccatū. Ad cuius euidentia p̄siderandū ē q̄ actus humani ex electione p̄cedēs q̄ dā sunt de se boni. p̄nt tū male fieri. vt da- re clemosynā ē de se actus virtutis. pōt tū male fieri vt si fiat p̄pter vanā gloriā. qdā aut sunt de se r̄ fm̄ se boni. r̄ ideo non p̄nt male fieri. ut dū vel p̄ximū diligē ex cha- ritate. quidā sunt de se mali. qui tū cū debi- tis circūstātis p̄nt bñ fieri. vt homicidiūz l5 de se sit malū. potestati nō seculari zelo in- sticie ē licitū r̄ bonū. quidā sunt de se r̄ fm̄ se mali. r̄ ideo nō p̄nt bñ fieri. vt odire dū proximo inuidere. que nullo mō ex nulla circūstātia p̄nt bñ fieri. quidā sunt indiffe- rētes qui nec boni nec mali sunt de se nec fm̄ se. vt ambulare vñ loqui. Dicendum igitur ad. q. p̄positā q̄ vsura ē q̄qd acce- dit in mutuo sortis pacto vel intēdōe p̄nci- piali. r̄ sic ē de se r̄ fm̄ se peccatū. r̄ nullo mō nullo casu pōt bñ fieri. Et hoc ostēdit p̄mo rōne. 2. auēte. Ostēdit aut ad p̄ns duplici rōe q̄ vsura de se sit mala r̄ fm̄ se p̄mo q̄ ē cōtractus cupiditatis nō neces- sitatis. vt aut vult aug. li. de fide ad petri. vcnemū ebaritatis ē cupiditas. Et si dica- tur q̄ necesse ē eē aliquos sic p̄stantes. di- co q̄ necessitas r̄ utilitas non ē attēdēda in republica quando ē cum damno r̄ in- equalitate. in vsura aut vt patebit ē dāno- sa utilitas r̄ perniciofa in equalitas. Se- cundo quia ē contra rationē r̄ ordinan- ebaritatis fm̄ quam debet homo p̄ximo indigenti subuenire. r̄ quāto magis indi- get tanto magis tenet̄. r̄ sic magis peccat

si vult ei vendere quod tenetur ei dare. et sic necessitas proximi qua quidam aduertentes lz inaduertenter in fenoris excusatione sensus aggrauat et pdenat fm veritate. vnde. i. fo. z. dicitur. Qui viderit fratrem suum necessitate habere: et clausit viscerum sua ad eo quod charitas dei manet in illo. quasi dicat nullo modo. Quia autem usura non tñ se se sed etiam fm se sit peccatum ostenditur triplici rone. primo per hoc quod est contra rationem naturalis proprietatis pecunie. ad quod sequitur ulterius quod ibi venditur illud quod non est. Ad cuius euidētia sciendū quod qdā res sunt quaz vsus est ipaz rerum consumptio sicut vinū consumimus vtendo eo ad potuz et pueriendo ad cibū. vnde in huiusmodi non debet cōputari vsus rei seorsuz a re ipsa. sed cuiusqz vsus rei pceditur eo ipso res ipsa pceditur et ideo in talibus per mutū trāffertur dominium. si quis ergo velle seorsum vendere vinum et seorsum vsum vini videret eandem rem bis: et venderet illud quod non est. vnde manifeste peccaret per iniusticiā. Simili ratione pmitte iniusticiā qui mutat triticū vel vinum petens sibi fieri duas pphationes. vnam quidem restitutio nē equalis rei. alteram vero precius vsus quod dicitur usura. Quaedā vero res sūt quaz vsus nō est ipaz rez psumptio sic vsus comus est inhabitatio: non autē dissipatio. et ideo in talibus pōt pcedi vniqz seorsum: vt cū quis tradit alteri dominū comus reseruato sibi vsu eius ad aliquod tempus. vel econuerso concedit vsum dominus retento sibi dominio ipsius. et ideo licite potest homo recipere precium pro vsu comus: et potest petere comum moderatuz vt patet in conductōe et locatione comus Pecunia autē fm pbn. s. tbi. 7. i. poli. principaliter est inuenta ad pmutationes faciendas. et ita ppius et principalis vsus pecunie est eius psumptio sine distractio fm quod in pmutationibus expenditur. et ideo fm se est illicitū pro vsu pecunie mutuate precii accipe quod dicitur usura. quia hō est vendere idem bis vel viderere illud quod nō est. per quod inequalitas manifeste cōstituit qz iniusticiā parrat. vñ pbs. i. poli. dicit quod usura dicitur a cathos quod est partus. quia contra naturā rei. s. pecunie vale vsurarius quod pecunia pariat. dicit enī in usura cathos scipm facit vnde et illud nomē accepit. similia enīz paria gñantibz

ipsa sunt. cathos autē fit nūmisma ex nūmismate: quare et maxime pter naturā illa pecuniaz acquisitio ē. hec pbs. Et hanc rōnem ponit tho. 2. 2. q. 78. ar. i. c. Secūdo ostenditur quod usura est peccata fm se. quod est contra rōnem mutue societatis. quia cum labore et periculo pxiū stat certum lucrū vsurarij. hoc autē est inequalitas. aut enim pecunia mutuo accepta transit in dñum debitoris ita quod sit sua. aut nō trāsit: sed est semp ipsi? creditoris. si primo modo hoc est inequalitas magna. s. quod aliquis in re sui proximi et que proximo suo stat et cadit necessario lucrū requirat: cū nullum damnum inde quicqdā re ptingat: incurrat. Si secūdo modo adhuc ē inequalitas maior. s. quod res dñi suo non possit perire cū ipemet possit deficere. hoc enim non patit natura nec conditio portat humana. Pterea nullū fructū habz pecunia ex sua nā sed tñ ex vrentis industria quam nō accipit ab illo a quo accepit pecuniā. ergo ille querit iniuste fructū ex ea. Et hāc rōez tangit sco. 4. di. 15. q. 2. ar. 2. Patet igitur inequalitas et iniusticia que maxime ē in vsuris. Tertio quod pteractio rei aliene manētis aliene. et hoc inuito dñi. et priuat volūtas absoluta nō pparata. debitor enī simpliciter nollet dare aliquid vltra sortē. magis tñ vult aliquid vltra sortē dare quod pecunia carere. sicut enīz sciēter cognoscere vxorē alienā manētē alienā est malū in se et fm se. sic ex mutuo recipere rē alienā manentēz alienam et eam contractare vt suaz ē contra ius naturale. Et hec tertia ratio est alexā. de an. 3. t. 4. c. de pcepto mutui. ar. 3. c. 4. m. 7. c. 7. ric. 4. di. 15. q. 5. ar. 6. c. qui volunt quod illud quod accipitur vltra sortem ex vi mutui nō trāsit in dñum creditoris recipiētis. qz rō nihil valet fm illos qui dicūt quod trāsit. Predicta etiā opi. fuerūt bon. 4. di. 15. parte. 2. q. 2. ar. i. c. et scottus vbi s. ar. 3. et hu. et ray. in ti. de decimis. Contrarie vō opinionis fuerūt gof. ti. de decimis. et ber. c. de dec. ex trāmissa. lz hoc nō dicat expse glo. i. q. 4. si qz. Quia etiā vsurā accipe sit fm se malū ostēdit multiplici aucte sacre scripture. di. n. ezech. 18. Si genuerit qz filiū latronē effūdēt sāguinē et vxorē pxi mi polluet: pign? nō reddēt: ad idola lenā et oculos suos ad vsuras dāt et amplius accipientem: nunquid viuet qui vnuerfa detestanda hec fecerit. Ubi consideranduz ē quod oia ibi posita cū vsura sūt et se et hz se

se mala 7 peccata mortalia, q̄ similiter 7
 vsura. Itē ps. Do. quis habi. in ta. t. 22.
 postea subdit. Qui pecuniam nō dedit ad
 vsurā. quasi dicat. si dedit ad vsurā nō
 habitabit in tabernaculo dñi. s̄ nullus ex
 cludit a tabernaculo dñi nisi p̄ peccato
 mortali. ergo 22. Itē ps. Mō defecit de pla
 telis eius vsura 7 colus. et itē. Ex vsuris
 7 iniquitate redimet animas eoz. Dolus
 autē 7 iniquitas sunt mala fm se. ergo 7
 vsura que cum eis ponitur. Itē cū vsura
 rius aliena appetat 7 contrectat facit contra
 duo precepta. s̄. contra illud. Non furtū faci
 es. 7 contra illud. Mō cōcupisces rē. primi
 tui. Per que oīa patet q̄ vsura est fm se
 mala 7 peccatū mortale. Ulterius crimē
 vsure est p̄hibitū omni iure. s̄. diuino 7 na
 turali canonico 7 civili. De iure diuino
 patet ex supradictis 7 exo. 22. Si pecuniā
 comodaueris populo meo paup̄i qui habi
 tat tecū nō vrgebis eū quasi exactor. nec
 vsuris opprimes eū. Et etiā i multis alijs
 locis vtriusq̄ testamēti. Et Luc. 6. Mutu
 um date nihil inde sperantes. vbi non tñ
 actus sed etiā spes accipiendi a proximo
 vltra sortē p̄hibetur. Et breuiter quotiēs
 in sacra scriptura dilectio proximi p̄cipit
 p̄hibetur. Et sic etiā cā vtriusq̄ testamēti
 pagina attestat e. c. super eo. Est etiā p̄
 hibita iure canonico. dl. 47. qm̄ multi. vñ
 7 ipm̄ ius canonicū vsuras reslitui cogit.
 vt infra patebit. quinimo etiā fm ipm̄ si
 quis pertinaciter asserat vsuras exercere
 nō esse peccatū: ē vt hereticus puniendus:
 7 procedi debet contra diffamatos vel suspe
 ctos de huiusmodi errore. sicut cōtra diffa
 matos de heresi vel suspectos. li. 7. de vsur.
 ex graui. Est etiā p̄hibita iure civili: quod
 ostēditur dupl̄ in glo. 14. q. 4. quid dicā
 Primo p̄ hoc q̄ imperator iustinianus
 dicit se amplecti quatuor concilia generalia
 adeo vt pro ea suis legib⁹ derogetur. s̄. ny
 cenū constantinopolitanū ephesinū 7 calce
 dōn. in an. de ecc. ti. coll. 9. circa p̄n^m. In
 cōcilio autē nyceno p̄hibent vsure dl. 47.
 qm̄ multi. Et hec prima rō tangit etiā e. c.
 de vsu. qz in omnibus. in glo. i. Secūdo p̄
 hoc q̄ dicit imperator q̄ sacre leges non
 reddignant sacros canones imitari spāl̄
 in matrimonijs 7 vsuris in an. vt clerici
 apud proprios epos conue. ad si. coll. 6.
 2. q. 3. s̄. hinc colligitur. 7 de no. ope. nun.
 intelleximus. Si ergo vsure p̄hibent fm
 sacros canones. ergo etiā fm leges. Nec

obstat q̄ ille canon. s̄. qm̄ multi. loquit̄ tñ
 de clericis. qz auctoritas ibi posita que est
 Qui pecuniā suā nō dedit ad vsurā. cleri
 cis 7 laycis ē cōmunis. Non obstat etiā
 q̄ fm leges. l. 7. ff. c. possunt peti vsure. qz
 lex supra allegata que est in an. est poste
 rio: illis. vñ oēs leges vsuras p̄mittentes
 sunt abrogate. Sciendū tñ q̄ iustinianus
 prius p̄misit vsuras lenissimas nō quasi
 estimans eas ē licitas s̄ ad mains malū
 vitandū. nam hoies imperij sui vidit esse
 pronos ad dandū vsurā. 7 ideo p̄patina
 p̄missione p̄misit minus malū vt nō fieri
 peius. Ille tamē leges q̄ p̄mittunt vsuras
 excigi rōne interesse vel rōe more sunt bo
 ne 7 approbāde si intelligāt sane fm ray.
 Constat igitur ex predictis crimen vsure
 esse detestabile. fm omnē rōne 7 legē. Ag
 grauāt autē multa crimē vsuraz. que tñ p̄
 termino grā. breuitatis: de quib⁹ in sūma
 de vitijs sufficienter poteris inuenire. Sic
 ergo constat q̄ vsura nō tñ ē peccatū qz
 a deo p̄hibitū sicut fuit laborare i sabbā
 to apud iudeos: vel in dñica apud xp̄ia
 nos. imo vsura ē prohibita qz ē peccatū
 7 fm se ē malū 7 contra dicamē iuris natu
 ralis ita q̄ nullo modo 7 nullo casu potest
 bñ fieri: 7 in ea nō pōt dispensari. vnde etiā
 nō debet fieri pro redimēdis captiuis. e. c.
 super eo. Non enim debet impietas p̄tex
 tu pietatis p̄mitti. i. q. i. non est putanda.
 Ad hoc autē vt sciatur melius natura mu
 tui in cuius tractu tñ regulariter vsura
 cōmittit vt dictū ē supra. notanda est dif
 ferentia mutui cōmodati 7 locati. Scien
 dū igit̄ q̄ sicut habetur ex glo. 14. q. 3. in
 p̄n. super vbo illo mutui. vt etiā dictū ē s̄
 in p̄cedēti ti. cōsistit in his rebus que dā
 ad pondus numez 7 mensurā. 7 ille res
 que dant̄ sic q̄ in dñum accipientū irā
 ferunt: 7 nō cedē sed alie eiusdez q̄litas
 7 generis reddūtur. vnde dicitur mutui
 qz de meo fit tuū. Cōmodatū vō ē q̄b̄ ali
 cui tradit̄ nō vt sit suū s̄ vt vtar eo: 7 ab
 eo idē reslitnat̄. cōmodare enī ē ad vsum
 tradere. in hoc autē p̄ueniunt q̄ vtraqz de
 natura sua volūt ē gratuita. vnde q̄qd
 in mutuo plus exigitur est vsura. 7 in hoc
 solo casu cōmittit̄ vsura. s̄. regulariter vt
 dictū ē. In cōmodato vō si quid excigat̄:
 statim cōmodatū ē resinit 7 in aliā sp̄z
 tractus transiit. qz aut aliquid excigit̄ p̄
 re ipsa comodata. aut pro vsu eius. si p̄ ipsa
 re aut pecuniā: 7 tñc est nēditio 7 emptio

ant res alia. 7 tunc est pmutatio. Sicut si pro
usu rei aut pecunia. 7 sic est locatio 7 condu-
ctio. aut res alia. 7 sic est contractus in iudicis
quod ut res vel facies. Omnes isti contractus
sunt liciti ipsi iuris. De omnia vero mutui
7 locatiōis vide infra tit. se. ca. 10. **Sed** hoc
hoc obijciunt plura. dicit enim Ambrosius.
ut habetur. i. 4. q. 4. Ab illo exigitur usuras
cui merito nocere desideras. cui iure infer-
nunt arma sibi legitime inferuntur usure.
Ex his videtur quod usure possunt erigi ab
aliquibus. Et idem videtur per illud deus. 23.
Non feneratoris primo tuo si alieno.
Præterea feneratoris permittit per lege servata
in primis deus. feneratoris gentibus mul-
tis. 7 ipse a nullo fenus accipies. ergo non
est peccatum. Præterea permittit per illa non
obligat ad peccatum. si Luc. 6. dicit. Mutuum
date nihil inde sperantes. ponit in alia
per illa. al. si est preceptum quibus peccaret qui
non mutualet. quod non credit. ergo qui contra
facit non peccat. 7 sic usura videtur esse licita.
Præterea argenti in vas formati 7 argen-
tum monetatum non differunt specie. si licet acci-
pere aliquid ultra sortem pro vase argenteo
ergo 7 pro moneta. Præterea qui accipit mu-
tuum potest scire 7 vult usurario dare rem suam.
dicit enim. tu tibi pro sortem pecuniam istam.
ponat ergo quod ut pecunia sibi. pecunia illa
fit 7 est ipsi usurarius. ergo usurarius non
facit rem alienam manente aliena inuito dno
tanquam sua. 7 est contra illud quod supponit supra
in ultima ratione posita in solutioe questionis.
Præterea pecuniam recipere pro eo quod non tenet
quis facere non videtur esse peccatum secundum se
si non in omni casu tenet homo habens pe-
cuniam pecuniam mutualet. ergo idem. Præterea
cuilibet licet in contractibus servare se idoneus
sicut videns potest videre propter vitiationem
digni pretio maiori. maxime quasi inducit
ab emente. ergo similiter si ille qui mutat
inducat ab eo cui mutat. licet sibi se ser-
vare indente. Præterea si usurarius est fur
7 raptor. quare iudex secularis usurarios
vincere sustinet. cum alios fures 7 latrones ad
mortem adducit. **Ad** primum horum dicitur
quod de illo verbo Ambrosius. sunt diverse opi-
niones 7 varie expositiones. quarum duc
sufficiat ad presentem gratiam brevitatis que videtur
esse rationabiliores 7 communiores. Una est quod
debet intelligi 7 exponi de paganis 7 hosti-
bus recipi. sicut littera sonat plane. talibus
enim ea que male continentur modis omnibus
quibus possumus aperte 7 insidiosè tanquam

ab indignis debemus auferre. secus est de
iudeis qui sunt nostri serui 7 seruire nobis
pari. 23. q. 8. dispar. 7 ca. q. 7. c. i. 7. z. Alia
opinio que est communior secundum Ray. est quod a nullo
hoie christiano pagano vel alio licet usuras
exigere. Et secundum hoc illud verbum intelligi debet
byronice 7 negative sic. ab illo usura exi-
ge tu quicquid es cui merito desideras no-
cere. si nulli merito nocere debes desiderare
ergo a nullo debes usura exigere. Et hec
duplex ratio habetur. i. 4. q. 8. cum homo ab
hoie. in glo. **Ad** 2m dicitur quod per casum
isto quo filii israel iniuste ab alijs patiebantur
7 bona eorum detinebant. licuisset eis per
usuras bona sua recuperare. sicut dicitur de
clerico qui prebendam suam occupata violentè
potest in pignus recipere. nec tenet illud quod
inde recipit in sortem computare. est de usuris.
plures clericorum. in fi. Vel iudeis prohibetur
fuit usura recipere a fratribus suis. i. iudeis per
quod dicitur intelligi quod usura accipere a quo
cuius hoie est simpliter prohibita. quod quilibet
homo debet haberi quasi proximum 7 frater.
potissime in statu evangelij ad quem omnes
vocant. vñ in ps. Qui usura non accepit. quod
autem ab extraneis usura accipit. non fuit
eis peccatum quasi licitum. si permittitur ad maius
malum vitandum. si ne a iudeis tunc colentibus
usura acciperet propter avaritiam cui redditi
erant. ut habetur Isa. 56. dicitur autem quod in va-
littera non fuit illa additio si alieno. si fuit per
iudeos apposta in sui excusationem talem
qualè. Et hoc habemus secundum Alex. de an.
3. l. 4. c. de precepto mutui. ar. l. c. pmi argu-
mentum quod si non possumus obtinere ab usura-
rijs quod totum reddant debemus facere si possu-
mus quod saltem partem reddant. **Tertio** potest
dici secundum aliquos quod illa acceptio usure a
gentibus inter quos habitant iudei potest
erat sue rei recuperatio quod usura. quod tota illa
terra fuit iudeis a domino data. 7 iniuste possi-
debat ab illis. **Ad** tertium dicitur quod ibi
fenus sumit large per omni mutuo secundum illud
Eccl. 19. Feneratoris primo tuo in tpe ne-
cessitatis. Iudeis ergo promittitur in primis
abundantia divitiarum ad quod solet vel potest
feneratoris sequi. vñ ponit ibi consequens pro
an cedente. quod. d. tantam abundantiam habebis quod
potis multis feneratoris si volueris. 7 a nul-
lo mutuari indigebis. **Ad** quartum dicitur
dum quod prestare in certis casibus non tunc est prohi-
bitum si contra preceptum. 7 id nihil est ultra sortem
exigendum. si autem non sunt tales casus si tenet

homo p̄stare. si autē p̄stet tenet̄ vltra fortē
nihil recipere pacto vel principali intētiōe
p̄mittit. Sic ergo dare mutui nō tenet̄ hō
semp. 7 in hoc ponit̄ inter p̄silia. si q̄ hō
ex mutuo lucrū nō querat hoc cadit sub
p̄cepto. Ad 5^m dicēdū q̄ vsus p̄ncipalis
vulgo argētē nō ē ip̄a coz̄ p̄sumptio.
7 iō vsus coz̄ pōt vendi seruatō rei dñio.
vsus autē p̄ncipalis monete ē distractio pe
cunie in p̄mutatione. vñ nō licet eius vsū
vendere cū hoc q̄ aliq̄s velit ei⁹ restituēz
q̄d mutuauit. Sciēdū tñ q̄ secūdari⁹ vsus
vulgo argētē pōt eē p̄mutatio. 7 talē eius
vsū vendere nō licet. Et s̄llr pōt eē aliquis
vsus secūdari⁹ pecunie argētē. vt si quis
pecuniā signatā ad ostendū se diuītē vel
pignoriādū concederet. 7 talis vsus licite
posset vendi. vt etiā habebit̄ infra ti. se. cas.
9. Ad sextū dicēdū fm̄ Alex. de an. 3.
l. 4. c. de p̄cepto mutui. ar. 4. q̄ argumētū
nō valet. ille pōt sc̄it̄ 7 vult trāsserre rē suā
i ostēz aliq̄. dicit. n. ei do tibi pecuniā istā
ergo trāssert. l. 3. n. posset trāsserre nō tñ sic
pōt trāsserre. qz hī⁹ p̄tract⁹ ē omni iure p̄
bibit⁹. iō nullo mō pōt fieri ip̄s⁹ vsurarij.
l. 3. etiā p̄ferat verbum dandi nō tñ dat. de
vbis. n. nulla ē questio s̄ re intētiōe. Inten
tio autē feneratoris ē q̄ rē manētē alienaz
faciat suā. Ad septimū dicēdū q̄ ille q̄
nō tenet̄ mutuum recōpensationē eius q̄d
fecit. pōt accipere. s̄ amplius nō d̄z exigere
fm̄ aut̄ iniusticiē equalitatē sibi recōpensat⁹
si quantū mutuauit ei tantū reddat. vñ si
ampli⁹ exigat p̄ vsu rei que aliū vsū non
h̄z nisi p̄sūptionē lbe. exigit p̄cū ei⁹ quod
nō ē. 7 ita exactio ei⁹ ē iniusta. Ad octa
uū dicēdū q̄ si ille qui mutuauit nō vult
dammificari reseruet pecuniā sibi necessa
riā. qz nullus ei necessitat ad mutuandū
s̄ si ip̄e mutuauit necessitat ex lege vt non
vitiet mutui. s̄ accipiēdo aliqd vltra fortē
Ad illud q̄d postea querit̄ dicēdū q̄
index secularis rēpu. gerit quātū ad tpa
lia. 7 iō l. 3. vsurari⁹ sit fur tñ qz ē fur dome
sticus nec p̄ violētā furat. 7 ex furto eius
etiā utilitas aliqua recipi. quātū ad tpa
lia p̄uenit. vsurarios vincere p̄mittit. secus ē
de alijs furib⁹ 7 raptorib⁹. Utrū q̄s possit
p̄ pecuniā mutuatā aliqd p̄modū exp̄tē.
R⁹ q̄ nō. vñ Ezec. 18. Qui ad vsurā nō
p̄modat 7 ampli⁹ nō accipit vita viuet. Et
Luce. 6. Mutui date rē. hoc etiā p̄bant
Aug. Hiero. 7 Ambro. l. 4. q. 3. c. l. 2. 7. 3. 7
ē exp̄ssum c̄. c. p̄suluit. fm̄. n. p̄bm. 5. c. bi.

omne illud p̄ pecuniā habet̄ cuius p̄cium
pōt pecuniā mēsurari. 7 iō sicut si quis p̄
pecuniā mutuatā vel quacūq̄ re aliā que
p̄sumit̄ ex eius vsu pecuniā exp̄tē vel ex
petere intēdit̄ i iusticiā vsurā cōmittit vt
supradictū ē. ita etiam si exp̄tē vel sperat
quacūq̄ re aliā cuius p̄cium mēsurari pōt
pecuniā. Recōpensationē vō coz̄ que nō
mēsurant̄ pecuniā exigere p̄ mutuo licet.
vt benivolētā 7 amorē ei⁹ cui mutuauit.
vel aliquid hī⁹. S̄z obi. qz p̄o pecuniā
pōt homo pign⁹ accipere vt domū v̄ agrū.
c⁹ vsus p̄cio vendi posset. ergo rē. R⁹ q̄ tñc
mutuans vsū illi⁹ pignoris in fortē p̄puta
re tenet̄. c̄. c. z. al⁹ vsurā p̄mittit nisi for
te eēt talis res cui⁹ vsus inter amicos sine
p̄cio p̄cedi solet. vt p̄z de libro p̄modato
fm̄ Abo. 2°. q. 78. ar. z. c. sextū. De hoc
infra ti. de pigno. ar. 6. q. quid si q̄s equū
Utrū liceat pecuniā mutuo accipere sub
vsura. R⁹ q̄ nullo mō licet inducere ad pec
candū. licet tñ vti peccato alteri⁹ ad bonū
sui. nā 7 de⁹ vti oib⁹ peccatis ad aliquod
bonū. qz ex eis elicit aliqd bonū. vt dicit
Aug. in ench. Ita etiā i p̄posito nullo mō
licet inducere aliq̄m vt mutuet ad vsurā.
licet tñ ab eo qui paratus ē hoc facere 7
vsuras exercet. accipere mutui ad vsuram
p̄pter aliqd bonū q̄d ē subnētiō necessita
tis sue vel alteri⁹. Hec Abo. 2°. q. 78. ar.
4. c. intelligit̄ fm̄ Ric. 4. di. 15. q. 5. ar.
5. c. vltimū. hic necessitas illa que ē extre
ma. s̄ q̄s homo dānificaret̄ notabil⁹ vel
notabilē penuriā pateret̄ si nō accipet ad
vsurā. Et fm̄ monaldū p̄ quanta necessi
tate liceat hoc facere nō d̄terminat ars ul
scia s̄ intētiō charitatis.

Equit̄ videre de quarto. s̄. vtrū in
aliquo casu liceat aliqd accipere vl
tra fortē. Circa q̄d sciēdū q̄ quis
regularit̄ v̄z sit 7 firmissime tenēdū q̄ nō
licet aliqd accipere vltra fortē. s̄ tñ fallit i
aliquib⁹ casib⁹. p̄mo qñ ecclesia a vasallo
suo scndū q̄d ab eadē h̄z tenet̄ in pignore
sic tñ vt interim vasallus ex scudo nō te
neat̄ seruire. c̄. c. cōquēst⁹. 7 c̄. c. de sc. c. i.
Et fm̄ Ber. ibidē si vasallus vult ecclesie
seruire p̄pter hoc vt fruct⁹ cōputet̄ i scudē
nō debet̄ admitti. quod dicit̄ quidam vt
Ray. Rod. 7 Ber. in. c. 2. quēst⁹ cē sp̄ale in
scudo ecclesiastico. 7 ē v̄z q̄ ex scudo lay
co nō inuenit̄ exp̄ssū. Arguit autē i cos
hosti. sic. aut ē licitū aut illicitū. si licitū
ergo 7 in layco qz eadē ratio. ergo 7 idēz

ins. e. x. de p. si. translat. Si illicitū multo minus o. z. cōcedi clerico q̄s layco. e. x. c. i. r. z. multo forti⁹ ergo hoc locū habet in seculari fundo. Præterea ex tenore dicti capituli primi de feudis apparet q̄ nō est p̄uilegiū s̄ ad p̄sultationē factā n̄ det̄ de iure. Præterea si vsura sit ibi quōd papa p̄ uilegiabit aliquē cōs̄ p̄ceptū rei. Rō autē huius fm̄ etiā d̄ hosti. naturalis assignari p̄t̄ de vtroq̄s. q̄ vasallus fm̄ aliquos nō ē d̄ns l̄z habeat vtilē actionē. v̄l fm̄ alios nō ē maior d̄ns siue directe s̄ vtili t̄m. v̄l vasallus p̄sumit̄ velle dare fruct⁹. q̄ ē ad antidota obligat⁹. e. x. de testa. cū in officijs Res etiam int̄ id de facili redit q̄ ab initio ins. 7 natura sibi p̄cessit. e. x. de cen. cū venerabilis. ibi nec intelligat̄ r̄. S̄z dices q̄ trāfert̄ aliq̄ nō semp̄ feudū in vasallū imo sepe is qui possidet 7 aliene recognoscit illud ab alio sponte recipit. vel vt a tyrānis defendat̄. 7 sic dicta rō defendere videt̄. Rō q̄ l̄z sic sepe fiat: t̄m naturā fendi recipit. ergo sicut feudū iudicādū ē. ar. e. x. de sta. mo. recolentes. §. si. Quid ergo de usufructuario 7 p̄rietario obligante. R̄c spondet hosti. q̄ idē videt̄ si ip̄e cām habeat liberā a p̄rietario. al̄ cōs̄. Notauit t̄m Ray. sub t̄. de vci. §. qd si miles. q̄ quidā volūt ad colonias extēdere s̄ p̄uilegiū 7 male. q̄ hoc nō inuenit̄ exp̄ssū. q. d. q̄ excusat ab vsura hoc p̄uilegiū. s̄ in hoc nō h̄i dixit. vt p̄z ex p̄dictis fm̄ hosti. Quid ergo de emphiteota obligante d̄no emphiteomata. R̄ndet hosti. q̄ forte est idē. q̄ eadē est rō. Vel dicēdū q̄ nō ē s̄līe q̄z emphiteota non ita gratuite recipit sic vasallus cū p̄ introitu certā pecunie quā titatē conauerit. vel dicēdū sup̄ hoc papā cōsulēdū. h̄ec hosti. 2° q̄n̄ cleric⁹ possessionē t̄palē alic⁹ ecclesie assignatā sibi p̄ officio a layco q̄ tenet eā iniuste redemit sibi mutuando. p̄t̄. n. ille clericus vel illa ecclesia eā in pignore recipere. 7 ibidē res 7 fructus ei⁹ vltra sortē recipere. s̄ hoc nō sit causa lucri si clericus redimat de manu layci. q̄ sic forte reuertet̄ ad ecclesiā que al̄ forte nō posset recuperari. nec ē vsura. q̄ recipit t̄m sui. e. x. c. i. r. c. p̄questus. S̄l̄ laycus redimere poss̄z hoc mō possessionē suā de manu retinentis iniuste. Alienā vō possessionē sic nō poss̄z redimere. q̄ fruct⁹ illi nō sūt sui. v̄l si eos retineret vsura cēt̄ Idē cēt̄ de clerico qui possessionē ecclesie que p̄ officio sibi assignata nō cēt̄ taliter.

in pign⁹ recipet. nisi de licentia ecclesie hoc faceret. quasi p̄cipiēdo eos noīe ecclesie. h̄ec oīa e. x. c. i. in glo. 3° q̄ sine omni pacto dat̄ gratis oblatā. d̄mō int̄tio non sit corrupta ex parte creditoris. vt si forte credidisset pecuniā p̄ncipaliter p̄pter sp̄m lucri. in quo casu vtrū teneat̄ ad restitutionē dicit̄ infra de restitutione vsuraz. q. qd de eo qui sola int̄tōe. 4° rōne dubij vt si quis dat. io. sol. circa pasca vt in autumno totidē sibi grani vini vel olei mensure reddant. que l̄z t̄pe p̄tract⁹ valeant plus q̄s. io. sol. t̄m v̄similiter dubitat̄ vtrū plus vel min⁹ q̄s. io. sol. sint nature t̄pore solutōis. si vō daret̄ in autūno. io. sol. q̄ talia solēt̄ eē parui p̄cij vt ad pasca totidē mēsure talū sibi redderet̄. q̄n̄ bi⁹ fm̄ p̄sue tudinis vsū solēt̄ eē cariora eēt vsura. q̄z nō v̄similiter dubitat̄ s̄ p̄babiliter credit̄ q̄ plus valebunt t̄pe solutōis q̄s valeant t̄pe p̄tract⁹. Rōne etiā dubij excusat̄ qui p̄anos vinū granū oleū 7 similia vendit ita vt amplius recipiat in certo termino p̄ eisdē q̄s valeant t̄pe cōtract⁹. si t̄m t̄pe cōtract⁹ nō fuerat ea vēditurus. e. x. c. nauigātī. §. i. r. z. satis t̄m cōsulte boies agerēt si a tali cōtractu cessarēt cū cogitationes deo nequeant occultari. e. x. c. in ciuitate. Si t̄m ad terminū lōge maiorī p̄cio q̄s t̄pe cōtract⁹ valeant vēderet vsura cēt̄. q̄z t̄m nō v̄similiter dubitaret̄ vtrū plus vel min⁹ sint valiture. s̄ p̄sumit̄ q̄ longe min⁹. e. x. c. cōsuluit. rōne. n. dubij fm̄ Alex. lomb. potest equitate iusticie facere. 7 p̄ p̄ns ab vsura excusari l̄z plus recipiat q̄s det̄ quia rō huius dubij. s̄ de valore rei estimat̄ valore rei fm̄ naturā eaz̄ que in tali specie p̄t̄ plus vel minus valere in vno t̄pe q̄s i alio. v̄l cū nō cā t̄pis s̄ causa dubij de valore rei plus accipit̄ ab vsura excusatur. Sic etiā videtur excusare rō piculi p̄ quā abūdāria p̄t̄ recōp̄sari. res. n. c. x. piculū exātes plus valēt q̄s res eiusdē sp̄i in periculo existēt̄es. Et sic h̄ec recōp̄satio re ducit̄ ad naturā rei que p̄pter piculū estimat̄ plus vel min⁹ valere. Et sic piculū 7 dubium excusant ab vsura. s̄ q̄n̄ insunt rei de qua fit cōtract⁹ ex natura sua. Vbi aut̄ piculū nō inest ex natura rei nō excusat ab vsura. vt patz in mutuo pecunie nauitice. de quo e. x. c. nauigantī. vt dicitur infra ar. s. vbi dicitur q̄ si aliq̄s alicui nauigantī pecuniā p̄pter sp̄m alicuius lucri p̄miserit vsurā p̄mittit̄ etiā si piculū sortis

proprie sup se accepit. Si etiā aliquis mutauit alicui cētū libras vsq; ad .5. annos ita q; si infra .10. ānos alter eoz; decerit qui mutū accepit a debito liberatus sit. si vō ambo supuiterint dabit qui mutuum accepit. 200. libras ei q; mutū dedit. tale piculū nō excusat. q; tractū ad equalitā tē iusticie nō redncit. talis. n. supabū dātā nec ex labore nec ex vsu rei pprie nec per recōpensationē alteri rei redncit ad equalitā. Hec alex. lombard. in quolz. q. d. vsu.

Quid si credat pecunia pro pecunia. vt marca argēti. p alia marca ad terminum pfoluenda. 7 granū p grano. vinū p vino ad eādē mēsurā. R. fm roō. si vīsimile sit q; talia nō sint futura p̄ciosiora tpe solutiōnis q̄ sint tpe tractū nō ē vsura. Si vō sit vīsimile q; sint futura p̄ciosiora tpe solutiōnis distingue. q; aut creditor nō erat seruaturus illā pecuniā 7 tūc ē vsura. aut erat seruaturus eā vt sic seruādo ad tēp̄ certū lucraret eū ipā. 7 tūc itez; distigue. q; aut creditor aufert debitoi libertatem interim se liberandū 7 debitū soluēdū. 7 tūc ē vsura. q; p̄sumit q; id credit eā vt debito rē piculo oneret 7 se exoneret. Aut nō aufert ei s; p̄cedit vt pecuniā reddat sibi qñ; cūq; voluerit infra terminū. 7 tūc meret si faciat hoc ex misericordiā vt releuat inopiā debitoi. si autē hoc faciat intēdō corrupta. s. vt se exoneret piculo eā seruandū; peccat. nō tū est cogendus ad restituēdū lucrū. licz; hoc eēt in p̄sā cōsulēdū. vel q; paupib; daret. Similiter etiā distingui dū 7 videndū qñ; dat spēs pro specie ad terminū vt granū p grano vinū p vino 7 huiusmōi. 7 hec debēt intelligi si ea tēpore cōtractus nō fuerat veditur. ar. c. e. nauigāti. §. z. Quid ex his qui emūt certos equos sibi reddēdos a veditore in certis mūdinis emūt in q̄s minoz; p̄cio q̄ valeāt tpe tractū. R. fm roō. q; ē vsura nisi vīsimilē dubitet equos illos tpe solutiōis plus vel min⁹ valituros. vt dictū ē supra in quibusdam casib; vel nisi sciat vel pbabilif; credat q; tantūde plus vel min⁹ sint valituri. Quid si petrus ex ianne emat a ticio turonēses recipēdos in francia in talibus mūdinis. R. fm alex. lomb. vbi sup. tractū videt illicitus si min⁹ det emens. ppter t̄pis dilatiōē. 7 maxime si pecuniā recipiēda in termino pbabilif; credat plus valitura. tunc. n. videt eē mutū indirectū puta ut si qs; vt min⁹ pbabilif; receptur⁹ in

termino plus. secus est si dubiū eēt sicut vīcū ē in p̄cedēti casu. Similiter fm hosti. qñ; qs; emūt si vct⁹ alie⁹ agri ad t̄ps; l; fructus quos inde p̄cipit multo plus valeāt q̄s vedit⁹ veditori. tū nō tenet aliqd; resarere rōne dubij sine incertitudinis. vt. c. e. l. si ea lege. l; autē ille cōtract⁹ nō sit vsurari⁹ ex forma tractū; pōt tū fieri i fraudē vsuraz; vt si ager sit tantus 7 talis q; vīsimile sit q; fruct⁹ inde colligēdi valeāt multo plus q̄s emptor vedit⁹. puta ēptor vedit. 10. libras. 7 vīsimile ē q; valebūt. 25. vel. 20. maxime si talis ē p̄sona q; tractū; hī cōsuevit exercere. In hī. n. ad p̄sumptiones ē recurrēdū in foro cāp. In foro autē penitētiā stabit cōfessionī. 7 multū ē p̄sumēdū q; talē; 7 ei in p̄sā ē restitutiō iudicēda si vīsimiliter credebāt lōge plus valē si inst⁹ emptor inueniret. si autē p̄babiliter dubitat vtrū sint plus vel minus valituri nō ē vsura. ar. in. c. nauiganti. Sed obf; cōf; supradicta. q; licet contra hētib; recipere se inuicē citra dimidiū iusti p̄cī. c. x. emp. cū dilecti. ergo licet alicui vedit⁹ piper valens. 5. lib. pro. 7. lib. Rndēt Ber. Anno. 7 hosti. sup illud. c. i. ciuitate. q; emēs pro. 7. lib. illud qd; valet. 5. lib. aut sciētē plus dat ppter dilatiōē solutiōis ita q; ipse nō decipit in iusto p̄cio. 7 sic nō ē vsura q; licet cōtrahētib; mutuo se recipere vsq; ad dimidiū iusti p̄cī. s. fm hoc ille q; recipit ex malo suo lucrū p̄sequit⁹; qd; nō facit ille qui nō decipit. P̄ videt fm hoc q; mercator possit vedit⁹ merces suas p̄cio maiorī alicui simplicī qui nescit valorē rei q̄s alicui sapiētī. quod iniquū videt eē cū fm leges p̄tor nō subueniat scienti sed ignoranti. ff. qd; falso tu. l. i. in fi. Ideo alij distinguūt de ignorantia 7 de deceptione. Rō. n. p̄tingit recipi nisi ignorātē. ē autē duplex ignorantia. s. in discernēdo sine iudicādo. 7 hec opponit scientie. sic. n. nullus sciens est ignorans. Alia est ignorantia i eligēdo. 7 hec ignorantia nō opponit scientie. n. sciētēs in iudicādo sunt ignorātes i eligēdo. Similiter duplex ē exceptio. s. in iudicādo. sic nūquā decipit sciens i cōtractib; s. qñ; scit rem aliquā nō valere tantū. tamē ppter affectionē quā habet ad rē magis eligit cōparare p̄cio q̄s re cōsiderata carere. vtroq; modo licet cōtrahētib; se recipere. 7 2° mō magis licet q̄s p̄mō mō vt credit. l; Ber. cōtrariū dicit. sed de hoc vide infra. ar. 5. q. quid ex his qui

emunt ab ecclesia 22. **A**d hoc nota s^m aliquos q^z lz vendētes non possunt ppter dilationē solutōis precii augere: possunt tamē ppter accelerationē solutōis precii minnere. vnde esto q^z mercator statuat in corde suo q^z pānum quē habuit p. 6. sol. velit dare p. 9. ita q^z omni volēt sibi dare tantū sine statim in cōtinētī sine ad terminū certū dare velit: 7 longe libētius statim soluenti q^z vsq^z ad terminū aliquem. si talis mercator hoc apud se deliberans simul q^z cū hoc de lucro parate solutionis cogitans apud se dicat. licz in corde illud lucrū taxauerim: quicūq^z tamē precii parati haberet cū quo de lucro mō aliquid ordinare possem: de precio taxato diminuēret: talis nō ē vsurari⁹ vt volūt aliqui. bec de tabula Jobis. Quidā etiā dixerūt q^z lz cōtract⁹ quo quis vedit maiori precio ppter dilationē solutionis sit de se vitiosus tamē excusari pōt ex parte vendētis. puta si nō intēdat videri carius ppter tempus s^z ppter damnū 7 laborē quē imminere sibi videt in pcuratōe solutōis habēde. Et retitudo huius intēditis apparet q^z mallet nō videri talib⁹ q^z vendere eis ad credētā. 7 q^z libētius venderet alijs p precio minori q^z istis pro precio maiori. vnde lz hic casus sit dubius: nō pōt tamē excusari si ppter credētā rē plus vendit simplr vl q^z sit vltimūter valitura tpe solutōis vel si nō venderet alicui nisi ppter credētā plus reciperet. Bec alex. lomb. in quol. 3. q. 2. de vsu. **Q**uid si quis vendat pro precio q^z nō currit bladū: ita tamē q^z si plus valeat vsq^z ad pasca: vel q^z si illud plus sibi restit: nihilomin⁹ tamē nō vult q^z precii minuat. **R**ndet hosti. q^z ē vsurari⁹ cū claudicat i⁹ precio. ar. 2. de solu. l. penul. **Q**uid si vendā tibi hoc pro tanto quantū valebit illa die qua curret pro maiori precio vsq^z ad pasca. **I**ste casus est multū vicinus pcedēt. **R**ndz. Seco. 4. ol. is. q. 2. ar. 2. q^z talis contractus ē vsurari⁹. 7 ponit duas regulas circa istā materiā obseruandas. vna ē q^z cōmutans nō cōmutet vel vendat tempus. q^z non est suū. 2^a ē q^z non ponat se in tuto de lucro 7 illū cui vedit in dāno. in tuto dico vel semp vel vt in plurib⁹. Et hanc regulā fieret in pposito casu. quia veditō certificat se de lucro etiā vltra q^z humana industria ptingere possit si quis pscideret. 5° q^z vsure petunt q^zsi interesse. vt si fideiussoz vsuras creditorū soluat: pte

cas a debitoze petere pro quo fideiusserat. q^z nō sūt vsure quantū ad eū: s^z potius interesse. i. vitatio dāni. e. 7 de fideiusso. cōstitutus. Similr si paratus sim emere merces pro centū libris in quib⁹ erā lucratur⁹ s^m sanā psciam 7 spem futurā. io. lib. vsq^z ad mensem: ipsi ad certū locū reductis. 7 tu ppter nimīā instātiā tuam me impedis nec emā: 7 hanc pecuniam recipis: 7 pmittis mihi infra mēsem reddere. 100. 7. io. lib. nō ē vsura s^m hosti. q^z loco interesse succedit. 7 similis casus ponit in art. se. q. 4. **Q**uid si quis tenarios sub vsura recipiat 7 postea auctoritate propria alicui amico suo sub eadē vsura vl etiā minori mutuat. **R** scribit monaldus q^z tenet ad restitutiōnē illi amico suo. q^z ipse fuit pncipalis in hac vsura. si autē tū est mediator vel fideiussoz ita q^z obligatio est de amico ad vsurariū facta: nō tenet. s^z rō pdicta nō videt valere. **E**sto. n. q^z aliquis ad preces alicuius amici sui accipiat pro eo pecuniam ad vsurā ab aliquo qui ē inimicus eius: tunc nō est obligatio de illo amico ad vsurariū s^z ad eū qui mutuat⁹ fuerat pecuniaz vt illi mutaret eā recepturus ab eodē capitale 7 vsurā de qua puenit cū vsurario: 7 tamē ille sic faciēdo vsurā nō cōmittit. sed damnū suū cuadit. 7 idē videt dicendū de casu pmissio q^z sine vsura fieri possit. **I**ste s^m hosti. q^z is qui mutuat⁹ occasione mutui laborē subijr: in cuius recōpensatōz fructus pceptos facit suos: q^z pertinet ad interesse. vt e. 7 de ec. nō alie. ad nostrā. vel illud papa qui est dñs ecclesie fecit vt res ecclesie citius recupare possit. ar. ibidē ad audiētā. **H**ec rōne moze vsure petūt quasi interesse s^z Lau. 7 Ber. e. 7. e. que stus. q^z vedito tibi fundū pro certo precio quod mihi teneris infra certū tps soluere 7 non soluis: elapso termino possum vsuras petere: cū facias fructus tuos rei vendite. vt. l. e. l. 2. Et idē ē de cōtractib⁹ bone fidei. 7 tunc nō petit quasi vsura s^z q^z infuit morā adhibitā nō fuisse. ff. pro socio. so. ciū. quod intellige q^z interesse est intra rē vt cū petis causa dampni vitandū: nō lucrū captandū. ff. de ac. em. 7 ven. si sterilis. s. cū p veditōz. 7 ideo caute dicit canon icremeta susceperit. i. 4. q. 4. si quis obligatus. s^z Hof. 7 Ber. e. 7. e. que stus. vel dicit in h casu actionē ppetere et cōtractū vel officio iudicis: non ad vsuras s^z ad interesse. q^z est verius s^m hosti. l. de ac. em. 7 vedito

l. z. ff. de ac. em. l. z. ff. de h. h. l. i. q. 4. qm
 licite. n. potest quis agere vt redd. it. in
 demnis. ext. de fideiuf. p. stitutus. 7. c. pno
 nit. Similiter si debeas mihi centu libras
 in termino certo: 7 noluisse mihi soluere i
 illo tpe. 7 ideo ppter mea negocia tractan
 da oportuit me pecunia sub vsura recipere:
 si solui ea teneris mihi illa restituere: vel si
 no solui teneris liberare me ab ipa obliga
 tione fm Ray. pbant hec ext. de fideiuf. so.
 punit. 7. c. p. stitutus. Itē intelligi pot. de ca.
 sibus in quibus ex mora veniunt vsure
 fm leges. quia ibi no dicitur aliquid rece
 ptum vltra sortē. s. potius interesse. 7 fm
 canones iter esse peti pot. i. 4. q. 4. qm mul
 ti clerici. 7. iz. q. z. c. si qs de clericis. ibi ad
 questu. Et idē forte ē vbi pena permittit a
 lege: 7 succedit loco pene no fraudulente.
 Nec obstat illud. i. 4. q. 3. pleriq. quia illō
 in mutuo locū habet. Et qd dicitur quicqd
 accedit sortē ē vsura: illud est vtz. qm exce
 ptio dat: vel aliquid in fraudē vsuraz ex
 cogitat. Nec hosti. 7 Ber. ext. c. p. quest.
Contraria etiā pagina i multis locis vsu
 rā i mutuo tñi. pbibere videt. in euagelio
 Mutuū date nihil inde sperantes. Et i p. s.
 Qui pe. su. no. de. ad. vsu. Nec hosti. q. qdē
 ponit sub trib. casib. ea que pono sub hoc
 quinto casu. 7 hoc ideo facio. quia in his
 omnib. est excusatio ab vsura rōne inter
 esse. **6.** licet accipe vltra sortē. qm p. s. s.
 fiones sunt a foecero. p. numerata. totē pi
 gnori genero obligate. tunc. n. fructus no
 p. putant in sortē. ext. c. salubriter. s. sane
 gener. Cuius rō est. q. dos p. stituit ppter
 m. imōs onera supportāda. ext. de co. post.
 ol. re. p. vestras. vñ sicut ex aliquo honesto
 lucro sustentarent onera matrimonii: sic
 ex fructib. possessionū que succedūt loco
 precij. ext. c. cū tu. in si. hoc autē intellige
 cū vir sustinet onera matrimonii. al. non.
 vt inuit in si. predictē decretalis salubrit.
 Potest etiam 7 alia ratio huius casus af
 signari fm hosti. hoc. l. vt dos salua ma
 neat mulieri: que al. p. sumeret. 7 sic vtili
 tas publica lederet. ff. so. ma. l. i. p. nullū
 mutuū ibi p. trahit. ratio. n. prima pot. mu
 tuo adaptari. si. n. recipiā a te prediū mihi
 obligatū pro. io. lib. quas mutuo tibi: 7 de
 quaz lucro viuere p. ponā: p. diū succedit
 loco p. cij: 7 tñ fruct. debet in sortē p. putari
 ext. c. c. z. 7 rō est. q. mutuū ibi p. trahitur
 in quo regulariter: 7 no in alio contractu
 locū hz vsura. vt dictū ē supra. nec etiam

ibi vtilitas publica versat. Nota etiā fm
 hosti. ext. c. salubriter. q. dictū p. uilegium
 extendit ad vix p. diu tnet vrozē alere.
 heredes autē no habent hoc p. uilegiū.
 Quid in casu p. uerso vt si soluto matrimo
 nio heredes viri possessionē aliquaz obli
 gent mulieri. p. sua tote: quia non habet
 quid soluāt. nūquid fructus p. putabunt
 i sortē. Respondet hosti. in sū. q. sic. ff. de solu.
 ticia. 7 idem vult ext. c. salubriter. Et idem
 vult Inno. ibidem. Mulier discreta non
 recipiat rem obligatā: sed potius faciat eā
 distrabi: vel accipiat in soluti. al. fructus
 extenuabit sortē. **7.** Quid si gener posses
 sionē taliter sibi obligatā cū iure quod ibi
 habet pcedat alij: recepta ab eo sūma q.
 fuerat sibi p. tote. p. missa. nūquid iste pot.
 lucrifacere fructus pceptos: donec ei pecu
 nia predicta fuerit p. soluta: sicut poterat
 gener. **8.** fm Rod. si gener animo dādi
 totū ins quod habet in pignozē: no ppter
 p. tractū pecunie ab eo recepte: s. quia ē ei
 p. sanguineus: vel al. cōiunctus amicus: 7
 ille no ppter fructus lucrifaciēdos ei nu
 merat pecuniā: s. ppter dilationē aut gra
 uamen: pot. absq. periculo vsure fructus
 lucrifacere. nec ē ille cōtractus veri nois
 mutui: nisi sit ductū in pactū q. gener ei
 teneatur pecuniā reddere: si ille voluerit
 retere: 7 ideo mutauit. in quo casu cēt
 vsura: si fructus lucrifacere vellz. **9.** qm
 vendo tibi prediū tali pacto q. si vsus
 ad duos annos ego vel heres meus tibi
 soluerō: ego vel heres meus prediū recu
 perabo. hoc emz facit fructus suos. vt. l.
 de pac. inter emptorē p. missorie. quod itē
 legitur. quando precium est insuuz: 7 nihil
 fit in fraudē vsuraz. al. eos. ext. de p. trahē
 em. ad nostrā. 7 ext. de pig. illo. 7. l. de pac.
 inter em. si fundū. p. sumit aut talis ven
 ditio fieri in fraudē vsuraz ex eo q. ē mo
 diciū precij respectu valoris rei. 7 ex eo q.
 aliquid vltra sūmā receptā soluit: qm vē
 ditio rescindit. 7 ex eo q. emptor vsura
 ritus ē p. suavit. Probant hec in vicis. c.
 p. allegat. ad nostrā. 7. c. illo. Nec hosti. 7
 Ber. ext. c. cōquestus. **10.** qm pecunia no
 mine pene p. mittit. vt pecunia metu pene
 certo die soluat. 7 hec pena p. uentionalis
 dicit. q. de cōsensu vtriusq. partis appo
 nit. Pot. tamē hoc fieri in fraudē vsuraz
 vt si creditor credit aut sperat rebitorē in
 currē penā. iz. q. z. fraternitas. 7. c. i. legib.
 7 ext. de ar. dilecti. Nec hosti. S. 3. nūquid

licet exigere talē penā ad interesse tñ: an etiam vltra interesse. Vndet Rod. q. vbi sine fraude ē pena appōita: exigi pōt tota qz publice vtilitatis interest pacta seruari 7 creditores a debitorib⁹ nō fraudari. p̄sumit aut talē penā in fraudē vsuray ap̄poni: si ille q appōuit vsurari⁹ esse p̄sumit ff. de ac. an. 7 ven. iulian⁹. §. idem. 7 c. de pig. illo. in fi. P̄sumit etiā si p̄ singulos mēses vel ānos dicat cōmitti. C. de vsu. in au. l. ad bec. Et idem ē de similib⁹: que solent ab vsurarijs sp̄aliter exercei. talia. n. inducunt semp̄ p̄sumptionē faciē p̄ma qz sit vsura. In iudicio tñ aie standū ē sue cōfessionis: s̄ p̄pter p̄sumptionē cōtrariā dīliger 7 caute debet p̄scia eius examina ri. s̄m enim hosti. p̄sumēdū ē cōtra appōnentē penaz in mutuo: nisi forte pena que loco interesse succedit petat. vt supradictū ē vel nisi ex honestate p̄sone releuet. ar. c. de p̄cura. in nostra. §. nos vō. Demū hosti. hoc ē arbitrariū dicit. s̄m vō scotū 4. di. is. q. z. ar. z. signū ē manifestū qz non appōnit in fraudē vsuray: qñ creditor mallet ip̄o die p̄firo sibi pecuniā solui. 7 per cōtrariū est in fraudē vsure qñ nō mallet Est aut alia pena que dicit iudicialis vt si iudex p̄cipiat debitorē qz infra mensem satisfaciā sub pena. io. sol. vel simili. s̄ etiam non ē vsura. quia est appōita pro puniēda debitoris cōtumacia. ar. di. 23. quanq̄.

9. qñ pecunia cōmodat ad pompā. qz tunc nō ē mutū s̄ potius cōmodatū sine locatū. ff. cōmoda. l. 3. §. vlti. 7. l. se. 7. i. 4. q. 3. si feneraueris. in glo. 7 c. de conquestus in glo.

10. Decimo in p̄tractu locationis. in quo vltra rē locatā recipit merces pro vsu ipsius rei locate. Sed quare magis licet exigere vltra forte in locatione q̄ in mutuo. Rō huius rō est s̄m aliquos. quia periculū rei mutuate spectat ad debitorē. ff. de rei ven. si nauis. s̄ periculū rei locate ad locatorē: nisi sit exp̄essum in cōtractu qz pertineat ad conductorē. di. 88. c. c. i. c. 7. i. 4. q. 3. si feneraueris. in glo. s̄m s̄ femus nauticū cēt licitū. quod ē falsum. vt videbit infra. Secundū vō alios ē rō. qz mutū debet ēē gratuitū: nō sic locatio. Hec ista ratio videt valere. qz ex quo pecunia interueniret: mutū in locationē transfret

Secundū hosti. aut 7 Hof. 7 Alex. an. 5. t. 4. c. de p̄cepto mutui. ar. i. c. 4. m. rō est. quia locas retinet dñum rei locate: adeo qz cōductor questionē ei de p̄prietate non

pōt referre. C. de pig. ac. l. neqz creditores. 7 ideo ipse locans p̄ vsu rei p̄prie quā cōcedit pecuniā recipit licite. qz nemo cogit de p̄prio alicui bñficiū facere. t. z. q. z. p̄carie. s̄ rei mutuate dñum in accipiēte trāsfert. Ideo vsus rei locate ē sine cōsumptione. Itē res locata ceteriorat vsu: qd nō p̄tingit in mutuo: vbi nō cadē pecunia que mutuo recipit: s̄ alia generis eiusdez reddit. ff. de rebus credi. cū quid. 7 ponit ratio. i. 4. q. 3. si feneraueris. in glosa. ponit etiā a Hof. Et sic patet qz nō ē simile de vmo 7 de pecunia. Patet etiā quinqz dicit inter mutū 7 locationē: quaz p̄ma 4. 7 5. tangunt di. 88. c. c. i. c. est Greg. vt dicit Ray. qui allegat ip̄m. aliq tñ libri nō hnt illud.

S Equit̄ videre de quinto. s̄ q̄bñsdā casib⁹ dubitabilibus: vtrū ibi sit vsura. Et circa hoc querunt plā. I. vtrū sola spes recipiendi aliquid vltra forte faciat vsurariū. Rō quidā fauentes vsurarijs dicit qz nūq̄ vsura p̄mittit nisi ex pacto dēt. s̄ hoc est cōtra illud Luce. 6. Mutui da. ni. in. spe. Glo. Ultra forte supple ab hoie: s̄ a vō. dicit etiā ibi glo. Spiritū ponderator ē de. i. voluntatū. puer. 16. Sola ergo voluntas recipiendi aliqd vltra forte vsurā facit apud vō: sicut etiam sola voluntas occidēdi hoicem homicidam. i. Jo. 3. Qui odit frat̄ suū homicida ē. Jo dicendū ē s̄m opinionē cōmunē 7 veriorē qz s̄m legē humanā sola spes sine voluntas talis nō faciat vsurā. qz talis lex cobibet manū: nō animū. facit tñ s̄m leges diuinā que cobibet vtrūqz. vñ talis nō poterit vsurarius censeri in foro iudiciali. c. e. in ciuitate. s̄ in p̄iali sic. c. e. c. p̄tulit. Sciendū tñ qz sicut dicit ibidē in glo. ali qz pōt alicui mutuate pecuniā p̄pter spem dupliciter. vno mō p̄ncipalē qñ nō mutua ret nisi inde lucrū speraret. Alio mō secundario speraret vt ei subueniret vel retribuere

Dicēdū ergo qz spes lucrī p̄mo mō facit vsurariū. 7 hoc inuit glo. sup illud. Nihil inde spe. Glo. Nō ab hoie spes mercedis figentes. Nō figentes. s̄ ita qz al nō mutua retis: nisi inde lucrū speraretis. c. e. c. i. 7 c. cōsuluit. 7. i. 4. q. 3. si feneraueris. s̄ spes lucrī secūdo mō nō facit vsurariū. ar. di. si. quid proderit. 7 di. 77. in singulis. Cū enī aliquis dat alicui mutū scit vel scire

debet et sibi debitorē ad antidota nāliciter obligari. ar. i. q. 2. p. pio. 7 ex de testa. enz i officijs. Et sic secundario aliquid sperare 7 etiā ex tali spe aliquid recipere nō ē malū ex. c. p. sicut in glo. Rod. vō dicit q. si ere dat q. ei sit datū nō ppter dilectionē. s. ppter mutuū restituere tenet. al. nō. De h. vide infra in. 8. ar. q. quid de eo qui sola spe 2. 7. q. se. Utrū aut ille qui mutauit p. cipa liter ppter spem lucri teneat restituere ea que ultra sortē accepit habet infra de resti tutione vsuraz. Utrū sit usura si accipiat aliquid p pecuniā nautica vel traiecticia circa quod sciendū q. nautica pecuniā dicitur que nautis dat traiecienda vel transuehenda. eadē tū dicitur traiecticia. q. traieciat. dat aut piculo creditoris. vt. ff. de nau feno. l. i. 7. l. periculi. s. locuz bz nauigio accepto vel prius q. nauē nauigare puenit. vt ibidē in. l. 3. q. v. 7. nō debitor possit aliquid imputari. vt q. nauigij locum nō seruauit. vel q. merces p. hibitas transpor tauit. tunc enim q. non ex maritima tēpe state. s. ex auaricia vel audacia debitoris extrinsecū accidit imputatur debitori. l. de nau. feno. l. cū pponas. Ad hoc quoq. sciendū q. ibi est usura non obstante q. creditor in se retinet periculū pecunie. vt p. 3. ex. c. nauiganti. Cuius rō naturalis fm hosti. quicquid dicant alij. est quia recipiens aut inuat se de illa pecunia. aut nō. si nō iniquū est q. creditor ab eo lucrū perat qd nō habuit. si sic. ergo dñum nō remanet apud creditore. q. in cōsumptione amittitur 7 alterius est. cif. vt. ff. de solu. si alieni vnde res empta debitoris efficit. l. 3. eā eme rit pecunia aliena. l. de rei v. si ex ea. q. re patet q. ab eo nō debet lucrū exigere si re vtar. p. p. 7 lucrat ex ea. periculuz igitur qd in se retinet in nullo eū releuat. s. pot. onerat. Imputet ergo sibi qui tale pactuz apposuit periculū enim in se recipere potuit 7 ideo videlz pactū ultra sortem erigere voluit s. non potuit. vt ex de pae. c. si. partē lucri stipulari potuit. vt ex de dona. inter vi. 7 vto. 7 si necesse. sed noluit. 7 ideo nō habebit. Secundū vero Hof. ratio est q. re in pecuniā nautica est usura. quia 7 si is qui pecuniā dat periculū in se recipiat. pecunia tū salua manente vltra sortem habebit siue mercator inde lucret in mercibz. siue perdat. Secundū aut Ric. 4. di. 14. q. 5. ar. 5. c. ratio est. quia raro accidit nisi fu erit culpa vel negligentia eius qui accipit

q. illa pecunia percat. vnde tradens cam habz in fauore suū illud quod sepe accidit 7 contra se non habet nisi illud qd raro accidit. Idem dicendū de eo qui mutat eunt ad nundinas pecuniā recepturus aliquid vltra sortē pro eo q. in se periculū suscepit. i. si pecuniā vel merces ex ea emptas saluas portauerit. aliter non teneat sibi etiā de sorte. vt in. c. nauigati. 7. l. 4. q. 3. putant in glo. Idem etiā dicendū ē de eo qui mutat centū aureos ianue vt totidem recipiat rome. quia scit vel credit eos ibi plus valere. recipit tū periculū in se sic pcederi. hoc Ray. ar. in. c. predicto. Pōt tū hic excogitari fm Ray. 7 hosti. in. c. nauiganti. casus in quo nō cēt vltra sortē aliquid accipere vsura. puta dū ego emo vlt paratus sum emere certas merces de pecunia: 7 tu ppter nimia instantiā me cessare facis a tali emptiōe vt mutue tibi. 7 dico ego volo q. ibi reddas mihi tantū quāntū habiturus essem de mercibus istis: si illuc eas deferrē. recipio tū in me periculū. vt dicitur est supra. si tali modo vltra sortē aliqd recipio nō est usura. quia recipio illud tā q. interesse. Dicit aut Rod. q. receptio periculū in se potissimū excusat ab vsura. s. tunc eadem ratione excusaret ab vsura in pdicto casu de nautica pecuniā. vñ melius videtur dicere Ray. s. q. vitatio dāni excusat. Pone q. aliqua ciuitas mutuo recepit centū libras a quodā eius habitatore sub tali pacto. s. q. donec sibi redderz nihil pro collectis solueret: 7 sic dū ē seruati: centū cōitas soluit 7 ab eo collectas non solutas tanq. vsurā repetit. quid erit iuris. Rndet v. in speculo ti. de vsu. q. nō est ibi vsura. quia aliud est de suo lucro nō tribuere. 7 aliud non capere. ff. de damno infec. proculus. Et aliud est non acgrere: 7 aliud non amittere. ff. de col. bo. l. i. §. si is qui bona. 7 aliud est lucrū 7 aliud sumptus quos quis erat facturus. ff. de le. 2. c. 3. filius. 7 aliud ē penā euadere: 7 aliud aliquid lucratiue percipere. ff. c. imperator. Sed mouet in cōtrariū p hoc q. idē est remittere quod dare. ex de testi. venies. i. 7. 8. q. 3. talia. 7. ff. de calum. quin etiā. cum ergo in casu predicto ciuitas collectas remittat eas etiā dat. ergo ibi ē vsura. Quid si aliquis dū vellet vsq. ad certū tempus emere terra valentē singulis ānis. io. lib. ad instantiā alterius dedit ei precii qd volebat dare pro illa terra eo pacto q. ipse

vel heres eius soluet ei tantū de redditib⁹
 annuatim vsq; ad illud tps. B. fm R ob.
 si licitus fuit contract⁹ prim⁹. s. q. volebat
 emere terram vel verius fructus: credo qd
 etiā secūdas sit licitus. aliter aut non. sicut
 casus habet in. c. pcedenti. casu. 5. in pñ.
Quid de his qui oues vendūt ⁊ donāt
 ⁊ tradūt monasterijs sub hoc pacto qd p
 qualibet oue recipiant annuatim oū vire
 rint ouos sol. cū fructus cuiuslib; ouis va
 leat quinq; sol. ⁊ l; oēs oues tradite mori
 ant: nihilominus remanz ex pacto mona
 sterij ac si vinerēt obligatū. post mortē tñ
 tradētis pñent oues ad monasterij: etiā
 si ide locupletatus eēt ex vi pacti. Bndet
 hosti hoc licitū eē. nec pōt ecclesia restitu
 tionē petere ex quo letā nō fuit in traditio
 ne: l; mortalitatis euentus sequat. quod
 vey eē intelligas nisi oues eēt infecte ⁊
 ad mortē parate: ⁊ nō pferit monasterij
 mortē euenire posse. vt. ff. de mino. vey. 6.
 si locupletior. Cōsulūt tñ ide hosti. tradēt
 qd si casus talis euenierit in suspicio lūero
 qd monasterij fecit in ouibus quas forte
 longo tpe habuerat: in solidū nō exigat:
 vel remittat ⁊ patiat ⁊ sentiat partē dāni
 nec cū iactura monasterij velit locupleta
 ri. ff. de pñ. inde. nā hoc natura. Itē caue
 at sibi tradens qd nisi pñent tot⁹ pñenti
 at: nō tenet monasterij de ouibus abbati
 vel cellerario sub pacto pcedētī vel pñenti
 traditis vel donatis. eēt de xpo. c. i. ⁊ de
 dona. c. 3. hōc hosti. Quid de his q emūt
 ab ecclesiis vel monasterijs certas possessi
 ones tenendas toto tpe vite sue: ita qd post
 mortē eoz edēt ad ecclesiā redire. B. p. 5.
 Bof. qd talis tractus est vsurarius. quia
 homines sperant oīū viuere: ⁊ tales sic cō
 trabentes sperant pcepturos fructus vali
 tuos maiorē pecuniā qd dederit. ⁊ sola spe
 pmittit vsura vt dictū ē supra. S; si quis
 ecclesie vnā possessionē dederit: ⁊ equalitē
 recepit: vsurus ⁊ fruiturus vtrāq; in vita
 sua. ⁊ post mortē eius adhuc ambe ad ec
 clesiā cū pleno dñio reuertant: ille hētus
 licitus erit. nō enim ē tractus pecuniar.
 imo in hoc casu licet ab ecclesia recipe pos
 sessionē in duplo plus valentē qd sua quā
 pferat. si suā ex nūc velit in ecclesiā tran
 ferre oio: vt ipse ea nō vtrā seu fruatur: potit
 ab ecclesia possessionē in triplo valentem
 recipe: vt. iz. q. 2. pcarie. hōc Bof. hosti. vō
 sentit qd ita bñ ē licitus tractus pñus. s.
 emptionis ⁊ vēditionis. sicut secundus. s.

pcariar. nisi fiat in fraudē vsuraz. vsq;
 emi approbat a iure. vt eēt de em. ⁊ ven. ⁊
 de peca. p. totū. Sunt etiā boies ita speran
 tes lacriū in secūdo tractu sicut in pmo.
 Itē etiā Bof. scripsit qd vsura nō h; locū
 nisi in mutuo. Bō dicēdū qd tractus ille
 ratiōe incertitudinis excusat. C. c. l. z. hōc
 hosti. Ad illud aut qd dicit Bof. qd sola
 spes facit vsurariū: dicēdū qd hoc ē veruz
 de tractu mutui. q; ibi sperat aliquid qd
 nō est de forte: etiā fm Ric. quol; z. q. 23.
 ar. 3. talis tractus est licitus. diuimō fuerit
 ibi equalitas iuris naturalis. Ad hoc emi
 qd tractus emptōis ⁊ venditōis sit licit⁹
 requirit qd inter ementē ⁊ vendētē equali
 tas iuris naturalis seruetur que est qd tantū
 valeat res que emit quantū valet qd p
 ea dat: ⁊ econuerso. hōc tñ equalitas ma
 gnā latitudinē habz. vñ paruus excessus
 equalitatē illā nō corrūpit. s; tunc tñ cor
 rumpit eā: qñ est ibi tantus excessus qd in
 equalitas ibi clare videt. ⁊ talis excessus
 tractū vitiosum reddīt. Et hoc qñq; tñ
 in p̄spectu rei sine in foro p̄scie vt qñ ē cū
 dimidiū iusti p̄ci. qñq; etiā in foro iudici
 ali. vt qñ ē vltra dimidiū iusti p̄ci. Bñ g
 p̄cedū aliquod vel aliquid simile emi be
 reditarie vel ad vitā ementis est cōtract⁹
 licitus ex forma sua. q; ē tractus vē em
 ptionis ⁊ venditionis. Et dico ex forma
 sua. q; posset eē in emente ⁊ vendente intē
 tio corrupta. Est in quā licitus si ibi fuerit
 tanta equalitas qd p̄pensatis omnib; cū cū
 stantib; fm rectā rōnē p̄sideratis ex omni
 parte nō apparet manifeste quis. s. vēdēs
 vel emēs habeat in illo tractu partē no
 tabilit̄ meliorē. ⁊ tunc vnus alteri restitū
 non tenet qd qd p̄tingat. si vero apparet
 manifeste qd alter habeat ibi partē notabi
 liter peiorē: tunc ē tractus illicitus. q; ibi
 corrūpit equalitas iuris naturalis que
 seruari debet inter ementē ⁊ vendētē. hōc
 Ric. vbi supra. ⁊ cū eo p̄uenit hosti. s. i.
 ⁊ in glo. sup. c. in ciuitate. ⁊ Inno. sup. idē
 .c. Presumit autē talis venditio fieri in
 fraudē vsuraz ex cūstantib; positis sup
 in art. 1. huius ti. cas. 7. sic etiā ex etate
 ⁊ sanitate ex quib; pōt haberi vtrū parū
 vel multū debeant viuere. q; fm hoc ma
 ius vel minus rei empte p̄ciū debet eē. In
 iudicio tñ anime standū ē p̄fessionī sue. s; z
 examina p̄sciam eoz p̄pter p̄trarias pre
 sumptiones diligenter ⁊ caute ne decipia
 ris. Si tñ in tali venditione monasterij

est receptū enormiter vel manifeste: Ibi tibi fuerit pura venditio et recta intentio; nec fuerit dolus habitus. et ideo excusetur ab usura. Ille tamen qui recipit debet remouere exceptionē vel precii iustū suppleudo vel restituendo: precio de re vendita quod hōit sibi reddito. c. de em. et ven. cū dilecti. Si autē estimatio exceptionis nō sūm tēpus p̄is in quo foro res ē multū meliorata: s̄ sūm tempus in quo fuit venditio facta. c. de em. cū causa. Non tenet etiā fructus quos p̄cepit tēpore medio p̄putare in p̄dicto. excusat enim p̄ bonā fidem et iustū tituli et labore rē. c. de rebus ecclē. nō ali. ad nostrā. et iz. q. 2. vulterrane. c. de resti. in inte. requisit. hęc Ray. Et intelligitur sūm Rod. hęc enormis receptio nō tñ v̄l medium iusti precij: sed etiam citra. et hoc credo seruandū in exceptione p̄uate persone maxime simplicis. et si nō iure fori tñ iure poli. Si tamen ille qui recipit nollet aliquid restituere taliter recepto: non esset propter hoc ei neganda absolutio: cū inra ciuilia sustineant q̄ cōtrahentes citra dimidiū iusti precij se inuicē re ipsa recipiāt. dū tamen sine dolo et fraude hoc faciant. quando vero receptio est vltra dimidiū iusti precij non tñ ecclēsia s̄ etiā persona p̄uinata pōt agere ad rescindendū venditōnē: vel ad recipiendū ab emptore iusti precij supplementū. ita tamen q̄ in optione emptoris sit facere q̄s hōy duoy sibi placuerit. hęc Rod. Secūdū autē Ric. in. q. supra dicta q̄ excessus notabilis apparet manifeste ex parte emētis: siue sit vltra dimidiū iusti precij siue citra: tenet emens aut precij iustū sup̄lere: aut totū q̄s vltra forte recepit restituere et cōtractū quitare. q̄i v̄o est ex parte vendētis tenetur vendēs aut illud quod vltra iustū precij accepit reddere: aut saltē quitare cōtractū: aut dimittere rē emptā in manu illius qui emērat: quousq̄ de re emptā fortem recepit. vt q̄i p̄dictū emit ad vitā suam et morit ante q̄s forte recepit. hęc Ric. quol. 2. q. 23. ar. 3. et 4. et p̄uenit cū eo Rod. 2. q. 77. ar. 1. c. Quid de illis qui a cōitatib⁹ ciuitatū vel a monachis emunt certos reddit⁹ annuos vel certos modios annuos ad vitā suā nūquid est usura. R. sūm Rod. q̄ nō. s. ex forma cōtractus: cū bi⁹ annuus reddit⁹ sit p̄sonalis siue bursalis: nō p̄dialis. I3 qdē legisse cōtrariū dicant q̄ sit p̄tract⁹ illicit⁹ tñ q̄i creditōr facile possz emptoris mortē

desiderare vt sic liberatus cēt. tñ q̄ nullus periculū ē emptoris de terre sterilitate aut tēpestate. quod periculū et v̄trimentū emptores sepe sustinent p̄dictoy. Insuper notat Rod. q̄ quando emunt aliqui p̄uentus vel redditus ad vitā venditoris seruatis debitis circūstantijs: huiusmodi emptio ē tolerabilis. q̄ nō est periculū q̄ alter mortē alteri⁹ desideret. sed quando emit ad vitā emptoris. tunc nō est tutū ne vendens desideret mortē emptoris. ideo est inibita p̄missio p̄bende non vacantis. Non tñ p̄cise dicendū est eē peccatū mortale uēdere vel emere ad vitā emētis. quia hoc nō inuenit⁹ p̄hibitū vbi seruant⁹ debite circūstantie. hęc Rod. Quicqd autē dicat Rod. tenendū est q̄ cōtractus talis est ex forma sua licitus: dūmodo seruet⁹ equitas iuris naturalis de qua dictū est in p̄cedētī q. hoc enim tenuit Ric. vt supra patuit. hęc idem Alex. lomb. frater minor i quo dam suo quolibet sanue. licitū ē dēterminari. et etiā cōmuniter omnes doctores parisienses quos viderat p̄ter vni hoc sensisse me p̄sente dixit. Et etiā sūm hosti. talis cōtractus p̄pter vite incertitudinem excusatur. vt patet ex his que dicta sūt s̄z eisdē in questione immediate p̄cedētī. et supra. 5. ar. huius tituli. casu quarto. s̄. simili. sūm hosti. Sed nunquid si emanet certi redditus annuatim in perpetuū. R. idem dicendū ē quod in p̄dicto casu dicunt p̄dicti doctores. s̄. Ric. et Alex. vbi supra. in omnib⁹ alijs a pecunia siue emātur ad tempus siue in perpetuum. Sed quid de illis qui emunt oues vel boves a pauperibus quos forte non habent. R. sūm Rod. quando quis emit huiusmodi animalia a paupere vel diuite que scit vel credit cum non habere: et quasi iaz ei tradidisset. locat ei pro certa annua pensione usura est. vel p̄sumendū est hoc fieri in fraudem usurariū. Idem est de his qui si habent. si autē sine fraude et bonafide emptio fiat huiusmodi: nō est credendū q̄ diu bona fides durat emptorē peccare. Quid si quis mutuet pecuniā recepturus i termino aux. vel argentū vel alterius generis monetā. R. sūm Hof. si hoc faciat vt estimacione lucret⁹: usurarius est. et ideo dicit hosti. c. de. consult. et de hoc habitum ē supra. 4. ar. casu. 4. Quid si qs mutuet veterē anonā vt recipiat nouā. R. usurari⁹ ē: si hoc ideo facit vt meliorē recuperet.

fm Ray. 7 Hof. si autē B faciat ne sua sibi
percat vel forte vt recipienti grām mutu-
ando faciat nō mittit vsurā. Et hoc est
fm Rod. dūmodo nō auferat libertatē se
infra terminū liberādū veterē soluendo. vel
si pbabiliter dubitet vtrū plus vel min⁹
sit solutionis tpe valitura. ¶ Quid si mu-
tuē tibi pecuniā pro precio vt itez remu-
tues tibi. nūquid es vsurarius. R⁹ qd sic
licet enim obligeris tibi ad antidota. ff.
de pe. heredi. sed 7 si lege. §. consuluit. 7 cē
de testa. cū in officijs. Illā tamē obligatōz
naturalē reducere in civilē est spes lucri. 7
ideo est vsura fm glo. i. 4. q. 3. si feneraue-
ris. 7 fm Ray. 7 Hof. Nouer tū Hofi.
in cōtrariū. qz hic nihil accedit fortī. 7 al-
illud quod sine pacto debet forte pōt in
pactū reduci. cē de elec. significasti. Quid
enim si debes tibi decē que nō possum re-
cipere 7 mutuo tibi alia. io. cū hoc pacto
vt fatides oportune qd infra certū tēpus
soluas tibi. 20. Nec obstat illud Luce. 6.
Mutuū da. ni. 22. quia illud intelligit hoc
modo nihil. sed ad lucrū vel supabundantiā
vel qd sit plus. cē. c. consuluit. 7. i. 4. q. 3. per
totū. quia tamen multi casus possent acci-
dere in quibus pecuniā mutuatā amitte-
res 7 ego lucrarer. ideo opinioni pme est
adherendū etiā fm Hofi. quia quod est
tutius est tenendū. cē de spon. inuenis. S5
quid siue quantū tenebis restituere in B
casu. R⁹ fm monaldū qd tenet restituere
tantū quantū est alter damnificatus. siue
tantū quantū tot tenarij valere solent: vel
fm quosdam quantū inde fuerit lucratus
tamen si pponat se ad libitū eius liberat⁹
erit fm quosdam. ¶ Quid si quis mutuet
pecuniā hac spe siue intentione pncipaliter
alicui vt ille alia vice remuneret sibi. R⁹
mutuās sperare illud pōt in simili casu ab
accipiente. non tamē ex vi mutuū si ex ac-
cipiētis charitate. Et quia ex precepto dē
tenetur mutuare indigenti: si hac intēde
pncipaliter mutuet: non est sibi meritoziū
quia non ponit finem eum: imo dicit Lu-
ce. 6. Mutuū date nihil 22. lab homine si
a teo fm Alex. de an. 3. t. 4. c. de precepto
mutui. ar. 2. c. 2. m. ctra risonē aliquozuz.
vnde fm Rod. scholares q mutuant cam-
pforibus vel alijs scholarib⁹ pncipaliter
hac intentione vt illi remunerēt sibi qm in-
digeant: vsuram mittunt. 7 idem sentit
Hof. 7 Hofi. ¶ Quid de dñis molendinoz
qui pecuniā pistorib⁹ mutant vt in eozū

molendinis molant. R⁹ rod. vsurarij sunt
accipiunt enim vltra fortē in faciendo: 7
auferunt debitozib⁹ libertatē molendi vbi
voluerint. si tamē debitozes ppter hoc non
sunt dānicati non tenet eis ad restitutio-
nē faciendā: nisi quatenus estimari debet
libertas molendi vbi vellēt: pensatis etiā
circūstantijs de maiori 7 minori remotiōe
molendinoz 7 facilitate 7 difficultate mo-
lendi. ¶ Quid de notarijs qui sup vsuris
sciēter pncipiant publica instrumēta. R⁹ p-
iuri sunt. qz qm creant iurant qd bñ faciēt
7 nō male. ergo nec de cetero testificari po-
terunt: nec cōficere instrumēta. pirus. n.
testificari nō pōt quātūcūqz egerit pñiam
cē de testi. ex parte. 7. c. si. Et hi etiā sūt in-
fames quibus sunt actus legitimi inficti
cē de testi. l. 3. ex quadam. R⁹. i. ad si. l. dec
Hof. ¶ Quid de prelatijs contractib⁹ vsu-
rarioz subscribentibus 7 sigilla apponēti-
bus. R⁹ fm Hofi. si prelatijs tenore non
legerit: vel si legerit: vsura tū sit velata qz
forte ibi ponit maior quantitas qm mutu-
ata sit in veritate: nec diligenter scrutat⁹
7 examinat 7 ideo nō itelligit: fatue agit
sed in veritate non cōsentit. ff. de pigno. ac.
gatus. Si vero legerit 7 veritatē iuenerit:
particeps ē criminis vsurarij sed nō qmo-
di. Nam subscriptio in multis iuris arti-
culis consensum 7 approbationē inducit.
cē de re iudi. cum inter. Dec Hof. 7 Hofi.
¶ Esto qd cōmunitas alicuius ciuitatis
indigeat pecuniā pro cuius recuperatione
imponit mutuū ciuib⁹ suis. post hec autēz
pdicta cōmunitas nolēs ciues suos ag-
grauare s releuare: assignat cuilibet q mu-
tuauit super aliquib⁹ redditibus suis pro
certa quantitate mutui certam quātitatez
pecunie annuatim reddendam. vt pro cētū
lib. 8. libras annuatim. Quid querit vtrū
talis exerescentia vltra fortē licite recipi
possit. R⁹ dicit aliqui q sic. primo qz sup
ponit qd ibi mutuū a pñ⁹ fuerit 7 ex post
facto semper sit violentū 7 nō voluntariū.
de rōne autem vsure est qd cōmittit circa
mutuum voluntarium. Secūdo quia cō-
gruum est 7 rōni cōsonū qd cōitas si pōt
releuat ciues suos quos mutuare cogit.
Et huius siue fuit frater Jo. de saronia q
fecit tabulā iuris fm qd fert rādiffe. fm at
alex. lomb. in q. 15. q. de vsur. pbabili dicit
dicentes casum ppositum non esse licitū.
quia rōne mutuū non licet accipere aliqd
vltra fortē fm illud Luce. 6. Mutuū d. 22.

Distincit autēz. quia releuatio potest fieri dupliciter. vno modo p modū gratitudinis quia. s. p̄munitas gratis 7 liberalit̄ releuat mutuantēs. 7 tūc licite recipit. Alio mō p modū obligatōis. qz. s. cōmunitas ad hoc faciēdū se obligauit. 7 tunc nō recipit licite Et specialit̄ qz ex tali obligatōe mutuū incipit esse volūtariū 7 fieri ppter spem lucri. **M**ibi autē videt̄ saluo semp̄ iudicio meliori qz si is qui mutuauit semper mallet si posset suū mutuū recupare q̄ puenit̄ h̄c licite possit eos recipere. p̄cipue cuz p̄munitas ad hoc se obligauerit sponte: vt supponit̄ ad p̄s. **Q**uid si ciues predicti velit vendere ius quod h̄t super cōi suo. p capitali 7 puenit̄ p eo qz nolūt expectare ul etiā dubitant sibi periculū in cōi imminere. nunqd̄ licite poterūt isti ius illud vendere 7 aliū emere. p̄ p̄cio tanto vel minori q̄ de derint vel p̄siterint. **R** ad hoc fert̄ respōdise supradictus Johannes qz sic. qz iusto titulo ius aliquod iuste possidens iuste pōt vendere: 7 aliū iuste emere ius illud. qz qd̄ iuste vendit̄ nō iniuste emitur. 7 hoc p̄cio equali vel minori vel maiori q̄ fuerit datū. qz res tantū valet quantū vēdi pōt. **Q**uid si quis habens aliquā mone tā quā dubitat sequēri tpe minus q̄ nūc valiturā s̄m statutū legis positine mutuauit eā sub tali pacto. s. vt sibi reddat̄ in p̄cio equali in quo est tpe mutui. nunquid hoc licebit sibi. **R** aliquibz videt̄ qz non. alijs qz sic. qz q̄nis in mutuo nō liceat sperare lucrū: licet tamen vitare damnū. quod hic mutuans intēdit. debitor etiā tantū accepit quantum reddere tenet. huius secūde opi. fuisse videt̄ Alex. lomb. in quolz. q. de vsu. **N**unquid licet mibi mutuare cōi meo. p aliquo officio habēdo: ex quo spero cōsequi magnū benozē 7 lucrū. Ad h̄ fert̄ predictus frater Jo. n̄d̄isse qz nō. qz mutuas ex p̄sē recipit ex mutuo vlē sortē. **N**unquid licite possum emere ab aliquo debēte recipere a suo cōi: vel p suo salario: vel qz mutuauit cētū lib. p aliquo officio h̄ndo: ius ppter qd̄ recipere d̄z p̄cio minori q̄ recipere d̄z. Ad hoc fert̄ dicit̄ frater Jo. n̄d̄isse qz hoc licet: dūmodo hoc cū modēramine 7 sine fraude fiat.

Quē videre de 6. s. de penis vsurariōz. qb. s. puniunt̄ 7 ad restitutionē p̄pellūt. hec autē ē multiplex qz alia ipōnit̄ a canone. alia a iudice. alia ab aduersario p exceptionē. Est ḡ p̄mo cō

siderandū de illa q̄ ipōnit̄ a canone. hec autē ē multiplex. vsurarij manifesti nec ad cōiōnē altaris admittunt̄: nec ad xpianā sepulturā in hoc peccato cōcedēs recipiunt̄: s̄ nec vinoz oblationes recipi debent. S̄z si qs clericus p̄tra uenerit. s. sepeliēdo vel recipiēdo cogit̄ reddere qd̄ accepit: 7 ab officij sui executione manet suspensus: donec ad arbitriū epi sui satisfecerit. c. x. e. quia. de quo p̄silio semp̄ d̄z fieri mentio i lris 7 vsurarios ip̄tratis: cū dicit̄ eos ad restituēdū quicqd̄ ultra sortē p̄ceperunt per penaz in lateranensi p̄silio 7 vsurarios editā p̄pellatis. c. x. de em. 7 ven. ad nostrā vñ ab hac pena semp̄ ē incipiēdū tāqz a minimo c. x. de testi. cū tu. in glo. Est autē dictus canon. qz s̄m hosti. 7 Ber. ibidē sententiē nō late s̄ ferēde. s. n. vsurarij q̄ est p̄ncipalis nō incurrit penas exp̄ssas i iure multo minus talis clericus. S̄z cui restituet clericus oblationē quam accepit. **R**o alanus dixit qz ep̄o loci. 7 auferet̄ ecclesie in penā recipiētis. sicut p̄s. 20. q. 3. p̄stituit. **R**o autē naso dicit qz restituet illi q̄ obtulit i opprobriū eius. ar. c. x. e. cū tu. s. sup̄ his. 7 c. x. de homici. sicut dignū. s. cos. Ber. v̄o dicit c. x. e. qz. qz restituet ei a quo recepit: vt ip̄e restituat ei a quo habuit. ar. in p̄mis dictis. c. hosti. v̄o in. c. quia. tenet̄ cuz Alano. vt. s. x̄tur ep̄iscopo qui restituat ei a quo vsurarius accepit si inueniatur. c. l. paup̄ribus erogatur. ar. 20. q. 3. constituit. **Q**ui dicuntur hic manifesti vsurarij. **R**o vsurarij notozij sunt qui habent cuidētiā facti. vt quando vsurarius mensam tenet paratam ad mutuandū cuiilibet sub vsuris: sicut meretrix in prostibulo patet cuiilibet. ar. c. x. de cobra. c. tua. 7. c. fi. 7 in hoc casu ip̄so iure supradictam penam canonis patiuntur. siue sint notozij iuris: vt quia sunt per ep̄iscopū publicati. Secus ē si adhuc ab ecclesia tolerant̄. ar. c. x. de cobra. c. vestra. **N**ā si manifesti sint p̄ famā tñ non tamē notozij: non patiuntur hanc penam ip̄o iure. s̄ p̄ publicationē. sic intellige illud c. x. e. cum tu. **R**o. s̄m hosti. Suficit autē ad publicationē faciēdā qz vocati confiteantur: vel per testes cōuincant̄ vt c. x. de cobra. c. tua. sufficiunt etiam certa argumenta cum fama. vt c. x. e. de cobra. cleri. tua. s̄ autem nullus accusator sup̄ h̄ appareat. p̄cedet tñ nihilominus ep̄iscopis ex officio. vt ibidem. qz cito autem satisfaciūt cessat hec pena. vt ibidem. hec hosti.

Satis tñ possit dici quantum ad casus istū
 usurarius manifestus sū Jo. an. 7 d. na
 sonē qui corā p̄bytero 7 testib⁹ fatet se cē
 usurariū: 7 mādāt usuras restitui tradēs
 forte librā rōnū. **Q**uid si sit notoriū alī
 quē recepisse usuras: bi tñ qui soluerit n̄
 rep̄at: vel qz nō audent: v̄l qz iurauerūt
 nō rep̄tere. **R**: sūm hosti. ecclesia ad
 nunciatiōē alicuius vel ex officio suo p̄
 ceder: 7 eū restituere coget. c. x. e. cum tu. 7
 c. x. de iureiur. ad nostrā. z. **Q**uid si ep̄s i
 vita usurarij recipiat oblationē: s̄ eū post
 mortē ad sepulturā nō admittat. **R**: q̄ se
 puniendū affirmat. vt c. x. e. qz in oibus. in
 fi. **H**ā cui cōdicamus vīno z. c. x. de sepul.
 sacris. **Q**uid si publicatus decedat he
 res tñ de usuris satisfaciāt. **R**: sūm hosti.
 eū nō cēsepeliendū: nisi de p̄tritione certis
 signis appareat. ar. c. x. de sen. ex. a nobis.
 z. 7. z. q. z. nec quisq̄. **S**unt autē 7 alie
 pene usurarij p̄ter penas p̄dictas: que
 ponunt li. 6. e. usuraz. vbi inbibet ne col
 legiū vel vniuersitas v̄l aliqua singularis
 p̄sona: cuiuscūq̄ sit p̄ditionis dignitatis
 aut status: alienigenas etiā si sint cines v̄l
 incole. sūm Jo. an. vel alios non oriundos
 de terra eoz: qui. s. nō sunt cines vel incole
 publice pecuniā fenebrē exercētēs v̄l exer
 cere volētēs. ad hoc domos in terris suis
 p̄ducere vel cōductas habere: aut al̄ ha
 bitare p̄mittant. s̄ bi⁹ usurarios manife
 stos oēs infra tres menses. s. a tpe publica
 tionis hui⁹ p̄stitutionis expellant: nunq̄
 aliquos tales decetero admittant. **P**recipi
 tur etiā ibidē q̄ nemo illis ad exercēdum
 ferus tomos locet vel sub quocunq̄ alio
 titulo cōcedat. qui v̄o s̄ fecerint: si fuerint
 p̄sonę ecclesiasticę: p̄riate archiepi vel
 epi suspensionis. minores v̄o si sint p̄sonę
 singulares ex cōdicatōis. si autē collegiū vel
 vniuersitas interdicti sentētias se nonerit
 ip̄o facto incurfuros. quā si p̄ mēsem aīo
 indurato sustinuerint: terre eoz q̄dū in
 ip̄is morant̄ ecclesiastico subiaceant inter
 dicto. **C**eterz si layci fuerint: p̄ suos ordi
 narios ab bi⁹ excessu: cessante omni p̄uile
 gio: p̄ ecclesiā p̄scant̄. **I**nsuper quia sta
 tutū erat: vt habitū ē supra: usurarios ma
 nifestos i hoc crimine decedētēs nō debere
 admitti ad sepulturā. vt c. x. e. qz in oibus.
 ipsi autē usurarij: vt penā illā deluderēt: v̄l
 tima voluntate mandabant satisfieri: 7 ita
 sepeliabant: 7 sic dicta pena deludebatur:
 statim est postea li. 6. e. quanq̄. q. 13 man

dent satisfieri: venget tamen eis ecclesia/
 sita sepultura: concc de usuris fuerit sūm
 facultates eoz plenius satisfactū: vel ido
 nec cantū illis quibus debent restitui: vbi
 sunt presentes: vel alijs qui possunt eis ac
 quirere: vel eis absentibus loci ordinario
 vel eius vicario: v̄l p̄f bytero parrochie
 in qua habitat usurarius: vel tabellioni s̄
 mandato ordinarij. ita q̄ certa quātitas
 exprimat̄ in cantione. s. vel quātitas
 manifesta exprimat̄ si appareat. vel si nō
 appareat quātitas manifesta: exprimat̄
 quātitas illa sūm arbitriū eius qui recipit
 cantionē: qui si sciēter minorē posuit q̄
 verisimiliter creditur: ad residuū tenebit̄
 s. p̄pter eius maliciā vel negligentā. **S**z
 quid si nullam quātitatē ponat. **B**ndet
 Jo. an. q̄ tenetur in totum. ergo caute fa
 ciat si certā verisimiliter quātitatē expri
 mat. 7 addat etiā q̄ etiā v̄ltra illud satisfi
 et inquantū cōstabit eū rōne usuraz tene
 ri. **I**ntelligunt autē noie idonee cationis
 pignora vel fideiussores. s. man. si man
 dato ticū. s. si. **M** cantio significat nudaz
 promissionē. c. x. v. sig. sancimus. **S**ed
 quid si cantōes pignora vel fideiussores
 dare nō possz. **R**: sūm Bar. 7 Jo. an. iuret
 se hoc dare nō posse 7 facturū q̄d cauet.
 li. 6. de sen. ex. e. h. s. illis. **N**ota etiā q̄
 illi qui possunt acquirere nobis sunt filij
 quos habemus in potestate nostra. **I**tem
 serui p̄p̄rii. item serui in quibus habemus
 usufructū. item serui alicui quos bonafide
 possidemus. itē liberi quos bonafide possi
 demus tanq̄ seruos. insti. p̄ quas p̄o. no.
 acq. s. i. **S**z nūquid p̄curator acquirat
 v̄o absentis hanc p̄sonalem obligationē.
Bndet Bar. 7 Jo. an. q̄ non p̄. l. ff. de acq.
 pos. l. quēadmodū. 7 l. generaliter. 7 l. q̄
 meo. **I**tē p̄ loci ordinariū intelligo sūm Jo
 an. ep̄m de iure. 7 idē de decano archiepi by
 tero vel abbate qui al̄ de consuetudine iuris
 dictionē haberet in sp̄alib⁹. **E**t intellige
 de loco in quo usurari⁹ veget. **I**tē q̄d dicit
 de p̄f bytero sine rectore parrochie in qua
 usurarius habitat: multo fortius intellige
 de rectore parrochie illius lesi cui restitui
 debet. cum sit quasi iudex 7 minister eius
 sūm Bar. 7 Jo. an. ff. de in ius voc. l. cū pro
 quo. **I**tē p̄ hoc q̄ dicit mandato ordi
 narij arguit Jo. an. q̄ tabellio in hoc casu
 nō acqrit actionē extraneo ex sua stipula
 tōe: nisi faciat istud de mandato ordinarij
Ult⁹ oēs siue religiosi siue alij manifestos

vsurarios recipientes ad ecclesiasticam sepulturam in forma supradicta: subiacet pena in lateranensi concilio in vsurarios promulgata. li. 6. c. q. s. oes autem. de concilio illo c. x. q. in omnibus. Et ex hoc notat Bar. ibi de. q. tales non sunt recipiendi: sicut nec vsurarij manifesti in vita ad condonem: nec in morte ad ecclesiasticam sepulturam. Sed Jo. an. notat contrarium. s. q. hic non habet locum pena statuta in vsurarios: si pena statuta in recipientes eos ad oblationes et ecclesiasticam sepulturam. non dicitur ibi in lateranensi concilio in vsurarios subaudit edita. **C**um testamentis vsurarij manifesti nullus interfit: nec eos ad professionem admittat sine absolutio: nisi de vsuris satisfacciant: vel de satisfacciendo pro suar facultatum viribus presentent ut supradictum est idoneam cautionem. testamentum vero eorum facta aliter non facta satisfaccione: nec presentata idonea cautione: non valent. ut c. q. s. s. fi. **Q**uid si testamentum facit et postea canet. nunquid postquam canerit testamentum valebit. **R**. dixit Bar. q. non. q. ab initio nullum fuit. li. 6. de re. iu. non firmat. s. s. Jo. an. satis videtur sufficere si canit ante mortem: cum testamentum in morte firmet. Nec obstat regula illa. s. non firmat. q. de solo tractu re poris loquitur. Et quidem Jo. equitati meliori in initio videtur. eo q. ad observationem testantium nititur: putat omnia iura nititur. ut. l. de fac. san. ec. l. i. Facit etiam pro eo quantum ad legata ad pias causas. q. s. m. leges. ff. de le. 3. l. i. s. i. legata relicta a filio familias vel a seruo: s. tpe testamenti inspecto non valent: si tamen seruus manumissus: vel filius emancipatus in eadem voluntate pserueraverit: ualebit. accipe. n. cautionem est quicquid accipe. sic et dicitur est quicquid dare. i. q. i. eos. **Q**uid de codicillis. nunquid valebunt facti ab vsurario manifesto. **R**. dicitur x. Bar. et Jo. an. q. non et idem est de qualis alia ultima voluntate. ut p. ex p. m. d. c. q. s. et ar. c. x. de testa. cum esset. q. etiam codicillus large dicitur testamentum. q. testatio metis. i. s. q. z. s. sed aliud. Quid si iste vsurarius in forma predicta satisfaccit. nunquid ex hac satisfaccione tenebitur solvere si qualuerit. **R**. dicunt x. Bar. et Jo. an. q. sic. ar. hoc. et q. etiam si non satisfaccit disset cogendus esset solvere. c. x. e. cum tu

Circa vero penas que imponuntur vsurarijs a iudice: que quicquid sequitur ex pena inflicta a canone si contumacia exigat est sciendum q. si vsurarius sit clericus: ab officio beneficioque suspenditur. ut c. x. e. preterea. suspendi

tur inquam a beneficio obtento: et multo magis repellitur ab obtinendo. c. x. de excess. pla. c. inter dilectos. potest tamen cum tali dispensare episcopus post satisfaccionem et penam. q. s. non prohibetur. ut dicitur in glo. d. c. preterea. Et si adhuc non desistat est degradandus. ut c. e. c. i. 7. i. 4. q. 4. canon. quam tamen pena euadit si desistat. nam de iure condemnetur degradandus nisi peniteat. sic intellige dicta iura. di. 47. c. i. 7. z. s. m. Hosti. Exinde si fuerit incorrigibilis s. m. Ray. ad mandatum episcopi: si non potest aliter corrigi: coerceretur per potestatem laycale. c. x. de iudi. cum non ab hoc. et di. 17. si licet. Si vero sit laycus et prima pena inflicta non desistat: maiori excoicatione punitur c. x. e. quanto. 7. c. preterea. in fi. Et hec intelligas quoniam delegatus est cui mandatur q. a pena concilio incipiat. secus est si mandetur ei q. per censuram ecclesiasticam cui cogatur. secus est etiam si ordinarius sit. q. talis a principio poterit eum excoicare. sic intellige illud c. x. e. mas. 7. de iure iur. debitores. hec Hosti. **S**ed quare index ecclesiasticus magis irromittit se de pena vsurarij qui sunt faures et raptores: ut habitus est supra: q. de pena aliorum super raptorum. **R**. propter danum speciale quod ex usura videtur accidere. et etiam quia vsurarij cum contemptu precepti diuini et danum proximi adinuenerunt sibi officium et modum viuendi et ditandi. Nec obstat illud Aug. ad macedo. 7. habet. i. 4. q. 4. quid dicam Uelles inquit q. restituerent vsure: s. non est quod modo iuste reprobant. hoc. n. dicit ad factum non ad ius respiciendo. et loquitur pro tpe quoniam non dicitur restitutio vsurarum erat ordinata. ut patet ibidem in glo. Nunquid etiam heres vsurarij cogitur restituere vsuras. **R**. q. sic et hoc etiam premisis modis et penis. et si siue heres sit filius siue extraneus. ut c. x. e. ma. nos. 7. c. michael. et tenetur heres in h. quod ad eum peruenit. ar. i. z. q. z. episcopus q. filios. 7. i. 6. q. 6. si episcopus. Ex quo enim integrum sibi succedit psumit ad cum res puenisse. ut c. x. e. ma. s. m. Hosti. Sed Laur. et Allanus dicunt q. heres non tenetur nisi quatenus vires hereditatis patiuntur. ut c. x. de appel. qua fratre. et c. x. de rapto. i. l. is. quibus consentit Hosti. et Ber. in c. ma. 7. Jo. an. libro. 6. de vsuris. quantum. **Q**uid si alter heredum factus sit non soluendo. nunquid alter tenetur in solidum. **R**. s. m. Hosti. i. si. q. tenetur in solidum: in quantum saltem ad eum peruenit de hereditate. Ita et res hereditaria videtur obligata. c. x. e. de vsu. cum tu.

§. si. 7 idē dicit Ber. i. c. tua. Hosti. tñ i gl.
dicit q̄ predicta opinio est ab omnibus
approbata. 7 ideo contra dicere nō audet
Cōsiderata tñ veritate 7 subtilitate iuris
cū certū sit multos aliqua possidere: que
noni ē fuisse vsurarioz: qui nūq̄ de vsuris
satisfecerunt: duruz est sentire q̄ oēs tales
ea que possidēt taliter restituere teneant:
maxime cū forte. 40. āni vel plures sint q̄
illi vsurarij recesserūt. 7 grani⁹ est tot aias
p̄dēnare. Ideo distinguit q̄ is qui ē heres
tenet in solidū: si nō fecit inuentariū. al se
cus ē. Is autē qui nō ē heres 7 ad quē al
p̄uenit nō videt tēneri: etiā si ex cā luera
tina res ad eū p̄uenit. vt. l. de conati. eris
alieni. nisi saltē eēt de pecunia fenebri em
pta. de quo etiam sunt opinionēs. vt infra
dicitur. ¶ Quid si de pecunia vsuraria sit
possessio empta. nūquid is qui dedit illam
agere p̄t actione reali. vt. f. agat ad ven
dicandā possessionē illā empta de sua pec
unia. R⁹ Alanus dicit 7 Ray. q̄ sic. 7 hoc
est speciale: sicut etiā alibi p̄tingit. vt. l. de
rei ven. si de ea pecunia. Hof. tñ hoc nō ad
mittit cū etiā cōsentire videt Hosti. imo
dicit indistincte agēdū eē actione p̄sonali
p̄tra vsurariū vel heredē eius: 7 iudex ex
officio suo cogat eū vsuras reddere: si hz
vñ soluat sine distractione. al ad possessi
ones vendēdas eū coget. 7 sic satisfieri de
vsuris faciet. Et sic intellige e. e. cū tu. §.
possessiones vo. ¶ Quid si creditor de pec
unia fenebri possessiones emat 7 diuini
vendat: 7 de pecunia recepta p̄ ipsis alias
emat. nūquid idē ius ē de his secundis posses
sionib⁹ quod in primis. R⁹ fm Hof. q̄ sic
q̄ succedūt loco prior. ar. e. e. vt lite pen.
ecclesia. 7 ff. de le. z. l. imperator. ¶ Quid si
possessio empta ex pecunia fenebri trāseat
in aliū. nūquid is qui pecuniā illā dedit be
neficiū idē habebit p̄ extraneū possessore
quod hz cōtra vsurariū vel eius heredē:
vt vendere cogat 7 satisfacere agentī. R⁹
h3 Hof. q̄ nō: nisi extraneus possideat ex
causa lucratua. 7 vsurari⁹ vel eius heres
p̄uentus excusat si nō sit soluendo. ar. istu.
de le. §. si aliena. Secus est vt dicit Ber.
e. e. cū tu. sup illud vendi. 7 Rod. si ipse
extraneus emisset vel ex alia causa non lu
cratua adeptus eēt rem illā bonafide ab
vsurario: nō credens forte eū eē vsurariū:
aut credēs rē illā nō eē empta de pecunia
fenebri: aut vsurariū alif habere vñ possz
reddē vsuras. ¶ Quid si res empta de fe

nebri pecunia p̄ueniat ex titulo lucratuo
ad eū qui vsuras soluit. nūquid ille ad quē
p̄ius ex simili causa p̄uenit res eadē libe
rat vt contra eum agi non possit. R⁹ fm
Hof. q̄ sic. ff. de acti. 7 obli. oēs debitorēs.
vsurari⁹ tamen vel eius heres fm Hosti.
minime liberat. ff. de solu. quotiēs vnus.
Circā penā autē que est ab aduersario cōf
vsurariū ex cipiēdo: sciendū q̄ p̄ exceptōz
remouet a dignitate: si forte sit electus 7
in ludo mutauerit. 47. di. c. i. 7. z. R⁹ ob
stat q̄ dicat se h̄ causa ludi fecisse sub ob
tentu alienius p̄suetudinis seu corruptele
vt e. e. de exco. prela. inter dilectos. ¶ Itē
si quis litteras super vsuris impetraverit
nō audiet: nisi primo restituat si quas vsu
ras quandoq̄ extorsit. quia frustra legis
innocat auxiliū qui in legē cōmittit. vt e. e.
de vsu. quia frustra. Nec sufficit in tali
casu cautio de restituendo. ar. e. e. de re indi.
cū aliquibus. nisi forte interueniat ma
gna causa. vt. ff. de re indi. l. 4. §. ait p̄ctor
in fine. p̄nta quia non est soluēdo. tunc. n.
sufficit cautio 7 debet audiri. vt postea re
stituatur al. vt e. e. de solu. odardus. vel si is
cui debetur sit contentus. e. e. de re indi. q̄
ad p̄sulationē. Nec Hosti. 7 Ber. e. e. eo.
quia frustra. ¶ Quid si nullus apparet q̄
agat contra ipm. R⁹ fm Jo. 7 tanē. sacra
renunciatio in publico si nullus appare
at audietur. fm vero Hosti. 7 Ber. e. e. eo.
quia frustra. 7 Bar. li. 6. e. quanq̄. 7 Jo.
an. ibidem. fm q̄ dicitur est supia. si sit pu
blicus 7 notorius: iudex ex officio suo re
pellet eū. h3 nullus appeat. ar. e. e. de iurciu.
ad nostram. z. 7 e. e. de excep. exceptionē.
7 e. e. cum in tua. quia etsi nullus perat:
tamen restituere tenetur. vt e. e. cū tu. §.
i. Si autem occultus erat: 7 aduersarius
obijciat: 7 incōtinenti sit paratus proba
re: audietur. 7 hoc probato repelletur. ar.
e. e. de restitu. spo. litteras. §. p̄pterea me
lius. 7 maxime si probet infra octo dies.
e. e. de excep. pia cōsideratione. §. si quis
igitur. ex cōmunicationē. 7 e. e. de deci. tua.
in fine. Si vero sit occultus 7 nihil obijci
atur: non repelletur. vnde tunc tenet sentē
tia Johis 7 Lanē. Nota hic q̄ e. e. cum
in tua. dicitur q̄ licz contra vsurariū nō
appareat accusator: si tamen alijs argu
mentis constiterit eosdem esse vsurarios
manifestos: poterit iudex in eos penam
contra manifestos vsurarios in concilio
lateranensi editam libere exercere.

Et obicit Ber. qd si loquitur manifestis
notorijs: nō est opus alijs argumētis. si nō
de notorijs tunc evidens pbatio requirat
fm ordinē iuris. ii. q. 3. eoz qui. 7 rād3 ad
hoc qd hic notoriū nō habet p̄fuerantiaz
facti. vnde requirunt alia argumēta. vel
dic qd solēnis fama docet istos eē vsurari
os. 7 ideo puniunt p̄pter famā 7 argumē
ta alia. qz ad cōdēnationē nō sufficit sola
fama. eē de iureiu. ex litteris. Quid si no
toriū sit qd vsuras habuit is tñ a quo ex
torisit cas nō inuenit nec heres eius. Rō in
dex faciet pecuniā fenebrē paupib⁹ exhi
beri: quo facto p̄titiō eius admittit. eē. e.
cū m. §. i. fm Hosti. 7 fm Ber. vel fm Ho.
an. li. 6. c. c. quanq̄s. ep̄us pōt vsuras illas
recipere 7 soluere eis a quibus habuit vsu
ras ille qui p̄tīt. Quid si littere obtente
sint cōtra aliquē vsurariū 7 ip̄e moriat̄ an
citatiōē. nūquid heres p̄ h̄c l̄ras poterit
cōueniri. Rō qd nō fm Hof. 7 Hosti. p̄ illō
e. eē de rescrip. significat. nisi fiat ibi mē
tio de herede. vt eē de offi. dele. cū oli. Nec
obstat illō eē. e. tua. qz illud de ordinario
habet locū qui herede iudicare poterit vt
defunctū. Quid si debitor iurauit soluere
Rō tunc habet duo remedia. vñ vt denū
ciat ecclesie vt cogat p̄ cōsurā ecclesiasticā
creditorē qd iuramētū relaxet: vel ab exa
ctiōne cesset. eē. de iureiu. c. i. p̄ totū. 7 eē
e. de vsu. mas. qui si velit ex cōdicationē po
tius sustinere q̄ iuramētū relaxare. p̄m̄ri
pōt p̄ potestātē tp̄alē nimia p̄nacia erigē
te: cū ecclesia vltra hoc nō habeat qd faci
at. vt eē de de. ex cō. c. 2. 7 de indi. cū nō ab
hoic. circa fi. qui cū forte velut hereticū cō
dēnabit. ii. q. 3. rursus. 7 eē de hereticis. ex
cōmunicam⁹. §. i. 7. z. vel sicut fit in qui
busdā locis. vt in anglia: capiet̄ ad man
datū ordinarij. vel quolibz mense soluat
certā pecunie quantitātē sicut fit i frācia.
7 specialiter in partibus tholosanis. sed ni
hilominus adueniēte die propter iuramē
tū soluere tenetur. nisi papa interim eū ab
soluat. vel etiā episcopus exigente contu
macia vsurarij ex cōmunicati in p̄nā con
tinuacie eius. Secūdu ē qd si ip̄e soluerit
propter iuramētū: tamen pōt repetere. vt
eē de iureiu. rebitorēs. fm Hof. Quid
si iurauit soluere 7 non repetere. Rō non
debet in iudicio repetere p̄pter vim iuramē
ti. hoc enī eēt directe repetere. pōt tñ indi
recte repetere: crimen eius denunciando ce
clesie. eē. e. mas. in glo. 7 index ex officio

suo pōt cogere eū ad relaxandū iuramētū
qd si ad hoc induci nō potuerit: potest euz
cogere ad restitendū. Aliqua tñ nona cā
posset supuenire rōne cuius possz repetere
puta si vsurarius in fine penitens ordina
ret qd heredes sui omnib⁹ illis vsuras re
stituerent qui se vsuras reddisse probarent.
eē de iureiu. ad nostrā. i. in ter. 7 in glo.

Quid si iurauit nō denunciare. Rō iura
mentū tale est temerariū fm omnes. quia
ad hoc quilibet tenet. vnde non tenet ser
uare ip̄m. eē de iureiu. quēdammodū. in fi.
fm Ho. 7 Hosti. in sum. 7 Ber. sup. d. c. ad
nostrā. z. Hosti. tñ in apparatu distinguit
qd si talis magis mouet zelo iusticie 7 cor
rectionis fraternice q̄ amozz rei sue recupe
rande: denunciat. si vō ecōuerso: nō denun
ciat ne periuret. 7 ita occurrit fraudib⁹ vsu
rariōz. Quid si iurauit etiam non reci
pere. Rō iuramentū tenet. vt eē de roun.
cum inter. p. 7 de bis que vi. ad audientia
Logi tamen debet vsurarius qd iuramētū
relaxet. ar. eē de iureiu. c. i. vel si ad hoc p̄
mo induci non poterit: non audiet anteq̄
se liberauerit. In hoc ergo casu erit paup̄
ribus roganda: si fiat fides ecclesie. aliter
non audiet: nisi papa eū absoluerit. 7 hoc
pōt denunciare ecclesie rebitor: predicto
iuramento non obstante. bec Hosti. in su.

Quid si is contra quē sunt l̄re impet̄te
appellet. nūquid repellat̄ in cā appellatiōis
Rō qd non eē de excep. cum inter priorē.
7. c. fi. Idem dicendū est si vsurarias qui
litteras impetrauit appellet. super p̄cipali
tamē nunq̄s audiet. nisi prius restituerit.
vt supra fm Hosti. Et etiam fm hoc p̄us
expediet̄ causa appellatiōis q̄ audiat̄
super p̄cipali. ar. eē. co. quia frustra. ibi
nisi prius restituerit vsuras quas p̄ suos
p̄us extorsit ab alijs. vt eē. e. michael. cū
n. ex p̄sona patris agar: tenet̄ cū defendē
ff. de reg. iur. ex q̄ p̄sona. fm Ber. 7 hosti.

Quid si nō fiat in l̄ris mētio de p̄e. nū
qd h̄ cū excipi poterit ex p̄sona sine facto
p̄ris. vndet Ber. 7 arguit sup h̄ p̄ r̄.
eē. e. michael. 7 deinde dicit qd credit qd sic
qz tenet vsuras restitueret quas pater ei⁹
extorsit: cū succedat ei in bonis. Hosti. vō
dicit qd si sit heres vel vniversal successor
bona c̄pta de pecunia vsuraria possidēs ex
cā lucratina pōt excipi h̄ cū: cū sit succes
sor vitiōz. ar. in p̄notatis q̄stionib⁹ in p̄ce
dentū arti. q. nūquid heres. 7. q. quid si
de pecunia. 7. ff. de calum. in herede aut. §. i.

Secus est si sit heres nec possideat bona
empta de pecunia usuraria. Item bona alia ti-
tulo donationis a patre recepit bona fide
vt. c. de dona. l. eris alieni. 7. l. si patri tuo.

Quid si quis tutor curator vel procurator
usuras receperit non noie suo sed alieno. R.
quidam dicit ut Ber. c. x. c. micbael. q. non
repellet. q. nec ille usure repeti potest ab eo:
cum nihil usum sit in utilitate eius. s. male dicit
fm doli. 7. fm Jo. vt habet in glo. di. 46.
.c. vlti. q. in delictis illud non attendit sed ipsius
factum et delinquentis voluntas et positum. 22.
q. s. qui piurat. 7. c. x. de sen. ex. cum voluntate
Ita et si procurator mens de officio de fido
tuo teneor tibi interdicto vti vi. nihilomi-
nus et ipse nihil ad eum puenerit. vt. ff. de
vi. 7. vi. ar. l. 3. §. cum procurator. Is tamen in
utilitate verum est principaliter tenet et primo.
alius vero in subsidium. ff. de eo p. que factum erit
ex hoc edicto. Et sic talis tenet si principa-
lis non vult vel non potest. vti si tutor usuras
recipiat pupilli noie: functo officio tutele
possit ab eo usuras recipere. q. p. alio non de-
bit peccare. c. di. 46. c. vlti. s. in alijs con-
tibus nihil ab eo possit petere. c. de admi-
tu. si non subscripsisti. Item secus sit de procura-
tore. ff. de procura. procurator q. p. euictione.
q. tutor sit voluntate procurator necessitate.

Equit videre de 7. restitutione
usurarum. Et circa hoc querunt plura.
S. vtrum usurarius teneat ad restitu-
tionem usurarum. R. q. sic. et hoc primo p. ius
diuini. Luc. 19. Si aliquis defraudat red-
do quadruplum. ait illi Ihs. Quia hodie sa-
lus omni huic facta est. ergo priusquam habet
voluntatem reddendi defraudato non erat ei sa-
lus. 2. hoc p. ius positum. s. p. ius cano-
nicum fm q. q. tenet usuras restituere sine
xpian? sine iudeus sine clericus sine layc?
vt c. c. l. 7. z. 7. c. post misabile. 7. c. q. to.
Et q. d. qualiter ad hoc cogat xpian? dictum
est ar. pcedenti. Preterea quicumque h. alienum
tenet illud restituere. s. illud quod quis accipit
pro mutuo ultra sortem est alienum: non suum. non
transit in dominium eius. pbatio. quicumque
est alienum? rei dominus est aliquo iure non iniuria
domini eius. s. rei acq. site p. usura usurari? non est
aliquo iure dominus. q. nec iure emptiois nec
liberalis donatiois nec locatiois. certum est. n.
q. in locacione non transit dominium rei locate.
nec iure pmutatiois: nec iure mutui. q. ac-
cipe. p. mutuo non est ius s. iniuria. 7. sic de
alijs. ergo usurarius non est dominus rei quam ac-
cipit p. usura. ergo tenet eam reddere sine

restituere. Preterea usurari? illud quod acci-
pit ultra sortem: accipit contra omnia iura vt patet
ex supradictis. s. naturale diuini cano-
nici et ciuile. ergo non accipit illud p. aliquem
titulum iustum. 7. p. p. nec aliquid accipit. quia
iniustus? titulus p. non titulo est habendus. ff. de
peti. here. nec vlla. Et male fidei possessor
dicitur q. contra legem interdicta mercat. c. de
agrico. quemadmodum. ergo 2. vti usure om-
nia iura sunt prohibita et indebita et in nullo ca-
su cessant. nec etiam p. captiuorum redemptione.
c. x. c. sup. eo. ideo repeti potest solute vt habitum
est. Preterea esto q. usura transeat in do-
minium usurarij: nihilominus eam restituere
tenet sicut mutuum transit in dominium recipi-
entis: 7. tamen tenet tantum restituere creditori.
Et q. usurarij sic vt plurimum contrahunt usu-
ram q. vir conuincti potest. ideo cum ager de usu-
ris codices rationum suarum exhibere cessura ec-
clesiastica sunt cogendi. li. 7. de usu. ex graui
Et pcedi potest in causis de usuris decetero
simpli et de plano ac sine strepitu et figura
iudicij. li. 7. de iudi. dispensiosam. Itē nota
q. quicumque communitatum officiales fauore
usurarij aliquid statuendo vel iudicando q.
eisdem usurarijs usure soluant vel q. solute
non repellant vel non restituant fecerint: ipso
facto sunt excoicati vt in. d. c. ex graui. de
quo pleni? tangit infra. li. 7. ti. z. casu. 82.
7. 83. 7. 84. Sed quare etiam ius ciuile non
cogit ad restitutionem usurarum. R. q. aliter
iudicat alienum lex diuina et aliter humana.
Lex enim diuina iudicat alienum quicquid
possidetur contra legem dei. qui est verus dominus
omnium. sic autem possidet usuras usurari?
Lex autem humana iudicat alienum quod
possidet preter voluntatem eius qui est verus
dominus? ipsius. vti q. in usura est voluntarium
mixtum quod non est in furto et rapina: ideo
magis iudicat alienum in his quam in usura. et
magis cogit in his ad restitutionem quam in
usura. et etiam q. p. illa ledit magis bonum
eius quam p. usura. Lex autem diuina iudicat in
vtrisque esse alienum. s. ita illud quod est contra legem dei. vt
in usura: quod illud quod est contra legem dei et voluntatem
proximi vt in furto et rapina. et ideo iudicat re-
stitutionem fieri in vtrisque. h. alex. lomb. Sed
numquid usurari? restituere tenet rem eadem in
numero quam accepit p. usura sic tenet fur
et raptor. R. q. non. h. r. o. p. ma. est. q. quod acci-
pit p. usura non est omnino inuoluntarium. 2. r. o. est q.
usura fit in contractu mutui in quo non requiritur
q. ille qui accipit mutuo reddat mutuum id
numero: sed sufficit q. reddat equale in precio.

Et idē dicēdū videt de eo quod accipitur
 ultra fortē rōe mutui. s. q. sufficit q. redda-
 tur equale in p̄cio. Hec Alex. lom. ¶ Sed
 cōsi p̄dictā rōnē secūdā possēt obijci q. nō
 ē simile de eo quod accipit mutuo 7 de eo
 quod accipit p̄ usura. q. res que accipit
 mutuo trāsfit in dñm recipiētis. res vero
 q̄ accipit p̄ usura nō trāsfit vt dictū ē sup̄
 fm̄ cōmuniōrē op̄i. ergo r̄. p̄pter qd̄ dici
 pōt etiā fm̄ cū dē q. quantū ē de lege dñi
 na cogi v̄z ad restituēdū rē eādē numero:
 si res maneat apud eū 7 sit in ei⁹ potestate
 nisi p̄ assensū repetētis libere. al̄ tenet res-
 tituere equinalēte si res sit p̄sumpta vel ī
 dñi⁹ alterius qui sit bone fidei possessor
 translata. ¶ Quid de cōmunitatib⁹ v̄l col-
 legiis dātib⁹ pecuniā ad usuram. nūquid
 oēs 7 singuli sunt usurarij 7 tenet ad resti-
 tutionē. R̄. q. sic fm̄ Ray. oēs illi. s. quoz
 auctoritate vel cōsensu sit h. ar. c. x. e. conq̄
 stus. 7. 7. q. i. sicut vir. 7. z. 4. q. 3. si habes. 7
 fm̄ Hosti. omnes illi qd̄ bec in mente sua
 placent 7 ratū habēt 7 cōsentit 7 p̄hibē
 p̄nt 7 nō faciūt. c. x. sen. ex. quantē. Nū-
 quid singuli de collegio vel ciuitate tenet
 restituere in solidū quod habuit collegiuz
 ex usuris. R̄. fm̄ Rob. l. 3. illi quoz aucto-
 ritate 7 cōsensu talia sūt sint usurarij vt
 dicit ray. nō tenent ad restitutionē nisi
 quantū ad eos puenit de usura. vel quantū
 releuati sunt ab expensis quas de suo fecerūt
 sent in sustinēdis onerib⁹ p̄munitatis nisi
 forte p̄siterint auctoritatē cōpellēdo aut p̄-
 cipiēdo cōmunitati taliter fenerari q̄ alif
 bec factura nō est. in quo casu in solidum
 tenent. ¶ Quid de regib⁹ 7 alijs dñis qui
 cogūt debitorē dare usuras. R̄. fm̄ ro. d.
 q. tenent ad restitutionē etiam si nihil ad
 eos puenit. fm̄ v̄o alex. lomb. dñi q. usur-
 rarijs fauēt vel eos in terris suis retinent
 nihil restituere tenent si nihil ad eos pue-
 nit de bonis eoz. l. 3. al̄ peccent. ¶ Quid de
 illis dñis qui multa recipiūt a iudeis cum
 sciant eos nihil habere nisi usuras. 7 q. bo-
 na eoz que possidēt ad restitutionē nō suf-
 ficrēt. R̄. fm̄ ro. d. q. tenet ad restituēdēz
 taliter p̄ceptoz si ex causa lucratiua pec-
 perunt. possūt tñ ab eis accipere quod sibi ve-
 bent sicut 7 alijs creditorē. ¶ Quid de v̄ro
 re 7 familia nō mercenaria usurarij. R̄.
 idem dicēdū ē quod de v̄rore raptoris dī-
 ctū ē supra ti. de raptorib⁹. Et pōt hic addi
 q. v̄rore usurarij cui⁹ eos ē de usura 7 vir
 nō habet nisi de usura succurrit vt viuere

possit de his que sunt in domo viri si ipsa
 laborat in domo sine nendo sine suendo
 sine etiā bona ne perant custodiendo. q. z
 hoc in creditoz cedit vtilitatē. Si etiā vir
 habeat bona plura incerta tunc auctori-
 tate ep̄i qui debet paup̄rib⁹ puidere licite
 pōt de eis viuere. ar. di. 72. §. generaliter.
 7. c. ep̄is. canere tamē debet. aliter tenet.
 Sed nūquid pōt v̄rore restituere male ab-
 lata viro ip̄o viuere 7 ignorantē. R̄. q. si
 cū non sit dñs rez. vixit tamē quidaz
 q. licet v̄rore nō sit dñs rez. tamē data ē
 viro in adiutorij cuius salutē pcurare te-
 net. 7 ideo sicut de bonis p̄p̄ijs viri pōt
 facere elemosinas moderatas viro igno-
 rante 7 nō p̄hibēt. quia sic agit causam
 eius. ita eodē mō pōt facere restitutionēz:
 7 si restituit viro sciētē 7 nō cōtradice-
 tū facit. si autē vir sciāt 7 cōtra dicat 7 p̄-
 hibeat v̄rore tenet nō restituere. q. etiam
 al̄ nō tenet ad illud bonū ex necessitate.
 P̄ro viro autē de furto nō tenet restituere
 nisi quantū ad eā de bonis ei⁹ puenit vel
 inquantū bonis ei⁹ vsa fuerit. Si v̄o nihil
 de talib⁹ bonis puenit vel etiā in domo ei⁹
 de v̄rore sua vel etiā aliā de exp̄sas sufficē-
 ter habuerit in nullo tenet. q. z nihil inde
 hūit qd̄ nō recōpensauerit mulier. ¶ Quid
 de genero raptoris vel usurarij: nūquid po-
 test accipere totē de bonis ei⁹ cū q̄qd̄ habz
 nō sufficiat ad reddēdū qd̄ talis habuit
 de usura. R̄. fm̄ ro. d. licet eos nō pueniat
 ex causa lucratiua s̄ accipiat p̄pter onera
 matrimonij supportada. si tamē talis veri-
 tatē sciēs aut crassa ignorantia ductus con-
 traxit cū filia talis nō debz totē recipere de
 reb⁹ bi⁹ de equitate canonica. l. 3. de subtili-
 tate iuris ciuilis aliter forte possēt dici. Si
 autē fuit ductus ignorantia p̄babilī puta
 q. credebatur socer nō esse usurariū vel al̄
 solnēdo eē pōt recipere totē l. 3. postea intel-
 ligat v̄itatē. ¶ Quid de creditoz: nūquid
 recipere pōt quod sibi debet a tali usura-
 rio vel raptore: cuius. s. omnia bona q̄ bz
 nō sufficiēt ad reddēdū sua male ablata
 R̄. fm̄ ro. d. hic non ē op̄ distinctione p̄-
 cedētī: s̄ distinguēdū ē aliter. s. q. si credi-
 tor credidit talē pecuniā vt ex ea comodū
 suū faceret 7 ex ea lucrādo forte se libera-
 ret: tñ pōt recipere debitū suū de reb⁹ talis.
 nec ē silē de genero q̄stū ad totē. q. socer
 oādo totē genero paup̄ior efficit nisi q̄te-
 nus ab onere alēde filie releuat. s̄ debitor
 n̄ sit paup̄ior recipiēdo rē l̄ rei uēditē p̄ciū

Si autē credidit mala fide pecuniam. p̄nta
ad alcas ludēti vel meretrici daturō: vel
bistrioni: vel aliter bona sua dilapidāti: n̄
debet huiusmodi p̄cū recipere de bonis p̄di
ctis. similr nec ille q̄ ex eā lucratiua agit.
Omnes autē alij quib⁹ ex tractu debetur
vel quasi ex maleficio recipere possūt ex hi⁹
reb⁹ quod sibi debet: dñi tñ rē furtiuā vel
raptā vel usurariā in ipsa specie nō recipi
ant: maxime fm illos qui dicūt q̄ i usura
dñium nō trāfferē. fm etiā eos qui dicūt
q̄ trāfferē dñium in usura credo q̄ ipsa
res usuraria in specie in solidū recipi non
d̄s. q̄ debitor qui dedit eā tradidit p̄t
si extat. nec eo inuito creditor aliā p̄o ea
soluere poss̄. Hec rōd. Quid de seruicib⁹
usurariorū. r̄ideo fm rōd. aut seruicē usu
rarij in licitis ⁊ honestis ⁊ necessarijs. ⁊
sic p̄nt accipere mercedē de hi⁹ reb⁹. q̄ vtili
tas quā p̄sequunt⁹ usurarij ex opib⁹ eorū
cōp̄tat cū mercede quā dāt eis. vñ non
p̄nt dici paupiores p̄pter mercedē datā.
Aut seruicē in illicitis ⁊ in honestis. ⁊
sic nō debēt recipere mercedē de hi⁹. Idē di
cētū ē de cultorib⁹ p̄diorū ⁊ mercenarijs
alijs usurariorū. S̄z nūquid illi seruicēs
usurariorū qui seruicē eis in fenerādū offi
cio. s̄ p̄o eis pecuniā ad usurā numerādo
⁊ usurā accipiēdo de eorū mādato ad resti
tutionē tenent cū nihil ad eos puenit.
R̄o fm rōd. q̄ nō tenent p̄sertim cum idē
usurarij p̄ se vel p̄ alios ministros exerce
rēt hi⁹ usuras lz nō p̄stos. Aliqui vō vt
monaldus distinguit dicēt. q̄ seruicēs
aut mutuat pecuniā dñi sui ad usuram de
gñali mandato dñi dicētis sibi q̄ mutuet
cuiq̄q̄ voluerit pecuniā ad usurā sub no
mine ipsi dñi. ⁊ tūc seruicēs tenent ad resti
tutionē si dñs nō restituat. q̄ ē in hoc p̄n
cipalis: ⁊ in optione ei⁹ est mutuarē ⁊ nō
mutuare. Aut hoc facit de sp̄ali mandato
dñi sic mandantis sibi. mutua de pecunia
mea. io. libras noie meo. ⁊ tūc lz peccat
faciēdo: tñ nō tenent ad restitutionē. Quid
de illo qui sine mandato gerēdo negocijs
alienā fenerat ad op⁹ ei⁹ cui⁹ gerit nego
ciū. r̄ideo fm rōd. q̄ tenent ad restitutionē
q̄ fuit tractus usurarij minister ⁊ actor.
Quid de illo qui eū vellē mutuarē pecu
niā alieni gratis induxit me q̄ nō daret
eā sibi nisi sub usura. r̄ideo rōd. q̄ restituē
tenent. q̄ impediunt indebite vtilitatē p̄ci
piū pcurando ne mutuū gratis sibi daret.

Quid de illo q̄ cōsulit alicui vt feneret
Quid etiā de eo qui dat amico vel cōsary
guineo: vel cōmodat gratis pecuniā vt ex
ea feneret. Quid etiā de eo qui strabit so
cietatē cū alio ad fenus exerceudū. Quid
etiā de eo qui mutuat usurario pecuniā ad
participatōnē lucri usurarū. R̄ideo fm
aliquos tales qui inducūt aliquos ad fe
nerandū tenent in solidū: si aliter si erant
feneraturi. si autē al' erāt feneraturi nō tenē
tur nisi quātū ad eos puenit. fm vō rōd.
in neutro casu tenent nisi quātū ad eos
puenit. ⁊ melior ē p̄ditio talium in hoc casu
q̄ in furto ⁊ rapina: vbi q̄ p̄stant auctori
tatē ad restitutionē tenent etiā si nihil ad
eos puenit de maleficio. ⁊ hoc idē q̄ rapi
na ⁊ furtū ⁊ volūtate dñi fuit qui patitur
dāni. s̄ usura de volūtate dñi puenit ad
creditorē. nec inueni q̄ iura vnt actiones
debitori ⁊ hi⁹ inductores ad repetēdū usu
ras ab eis quas debitorē soluerāt taliter
inductis p̄ alios cū ad inducētē nihil in
de puenit. Quid de eo qui pecunias
deponit apud usurariū. r̄ideo si q̄s omi
teret pecuniā suā usurario nō habēt al' vñ
usuras exerceat: vel hac itēione vt inde
copiosius p̄ usurā lucraret: ei materiā pec
candi daret. vñ ⁊ ipse culpe p̄iceps est. Si
vō usurario al' habēt vñ usuras exerceat
aliquis pecuniā suā p̄mittat vt tui⁹ seruicē
nō peccat. s̄ vñ ad bonū hoīe malo. Hec
A. bo. 2. q. 78. ar. 4. c. 3. Quid de eo
qui sola spe sine intēōe p̄ncipali usuram
p̄misit. nūqd tenent restituē ea q̄ vltra sortē
accepit. R̄o tali fm Hof. ⁊ etiā Ric. 4. di.
15. q. 5. ar. 5. c. par. an̄ mediū. in hoc eius
sequacē nō ē op⁹ restitutione ad purgatio
nē delicti: s̄ sola p̄nta sufficit sibi sicut i si
monia mētali. c. 7. de simo. c. 11. S̄z cōtrariū
sentit hosti. ⁊ Hof. ⁊ Rōd. q̄ ⁊ Hof. ex
p̄sse ē illud. c. 7. e. p̄sultit. vñ fm eos talis
usurari⁹ ad restituēdū ea q̄ recepit vltra
sortē ē efficaciter inducēdus ⁊ tenent i foro
p̄ncipali. q̄ dicit p̄ dñz ē Luc. 6. Mutuus
da. ni. in d̄ spe. Et tenent fm Rōd. restituē
q̄qd vltra sortē p̄cepit quacūq̄ intēōe
ei debitor dedit sine propter dilectionem
exortam propter mutuum ei datum. vel
propter aliud: sine propter recipiendum
ad p̄liciorē terminū. quando tamē debi
tor dat creditorī propter solam dilectōez
nō p̄t repetere nec per rētionē sibi p̄sulē
si forte habeat al' aliquid de bonis credi
toris. De hoc supra ar. 5. circa p̄ncipiū.

Quid si nō sit corrupta intētio creditoris
 debitor tamē ppter mutuū acceptū vel vl-
 terius retinēdū dat ei aliqd. nūquid credi-
 tor tenet restituere illud. **R.** fm rōd. nō te-
 net de psumptis fide bona nec etiā de ex-
 tantib⁹ quādiū probabili credit qd ex sola
 dilectione ei dederit. si autē credat vel pba-
 bil⁹ dubitet qd ppter illā eām illi seruerit:
 restituere tenet. qm autē debitor nō gratis
 dat. vel creditor nō gratis mutuat si al⁹ ba-
 beat de bonis creditoris. 7 p retētiōē sibi
 p̄sulat de usura quā dedit si ē cogēdus ad
 restituēdū in foro p̄niali. **Q**uid de illis
 qui veniēte solutiōis termino nolūt dare
 dilatiōē debitori qui iuramēto ascriptus
 ē solvere: nisi data eis pecunia aut aliquo
 equipollēte: exp̄sse tñ aliqd nō petunt. **R.**
 tenent ad restitutionē. c. f. c. consuluit. fm
 ray. si tñ debitor creditorē volētē recipe-
 re cū suā p̄ueniat muneribus gratis ro-
 gās cū vt det sibi dilatiōē ppter amicitia
 vl⁹ ppter dēū. 7 gratis recipiat creditor illa
 munera rōne p̄teriti t̄pis nō futuri. lz po-
 stea vt indigētī beniuole dilatiōē quam
 al⁹ nō daret si eū ingratiū vidisset. vt dīco
 p̄ncipali ppter amicitia vel ppter dēū. se-
 cūdario vō ppter gratitudinē debitoris. 7
 hec faciat rōe p̄teriti t̄pis nō futuri. nō
 ē usura. vñ ille nō tenet ad restitutionē co-
 rri que sic accepit fm quosdā. hec de Mo-
 naldo. **Q**uid si quis vēdat bladū alteri
 pro. 20. sol. in messe. quod ē tñ. is. sol. fm
 boni viri estimatiōē in p̄terito termino
 valituz: 7 postea caristia veniat 7 dictus
 emptor illud bladū pro. 25. sol. vendat. nū-
 quid primus vēditor aliquid emptori re-
 stituere tenet. 7 videt qd nō. quia emptor
 in nullo ē dānificat⁹ imo lucratus. S. 3. 3.
 qd cōtractus ille fuit vsurari⁹. ergo tenet
 aliquid restituere vēditor primo emptori
R. vēditor. s. ille fm monaldū tenet em-
 ptori primo restituere totū illud quod sup-
 uēdidit vltra fm estimatiōē boni viri. qz
 lz emptor nō sit dānificatus hic ppter enē-
 tū rei qui nō excusat ab usura. dānificat⁹
 tñ fuit quia multo plus emit q̄ in termino
 valebat fm estimatiōē boni viri. Quid
 si quis det vsurario modū bladū p usura
 qui modo valet. 10. sol. 7 post anū idē mo-
 dus valet. 20. sol. nūquid vsurari⁹ tenet
 restituere modū bladū illi qui dedit in va-
 lore in quo modo ē vel quo fuit qm dedit.
R. scripsit monaldus qd hoc erit i optiōe
 recipiētis. qz cū vsurarius vsqz modo non

restituere 7 mora restituēdi p̄ndicare debe-
 at sibi: restitutio fm optiōē recipiētis o-
 fieri vt dictū ē s. Sed quoz solutio p̄us
 debet fieri. s. male ablatoz vel debitorz vel
 legatorz. n̄deo fm alex. lomar. rō vide-
 tur ostēdere qd prius sunt restituēda male
 ablata q̄ soluēda debita. qz restitutio ma-
 le ablatoz tollit iniuriā factā deo 7 primo
 7 maxime in furto 7 rapina. in solutiōe
 autē debitorz nō tollit iniuriā s̄ saluat iu-
 sticiā. 7 ideo videt hoc prius faciēdū. Et
 si fiat cōtrariū vt in pluribus hoc fieri ui-
 det qz debita sunt clara 7 manifesta. resti-
 tutiōes autē nō sic s̄ sunt ingrende. ceteris
 autē parib⁹ clarū p̄cedit incertū. Prius autē
 sunt restituēda male ablata q̄ soluēda le-
 gata. qz donatio legatorz ē ex deuotiōe
 legantis. 7 ideo ē superrogatiōis. s̄ restitui-
 tio ablatoz ē necessitatis iusticie. prius at
 oportet solvere illud quod est necessitatis
 q̄ quod ē superrogatiōis. vñ fm Jo. an. li.
 6. de usuris. quāqz. prius reduci debet vsu-
 re 7 male ablata tāqz es alienū q̄ soluēdū
 legata 7 alia que sūt titulo lucratiōis reli-
 cta. intelligit. n. hereditas reducto ex ali-
 eno. s. d. lega. si vnuerse. De hac materia
 vide infra de testa. ti. ad qd heres tenet. q.
 s̄ qbus satisfaciēt primo. **U**trū vsurari⁹
 tenet restituere nō tñ vsurariā pecuniā:
 s̄ etiam quicquid lucrati⁹ ē cū illa 7 fructus
 p̄ceptos ex re emptā de pecunia vsuraria.
 R̄ideo sicut supra dictū ē. rex quedā sūt
 quaz vsus ē eaz p̄sumptio que nō habet
 vsufructū p̄ncipali fm iura. 7 ideo si ta-
 les res sint p vsurā extorte vt denarij tri-
 tici vinū 7 bi⁹. nō tenet homo ad restituē-
 dū nisi illud quod accepit. qz illud qd ex
 tali re ē acq̄sitū nō ē fruct⁹ huius rei s̄ hu-
 mane industrie 7 laboris. cui⁹ ip̄c homo
 ē dñs. nisi forte p receptionē vel retētiōē
 talis rei debitor sit dānificat⁹ amittēdo ali-
 quid de bonis suis. tñ. n. tenet ad recom-
 p̄sationē nocumētī. vt si comū suā vel ali-
 quid bi⁹ oportuit cū p precio viliori distra-
 here q̄ valeret vt vsuras solueret. Quedā
 vō res sunt quaz vsus nō ē eaz p̄sumptio
 seu distractio. 7 hec habet vsufructū. vt co-
 mus ager 7 similia. 7 ideo si quis alterius
 comū vel agrū extorsisset: nō tñ tenet re-
 stituere comū vel agrū s̄ etiā fruct⁹ inde
 p̄ceptos reductis pri⁹ laborib⁹ 7 expensis
 qz sunt fruct⁹ rex quaz aliis ē dñs: 7 id
 debentur ei. Hec A. bo. 2° 2°. q. 78. ar. 3. c.
 Ricar. 4. di. 15. q. 5. ar. 6. c. 7 Rod. cū qbus

etiā hosti. concordare videt' dices q' vsura
rins tenet' ad restituendū vsuras 7 interesse
debitoris in quo quidē dānū 7 lucrū suūz
ē p'putādū. sicut satis exp'sse legit'. ff. de eo
quod certo loco. l. 2. §. penul. 7 §. si. 7 etiāz
l. se. vii nō placet ei interpretatio quā ray.
p' vsurario facit' p'sulens q' vsurari' postq'
satisfecerit de vsuris petat a debitore veniā
ad cautelā. q' forte teneat' ei amplius ali
quid restituere p' interesse 7 dāno. nō vlt'
etiā hosti. q' debitor vltra summ' interesse
posse lucrū petere. q' hoc eēt suū repetere
eū vsuris. Idē etiā dicit' ē fm rod. de lu
cro habito de re furtina vel rapta p' nego
tiationē vel p'parationē reddidit' vel p'cedij
factā de re bi' furtina vel rapta. ¶ Utrūz
aliquis teneat' restituere dānū q' incurrit
ille cui rē abstulit ex illi' ablatione. R' ou
pliciter q's dānificat'. Uno mō q' sibi au
ferat' illud q' d' h'z actu. vt q' aliquis diru
pit comū ei'. 7 tūc d'z sibi restituā quantūz
valeat' com'. Alio mō q' auferat' sibi nō ill'z
quod h'z: s' q' impedire habeat' id ad q' d'
habendū in via erat. 7 tunc nō debet' cōle
sibi restituere. q' s. min' ē habere in poten
tia 7 eē i via ad habēdū q's habere i actu.
vñ si quis effodiat agrū alicuius semina
tū: nō tenet' restituere totū valorēz messis
future. Alij dicūt sic. q' in restituēdo duo
debēt' attendi. s. valor rei ablate. 7 illa eadez
ē restituēda vel equalēs. Et dānū secutūz
ex ablatione illius rei. hoc autē dānū aut ē
p'secutū inde p'mo 7 p' sc: 7 hoc directe. aut
p' accēs. p'mo mō dānificās tenet' restituē
dānū illō. vbi grā. alicui ē ablata pecunia
ex qua volebat' necessaria emere: vel etiā
empta vel debita soluere: 7 ideo oportuit
eū possessiones vtilēs sibi vendere: vel pe
cuniā mutuo ad vsurā accipere. tūc tenetur
dānū sic secutū restituere. Si vero illud sit
subsecutū indirecte 7 p' accēs. puta quia
dānificat' nō ē p'secutus lucrū q' ex pecu
nia sibi ablata cōsequi sperabat: tale dānū
dānificās restituere nō tenet'. q' pecunia
de sui natura nō multiplicat'. Secus autē
ē fm istos in bis que ex natura sua multi
plicari p'nt: vt in aialibus. 7 ideo spoliator
taliū tenet' restituere tantū quātū erāt va
litura tpe restitutiōis. De hoc tū ē dubiū
s. vtrū teneat' ad tantū. tū q' talis valor
est in potentia. tū q' aialia possent interim
mori. ¶ Quid si is qui vsuras extorsit ad
inopiā deuenerit. R' l'z vsurari' intelligat'
semp in moza eē. vt. l. de furti. ancille sub

tracte. tū si paupras eū excuset vel bonis
cedat ē excusatus est absoluendus: tenet' tū
satisfacere si ad pinguiorē fortunā puene
rit. i. habita rōe ne egeat. ff. de reg. in. in cō
dēnatione §. i. sup quo exponet idoneam
cautionē. vt eē. c. tu. §. penul. 7 de solu.
odoardus. Et pōt quilibz cedere aī litē pte
statā in p'ntia: vel etiā in absentia: p' nūciū
vel p' eplām. vt. ff. de ces. bo. l. penul. 7 vlti.
Et h' ē v'z in iudicio p'tentioso. S'z nūqd
ita ē in foro p'siali. R' fm Hof. q' nō. imo
dicit' ei q' totū restituat ablatū. c. e. cū tu.
7. i. q. 6. si res. ablatū dico sine p' rapinā
sine p' furtū siue vsurā. i. q. 5. si quid inue
nisti. hoc videt' etiā velle Ber. in. c. cū tu.
in glo. sup illud facultatib'. S'z in p'rium
opponēs hosti. dicit' q' n' amittit p'ilegiū
ex causa iusta sibi datū. Nam si tpe famis
licet alienū sine peccato accipere: multo for
tius retinere. Nec hosti. Alij autē volūt q'
si talis p'ritus nō potens ē satisfacere: pete
re tenet' dilationē vel remissionē sibi fieri
cā demōstrā ab illis quib' tenet' restituere
7 sic erit i statu salutis. al' nō. i. q. 6. si res
S'z hoc videt' nimis dur. vñ credo q' ad
salutē ei sufficiat q' si ad pinguiorē fortu
nā venerit: restituere firmiter i corde p'po
nat'. S'z nūqd clerici vsuras quas h'nt
vel habuerūt de reb' ecclesie restituere p'nt
R' fm ray. q' nō. q' tales res sunt paupe
ri: nisi quatenus ex pecunia vsuraria vel
qualibet alia sua expēdissent in vtilitatez
ecclesie. s' pōt' restituere debēt' de reb' suis
p'rimonialib' q's de ecclesia acq'ssitis fidelit'
in rē suū posse. Rod. vō credit' q' si hoc n'
possint de bonis suis facere: de fructib' ec
clesie quos p'ceperūt legitime p'nt se libera
re. ¶ Qui ē vsura restituēda. R' si sciat' a
q' extorta ē: restituēda ē ei: si sit p'ris. c. e. c.
cū tu. §. sup bis. Si vō sit absens: ei' here
di vel pcuratori si sit. si vō nec ipse nec he
res ei' vel pcurator sit p'ris: 7 vsurarius no
nit vbi ille habitat: debz ei mittere aliquo
mō si pōt' fieri fidelit' 7 secure. hoc. n. semp
faciēdū ē: qn' p'mode fieri pōt'. Et fm quos
dā vt Ber. mitti d'z sumptib' ipsius debi
toris absentis. ar. ff. de op. li. ope eni. si tan
expēse itineris nimis excedūt sumā illius
vsure: tūc d'z paupibus erogari. vt. z. q. 6.
anterioz. 7 eē de iudeis. cū sit. 7 eē. c. cū tu
in glo. hosti. vō distinguit q' si vsurari' qui
ē malefidei possessor alibi se trāstulit q's vbi
vsuras exercuit: tūc p'ris sumptibus mit
tere tenet'. Si vō is a quo vsuras extorsit

vel heres eius alibi se transfudit. tunc locū
h3 quod illi alij dicunt. 7 probat hoc. ff. de
rei ven. si res. 7. l. si vō. 7. l. se. 7 in oib⁹ fm
q^o Rob. dicit pensande sunt circumstantie
7 quantitas rei 7 bñe. remotio loci. expēse
que fierent in mittendo: 7 paupertas vel di-
mitie eius cui restituitio d3 fieri. q1 tā pua
posset eē summa rei restituende 7 tante expē-
se que fierent in mittendo: 7 taz dñes cui
debet restitui: q^o nullo mō deberet velle pro
re tam modica primū tantū grauari. vñ
nō oportet q^o tunc mittat. 7 in talibus re-
currentiū ē ad arbitriū boni viri. hec rob.
Letex. si de eius aduētū primo speret tūc
p^o cuncta deponet 7 p^o signabit. l. de vsu. ac
cepta. fm gof. Itē si res eēt magnivaloris
7 nō posset illi cōmode mitti cuius ē: debe-
ret in aliquo tuto loco deponi 7 ei signifi-
cari fm l. bo. 2^a 2°. q. 62. ar. 5. c. 3^m. Si vō
vsurarius nesciret nec speraret q^o de facili
scire posset vbi ille habitaret. nō. n. tenetur
vagari vt querat 7 inueniat cum. ar. ff. de
opis. l. l. q^o nisi fiat. §. 2. 7 c. c. cū tu i glo.
vel si sciret ei tū cōmode mittere nō posset:
debet eā pauperib⁹ erogare. 2. q. 6. anteriori-
rū. 7 melius c. c. cū tu. fm ray. 7 Her. ibi
dē. Et idē intelligendū ē si scire nō possit a
quo eā receperit. Et quod dictū ē de eo a q^o
extorite sunt vsure idē intelligendū ē per
oīa: si ille nō sit suspes de eius herede fieri
debet. Sed nūquid p^o debet fieri resti-
tutio vni q^o aliq. R^o q^o sic in casu. vt qñ re-
stitutio vnus est clara 7 determinata. alte-
rius aut nō sic. tunc. n. videt q^o ceteris pa-
ribus prius sit faciendū illi q^o illi. Ceteris
etiā paribus videt prius restituendū pau-
peri q^o diuiti. Si aut vterq^o sit eque paup^o
vel dñes videt q^o restitutio sit prius illi fa-
ciēda cui prius facta ē iniuria. hec alexan.
lomb. ¶ Quid si nō sufficiat hereditas ad
satisfaciēdū omnib⁹. nūquid satisfiet p^omo
venietib⁹. R^o dicit xx. l. 6. c. q^o q^o. q^o non.
imo satisfiet eis 7 alijs p^o rata. ar. c. x. de te-
sta. relati. 2. in fi. 7 ff. de pac. si plures. Jo.
aut an. dicit q^o satis videt in hoc casu tps
p^o siderandū. vt qui p^omo soluit q^o suū est
integre recipiat. 7 sic de singulis. l. 6. de re.
in. qui prior. s3 primū dictū magis placet
mibi. 7 de hoc infra ti. 36. q. sed quib⁹. Lu-
ius auctoritate male ablata incerta sunt
pauperibus eroganda. R^o Ric. 4. di. 15. q.
5. ar. 4. c. 2^m. dicit q^o auctoritate ordinarij
qui est pater paup^o. vbi cōsuetū ē talia fi-
ri p^o ordinariū. vbi aut nō est p^o factū pōt

facere p^o seipm. nō. n. interdicit p^o ius scri-
ptū ei qui tenet restituere i dicto casu ero-
gare paupib⁹ p^o seipm: si faciat hoc fidelis
7 de p^o filio bonoz viroz. Secūdū vō ray.
i si. eius. 2. l. ti. de rap. in xta fi. §. forma re-
stitutōis. restituenda sunt male ablata in-
certa ad cōsiliū episcopi vel p^oriarij discre-
ti. Secūdū vō hosti. in si. ei. ti. de p^oria. §.
vlti. ad fi. sub. §. sed qua forma. v. itē 7 ubi
restituenda sunt ad cōsiliū ep^o. 7 ē p^o co. iz
. q. i. p^o p^oimus. Dñs vō Guido de baslo
archidiaconus bononū auditor p^odictarij
in curia pap^o: qui fecit apparatū sup^o vete-
tū 7 sectū de cretaliū: interrogatus sup^o hoc
sic scriptis rēdit. f. q^o summa hosti. ē vā vbi
nullus ē deputat^o a testatore qui hoc ere-
quat. iz. q. 2. de laycis. in fi. vbi vō certa p^o
sona ē deputata illa d3 erequi. vt ibidē. iz
. q. i. c. ep^o ecclesiasticaz. 7. l. de ep^o 7 de.
l. nulli licere. 7 c. x. de testa. tua nobis. 7. c.
Johes. 7 in an. de eccle. ti. §. si quis. imo
etiā ipse qui h3 bona incerta que abent
pauperibus dari: pōt ea pauperib⁹ ergo-
re sine auctoritate 7 licentia ep^o vel alteri⁹
iudicis ecclesiasticū. vt colligit c. x. de vsur.
cū tu. §. i. v. vel bis. in ter. 7 glo. hoc etiam
inuit clare c. x. de homi. sicut dignū. §. eos
sup^o illud aliena. Nec obstat illud c. x. de in-
deis. cū sit. q^o loquit^o de iudeo cuius dispē-
satio merito habet^o suspēta quo ad paupe-
res xpianos ab ecclesia. 7 ideo bñ ubi d^o
fm p^ouidētia d^o ep^o. que suspēcio cessat i
xpiano fideli. hec archidi. Et sic ep^o s3
cū nō h3 se intrmittere de talib⁹ in vscem
Scotus vō ad. q. istā rēdens. 4. di. 15. q. 2.
ar. 4. dicit q^o vbi lex diuina vel ecclesiastica
nō extermīnat p^osonā: sequenda ē rō nālis
hec aut dicitur magis q^o ille qui tenet resti-
tuat paupib⁹ p^o se q^o p^o aliū: nō tñ excludē-
do alteri⁹ boni viri p^o siliū. q^o tali p^omittere
posset qui nō bñ fidelis dispensaret. Dicit
autē xx. dupl^o in spe. q^o i hoc casu p^oponi d3
publice edictū in locis a quoz incolis vsu-
re sunt extorite: q^o oēs a quib⁹ sunt extorite
veniant. 7 si qui appareant quib⁹ fides sit
adhibenda: potius illis restituat^o q^o paupe-
rib⁹ eroget. ad hoc ar. c. x. de homi. sicut di-
gnū. §. eos. 7 cōuenit eū eo Jo. an. ¶ D3
pone q^o xpian^o recepit vsuras a iudeo. cui
restituat. R^o liberabit eadē restituendo. cō-
uenietius tñ ē fm Ray. 7 hosti. q^o ipse nō
noie illius iudei cū auctoritate eccle^o illis
xpianis satisfaciat a quib⁹ ille iudeus vsu-
ras exegerat: vel quib⁹ al^o obligatus erat

¶ sic liberatus erit. ff. de ne. ge. soluendo. 7
 l. ca. pecuniā. vel apud eadē sacra vel aliū
 locū tutū cū auctoritate ecclie noie illi in
 dei pecuniā deponat. vt cū iudens ille resti
 tuerit: ei restituat. Et idē intelligendū ē qd
 R. ap. qm̄ debz fieri restitutio vsuraz rece
 ptaz a xpiano vsurario. Qd̄ at̄ dictū ē s̄
 qd̄ puenienti? ē qd̄ ipse noie illi? 12. fm̄ rob.
 ē vtz qm̄ factū ē occultū: 7 nō timet scan
 dalū nec piculū taliter soluetis. al̄ sufficit
 qd̄ restituant̄ illi a quo sunt accepte. Qm̄
 d̄z fieri restitutio. R. qd̄ statim. nō. n. remit
 tit̄ peccatū nisi ablatum restituat. vt dicit
 Aug. li. de v̄bis dñi. tenet̄ autē hoc facere
 quantū in se ē vt ei remittat̄ peccatū. e. v.
 de si. mathens. ibi celeriter. 7. e. cū in ecclē
 dicis qd̄ tanto sunt grauiora crimina q̄to
 diutius detinet̄ ifelicē animā alligatā. In
 casu tñ ille qui restituere debz nō ē i mora
 nec in putat̄ sibi si nō restituit statim. 7 p̄
 si restitutio sit s̄ bonū p̄cūm: p̄pter qd̄ nō
 tenet̄ qd̄ reddere gladiū furioso. 2. si fiat
 hoc ex libera voluntate eius cui restitui d̄z.
 3. qm̄ expectat̄ opportunitas restituēdi cū
 maiori pace 7 honestate. vt si ille cui resti
 tuti d̄z debiti ignoret: 7 non sine scandalo
 vel inhonestate aliqua statim sibi restitui
 possz. 4. si facultas nō asit. ar. i. q. 6. si
 res aliena. ibi. si reddit possit. 7. e. v. vsur.
 cū tu. ibi. in facultatibz. Esto qd̄ ille qd̄
 restituere non possit restituere sine grandi
 dispēditio suoꝝ bonoꝝ. puta qd̄ forte nō in
 uenit qui bona eius p̄petenti p̄cio emē
 velit. quid faciet. R. dicit̄ pōt qd̄ talis ab
 eo cui restituere d̄z differendi restitutio ē
 licētā petat 7 obtineat. aut ei ex dāno qd̄
 incurrere pōt ex dilatione satisfaciāt. aut
 tantū det ex rebz suis eidē quantū res vel
 pecuniā restituēda valet. ¶ Quid si is qui
 d̄z restituere sit indigens multū 7 quasi in
 extrema necessitate. Ad hoc r̄idet Alex.
 lomb. qd̄ ille cui talis restitutio fieri d̄z aut
 eque indiget sicut ipse. aut nō multū indiget
 In p̄mo casu videt̄ qd̄ debeat statim resti
 tuere. qz nullus facere debet p̄fectū suum
 cū alieno 7 dāno eius cui? ip̄o inuito. In
 secūdo casu aut ille qui restituere d̄z est in
 tanta indigētia qd̄ si sciret eā is cui restitui
 ere d̄z fm̄ dictamē recte rois 7 charitatis
 teneret̄ sibi subuenire vel remittere in toto
 vel in parte: vel dilationē dare. Aut nō ē
 in tanta indigētia quin. s. restituere possit i
 toto vel i parte. In p̄mo casu pōt differri
 ex p̄silio iudicis ecclīastici: dūmō restituē

fit paratus si ad fortunā venerit pinguis
 rē. In secūdo casu statim restituere d̄z.
 S; nūquid sufficit vsurario in mortis peri
 culo cōstituto condere testamentū in quo
 ordinet suoꝝ male ablatoꝝ restitutionē.
 R. qd̄ nō. qz testamētū ē de his que quis
 vult fieri post mortē eius: qm̄ iā nō ē locus
 p̄sūe 7 ideo oportet qd̄ in vita velit restituē
 al̄ nō remittit̄ sibi peccatū. si ergo h; pecu
 niā eā exponat restitutiōi p̄ius q̄ mortis.
 vñ si sit vsurari? manifestus: d̄z ei sepulm
 ra ecclīastica tenegari: donec fm̄ qd̄ eius
 patiunt̄ facultates plenarie fuerit satisfi
 ctū vel quibz restitui d̄z si p̄esto sint: aut
 alijs qui eis acquirere possunt. vel eis ab
 sentibz loci ordinario aut vicē eius gerētī
 siue rectori parochie in qua testator inha
 bitat. li. 6. de vsur. q̄s. vt habitū ē supra i
 arti. p̄cedētī. 7 fiat fm̄ qd̄ dicit̄ ibi. ¶ Quid
 si fenerator p̄te pecunie fenecris ei a quo
 ip̄e habuit vel heredi ei? restituat: 7 de eius
 voluntate partē retineat. R. dicit̄ quidā
 indistincte eā nō eē liberatū: nisi offerat to
 tū. fm̄ v̄o Hof. 7 Hosti. si h̄ ex pacto fiat:
 liberatus nō ē. ar. e. v. de sumo. vniēs. si v̄o
 partē liberali 7 sine pacto offerat 7 soluat
 7 de residuo misericordiā petat: 7 debitor li
 berali remittat: liberat? ē. nec vltra restitui
 ere tenet̄. Tamē fm̄ Hosti. iudex ex certis
 p̄iecturis animi sui modū formabit. si enī
 debitor sit paup 7 vsurari? diues 7 potēs:
 nō ē p̄sumēdū qd̄ debitor ex corde remittat
 s̄ hoc facit vt statim illud modicū habeat
 7 nō totū pdat. si autē sit diues 7 potēs q
 solet etiā minimis tantū de suo tradere: p̄su
 mi pōt qd̄ h̄ faciat ex corde. ¶ Ad hec nō
 fm̄ aliquos qd̄ si restituens vult restituere
 ad salutē duo d̄z oñdere ei cui tenet̄. scilz
 velle 7 posse: 7 ad minus velle si nō habet
 posse. Et ita siue totū siue partē siue nihil
 recipiat creditor: solut? ē debitor. qz aliq̄s
 ē qui habet posse 7 nō velle: qui dicit̄ cre
 ditori. si volueris concordare mecum ego con
 cordabo tecū. hoc ē dictū tibi satisfaciā si
 volueris ad voluntatē meā non ad tuā. qz
 si crederet qd̄ totū vellet accipere nihil daret
 7 creditor potius vult aliqd̄ habere q̄ ni
 hil. talis. n. satisfactio nō ē salutifera. qz nō
 satisfaciāt alteri s̄ sibi. Itē aliū oñdit velle
 7 nō posse dicēs. libenter tibi solnerē oia: si
 nō habeo vñ. nec ista ē salutifera si potest.
 quia creditor audiēs ip̄otentia velle nolit
 oportet qd̄. s. absoluat eū. qz ait lex. inanis
 ē actio quā inopia debitoris excludit. hoc

de monaldo. Itē pone q̄ quidā vsurarius
offert libere totā pecuniā creditori ostē-
dēs plenariā voluntatē: cū tamē nō habeat
q̄ si crederet q̄ aliqd acciperet non offerret
ei. creditori autē nihil penit? vult accipere sed
liberalit? dimittit totū. nūquid talis satisfecit
R? q̄ iste plenarie satisfecit primo s̄ non
deo. 7 ideo postmodū sufficit ei sola p̄tritiō
vt satisfaciat deo. vñ cōsulēdū ē nō p̄tritis
vt admin? liberā satisfaciōnē p̄us deo fa-
ciant. Secūdū hosti. vñ intelligit eē satisfi-
factū creditori ex quo remisit sibi ex corde
quali cūq̄ satisfactū fuerit sibi. dūmō sit
talis q̄ remittere possit. que remissio ex q̄ ē
facta nō reuocat p̄sūa. Itē sunt aliqui
vsurarij qui nitunt? accipere deū: q̄ numera-
ta vsura 7 accepta tunc exponūt eā danti
credētes q̄ nō accipiat. q̄ si crederent q̄
retineret nō p̄starent. at ille verecūdia vñ
timore duct? nihil vel paz recipit residuū
donās eis. 7 tales satisfaciere se dicunt qd̄
nō ē verū. Itē ē de eis q̄ p̄cordat recipiē-
do vsuras. opz ergo q̄ postmodū de nouo
satisfaciunt ostēdendo liberā voluntatē. hec
de monaldo. Itē nota q̄ quinq̄ sūt mo-
di satisfaciēdi s̄m aliquos. p̄mus ē cū pecu-
nia libere offert sine malicia 7 fictiōe. 7 hic
ē perfectus. 2? cū nō habēs pecuniā offert
p̄gnoza sufficiētia. 3? ē cū nec pecuniam
habens nec p̄gnoza sufficiētia: facit tñ in-
strumētū vt postea tam ipse q̄s heres possit
ad solutionem cōpellī qñ venerit ad pigui-
orē fortunā. 4? ē cū mediāte sacerdote vñ
aliqua religioſa p̄sona sit libera 7 volūta-
ria cōcordia. ista tñ mediā p̄sona semp̄ d̄z
ostēdere creditori velle 7 posse libere debito-
ris. ita q̄ nulla sit coactio creditoris dire-
cta vel indirecta. 5? ē cū de cōsensu 7 mera
ac libera volūtate creditoris ponit aliquā
possessionē in manu alicuius honesti viri
ex cuius fructib? p̄cessu t̄pis oia debita p̄-
soluant. 7 postea possessio redeat ad here-
des. vel ita remaneat in p̄petuū si debitor
voluerit p̄icertis. Et sciēdū q̄ s̄m quosdā
lz hoc fiat de licētia ep̄i vel sacerdotis dis-
creti: si tñ fiat absq̄ libera volūtate 7 con-
sensu creditoris nō sufficit ad salutē. qñ sci-
unt certe p̄ qd̄ restitutio fuerit faciēda.

Equit? videre de octauo. s. de for-
ma instrumētū obligatiōis vsurarij
vel raptoris ad restituēdū aliena
Circa quod sciēdū q̄ tale instrumētū d̄z
fieri manu publica. s. tabelliōis. cui autē de-
beat fieri supra habitū ē in hoc ti. ar. 6. §.

insip qz statutu. dicit aut sic. Dñs petrus
volēs saluti sue aie cōsulere p̄ restitutionē
plenā oium que indebite 7 iniuste acq̄sinit
habz 7 habuit. pmisit dño. L. p̄ bytero ta-
lis ecclesie in cuius parrochia habitat. p̄-
missionē recipiēti 7 stipulati noie 7 vice
omniū quoz interest: restituere oia 7 sin-
gula que ad eū vel patrē suū vel auū: vel
aliū eius noie pueniūt ex causa vsurarij
vel alia quacūq̄ causa iniusta vel indebi-
ta acq̄sitiōe vel exactiōe: omnib? 7 singu-
lis p̄sonis vniuersitatib? 7 collegijs: a qb?
ipm vel patrē ei? vel auū vel aliū eius no-
mine hoc vel aliquid eoz apparuerit ha-
buisse vel p̄cepisse: siue h̄ apparuerit libris
vel scriptis rōnū suaz vel instrumētis: si-
ue alia legitima fide vel pbabili rōne. Et
etiā quibus restituēdū videbit? dicto do-
mino. L. vel fratri tali p̄fessori suo de pura
7 simplici cōscia eoz. cōstet nāq̄ 7 reco-
lit nōnulla indebite habuisse: que si possēt
legitima rōne p̄bari. Itē scit se fecisse mu-
tuādo cū aliquib? p̄sonis quosdā s̄cūs
vsurarios quādā palliatiōe vclatos: de q̄
bus cōfecta sunt instrumēta in quib? vsu-
ra nō possit facile cōp̄hendi. Itē pmisit re-
stituere tali dñe lib. itē tali cōitati cētū lib.
quas quantitates habuit a p̄dictis p̄ vsu-
rariā p̄auitate vel aliā iniustā exactiōe.
Itē pmisit dare p̄dicto dño. L. vel fr̄i. 11.
cōfessori suo. 25. lib. soluedas p̄ eū 7 cōner-
tendas in his 7 circa ea que sibi secreta cō-
misit. Itē cū sciat se quedā illicite p̄cepisse
7 habuisse que. s. a quib? habuit apud se
ē incertū: p̄ aiab? omniū eoz a quib? ha-
buit ipa dare pmisit centū lib. p̄dicto dño
.L. distribuēdas ab eodē de cōsilio 7 volū-
tate p̄fati. 11. p̄fessoris sui. vñ si ipse si possit
intesse ad p̄siliū 7 volūtatē gardiani astē-
mō quo magis aie sue viderit expedire.
Itē pmisit supradicto dño. L. noie 7 iure
quo supra restituere oib? 7 singul? p̄sonis
collegijs 7 vniuersitatib? oia p̄gnoza mo-
bilia 7 imobilia que bz 7 que sunt sibi ob-
ligata p̄ vsuris 7 alijs iniustis 7 indebitis
causis incōtinētī p̄ sola forte. Dēs quoq̄
vsuras ab eo recipiēdas. iuramenta. fide-
iussores 7 obligatiōes p̄inde sibi factas re-
laxat remittit 7 absoluit. instrumēta irritat
7 cassat. ita. q̄ p̄ ea nisi ad solā forte 7 in-
stā solutiōez nō possit aliquis cōueniri vel
in aliquo molestari. Itē pmisit dare 7 tra-
dere incōtinētī in manus 7 potestātē p̄di-
cti dñi. L. omnia instrumēta ad p̄dictas

casas p̄tinētia que habet apud se 7 ap̄d
notarios: vel al' poterūt inueniri. P̄d̄o p̄di
ctis aut oib' 7 singulis faciēdis 7 plenarie
exequendis obligauit supradicto d̄no. L.
iure 7 noie supradicto talē comū sp̄aliter
7 ḡn̄aliter oia bona sua habita 7 habēda
mobilia 7 imobilia. d̄ans 7 tribuēs ei ple
nā ac oimodā potestātē 7 mādatū vt abs
q̄ eius p̄dictōe vel heredu suoz p̄p̄ia au
ctozitate accipiat 7 accipe possit p̄dictam
comū 7 alia bona eius que voluerit. 7 ea
que ex eis voluerit possit distrabere vēdē
7 obligare. p̄uenire. de p̄cio illud recipere.
possessionē tradere. de euictione cauere. 7
ob illud certa bona obligare. 7 omnē i eis
7 sup eis p̄ctū facere. quēadmodū ip̄e fa
cere potuiss̄. Itē d̄ans 7 tribuēs ei plenā
7 oimodā potestātē 7 mādatū agēdi 7
exercēdi actōes suas petēdi exigēdi 7 rei
nēdi: transigēdi quoq̄ ac paciscēdi. p̄ueni
endi 7 cōp̄romittēdi. r̄futandi. quitatōez
faciēdi. 7 in aīa 3 eiusdē de calūnia 7 v̄itate
dicēda iurandi. 7 quodl3 licitū iuramētū
p̄stādi. cū p̄sonis illis 7 p̄ eas que bona
sua mobilia 7 imobilia tenēt vel possidēt
7 p̄ debitores suos oēs: vel special' 3 tales
7 p̄ illos quos ex eis voluerit eligere 7 ab
eis sufficiētē quantitātē ex debitis exigēdi
petēdi 7 retinēdi p̄ dictis omnibus 7 sin
gul' p̄ficiēdis 7 plenarie exequēdis. Nec
nō etiā d̄ans 7 tribuēs ei sup oib' 7 singu
lis supradictis ḡn̄ale mādatū cū libera
administratōe. Et oēs p̄dictos 7 singulos
p̄stituit p̄curatores in bonis suis tanq̄ in
rē suā. Itē p̄misit d̄cto d̄no. L. noie supra
dicto r̄ficere 7 restituere oē damnū muu
um expensas 7 interesse que fiēt. p̄ oibus
7 singulis supradictis exigēdis recuperan
dis 7 etiā exequendis in iudicio vel ex.
quocunq̄ mō oibus 7 singulis quoz in
terest vel interfuit p̄ se vel p̄ nuncios suos
credendo eis de p̄dictis 7 quantitātē co
rū suo simplici v̄bo sine testib' 7 sacramento
Et hec oia 7 singula supradicta p̄ se suisq̄
heredibus p̄misit 7 iurauit ad simplicem
req̄sitōez sine petītōe libelli 7 dilatōis im
plere 7 rata i p̄petuū habere 7 tenere: nec
p̄ se nec p̄ aliū de iure vel de facto p̄uenire.
renūciās exceptōi coli mali 7 actōi in fa
ctū: 7 p̄ditōi sine causa vel ex iniusta cā:
7 p̄uilegio fori: 7 oibus scrijs 7 iudicjs:
7 omni statuto vel capitulo cūitatis vel
loci: 7 sp̄aliter talis: 7 omni ali3 legū auxi
lio quo vel quibus se defendere possit. quo

minus oia p̄dicta 7 singula adimpleret
Et quotiescūq̄ ip̄e vel heredes sui vel ali'
noie eius venerit p̄dicta vel p̄ aliq̄d p̄
dictoz: totiens se 7 suos p̄dēnauit cā pene
cētū lib. d̄no ep̄o tali vel d̄no tali applican
daz: qua pena stipulata vel p̄missa soluta
vel nō: nihilomin' p̄dicta oia 7 singula
executioni mandent. P̄d̄o p̄dictis autem
oibus 7 singulis attendēdis 7 obseruan
dis. p. 7. b. quilibet eoz 7 p̄ncipaliter 7 in
solidū p̄stituerūt se fideiussores 7 p̄ncipa
les debitores 7 pagatores sub obligatiōe
omniū bonoz suoz p̄sūtium 7 futuroz: 7
sub pena p̄scripta p̄mittētes p̄d̄o d̄no. L.
recipiēti 7 stipulanti vice 7 noie suprad̄co
oia 7 singula supradicta attendere 7 obs̄
nare: renūciantes ep̄istole d̄ini adriani: 7
cōstitutioni de duob' reis debendi 7 p̄uile
gio fori r̄. vt supra. **S**oma autē instru
menti vēditōis facte a p̄missarijs de reb'
testatoris p̄t ee talis. Cū. a. in suo testa
mēto cētū lib. p̄ restituēdis male ablati:
vel p̄ aīa sua reliquisset restituendas 7 dis
tribuēdas: p̄t d̄sposuit 7 legauit p̄ ma
nus d̄ni. L. p̄sbyteri vel. H. confessoris
sui quos suos ad hoc instituit p̄missarios
7 reliquit d̄ans eis plenā 7 liberā potesta
tē licitā 7 auctoritatē vēdēdi obligādi 7
alienandi de bonis ipsius testatoris 7 de q̄
bus voluerint sine p̄dictione suoz heredu
vel alterius p̄sonē p̄ ipsis male ablati re
stituēdis. vel p̄ legatis soluēdis. vt bec
patent p̄ eius testamētū vel p̄ publicū in
strumētū scriptū p̄ manus talis notarij.
Ideo idem d̄ns. L. vel idē p̄missarij ipsi
ns. a. vel ipsi' testatoris voluntatē fideliter
adimplere 7 eius aīam 7 seip̄os de huius
modi p̄missio vel de p̄dictis exonerare vo
lentes: cū p̄ aliā velociorē vel p̄modiorē
viā de bonis ipsius. a. p̄ueniā p̄ p̄dictis
p̄ficiēdis nequeant p̄cipere vel habere: ex
potestate licitā 7 auctoritate eis ab eodez
tradita. vt supra p̄tinet. p̄missario noie 7
vt p̄missarij olim. a. sup̄d̄c: cederūt vēdēdi
rūt 7 ediderūt ticio comū vnā ex bonis si
ue hereditate dicti. a. postea in tali loco r̄.
p̄t habet in instris vēditōis: p̄ precio
centū lib. q̄d̄ p̄ciuz dicti p̄missarij p̄fessi
fuerunt 7 cōtenti se ab ip̄o emptore hūisse
7 recepisse dandi 7 soluēdi in restitutōe
male ablatoz vl' in solutōe legatoz dicti
a. quā comū p̄dicti L. 7. H. p̄missario no
mine 7 vt p̄missarij oli dicti. a. se pro ip̄o
L. 7 eius noie p̄stituerūt possidere donec

ipse. *L.* ipius comms possessionē accepit
corporalē: quā accipiēdi sua auctoritate
retinēdi vinctus licētā viderit pmissen
tes commissario noie 7 vt commissarij oli dicit
a. dicto. *L.* p se 7 suis heredib⁹ stipulati li
tē vel cōtrouersā 2ē. vt in instrumētis nē
ditōis vsq; ad omniū bonoz obligatōez
Et tūc infra dicit. p quibus omnibus ob
seruādis idem commissarij commissario noie
7 vt commissarij dicit. a. obligauerūt omnia
bona ipsius. a.

De societatis cōtractu titulus. 12.

D E inde qz vsura ē illicita: 7 societas
debito mō facta ē licita. 7
aliqui sub pallio societatis later
vsura. iō p̄dicandū ē de cōtractu
societatis. Et p̄mo quid ē. 2° quō p̄bitur.
3° inter quos. 4° in quib⁹ rebns. 5° quis
modus vel quod pactū apponi possit. 6°
quot 7 quib⁹ modis soluit. 7° que actio
7 qsi ex ea nascit 7 ad quid 7 quib⁹ 7 p̄
quos ref: 7 qualis sit. Circa p̄mū scien
dū qz societas ē duoz vel pluriū connērio
cōtracta ob cōmodiorē vsuz 7 vberiorē
questum. Hec descriptio habet a Marco
tullio. 7 accedit ad hoc qz dicit vni⁹ indu
ctiā. ff. e. si nō fuerit. §. p̄teriq;.

C Irca secundū sciendū qz societas
p̄bit solo cōsensu. vnde si mens so
cius aliquē admiserit quē meū so
ciū eē noluit: ei solus soci⁹ ē: nō mihi. ff. e.
qui admittit. Et p̄bit ad tempus 7 in per
petuū. i. dū vniū socius. 7 sub conditōe. vt
ff. e. l. i. 7. c. e. l. penal. In ceterum aut. i. vt
sine sine daret nō pōt. ff. e. l. nulla.

C Irca tertiu sciendū qz societas p̄bi
tur inter personas illas que al p̄bit
cōtrahere 7 obligare se. de quibus
habitu ē s. ti. de cōtractib⁹ in cōi. ar. 3.

C Irca 4° sciendū qz societas p̄bit
qsiq; vninersoz bonoz. qsiq; ali
cuius negociandōis tū. qsiq; vni⁹
rei. ff. e. l. vlti. In re aut turpi 7 flagitiosa
cōtrahi nō pōt. ff. e. nemo potest.

C Irca 5° sciendū qz in societate cō
trahenda nō pōt modus adiici.
vt quecūq; ex societate obuēniūt
causa donatōis p̄tineāt ad sociū meum: 7
ego nihil habeam. qz tunc magis videret
mercenarius tūns qz socius. ff. e. l. 5. §. si.
Itē nō pōt adiici vt socius de volo nō te
neat. vñ si ap̄ncipio volo te inducam vt

meū cōtrahas societate quā al nō cōtra
heres nō tenet societas ipso iure. ff. e. l. 3. §.
vlti. Itē nec vt trāseat ad heredes. ff. co.
nemo pōt. 7. l. nemo ex socijs. 7 hoc in soci
etate rectigaliū publicoz transit societas
ad heredē. 7 hoc si fuerit dictum. 7 p̄sona
heredis sit societati cōueniens. ff. e. adco
morte. 7. l. vey. ē. Si aut in societate p̄ben
da aliquid exp̄mat de lucro idēz tacite vi
ctuz videt de dāno. 7 cōduerfo. insti. e. §.
illud. eadē. n. v3 cē rō cōtrarioz. ar. ff. de
le. 3. l. vlti. Et hoc ē vey de dāno qd casu
cōtingit. si. n. cōtingit volo socij vel culpa
ex qua teneat ex qua reducit ex societate
dānū tale. sed pōt inducitur actio p̄ socio.
qua p̄uentus ille qui dānū redit damnu
cogit resarcire. ff. e. nō ob cā. Itē i societa
te pōt adiici pactū vt partes societatis cō
stituant arbitrio tici. 7 si ipse nihil arbitre
tur societas nihil valet. ff. e. si coita. Si vō
ticius inique arbitret: ad arbitrium boni
viri. i. iudicis recurrit. ff. de v. ob. cōtinuus
§. cū ita. Itē quid de societate que con
trahit inter aliquos. l. qz vnus ponat pecu
niā 7 alter opam. niq̄uid talis societas ē
licita. R^o qz sic. dū tamen cōmunitē sen
tiant lucrū 7 damnu. qsiq; tamē societas
ita pōt coiri vt alter nullā partem sentiat
damni 7 lucrū sit cōmune. vt si tanti sint
opa quanti ē dānū. sepe. n. tanta ē socij in
dustria vt plus conferat societati qz pecu
nia. vt si ipse solus nauiget. solus pegrinet
solus picula subeat. ff. e. si nō fuerit. §. i. sup
illo vbo. p̄teriq; enī tanta. Quid si picu
lū p̄tineat in solidū ad recipiēte. 7 lucrū in
solidū ad tradēte. R^o qz talis societas est
illicita 7 etiā leonina. vt ibidē. §. si. Quid
si recipiēs in solidū sentiat piculū vt p̄cipi
at lucrū. R^o Albertus dicit qz talis socie
tas ex vi pacti: nō iure societatis ē licita. s.
quāntus mucus dicit qz oino est illicita. 7
huic sentētie adberet Jo. 7 archidi. 7 ali
coc. Itā quāntū ad societate p̄tinet: nisi
aliud dictū sit: partes sunt equales. agi tū
pōt in cōtrariū. l. qz ad vniū p̄tineant due
partes lucrū. ad aliū tertia: dū is qui plus
recipit: societati plus pecunie vel opere vel
cuiuslibet artis cōtulit. ff. e. si nō fuerit. §.
i. Aliter vō qz societas ē alij⁹ firmitatis
vt ibidē. l. vey. 7 iō ex vi pacti talis socie
tas nō valet: s; in alijs cōtractib⁹ teneat
oppositū pactū. Nec obstat insti. p. lo. §. 7
adeo contra. quia ibi dicit posse cōueniri
vt quis partē lucriferat dāno non teneat

quod opz de lucro mercimonij intelligi:
vel ope nō capitali. Et hoc ē qđ dicitur su-
perius. neq. n. lucrū intelligit nisi oī dāno
reducto. nec dānu nisi oī lucro reducto.
Ideo sic scripsit Hof. in sū. ti. de vsuri. Uis
dare pecuniā alicui mercatori sine peccato
pone pecuniā 7 ipse opam psonalē. nec pe-
cuniā tantā vel minorē. plurimū. n. quod
est pecunie opa supplet. 7 p̄municetis pe-
ricula dāna 7 lucra. ff. l. 6. §. l. 7. l. si nō
fuerit. 7 se. Hec hosti. Esto qđ tradat ali-
quis alicui quātitatē tāta pecunie ad ope-
rādū fideliter 7 diligēter cū ea in tali arte.
vl' ad mercandū in tali mercatōe vsq. ad
ānū tali pacto. s. qđ in fine āni si lucrū? fu-
erit inde forte 7 quartā partē lucrī ipi. A.
dabit. si autē dānu euenerit ipse. L. dāni
tres partes. A. vō quartā partē portabit.
nūquid cōtractus talis licitus erit. B. fm
aliquos qđ nō. imo erit vsurari? bac rōne.
qđ si cōtingat illā pecuniā vel illā rē ex ea
emptā diuino iudicio vl' casu fortuito pdi
ipse L. debitor tres partes sentiet dāni.
qđ quicqđ p̄tigat tres ptes fortis reddēt
ipi A. creditori. 7 id qđqd A. psequit de
lucro quantū ē p̄ illis trib? pib? que nō
subiacēt eius periculo: est vsurari?. qđ autē
p̄cipit quantū ē de quarta parte qđ p̄tinet
ad eius periculū est licitū lucrū. Donec qđ
A. tradat ipi L. bones duos estimatos ad
zo. lib. ad laborandū cū eis fideliter 7 di-
ligenter vsq. ad ānū tali pacto. s. qđ ipse L.
teneat ipos bones fideliter seruare custo-
dire pascere 7 tenere oio de expēsis suis: 7
in fine termini eosdē bones vel pdictā esti-
mationē cū quarta parte lucrī: si lucratus
inde fuerit. vel eo tanto minus ipa estima-
tione quantū fuerit quarta pars dāni:
si dānu inde euenerit: teneat ipi A. dare
7 p̄signare. nūquid talis p̄tract? erit licit? .
B. ille casus ē similis p̄cedētī: vt p̄z intue-
ti. ideo dicēdū videt idē hic 7 ibi. Erat autē
licit? ille casus: si addat in pacto sic. s. qđ si
dānu aliqd sine culpa vel negligētia vl'
colo ipi? L. vel eius mīcū vel familiaris
uenerit: ad ipm A. totū 7 totālē p̄tinebit.
Dicitū tū dānu nō tenebit? dicit? A. sibi
p̄putare nisi ipse L. p̄ testes tres legales 7
bone opiniōis qđ nō sint ei familiares vel
p̄ortes potuerit ostēdere. Sili? si in pacto
casus p̄cedētis clausula p̄similis ei p̄p̄tēs
apposita fuerit: licit? erit. Debz autē lucrū
intelligi illud qđ reductis estimatōib? ope-
rū 7 laborū ipi? debitoris: 7 expēsis factis

de bonis eiusdē in illa arte vel mercatōe:
vel in bobus 7 coz opatōe repit supesse:
facta diligēti 7 fideli p̄putatione 7 estima-
tione. Quid de eo qui tradit bones alteri
p̄ certis sextarijs bladī vsq. ad ānū tali
pacto. s. qđ si moriant? vel deteriorant?: p̄du-
ctor subeat medietatē dāni. si autē meliorā-
tur hz medietatē lucrī. B. ita licet alteri
locare bones ad certū terminū p̄ certo p̄-
cio sicut equos: dūmō ibi seruet equitas
iuris naturalis. qđ sit qđ non apparet cui
dēter cui? sit p̄ditio melior vel deterior. sed
locatoris vel cōductoris. In pacto autē p̄-
posito videt notabilē deterior? p̄ditio p̄du-
ctoris. qđ vix aut nūq. habere pōt tantū
p̄modū de boum melioratōe: quātū dāni
ficari pōt de morte. si tū locator p̄pter hoc
tale pactū apponat: qđ timet ne p̄ductor
bones grauet firmiter p̄ponēs qđ si bones
perierint sine culpa eius vel nunciū sui: nul-
lā recōpensationē peteret: non peccaret: nisi
forte p̄pter malū exemplū eius intentionē
ignorantiū. Uerz ē tū qđ p̄ductor pōt in se
recipere periculū rei cōducere: quantū ē de nā
5et. tamē i casu p̄posito nō ē soluz locatio
7 cōductio: s. etiā societas in bonū melio-
ratōe 7 deterioratōe. Donec qđ A. tradat
ipi L. vnā vaccā p. 5. lib. estimatā tali pa-
cto qđ ipse L. teneat eā 7 oem eius futurū
fetu 7 fructū fidelit? 7 diligēter custodire ser-
uare pascere ac tenere oio de suis expēsis
7 ipaz vel aliqnē eius fetū vel fructū non
vendere vel alienare sine ipius A. licētia
sp̄ali. ex fructib? vō 7 fetib? eius p̄oribus
tantū ipi A. dare 7 p̄signare: donec sibi de
dicto p̄cio sit integre satisfactū. quo facto
totius eius lucrī qđ ab eis hic inde fuerit
habitu: ipi A. dare dimidiuz: 7 sibi tenere
reliquū. si tū vaccā aut aliquis eius fruct?
vel fetus ipi? L. vel nunciū eius vel famili-
aris culpa aut colo vel mala custodia pe-
rierit: aut pdit? aut vastat? fuerit: restituet
ipse L. integre p̄ciū pdictū cū oī dāno 7
interesse suo ipi A. si autē hoc iudicio diu-
no vel casu fortuito euenerit: ad ipsū A.
dānu oimode p̄tinebit. nūquid talis
p̄tractus licitus erit. Et videt qđ sic. qđ ipse
A. i se diuini iudicij 7 casus fortuiti pericu-
lū suscipit. 7 id nō dz videri grane si p̄us
forte recipiat qđ aliqd inde p̄cipiat. Sz in
cōtrariū ē. qđ euidenter alteri? p̄ditio. s. ipi?
L. ē deterior. quia forte euenire poterit qđ
postq. ipse A. forte recepit: vaccā cū omni
fetu 7 fructu suo peribit. 7 sic de oibus suis
f +

expensis et laboribus circa vacca habitis
nihil habebit: quod impium esse videtur. Et id
dicendum quod non est licitum contractus. Nota tamen
quod si ad hunc casum addit quod pastor mori ut
in cura alicui se intromiserit habeat omnem
fructum de lacte venientem: quousque dominus omnium
sortem de lana subleuabit: non videtur quare
sit illicitum. **E**st quoque ipse A. tradat ipsi L. 20
oues estimatas ad 10 lib. tali pacto: quod ipse
ei medietatem sortis puentium reddat. scilicet 5
lib. quicquid postea de omnibus contingat. nisi
quid hoc licebit. Respondet Rod. quod hoc per
idem est ac si A. creditor reddisset ipsi L. mu-
tuo. 5 lib. ex quibus emptis. 10. omnibus socie-
tate adimicet contractissent: et omnia communia
haberent. In hoc casu si A. ipsum L. ratione mutui
grauet: usura esset. **E**st quoque aliquis emat
duas vaccas. et eas tradat alicui agricolae
tali pacto. scilicet quod ipse illas pascat: et cum eis ter-
ram colat: ita tamen quod ipse emptor de fructibus
primis earum recipiat medietatem partem: quo re-
cepto medietas earum erit agricolae: et alia
medietas emptoris: et equaliter diuident
fructus. hoc acto iter eos fiat pactum quod agri-
cola dare debeat annuatim unum sextarium
tritici emptori eo quod colit terram cum vaccis.
et si vacca moriantur cohibent eque vana
nuncquid contractus ille est licitus. **R**od. quod sic. et
est magis ibi scilicet locatōis quam societatis
quia ille locat unam vaccam que est sua pro
vno sextario tritici annuatim et pro pasto
vacca et fetus eius. aliter vero nihil recipit. quia
illa non sunt sua sed agricolae. **P**one quod A.
dat. 20. oues ipsi L. usque ad duos annos
tali pacto: quod ipse L. teneat eas et omnes
fetus earum et fructus futuros diligenter cu-
stodire et saluare pascere ac curare omnino
de suis expensis. fructuum vero et femum me-
dietetate fideliter ipsi. a. assignare et dare et in
fine termini ipsas easdem oues vel alias que
ex eis tunc temporis erunt ipsi. a. restituere
et assignare. si tamen ipse oues. aut aliqua
earum aut ipsarum fetus. vel fructus ipsius. L.
vel eius nuncquid siue familiaris. culpa vel do-
lo aut mala custodia pierint. aut perditum vel
deuastati fuerint. ad ipsum L. totum damnum
spectabit. **S**i vero diuino iudicio vel ea
sua fortuito hoc euenit ad ipsum. a. pertinebit
omnino ipse. L. ipsi. a. per presentationem eius
omnis mortue vel aliter fecerit plenam fidem.
Nuncquid talis contractus licitus erit. **R**od.
credo quod sic. quia satis videtur eque bona con-
dicio utriusque. **Q**uid de eo qui tradit. 10.
oues alicui custodiendas. et pascendas sub

precio certo. Respondet Rod. quod talis scilicet
est licitus si dominus sibi piculum diuini iudicii et
fortuiti casus omnino retinet: nec alter in con-
dicio alteri grauet. Ad hec nota quod non
Rod. generaliter quod ubi probabiliter dubitatur
vtrum huiusmodi vel illius sit deterior conditio in for-
ma pacti adhiberi in sua societate: non est pec-
catis. ubi autem alterius conditio est deterior
ad arbitrium boni viri. peccatum est ex parte gra-
uatis: si fiat hoc scienter: et tenet ad restitutionem.
Nota etiam quod si vnus fratrum aliquid lucrat
de pecunia communi dicitur alius coicare. ff. de
usu. et habi. si ita. §. si. **S**ed si vel aliquid vni
fratrum propter negociationem communi alius: dicitur
illud diuidere cum eis. Si vero vel ei propter
aliquod seruitium speciale quo sibi meruit ali-
quid dari: non diuidet cum eis. insti. p. quas
personas nobis ac. §. 3. et §. p. cum quoque. **S**ed
si sint. 10. socii et omnes propter vnum coedem mi-
bi seruitute in fundo communi: nihil acquirunt mihi
et tamen qui coesserit restituere non possunt.
ff. de ser. ru. predi. p. fundum.

Quod videtur de §. quot et quibus
modis societas soluitur. Circa quod
sciendum quod societas soluitur primo modo
morte hominum naturalium: nisi supstitutes rein-
tegrum societatem. ff. de actione. §. morte. et l.
plane. si hi. **U**bi nisi sit actum quod vno mortuo
inter supstitutes dicitur. insti. c. §. soluitur. **2**o
civilium morte vel capitis diminutione maxima
vel media. 3o morte reorum vel naturalium. ut
cum esse desierunt. vel civilium: ut cum conditione ma-
tauerunt. quia consecrate sunt vel publica
te quantum ad usum et proprietatem. ff. de ver. §.
vlti. et l. actione. §. publicatōe. 4o volun-
tate. ut cum quis renunciat societati. si. n. re-
nunciat repositiue et infra ipsam pacto compo-
bensum: non agitur nisi ad interesse. ff. de §. et
socius. §. vlti. nisi aliter sit dictum: quod etiam re-
positiue renunciarum possit. **P**otest etiam quis inter-
positiue renunciarum: si conditio apposita non ser-
uet sibi. vel etiam quod socius est ita damnosus vel
iniuriosus sibi ut non expediat cum pati. vel
etiam quia non licet frui vel vti illa gratia cuius
negociatio est suspecta. vel etiam quod causa repn-
diu et iniurius est assumptus. nec potest per alium socie-
tatem administrare vel socio idonco commit-
tere. aliter non est excusatus. ff. de §. si conuenierit. et
l. idemque. et l. §. socius. Si autem quis renunciat
societati dolo malo. id est ut aliquid lucrum obue-
niens ipse solus habeat. puta hereditatem
relatam sibi cum esse omnium bonorum socius: com-
modum hereditatis illius socio coicare tene-
tur. vnum autem ipse solus sentit. quod autem est

acq̄siti post renūciatōez nō tenet alter so-
 cius renūciantī cōdicare. insti. e. §. manet
 aut. r. ff. e. actōe. §. dicitur. hec aut renūci-
 atio fit p̄ ip̄m sociū: nō p̄ cōsōm. ff. e. si ser-
 uis sociatē. r. fit socio p̄sente: nō absente:
 an̄ p̄ sciat eē q̄ renūcians acq̄rit ex quo n̄
 scierit absens: seruans p̄dicta. ff. e. §. r. soci-
 us §. si absenti. **¶** 5° societas soluit cū q̄s
 ex socijs cedit bonis suis: r. p̄pter ei⁹ rebita
 publica nō p̄nata substātia sua vendit. in
 hoc tñ casu si p̄sentiant in societate: videt̄
 incipit societas noua. insti. e. §. penul. 6° si
 societas sit p̄cta in vna re cui imposit⁹ est
 finis. insti. e. §. itē si alie. 7° actōe p̄ socio
 p̄empta vel mutata. vt si q̄s mibi debeas
 actōe p̄ socio aio nouādi ab alio stipuler
 vel p̄ aliū litē p̄terer vt liberer. tacite. n. vi-
 det̄ renūciatū societati. ff. e. vep. §. penul.
 r. l. actōe. Et bi⁹ renūciatio p̄t fieri p̄ ip̄z
 sociū n̄: vel p̄ p̄curatorē ei⁹ sp̄alē vl etiā
 ḡnālē qui liberā habeat administratiōē.
 Alia aut simplex renūciatio qua nō exti-
 gnit actio p̄ua fiet p̄ p̄curatorē ḡnālē
 forte si nō hz liberā administratiōē: nisi
 dñs renūciare p̄hibuerit: cū p̄tio renūciari
 nō p̄t: p̄curator socij vt renūciās liberet
 nisi ip̄e socius ratā habeat renūciantē.
 ff. e. actōe. §. renūciare. 8° soluit societas
 socij qui seruus erat manumissione vel ali-
 enatiōe. Et si in eadē mutato statu p̄māse-
 rit: alia inchoat. ff. e. si id. §. penul.

¶ Equit̄ videre de 7° l. de actione pro
 socio. Circa q̄s sciendū q̄ nascit̄
 actio p̄ socio t̄mū finita societate
 vt. l. e. t̄a diu. nisi in casu. si in societate ve-
 ctigaliū: cū nō p̄fert̄ in mediū q̄s puenit
 ad alterz. vel cū neutri expedit a societate
 discedere. ff. e. actione. §. nōnūq̄s. Et forte
 idē eēt in p̄nata societate: si nō cōicet̄ a so-
 cio quod ē cōdicandū: r. si nō expedit ad
 huc societati eā dissolui. Itē scholaris soci-
 us repatriare volēs s̄m v. nō p̄t aliū in
 sua camera ponere alijs socijs inuitis: nisi
 aliud sit actū in p̄bēdo. ff. e. actione. §. socie-
 tas. Nec p̄t petere partē cōmuniū rerum
 nec alijs socio dare: nisi finito vsu ad quem
 sunt empte. ff. e. §. r. soci. vt si asinus fuerit
 empt⁹ ad portādū ligna de nemore: lignis
 portatis p̄t soci⁹ partē asini petere. l. d̄pe-
 tit aut actio p̄ socio ad faciendū collatōem.
 Sz attendendū ē an p̄cta sit societas oīuz
 bonoz ex p̄sente: aut simplr: an alie negotij.
 ff. e. l. §. si. n. h̄bat p̄mo mō: t̄ic p̄muniōni
 acq̄rit hereditas r. legatū r. q̄s donatū ē

aut alia rōne acq̄siti. vñ statim oīa bona
 corporalla sunt cōia. secus ē de incorp̄orali
 b⁹. i. iuribus r. actionibus. ff. e. canon. sic r.
 oīo expense debēt eē cōes. **¶** Itē qñ aliq̄s ē
 dānatus soluere iuste vel iniuste: ex cōmu-
 ni solui d̄z: nisi q̄s cupa sua vt p̄pter r̄tu-
 maciā sit dānat⁹: ob q̄s maleficiū acq̄rit
 nō p̄fert̄. si tñ in medio sit collatū cōe erit
 lucrū. In quo casu si ex illo maleficio po-
 stea fuerit dānat⁹: totū illud in quo dāna-
 t⁹ es de cōi soluere potes: si mibi scitū tuuz
 maleficiū cōicasti lucrū. si aut mibi igno-
 ranti cōicasti: tolles illud tñ q̄s cōicasti.
 Et hoc totū est seruandū cū societas p̄cta
 in qua cōicatu ē furtū erat licita. si n̄ p̄nci-
 palr p̄beret̄ in relictis. nulla eēt. ff. e. cū du-
 obus. §. vlti. r. l. se. Si vero societas h̄bat
 2° mō. s. simplr: t̄ic acq̄rit cōiōni oē illud.
 r. solū illud q̄s puenit ex questu. s. lucrū p̄
 ueniens ex venditōe emptōe r. p̄ductione
 r. locatōe. questus. n. intelligit̄ q̄s ex op̄ra
 cuiuscūq̄ descendit. ff. e. l. coiri. r. l. questus.
 Si vō h̄bat societas 3° mō. s. in re vna vl
 plurib⁹ vel aliquo negotio: omne illud r.
 solū illud q̄s ex illis acq̄rit cōdicandū ē. ff.
 e. cū duob⁹. §. cū duo. Quid si cōuētiō fa-
 cta fuerit: q̄ si iusta hereditas obuenerit
 sit cōis. **¶** hoc nō videt̄ eē dicitū nisi de
 hereditate que ab intestato cōfert̄: non ex
 testamēto. ff. e. l. 3. §. de illo. De hereditate
 n. certi bois fieri nō possēt pactū. qz p̄bi-
 bitū ē pacisci de futura successione. vt etiā
 habet̄ s. ti. de pac. nenit bona fides vt assit
 Itē in hanc actionē venit bona fides sine
 assit. Itē culpa si nō p̄stet diligentia illam
 quā in reb⁹ suis habere solet. vltra vō nō
 tenet̄. Imputet aut sibi q̄ sociū paz dil-
 gentē assuuit. insti. e. §. vlti. Nec relenatur
 soci⁹ a culpa. qz pleriq̄ alijs sua diligentia
 lucrū societati cōtulit. ff. e. non ob eā. puta
 lucrat i sale r. negligētē agit in vino. Sz
 cū in eadē negociatōe lucrat in vno r. ne-
 gligētē in alio: tunc fit recōpensatio. Itē
 venit p̄cipiendū oē es alie q̄s manente
 societate ē pure p̄ctū. Si vō sit p̄ctū in diē
 vel sub cōditōe cauēri d̄z de indēnitate. r.
 si vn⁹ socioz soluēdo nō sit: dānū hoc ad
 ceteros socios p̄tinebit. ff. e. l. omne. r. l. si
 socij. Itē si sint tres socij r. vn⁹ eoz agens
 p̄ sociū cōseq̄r̄ integre partē suā. reliquis
 aut agēs p̄ eundē nō possēt integre cōseq̄
 partē suā. qz ille nō hz vñ soluat eā: p̄tes
 erūt adequade. ff. e. vep. §. si cū res. Item
 neutri socio recōpensandū ē dānū oē q̄s

incurrit de comuni sine sua culpa gerendo
negocia societatis: siue illud casu fortuito
euenit: siue a latronibus illatum fuerit tam
in rebus quae in pecuniis: quam etiam in expensis
in medicos et medicinas impensis: siue pro
se siue pro suis. ff. de rei vindic. §. quidam. Item
ueniunt expensae in refectore rei cois ipse.
vt. l. cum duobus. §. idem. Item et si aliter in re cois
impensam agam pro socio vel communi diuisi-
dando. si si propter societatem proficiscens agam
pro socio: non communi diuisiundo: quia in re
communi non separando. Item agi pro socio
potest vel de communi diuisiundo socium: si
fructus ex re communi percipiat: vel in ea
damnum dederit: vel per fallaciam vel dolum re-
communi amouerit: vel eam alio clandestine con-
tractauerit. Pro damno etiam agi potest aequi-
liam: et pro furto actione furti ad penam du-
pli vel quadrupli. ff. de l. pro socio. §. si tecum
et l. rei communis. socius tamen ita remum fur-
ti tenet: si cum dolo malo eius contractasse re-
communi apte probet. Dat autem haec actio
socio et heredibus eius contra socium et heredes
eius. et est directa ex utraque parte. quia vnus
non est magis socius quam alter: et uterque ad idem
scilicet ad lucrum tendit. in l. de re. l. i. §. ex
quibusdam. Est autem haec actio famosa. vana
namque ea sit infamis. vt ibidem. In condemna-
tione tamen rebus discretio adhiberi. vt. si ipse
socius non in solidum sed in quantum potest face-
re condemnetur: quod tempore rei iudicande spe-
ctat: nisi dolo suo vel pacto beneficium illud
amiserit. Dolum accipere siue conueniat ex eo
quod fecit dolo: siue ex eo quod fecit culpa. nec
extenditur hoc beneficium ad heredes vel pa-
trem vel dominum socii. Defensor vero socii hoc
beneficium gaudet. Quisquis etiam hoc beneficium
habet gaudet nuda permissione de hoc quod
ad praesens soluere non potest. ff. de eo. v. p. l. i.
§. i. et l. 3. §. tempus. Item haec actio est pro
natis perpetua et bonae fidei. Et haec de pacta
societatis ad praesens sufficiat gratia breuitatis.

De pignoriibus titulus. 13.

Deinde quae usura sepe committitur eo
quod fructus pignoris in sortem non
computantur. Contra considerandum est
de pignoriibus. Et primo quod sit pi-
gnus et vnde dicitur. 2. quot et quae sunt officio
pignorum. 3. quae res possunt pignori obligari.
4. quomodo pignoris obligatio prohibetur. 5. ad quod
dator et ad quid receptor pignoris tenetur.
6. de venditione pignoris. Circa primum

sciendum quod pignus est res obligata pro debito
ad securitatem creditoris sicut Hof. vel est obli-
gatio rei licite pro debito. ita sicut Hof. quod tu-
tius est pignori insistere quam in persona agere.
in l. de ob. que ex delicto. §. furti. sicut autem
grammaticos differentia est inter pignus pi-
gnoris et pignus pignoris. vnde Brechtinus
Pignora natoz dicuntur pignora reze. sed
non inueniuntur hanc differentiam in iure poni. Dicitur
autem pignus proprie rei mobilis. quasi res
a pugno siue manu tradita. ff. de v. sig. plu-
res. rei etiam immobilis traditione pignoris
obligatio contrahitur ac pignoratitia actio
nascitur. Vbi autem res in creditore non tenetur
hypotheca dicitur. ff. de pig. ac. si re. quantum
tamen ad actionem hypothecariam nihil refert in-
ter pignus et hypothecam. voce. n. tamen differunt.
ff. de res hypothecae. Et dicitur hypotheca ab
hypotes quod est sub: et thesis positio. inde hypo-
theca id est suppositio vel res supposita scilicet
obligationi.

Circa 2. sciendum quod pignoris officio
sicut leges sunt tres. scilicet pignus con-
ditionale: quod sic dicitur a conditione.
Pignus pretorium sic dicitur a pretore. vt si
fiat propter illud quod pretor iubet fieri. puta
vt caueatur de damno infecto vel alio simili
Et pignus iudiciale sic dicitur a iudice: vt
cum iudex mitti iubet in possessionem: vel sen-
tentiam diffinitiuam mandat executioni. et de
quibus pignus iudiciale pretorium: et pretorium
iudiciale. quod utriusque constituitur a iudice. l. de
pretorio pignorum.

Circa tertium sciendum quod pignori possunt
obligari quaecumque possunt vendi. quod
autem non possunt vendi non possunt
pignori obligari. ff. que res pig. obli. pos. l.
2. §. vlti. Quaedam tamen pignori non possunt
dari que possunt vendi. aliena enim possu-
mus vendere. ff. de ben. em. et ven. re. alie-
na. non autem nisi nostra possunt pignori obli-
gari. l. que res pig. obli. pos. q. filios. quod autem
dictum est re alienam posse vendi est verum de mo-
bilibus. quod si res aliena immobilis vendatur:
furtum committitur: et ideo nec emptio nec redemptio
prohibetur. ff. de ben. em. et ven. si in emptio. Rationem
autem sicut Hof. quare aliena possunt vendi: non autem
pignori obligari est. quod in redemptio agit vt
res tradatur et redemptor de cuiusmodi obligetur.
vt. ff. de ac. em. et ven. ex empto. si de pigno-
re agit vt ins in re constituitur. vnde conuenticio pi-
gnoris creditoris parit actionem in rem. ff. de ti.
pignoris. vnde creditor qui accepit alienam rem
in pignore non habet in ea ins pignoris

hypothec. q. creditor qd nō habebat nō
 potuit dare. **H**ec obligari pnt res pntes
 7 future vt fruct. pēdentes. partus ancilla
 nī. f. p. p. 7 ea que nascit. Itē res cor
 porales 7 incorporeales. vt cautōes 7 noia
 rebitor. Itē seruitutes psonales: vt vsu
 fruct. 7 fructus pōiales rustice. pbāt hec
 oia p iura. ff. e. Itē q obligauit in lra suoz
 agroꝝ de ipis agris cogitasse videtur. l. q.
 res pig. ob. pos. l. z. Nō pnt aut obligari pi
 gnoꝝ iura pcedioꝝ vrbanoꝝ. ff. e. si is. §.
 vlti. Rō diuersitatis hī est fm Hof. ne ex
 varietate vsus 7 vltiū edificia destruant.
 7 iutilia fiant. Dicit nī posset q pmoditas
 seruitutū pōioꝝ vrbanoꝝ obligari pōt sic
 hoc ptingit in rustico. vt. licet ire 7 age
 re creditor. ff. e. l. s. 7 an vic. fm Hof. Nec
 hoies liberi pnt p rebitor etiā si res defue
 rit retineri. c. x. e. c. z. qd ē vep si bonas ce
 dant. al in carcere retrudēt. l. qui bo. ce.
 pos. l. i. vt dicit ibidē in glo. Tenet tamē in
 casu obligatio liberi hois. vt in redēpto ab
 hostib⁹ qui p qnquēniū iubet seruire nisi
 possit pētiū solnere. l. de iu. postlimi. l. ab ho
 stib⁹. 7. l. vlti. Et ppter famē pōt pater filiū
 obligare. q. etiā pōrvēdere cū. l. de pa. q.
 si. d. lra. l. z. Pōt etiā liber homo cōstētis
 in obstagio poni. c. x. de iurciu. ex rescripto
 Nō nī vt ius cōstituat in res. vt qd cōne
 nit fiat. Uel nō pōt homo liber p pecunia
 obligari: p pacto pacis incunde vel cō
 simili. c. x. de arbi. exposita fm Hof. in sū. 7
 fm Ber. c. x. e. c. z. 7 sup. c. exposita. 7 c. ex
 rescripto. Nō pnt etiā obligari pignoꝝ ec
 clesie. in auc. de alie. empbi. §. qm. nec res
 ecclesie nisi p certis causis. vt. iz. q. z. auz
 sicut nec pnt alienari sicut dicit pleni⁹ in
 fra li. 6. ti. 37. Nec etiā ecclesiastici reddūt
 vel stipendia fm Inno. 7 Ber. c. x. de fide
 ius. sup. c. puenit. pnt obligari spāli puetōe
 s. a iudice p rebitor canonici 7 cā indicati
 pnt obligari. **H**ec pignoꝝatōes quas vul
 gus vocat repfalias pbibent in vtroqz
 iure. s. civili 7 canonico obligari. 7 qcuqz
 eas psonas ecclesiasticas vel caruz bona
 pcedit 7 cōcessas extēdit quantūcuqz ge
 nerali pextu cuiusuis cōsuetudinis: nisi re
 uocauerit hec infra mēsz. s. a tpe cōcessōis
 vel extēsiōis: si sit psona singularis ē ex
 cōdicatus. si sit vniuersitas subiacet ecclesi
 astico interdico. li. 6. de iurciu. 7 si pigno
 ratōes. de quo habet pleni⁹ infra li. 7. ti. z.
 casu. 49. S; nūquid predictē pignoꝝati
 ones sine repfalsē possunt eē aliquo mō

licite quantū ad laycos. videt q nō. q. ut
 dicit in. c. 7 si pignoꝝatōes. civili cōstituti
 one sunt. pbibite tanqz graues legib⁹ 7 eq
 tati naturali cōtrarie. Et fm leges qennqz
 aliū pignoꝝat quadruplum restituit. 7 ab
 actione p qua hoc facit cadit: vt in auē.
 ne fiat pig. que auē. ponit. l. ne vroz pro
 ma. l. vlti. 7 incipit. 7 oio. S; §. 23. q. 2.
 dñs deus iubet. vbi dicit. infra bella dicit
 solēt que vlciscunt iniurias. sic gens 7 ci
 uitas petenda ē. i. impetenda que vel indi
 care neglexerit qd a suis improbe facti ē
 vel reddere qd p iniurias ablati ē. Rōd; ad
 hoc Jo. an. sup. c. 7 si pignoꝝatōes. q.
 doc. dicit q hoc. c. dñs noster. ē correctuz
 p illud. c. 7 si pignoꝝatōes. qm nō vult fa
 cere iusticiā dñs. vel ciuitas rebitor modo
 requisita. ita tamen q etiam tunc ad perso
 nas ecclesiasticas nullatenus extēdat.

Circa quartū sciendum q pignus
 contrahitur quandoqz generalit
 vt cum quis obligat omnia bona
 sua. in quo casu intelligunt obligata habi
 ta 7 habēda 7 etiā scrus. ff. que res pig.
 ob. pos. l. vlti. In hac tamē obligatōe gene
 rali nō pntent ea que verisimile ē quēqz
 nolle obligare. vt suppellex vestis manci
 pia valde necessaria. ff. e. obligatōe. Nūqz
 specialiter. vt ager liber equus 7 similia.
 Item contrahitur pignus quandoqz ex
 presse. quandoqz tacite. Tacite enim obli
 gata sunt bona ministri ecclesie pro admi
 nistratōe rerum eius ipsi ecclesie. ar. iz.
 q. z. illud. 7 bona viri vroz pro dote. 7 si
 militē eius bona qui totam promisit obli
 gantur. l. de re. vroz. act. l. vna. 7 c. x. e. ex
 litteris. Et bona contrahentis cum fisco
 ipsi fisco. 7 bona tutoris pupillo. 7 bona
 curatoris minoz. 7 bona conductoris in
 necta 7 illata pro pensione. Patēt hec oia
 per iura. ff. e. **S**ciendū autē fm Hof. q
 bona conductoris innecta 7 illata in rusti
 co pcedio comino sciente: nisi ad tempus
 inferant: comino tacite obligant p pensi
 one. In vrbano autem non distinguitur:
 vtrum cominus sciat vel nesciat. l. quib⁹
 causis pig. ta. obl. l. quāuis. Sed 7 bona
 patris tacite obligant filijs pro rebus ad
 uenticijs 7 precijs carūde. **I**tem bona
 matris secundo nubentis sunt filijs primi
 viri tacite obligata: vt eis restituant que
 a primo viro fuit lucrata. Item tacite ob
 ligantur bona defuncti pro legatis 7 fide
 cōmissis.

Circa 5^m sciendū q̄ dator pigno-
ris tenet solvere debitū etiam si pi-
gnus perit sine culpa creditoris:
nisi sit actū q̄ amissio pignoris liberet de-
bitorē. *L. de pig. ac. que foruitis.* Itē si q̄s
d̄z pbare amissionē pignoris non op̄z q̄
probet q̄ sine dolo sine culpa amiserit. q̄
co ip̄o q̄ d̄olus nō pbat: presumit q̄ sine
dolo amiserit. vt in *l. si creditor. l. eo.* Itē
impensas i pignore bonafide factas a cre-
ditore d̄z reddere: nisi fuerint imoderate.
ff. de pig. ac. si seruos. Itē rē impignoratā
vni nō d̄z impignorari alteri. al stelliona-
tus crimine poterit accusari. *L. de cri. stel.
l. i.* nisi sit talis res que sufficiat vtriq̄. Itē
si debitor sciēt rē alienā sine dñi voluntate
obligauerit vel obligatā subipnerit crimi-
nis stellionat⁹ reus erit. *L. de cri. stel. l. z.* Pi-
gnoris aut receptor. s. creditor nō dicit p
prie pignus possidere. *ff. q̄ sa. da. co. l. scien-
dū.* Et nullo tpe pōt illud prescribere. *L.
de vsur. pignozib⁹.* 7 debito sibi soluto inte-
gre pignus tenet reddere. Ideo dicit inte-
gre. q̄ p parte tñi soluto debito: pign⁹ rātū
remanet obligatū. *L. de distrac. pigno. l. q̄s
d̄m.* Itē tenet reddere pignus nō alij ob-
ligatū nec deterioratū. *ff. e. creditor.* Et si pe-
rierit vel deterioratū fuerit tenet debitori
satisfacere pignozatiā actiōe. hoc ē verū
si culpa eius vel dolo hoc euenerit. nō aut
in casu fortuito sine culpa eius. *L. de pig.
ac. l. z. 3. 4. 7. 5.* Et si creditor illd̄ impigno-
rauerit. nō tñ ip̄m in plus obligare potuit
q̄ sibi fuerat obligatū. *e. de iure pa. q̄
aut. in fi. 7 e. c. cū 5. in glo. 5.* Tenet etiā
ip̄m reddere debitori quicūq̄ venerit nisi
sit distractū. *L. de distrac. pig. si prius.* Itē
l̄z pignus possit pignorari: forte tñ extenu-
ant fruct⁹ pcepti. Et ideo quicūq̄ sit pos-
sessor pignozis mei: tenet illud restituere
mibi: l̄z obligauerit illud alij: vñmō pmo
satisfaciā creditori. Et per quascūq̄ man⁹
possessio transierit idem ius erit. *e. de illo.
hoc hosti.* Et statim cum fruct⁹ adequat⁹
forti dño suo debz reddi. tenet. n. possessor
in forte pputare non tñ fructus quos ip̄e
pcepit sed etiā oēs quos anteriores a tpe
priui contractus perceperunt: nisi ip̄emet
debitor obligauerit pignus secūdo debito-
ri. Tenetur aut debitor in fortem compu-
tare vsuz pignozis siue fructū: deductis ex-
pensis. *e. de vsur. c. i. 7. z.* Et expēse iste nō
debent esse supflue. *ar. ff. de rei ven. i fūdo.*
Et ille tñ expēse sunt deducende que in

ip̄a re 7 pro fructib⁹ colligendis sit neces-
sario facere. *L. de pig. in fi.* potest ergo retine-
re rem donec reduxerit expensas. hoc ber.
e. de vsur. c. i. Sed si debitor cum expen-
sas reducere non pmitit quid faciet credi-
tor. *R^o fm Ray. petere potest actione per-
sonali coram iudice. L. de pig. quāuis plo-
nali.* Pōt etiā pignus sibi obligatū alij pi-
gnozare. *L. si pignus pi. da. sit. l. i.* Sed si
creditor rem reddit prius q̄ expensas re-
duxerit post quid faciet. *R^o fm B. r. e. x.
c. c. i. petat per conditionē indebiti. ff. de im-
pen. in re dota. factis. l. qd̄ dicit. §. si tos.
vel per contrariam pignozatiā. ff. de pig.
ac. si necessarias.*

Equitur videre de sexto. s. de ven-
ditiōe pignozis. Circa quod di-
stinguendū est sic. s. q̄ aut debitor
conuenit cum creditore q̄ vendere possit.
aut q̄ non venderet. aut de hoc nulla men-
tio fuit. In primo casu debz creditor pmo
debitori renūciare 7 postea poterit fm for-
mam cōuentā vendere. al nō. In secūdo
casu debet sibi p̄us ter renūciare vt soluat
7 inter vñā renūciationē 7 aliā debet tri-
dium eē sicut in citatiōe accusati absētis.
*ff. de pub. iudi. inter accusatores. 7 de pig.
ac. si conuenierit. in glo.* Hodie tamē accu-
sati sunt citandī p̄ interuallū. 30. dierum.
q̄ si non soluerit vendere poterit. Si vero
ante trinā renūciationē vendiderit furti
tenet. In tertio casu semel renūciare sufficē
7 postea elapso biēnio vendi poterit. pbat-
tur bec. *ff. de pigno. acti. si conuenierit de dis-
trabendo.* Et si vendito pignore bonafide
creditor minus accepit forte pōt ad resi-
duum agere. si vero plus tenetur debitori
restituere. *L. de iure do. l. vlti.* Si vero nul-
lus velit emere 7 creditor velit iure vsuz
pignus possidere: tunc post biēniūz adeat
creditor iudicem q̄ debet statuere debitori
tempus certum intra quod debet pignus
redimere. Et si debitor non inuenitur tūc
iudex certū tēpus taxabit intra quod pi-
gnus redimere possit. q̄ si tēporē statuto
inuentus non fuerit: vel totā pecuniam nō
soluerit: tunc creditor iudicem adeat 7 pe-
tat q̄ sibi ius dominiū illius rei adiudicet.
7 postq̄ hoc factum fuerit si debitor infra
biēniū offerat creditori qui iam est fact⁹
dominus: cū vsuris 7 damnis quas suo sa-
cratiōe creditor declarabit recuperat pign⁹
suū. post biēniū aut recuperare non pōt. *ff. e.
si conuenierit. 7. L. de iure coti. l. vltima.*

Quid si quis equi sibi ipignozati ad sua negocia equitat vel al' locat. 8° talis est vsurari' si ille e' equus soluit cibaria ei' Idē ē de veste 7 similibus qbus creditor vtit ad sua vtilitate cū dāno alteri'. quin imo talis furti tenet. ff. de fur. si pignoz. si tñ creditor ipm pasceret: 7 cū sine periculo 7 granamine ipi'. s. equi eqtaret: vsura nō eēt qz primū nō granaret: s. potius equū pascēdo iunaret. vñ i bi' casib' cōsiderādū ē vtrū sit equalis vtilitas hic inde mutuo circūscripto. 7 si sic: nō ē ibi vsura. Idē ē de eo q pignozat alicui comū suā inutilez sibi. qz nō vult eā locare alteri: 7 mutuas ea vtit 7 p eū a ruina pferuat. de h. s. t. de vsur. ar. 3. in solutioe ar. 2. q. Ad h nota q qñqz aliq colore qñto fraudē faciūt iuri canonico qd vsuras pbibet 7 eaz repetitioni fauet: dñ. s. trāscit de h. t. pignozis ad hētū emptōis: qd qdē pmittit ex forma tractat' 7 ex patione pēti ad rē pēti: 7 ex qualitate creditoris. c. e. illo. 7 c. d. em. 7 ven. ad nostrā. Ad insup q si fiat pactū inter creditore 7 debitorē: q nisi debitor soluat ad terminū pignus sit credito ris: nō valet oino pactū tale. qz ē hō bonos mores. 7 iō ē a lege pbibitū. s. si fiat pactū q si pecunia nō fuerit soluta: creditor possi deat iure emptōis rē pignozatiā in suo p cō estimādā: tenz pactū. qz ē qdā veditio p dītōalis. 7 dī pactū pcedēs pactū legis pmissorie siue pactū cōmissoriū: qd qdēz reprobat' in pignozib'. 7 si fiat nō obstat qn pign' reddi debeat. si tñ iuramentū inter uenerit sup tali pacto: tenet illud seruare. c. de iur. cū ptingat. in glo. Ad reprobat' autē pactū tale. s. pmissoriū in veditio nib'. si. n. sic dicat'. vēdo tibi fundum tali pacto: q si infra mēsez nō solueris: fundus sit inēptus. licita ē veditio. ff. de lege pmiss. l. i. 7 l. z. Dec pauca de pignozib' ad pñs sufficiāt. pla. n. de ipis in iure civili tradit' q si qs pseq velle lōgū reqret tractatū.

De locato 7 pducto titulus. i. 4°.

Postea cōsiderandū ē de hētū lo catōis 7 pductōis. q etiā valde sillis ē hētū ptiōis 7 veditiōis vt. ff. e. l. i. Et p dīcēdū ē qd sit lo catio 7 pductio: 7 qs dicat' locator 7 qs pductor. 2° qualr pbat'. 3° qb' p dīa loca ri nō pñt. 4° q locari pñt. 5° quo tpe pēso o3 solui. 6° in quibus casib' pōt expellere

dñs inq. l. i. 7° de qbusdā dñbitatiōibus circa istū hētū. 8° q actōes nascūt' ex loca to 7 pducto. Circa pñm sciēdū q locatio ē psonē vel rei ad vsuz facta pcessio: mer cede in pecunia numerata puenta. Al' si de alia re danda vel faciēda puenit: nō erit locatio s' hētus inoiat'. 7 ager pscriptis v'bis. vt. ff. de pōsi. l. i. Locator dñ' qui re sua pmittit aliū vti mercede sibi pūeta. vt cur ego loco tibi comū meā ad habitandū dī cor' locator 7 tñ pductor. c. e. c. i. Aliqñ vō locatio dñ' firma. vt e. e. v'stra. qd in telligit Hof. dīctū fm vulgare alicui' pui cie. Aliqñ etiā locatio ponit' p emptione: 7 cōductō. vt. ff. de ac. em. 7 ven. veteres.

Circa 2° sciēdū q locatio 7 p dū ctio h'ib' qbuscūqz modis h'bitur emptio 7 veditio. Et iō illa q sup dicta sunt in t. de em. 7 vē. de p'sensu reb' 7 p'cio: hic intelligas repetita. Locatio fieri pōt in ppetuū 7 ad tps. Et si moriat' cōdu ctor: infra tps locatōis succedit heres i iure cōductōis. secus ē in vsufructu q ē p'fo nalis. 7 extinguit' cū p'sona. vt. l. e. v'iam.

Circa 3° sciēdū q militib' p dīa locari nō pñt: ne omisso vsu armo ri se cōferāt ad opus rurale. l. e. milites. 7 l. curialis. 7 l. vlti. nec monachis eē ne de. vel mo. c. i. nisi cā necessitatis h' faciāt. vt cū p dīa sufficiētia nō h'nt. c. de v'ci. dilecti. Si tñ locari militi tāqz paga no ignoranter: possunt ab eo exigere mer cede. ff. e. si ignorans.

Circa 4° sciēdū q locari possunt oia q vēdi pñt. 7 q nō pñt vēdi nō pñt locari. Seruitutes p'sonales nō pñt locari a p'rietario. s. si locēt' ab vsufra ctuario: tūc p mortē ipi' vsufructuarij ex tinguūt' locatio. l. de iure co. si so. crus. Dec hosti. Dicūt' autē s'uitutes p'sonales vsus 7 vsufruct'. qz cū p'sona moriūt' 7 finiūt'. Reales autē dicūt' seruitutes p dīoz rusti coz. vt iter actus 7 via.

Circa quintū sciēdū q cōductor debet soluere locatori mercedēz 7 pensionē fm Hof. eo tpe quo inf se cōueniunt. q si non appareat seruan da est cōsuetudo regionis: que si appareat quia forte inuenitur varia: quod minus est seruabit'. s. vt in fine āni exigatur. ff. de regl. iur. semp in stipulatōib'. vñ q soluere promittit in certū diē vel ānū vel in certis nūdinis: semp trāfactis nundinis vl' āno vel die soluere o3. ff. de v. ob. cū q calēdis.

Si vo singulis annis pmittat aliqd dare
vz in principio anni soluere. ff. qñ dies lega.
cedat. nec semel in principio. hcc Inno. 7
Hecur. ibidē. l. i. Un vsus. Annua si debet
tūc inspicias caput anni. Anno si debet in
fine teneberis anni. Licz aut debito tpe dñs
possit exigere: nñ si inquilin⁹ sponte nō sa-
tisfaciat sibi: impune poterit eum expellere.
vñ si locator pmisit penā si vī pductorē
expelleret: intelligit hcc p dñtio. l. si pductor
solueret pensionē. ff. e. quero.

Circa 6^m sciendū q dñs pōt inqli-
nū expellere in quatuor casibus.
Prīm⁹ ē si dom⁹ locata sit cū habi-
tatiōi necessaria. qd intelligo cū tpe locati-
onis aliā domū habuit q casu perit. si enī
tūc aliā nō habuit etiā ad habitandū recu-
perare nō poterit. hoc. n. a principio puidere
debit. ff. e. si quis domū. 2° ē cū domus
eget refectionē qz minas ruinā quā nō mi-
nabat tpe locatiōis. al' secus ē in casu pre-
missio. Et in his duob⁹ casib⁹ fm oēs fiet
remissio pensionis p rata tps: vel pvide-
bit dñs inquilino de domo eque idonea ad
habitandū. ff. e. cū in ples. 3° ē si pductor
in domo puerse puerse. 7 i hoc casu etiā
fiet fm aliquos remissio pensionis p rata
tps. fm vo alios nō fiet: s dñs dom⁹ dabi-
tur actio legis aquilie cōi cōductorē. hcc
Fof. Hosti. vo dicit q si cōductor merce-
trices publicas tenet: expellit 7 nihil remit-
tit. s si al' puerse cōuerse. s arbores inci-
dendo: v' p dñm suo tēpore nō colendo: vel
porcos i solario locādo: faciēda ē remissio.
Et agat dñs p colonū de dāno sibi dato.
ff. e. que res. hcc Hosti. e. x. e. ppter sterili-
tatē. 4° ē cū inquilinus ānonā p biēniū nō
soluit. l. cū qd cōduxit domū ad aliqd lon-
gū tps. vt ad sex vel decz annos. nisi cito
post biēniū soluerit. e. x. e. ppter sterilitatem.
Secus aut ē in re data vbi fm leges sta-
tuūt ānēniū inter puatos. l. de iur. emph.
l. z. s in re ecclesie biēniū. e. x. e. potuit. f. scus
vero nō soluentē statim expellere pōt. ff. de
pub. 7 rec. vectigalia. hcc hosti. De qua-
tuor p dñtis casib⁹ habet e. x. e. ppter steri-
litatē. in tex. 7 glo. nō pōt tñ fiscus recupe-
rare agros publicos q ppetuo sunt locati:
nisi auctoritas pncipis accedat. vt ibidē.
hcc Hosti. 7 Ber. e. x. de dila. l. e.

Sequit' videre de 7. s. de qbusdā du-
bitatōib⁹ circa cōtractū locatiōis
7 cōductōis. s. vtrū merces vel pē-
sio sit minūda vel etiā totali remittenda

vel augenda in aliquo casu. B' ipe locūs
aut locat corpora. aut agros. aut res. aut
operas. Si corpora sic nocet locatori ca-
sus fortuitus. s. vt nō habeat mercedē nisi
pro rata. vnde ppter sterilitatē remittitur
pensio. Si vero locet res: aut stat p locato-
rē quominus re cōducta vraf. aut p con-
ductorē. si per locatorē: aut stat p eū pure:
7 sic tenet ad interesse. vel p casum in per-
sona eius ptingentē. 7 sic pensio remittit'.
Aut p pductorē: 7 sic tota pensio soluit':
sine stet per eū pure: sine per casum p eum
contingentē. Si aut locet quis opas: aut
stat p locatorē quominus opas suas pset
aut p pductorē. si p locatorē: aut stat p eū
pure: 7 sic tenet ad interesse. vel p casum
fortuitū in eius psona cōtingentē: 7 sic te-
net pensionē remittere vel reddere p rata
tps quo nō pstitit eas. Si aut p pducto-
rē: sic locator mercedē toti⁹ tps cōsequit'
sine stet p cōductorē pure: sine p casū for-
tuitū p eū cōtingentē. ff. loca. ex cōducto. i
tex. 7 glo. Circa sterilitatē vo 7 vberta-
tem rei cōducte sic distinguit'. q pductor
ppter sterilitatē aut afficit' damno paruo:
7 tunc nihil remittit'. aut magno: 7 hoc v' l'
casu fortuito: vel culpa coloni: vel vitio rei
Si pmo mō pensio remitti v' p rata. s. an
toto vel in parte: ita q si nihil recipit nihil
soluat: nisi sterilitas p vbertatē āni p'imi
pcedētis vel sequentis possit cōpensari. tūc
.n. integra pensio illi⁹ āni quam remiserat
poterit exigi: nisi aliud in locatiōe sit actū
l. e. licet. 7 e. x. e. ppter sterilitatē. vñ vber-
tas anni interpolati nō pdesse s nocere vi-
detur. Si vero hoc cōtingat ex vitio rei
cōducte: hoc potest esse vel sine culpa vel
cum culpa coloni. si sine culpa: vt qz ter-
ra nō potest sustinere magnam siccitatem
vel pluiam: 7 colonus nō potest occurre-
re quin suffocetur: tunc idem est quod in
pcedenti casu. Si vero cum culpa co-
loni. vt quia herbas p'seras non extir-
pauit vel s. milia: non remittitur pensio. ff.
e. ex pducto. s. i. Dicitur autem sterilitas
fm aliquos cū nō p'cipit etiā semē. vt in. s.
p dñcto. Hof. vo 7 Jo. intelligit sterilitatē 7
vbertatē fm vulgi opionē: vt cū vicat bo-
mines cōiter bonū tps ē l' malū. ff. de sū. in
stru. l. de latōe. s. l. s. l. s. l. de vbertate vō^m est
q si p'igat casu fortuito: augēda ē pensio. si
vo diligētia coloni: ē augēda. ar. ff. eo. ex
pducto. s. i. hcc ber. e. x. e. ppter sterilitatē.
hcc aut q dicta sunt intelligant' de colono

qui dat annuatim certam quantitatem pecunie vel etiam certos corbes. non autem de pecunie pretario qui dantur et lucrum partem eius dicitur ff. de mercibus §. apparet. Ad etiam quod sicut remittitur pensio propter casum fortuitum sic etiam propter necessariam refectionem edis ff. de locat. §. addes. ubi in doli. in sum. si conductor fundi aliquid necessario vel utiliter expendit argendo vel edificando vel instruendo: ager si locatorum ut illud recipiat. l. 3. non nocuerit: et pro colli exceptio sumptus retinere poterit. Quid si quis locavit saltem pascuum in quo crescit herba pestifera. ita quod inde procora fuit morbida vel deteriora. R. talis autem locat scienter: et tunc tenet ad interesse. aut ignorans: et tunc non potest pensio oneri ff. de locat. §. addes §. 1. Sciendum autem quod ius civile sicut in emendo vel vendendo procedit quod pluris est minoris emere. et quod minoris pluris vendere. et ita se invicem recipere circa dimidium iusti pretii. ita etiam in locando et conducto. ff. de locat. §. si pro. Secus autem est in ius divinum et ius naturale. videtur etiam in Jo. de. q. 2. §. hoc ius sentire hoc illicitum est: l. 3. l. 1. videatur procedere. Quid si quis locet rem suam tali pacto quod si qualicumque proderit propter eius valorem. R. dicit aliqui quod est ibiusura. quia res estimata loco pecunie. intercedit. unde non est ibi vere locatio. quia locator rem suo periculo tradit. pro qua mercedem sibi committam recipit. hic vero conductor rem suo periculo accipit et insuper mercedem addit. ut si mihi equum loces versus ad certum terminum quod valet. l. 10. lib. 7. ego tibi teneo in. l. 10. lib. 1. si perierit equus quocumque modo. puta si etiam perierit morbo vel fulmine. si. n. conductoris culpa vel negligentia periret non est dubium quin eius valorem restituere deberet. Quid si locari alicui boues meos custodiendos data sibi certa mercede: et tempore noctis eos in pascuum dimisit in quibus alia animalia dimitti solebant. venit autem fur vel lupus et eos abstrulit vel occidit. nunquid custos ille mihi tenet. videtur quod sic. quia mercedem pro custodia recipit. ergo de periculo convenit. ff. de locat. qui mercedem debuit. n. eos custodire et non sine custodia dimittere. ar. ff. de mo. l. si ut certo loco. §. custodia. Et certe in culpa est si custodem minus bonum reliquisset. ff. de pscript. v. apud labeonem. quanto magis si nullum reliquit. Diligentem non eos custodissent nisi in eo confisus fuisset. non igitur debeo sub eius acceptis esse. Et converso videtur. quia ibi et alij sic eos dimittere solent. ergo si sic fecit satis

est. l. 2. de pig. ac. pignus. diligens non fuit sicut alij securus igitur de est. ff. de ben. emp. quod sepe. §. si res. Credo quod excusatur a mala opinione qui opinatus est quod alij opinantur. §. innocens est a mala eius custodia qui custodit sicut alij vicini custodiunt. ar. l. de testa. l. 1. Et maxime quo ad hoc valet si dicitur bonum in illis pascuum boues suos aliunde sine custodia dimittebat. ar. ff. de pig. obli. ¶ Quod si quis legat nummos: nummi illi debent qui in consuetudine habentur. ergo qui custodire permisit de custodia permisit videtur quod in regione illa fieri consuevit. ar. ff. de reg. iur. semp. hoc dicitur. Esto quod facultates ecclesie que dare debent annuatim pensionem sint augmentate nunquid de pensio augeri. Respondet Ber. et de pac. cum clerici. quod non: si diligentia sit dānosa. l. de allu. l. vlti. si autem aliunde sint augmentate: potest et debet pensio augeri. quia iusta causa subest augendi. ar. et de censu. quanto. et h. etiam habet. c. t. c. p. b. b. in glo. Quid si quis locet vas vitiosum. R. tenet ad interesse si fecerit hoc scienter siue ignoranter. secus est de vase vitioso comodato: ubi tamen sciens ad interesse tenet. ut in §. predicto. Quid si quis locet ecclesiam suam ad aliquod tempus sub censu annuo: et infra tempus illud moriatur. nunquid successor contractui stare tenet. R. si pecunia iam soluta conversata fuit in utilitate ecclesie tenet ratum h. c. si non: non tenet nisi forte iperatum est a principe propter studium vel aliam causam. l. d. bis ve. q. c. i. l. i. hoc dicitur. et ne pla. vi. su. c. 2. Esto quod aliquis conveniat cum ecclesia aliqua quod molendinum eius. scilicet ecclesie perpetuo sibi et sue familie molatur: constituta sibi certa pensione. postea decedens reliquat filios plures quorum quilibet tantam familiam habet quantum habebat pater. nunquid ecclesia tenebit omnibus illis molere: cum sint omnes de familia defuncti. R. observandum est quod actum est. quod si non apparet: ecclesia non tenebit vltimum illud quod defuncto tenebat. ubi tamen molet omnibus heredibus. quanta molere defuncto. quia non est visibile quod ecclesia se obligaret in infinitum. ff. de picu. et de. si quis vltima. hoc dicitur. in quoniam iuris. Quid si quis locet horreum proponens se nolle in periculo suo recipere aurum argenti et huiusmodi. et postea scienter patiat huiusmodi inferri. R. obligatur crit ac si propositum remississet. ff. de cum in plures. §. locator. Quid si quis locet fundum ad medium alicui colorum. et ipse colonus seminet ipsius: et locator eum vendat. nunquid emptor poterit colonum expellere et omnes fructus colligere.

Ro q non s colonus medietate habebit. Si vo emptor omnes fructus pcepit colonus ager s venditor. ff. de le. i. nihil. in fi. de colono tamē fisci ē spāle privilegii fisci. **Hec xv.** **Q**uid si quis locat fundū alicui ad mediū nulla facta mentione de arboribus: nunquid colonus aliquā partē habebit fructuū. **R**o q nō. sed locator habebit eos omnes. ff. de vrsul. fructus. Et si colonus arbores destruat tenet. si aut aliquis eius arbores odio eius excidat ei? culpe imputat. ff. de si merces. s. culpe. **Q**uid si scriptor alicui opas suas locet: et postea p mēsez stet q nō scribat. quia ille nō dat sibi ad scribendū. **R**o si talis interim opas suas non locet pōt petere interesse illi? mēsis. ff. de qui operas. si aut locet nō petet. ff. de sed ad des. **Hec xv.** **Q**uid si quis locavit operas suas duobus. **R**o satisfaciat p? ff. de in epis. **Q**uid si quis pduxit vasa transportanda et illa frangant: nunquid tenet. **R**o q vel frangunt culpa sua: vel eoz quoz vitē opa. et sic tenet. vel adhibuit tantā diligentia quaz paterfamilias diligens adhiberet. et sic nō tenet. ff. de si merces. **I**tem si quis accepit ad poliendū vestimenta mea: et mures roserūt ea: de culpa tenet. Et similis si vitulos ad pascēdū vel gemmā ad sculpēdū vel includēdū tenet: nisi vitio materie frangat. tunc nō tenet nisi p pactū speciale. Similiter an riga si quis dū curz nimis extēdēdo alios ire nō pmittit ipm curz evertit: et serui vel bove occiderit tenet ex locato. ad huc. n. tem perare curz et voluntatē suā. et hec etiā p banf. ff. de l. i. **Q**uid si vnus magister eduxit scholas: et alius postea scholas illis ita pinquas q voces eoz adinuicē confundant. **R**o pimus expellet vltimū. ff. de stu. li. yz. romel. l. vnica. li. ii. Et hec cā tractari pōt in feris messis. hec hosti. c. x. c. de iudi. significauerūt. **U**trū lite pendente pductor debeat solnere pēsiōē. **R**o q sic. i. q. 4. volumus. Sed s ar. l. de agri. et cens. lib. 2. li. ii. vbi dicit q lite pendente colonus anegat dno pēsiōē. **R**o qā est pētiō inter dñm et colonū. vt qz colonus negat ei dare pēsiōē quā petit dicens cū si eē dñm q sibi rē ab initio dedit: tūc pēsiō sequestrat. qz dñs ē suspēt: nisi colonus solmisset lōgo tpe pēsiōē. Si vo sit pētiō inter dñm et aliū: tūc nō fit sequestratio pēsiōis. qz lite pendente nihil est inouandū c. x. c. sez vt. lite. pen. c. i.

Sequitur videre de s. s. que actiones nascantur ex locato et pducto. Circa qd sciendum q ex hoc tractu nascuntur due. factio ex locato que daf locatori. et in hac venit pmo merces solnenda de qua cōuenit. veniunt et alia de qb actū ē supra in tractata. vt. l. c. legem. Et actio ex cōducto que daf pductorū. vt ibi dē. et quidē si pductor fuerit bonfidei bz actōez s locatorē alienantē. iz. q. z. vult rane. si autē malefidei tunc nō bz. q. 3. s. itez de iure: super vbo vnincras terras nisi de cunctiōe pspexerit sibi. l. de cuius. si fundū. **Q**uid h nō q locatio facta si pbat dñm nec possessionē. c. x. de si. instru. inter dilectos. Et h id quia etiā cōductor locare pōt rem pductā si nihil aliud conuenit. ff. de qui insulā. Et h intelligit fm glo. de eque idoneo et ad eundē vium. **I**tem pductor nō pōt litigare cū locatore de ppetua re rei locatē. puta comus. nisi pns possessiōne restituat locatori. l. c. si qs pductōis. **I**nsup nō q dñs bz ius hypothecē in re locata. si n. locet pdiū rusticū oia inuicta et illata tacite obligant dño. si co sciēte sint intromissa. si aut pdiū vrbānū obligat h intelligit qdā etiā si septē partes pirit. **A**liq vo h intelligit si medietas remāsit. qd ē equis fm hosti. ar. ff. de vlsufuc. p. l. 1. pns. etiā dño ignorante. l. c. certi. **D**icit aut pdiū rusticū qd ē sine oi edificio: pter comūculā p fructuū repositōe. **U**rbānū vo dicit vbi est edificū ad habitandū. Et etiā pōt eē in villa sicut in ciuitate. etiā pōt esse pdiū rusticū. s. ad vñs rustica nos. vt ad custodiendū oues et boues. ff. de v. sig. vrbana.

De emphyteosi titulus. is.

Quando considerandū est de hēn qui dicit emphyteosis. qui qdē est mediū int tractū locatōis et venditōis. vt in sequentibus patebit. Est aut nomē grecū: et ide emphyteoticus ca. cū. **I**nde cōtractus emphyteoticus. cōcessio emphyteotica. instrumētum emphyteotici. Et ide dī emphyteotici a. et sumit p illo cui pcedit in emphyteosim. Et inde etiā p eodē hic et hec emphyteota. Et inde etiā hoc vbi emphyteotico terras. care. i. in emphyteosim pcedere. **V**idendū est igit quid sit emphyteosis. **S**ecūdo in quibus pssit. 3. qualiter cōtrahitur.

4° quid dñs ibi pcedat retineat recipiat: 7 qñ pōt emphiteotā expellere. 5° vtrū em phiteota suas melioratōes 7 sua emphite omata possit destruerē. 6° in qb^o puenit cū veditōe 7 locatōe: 7 in qb^o differt ab eis.

Circa p̄mū sciēdū q̄ tractus emphiteosis est tract^o melioratōis p̄riā habēs naturā suis pactionib^{us} fulciēdā: 13 veditōi 7 locatōi multū similit. Iste. n. tractus fuit inuentus p̄cipue vt pcederet ad tps res steriles alicui qui diligēter eā excolendo melioraret 7 fertile redderet fruct^u sibi interim applicando. Emphiteosis. n. grece melioratio dicit^r latine. vñ olim emphiteoticabant^r tñs sterilia. nunc emphiteoticant^r etiā fertilia. L. de fac. san. ec. auē. p̄petua. vnde alio mō pōt dici emphiteosis possessio rei immobilis ad certuz tps alteri facta cōcessio: dño p̄prietate retenta sub p̄ditōe pensionis ānue: 7 renouatōis finito p̄cessio nis tpe faciēde. Et ille cōtract^o fm diuersar^{um} terrar^{um} diuersas cōsuetudines diuersis noibus noiat. s. emphiteosis. p̄caria. libellus. cōcessus. fisci. 7 plurib^{us} alijs. 7 fult^{us} cū diuersis pactōib^{us} fm diuersas h̄bitū voluntates. Et fm hūc modū pōt dici emphiteosis ab en qd̄ ē fides. 7 thesis quod est positio. quasi in fide. i. in bonafidei contractu positio.

Circa 2° sciēdū q̄ consistit contractus iste tñ in rebus immobilib^{us} vt in anē. de alie. emphi. p̄cta. s. s. licentiam.

Circa 3° sciēdū q̄ h̄bit^{us} h̄ctus iste scriptura interueniēte. nō alit. vt L. de emp. iure. l. i. Et pōt cōtrahi i p̄petuū. i. sine tps p̄finitōe: vl ad certū tps vl vsq^{ue} ad certā psonā 7 gñationē. s. secū dā vel tertiā. hoc ē vt res sit p̄nes emphiteotā 7 2° 7 3° successorē. Pōt etiā h̄bit^{us} sic. vt cū ad quartā psonā puenit: reuocatio fiat. Cōtrahit^r etiā sic: vt tpe p̄cessio nis aliqd. p̄ p̄cessiōe dño def. Ite nouns emphiteota pōt i possessionē induci p̄ dñz nō p̄ aliū. L. de emphi. cō. l. vlti. in fi.

Circa 4° sciēdū q̄ in contractu isto concedit sola possessio nālis. dñs aut in se retinet dñium 7 p̄prietatē: 7 h̄z ciuile possessionē. 7 hic ē q̄ emphiteota d̄z dar e dño ānnati p̄sionē. vt insti. d. loca. s. adeo. d̄z aut solui semp tota p̄uenta p̄sio: nisi res pereat ex toto. L. de emphi. iure. l. i. Sciēdū aut fm hosti. i. sū. q̄ in hoc cōtractu venit culpa leuis cum

vtriusq^{ue} grā celebret: 13 aliq^{ue} cōtrariū d̄z verit. insti. q. mo. re. cō. ob. s. fi. Et 13 d̄ dāno dato ab alio nō teneat: teneat tñ de custo dia. ff. e. s. de dāno. 7. l. qui mercedē p̄ custodia recipit. Teneat etiā de leuissima culpa. 7 idē fm Jo. 7 azo. 7 fm Ber. 7 Inno. c. x. d̄ reg. in. sup. c. q̄uis. Si dicat amissā onē ei p̄batio icūbit q̄ colus acereuit cū alijs qui colū allegat colū p̄bare d̄z. ff. de p̄ba quotiēs. Et idē dicit hosti. ibidē in gl. d̄z casus fortuitus nō venit in hoc h̄ctu nisi p̄ spāle pactū. vt dicit hosti. etiā i sū. Ite licet dño suo auctoritate expellere emphiteotā 7 ei^{us} successorē: si p̄ triēniū cessauerit soluere pensionē. s. ecclesia 7 filij fisci pōt expellere eū: si cessauerit p̄ biēniū: nisi cecliter post biēniū satisfecerit. Nec obstat si dñs ei nō venūciat q̄ soluat. qz statuta d̄ies p̄ dño interpellat. c. x. de loca. 7 cōduc. potuit. Et illud modicū tps qd̄ dat sibi p̄ biēniū nō ē in iure taxatū: s. ē arbitrio iudicis relictū. c. x. de offi. del. de causis. Si etiā emphiteota soluere p̄misit penā si nō soluerit p̄sionē: 7 dñs penā petierit: nihilomin^{us} cū expellere poterit. ar. ff. de transac. q. fide. meli^{us} tñ facit si cū auctoritate iudicis expellit. Si tñ emphiteota aliq^{ue} possessionez tradidit: vl ab alio expellit nō reūciat dñs possessore auctoritate p̄pria. c. x. de locati. 7 p̄duc. potuit. in glo. Ite si emphiteota cessauit p̄ biēniū 7 tāto amplius q̄ nō possit purgare morā. si dñs postea pensionē recepit cū expellere nō poterit. qz inri suo reuocauit. Sili^{us} si plac^{et} de p̄sensu capituli recipiat pensionē nō pōt eū expellere. s. si solus platus hoc faciat: nō obest ecclesie: qñ eū possit expellere: nisi postea capitulū consensisset. Ite vnus solus p̄byter sine rector in ecclesia vel capella si recipiat pensionē credit^r Ber. idē. s. q̄ amodo nō poterit emphiteotā expellere. si tñ aliq^{ue} pensionē euz p̄statoe dices: salvo iure meo receperit: talis expellere poterit. qz etiā si cū expellere vellz: nihilomin^{us} p̄sionē petē possz. io. q. z hoc ius p̄rectū. Ite si plures sint coheredes: 7 oēs p̄sionē soluat p̄ter vnū: nō p̄ iudicat^r soluētib^{us}: dñmō soluat totā p̄sionē: 7 postea agēt q̄ nō soluētē. hec oia c. x. de loca. 7 p̄duc. potuit. in glo. Ite si emphiteota rem ecclesie cōductā vel in emphiteosim acceptā deteriorauerit: vel p̄ biēniū pensionē nō soluerit: expelli pōt. ita tamen q̄ soluat totius tēporis pensionē 7 resarciat rei lesionem non repetiturus si quid

impedit i melioratione .io. q. 2. §. hoc ius
Circa si emphyteota pbet p duos .prios
 anos in ecclesiasticis: vel p tres in secula
 rib⁹ pensione soluisse: et antea p .10. anos si
 soluerit expelli non poterit. *l. d. appel. l. penl.
 in fi. Dec. Hosti.* Circa si quis stans in fundo
 p tres annos pensione soluat: fundum sibi co
 cessum in emphyteosim: sufficienter pbat. *l.
 de fun. co. p. totu. bec. ix. de sam.* Quid si
 emphyteota fundum quem ab ecclesia habuit
 emptori bonafidei vendidit. et tñ p .60. an.
 pensione ecclesie soluit. magis emptor pre
 scriptione tutus erit: si fundum ecclesia repe
 tierit. *l. d. q. no. q. ecclesia i culpa no fuit
 cu venditione ignorauerit. et optione habe
 bit §. que pmo agere velit. l. si tu. et in. in
 teruel. vlti. bec. Bar. in questionibus.*

Circa 5^m sciendum quod huiusmodi actus non est
 quod emphyteota meliorationes suas
 vendere potest: ita tñ quod pmo require
 re de ab ecclesia an velit ius suum emere. et de
 ei dicere quantum potest ab alijs habere. et si ec
 clesia dixerit quod non vult emere: potest alijs
 ius suum vendere. si autem ecclesia nihil dixe
 rit expectare de ecclesia p duos menses: qui
 bus elapsis vendere poterit alijs: dummodo non
 vendat illis qui emere prohibent. vt serui eccle
 sie et capitanei: et oēs maiores persone que de
 facili non possunt pueniri. puta nimis paupes
 nimis potentes: vñ ecclesia possit p iudicijs
 pati. vt *et de locati. et pduc. c. vlti. in tex. et
 glo.* Et si emphyteota aliter fecerit ius suum
 perdit. Circa emphyteota potest sine consensu dñi
 sui emphyteosim conare: et etiam pignori ob
 ligare. si tñ si satisfecerit de cautione soluit
 pignus. vt ibidem.

Circa 6^m sciendum quod contractus iste
 puenit cum emptione. quod vtrobiq;
 quasi huiusmodi aliquid datur. cum locatio
 vero puenit. quod vtrobiq; vñsum retinet: et
 annuatim aliquid percipit. Differt autem a ven
 ditione. quod transfert ibi vñsum: hic non. Et
 ita vt dicit *Bar.* magis accedit ad naturam
 locatiois ppter quod *Bar. c. potuit. qd est. de
 emphyteosi* magis ponit in titulo de locato
 et pduc. quod puenit cum eo. Et locatio vero
 differt. quod ibi pensio in certis casibus minu
 tur et auget. hic nec auget nec minuit nisi
 res omnimode distrabat. In locatioe etiam co
 ductor regulariter non habet in re nomen: non ven
 dit nec vendicat rem: si emphyteota potest rem ven
 dere: et habet vtilitatem rei venditionem. vt. ff. de pig.
 ac. tutor. §. vlti. Differt vero ab vtraque sil. §.
 venditioe et locatioe. quod vtraque bar. est de re

bus immobilibus et mobilibus et se mouentibus:
 et in neutra scriptura requiritur. si ille actus est
 tñ de immobilibus: nec fieri potest sine scriptura
hec. Bar. c. de loca. c. vlti. Circa in emptioe
 pñcia et in locatioe merces requiritur pecunia
 si in hoc actu pensio potest esse in pecunia et quod
 libet re alia. vt p. ex supradictis. Precedia
 autem oia emphyteosi puenienter adaptantur
 sine celebretur ab ecclesia sine a seculari per
 sona. vñ si aliqua pacta de voluntate partium
 non appareant: tacite intelliguntur facta ea que
 supradicta sunt de actu huiusmodi. nam tacite intel
 liguntur esse facta. Si qua etiam alia pacta inter
 partes fuerint puenta: omnimode sunt seruanda
l. c. l. i. Sed preter predicta requiruntur aliqua
 specialia in emphyteosi ecclesie. §. q. fiat ex
 causa vñli et necessaria. et quod interueniat presen
 sus episcopi et etiam capituli. si de hoc dicitur ple
 nius infra. li. 6. tit. de alia. re. c.

De comodato titulus .16°.

Postea considerandum est de comodato
 et primo quod est quod est comodatum
 et vñ dicitur. 2° in quibus rebus con
 sistit. 3° inter quos iste contractus
 potest celebrari. 4° in quibus comodator
 et comodatarius ad iurisdictionem tenentur. 5° quid
 iuris est eo qui comodatum vasa vel etiam pon
 dera vitiosa. 6° que actiones nascuntur ex
 hoc contractu. Circa primum sciendum quod co
 modatum est alicuius rei ad aliquem vsu spec
 aliter gratuita facta concessio. Ideo dicitur co
 cessio non translatio. quia comodatus rei co
 munitur et possessionem retinet. et solum vsu per
 dit. vt. ff. de rei comodate. Ideo dicitur gratu
 ita. quod si interueniat pecunia erit locatio. si
 res alia erit huiusmodi in ius. vt. in fi. man. §.
 vlti. Ideo vero addit ad aliquem spatium vsus.
 quia vsus ad quem fit de expmi. vt comodato
 tibi equum vt eum ducas ad bellum vel ad vil
 lam. comodo tibi librum vt exeples alium vel
 corrigas tuum. vñ dicitur comodatum quasi vtili
 tatis comodo datur. vñ renouari non potest:
 nisi expleto vsu ad quem est factum. Et in hoc
 differt a pñario: quod fit sine pñitione vsus
 certi. vñ potest quicunq; renouari. vt. ff. de in
 comodato. §. sic h. oia. *Bar. c. de. c. vnico.*

Circa secundum sciendum quod como
 datum consistit in rebus mobilibus
 et se mouentibus et immobilibus. Circa
 in incorporalibus. vt in seruinitate habitandi.
 vt. ff. de l. i. Ita vero quod vsu consumitur et quod consistit
 in numero pondere et mensura non comodari

sed mutuari dicuntur. 7 in hoc differt a mutuo comodati. p̄dit̄ ta tamē comodari possit ad pompā. vt. s. quis ditior videat. ff. e. s. mibi. §. vlti. 7 c. e. in glo. vñ panis ip̄ proprie dicit̄ comodari fm̄ Accur. P̄de etiā qs̄ comodare si tñ sua s̄ etiā aliena q̄ possidet. si aliena sciens possidet. ita q̄ sit fur vel p̄edo 7 comodauerit: actionē habeat comodati. ff. e. comodare.

Circa 3^m sciendū q̄ p̄t̄ comodare 7 ei comodari q̄ p̄t̄ habere. vñ nō tñ p̄lat̄ p̄t̄ hoc s̄ etiā byconom^o. nam habere p̄t̄. io. q. z. hoc ius.

Circa 4^m sciendū q̄ natura comodati ē vt̄ ip̄a res restituat̄. hoc. n. ē de iure naturali. di. i. ius naturale. nec p̄t̄ p̄teritu debiti retineri. vt. l. e. l. vlt. si tñ comodati cōsistat in pecunia: 7 debiti infra duos menses p̄bari possit: admittit̄ p̄p̄atio. insti. de acti. §. in bone. Eadez in quā res oꝝ reddi. vñ vsus. Mutuo ul̄t̄ similit̄: comodati querit eandē. Eadē in q̄s res nō deteriorata. aliter nō videt̄ reddita 7 ideo p̄stabit̄ interesse. ff. e. s. mibi. §. i. si vō res nō restituat̄ p̄ p̄tumaciā iurabit̄ i licē p̄stata h̄ p̄tumacē. Si aut̄ nō fuerit p̄tumax s̄ culpa cessat̄ rem restituerē: estimabit̄ quanti sit res a tpe moꝝ vsq̄ ad sententiā. s̄ in iudic̄is stricti iuris estimat̄ a tpe moꝝ vsq̄ ad tps̄ litis p̄stare. vt in. di. §. 4. hac auctoritate. hec gof. S̄z quid erit si res penes comodatarium p̄eat. vel deterior fiat. R^o fm̄ Hof. 7 Ber. Aut accipit quis comodati gr̄a sui. aut gratia comodatis. aut gr̄a vtriusq̄. si gr̄a sui: q̄d frequēti^o cōtingit tunc tenet̄ de volo 7 lata culpa. 7 leui 7 leuissima. q̄ debuit in p̄feruando rē adhibere curā magnā: 7 etiam maiorē q̄ de rebus suis adhibere solebat. si alius diligētis rē illā custodire poterat pone de p̄dictis exemplū. Comodatarij volo perit̄ qñ fraudē cōmisit vt equus comodati sibi surripet̄. Eius lata culpa fuit qñ equū extra domū in nocte reliquit. 7 cōparat̄ hoc volo. ff. mandati. si fideiussoꝝ. Leui culpa fuit si equū in domo posuit: domū tñ aptā dimisit. Leuissima culpa fuit si domū clausit: nō tñ bñ interi^o firmavit In his oib^o tenet̄ dñs ad estimationē rei cū accessib^o. s̄. ferib^o partib^o 7 fructib^o. ff. e. in rebus. De casib^o aut̄ fornicis quos etiā diligēs 7 fideiis homo. p̄uidere. n̄ possit comodatarij nō tenet̄ nisi in trib^o casib^o. Unus ē si casus ille sua culpa accidit

vt si equus tibi comodati vt duceres ad villā 7 duristi ad bellum. 7 ideo si aliquo casu equus perit̄ p̄iudiciū tuū erit. culpa n. tua casu p̄cessit. Similit̄ si rē comodati remisisti p̄ nūciū nō idoneū teneris: s̄ nō teneris si idoneus fuit. l. z. hui^o euenit. ff. e. argentū. Et idē ē de deposito. s̄ in mutuo teneris. c. e. de pig. significāte. cuius ratio ē q̄ qui comodati vel locat̄ vel deponit: rei p̄p̄rietatē 7 possessionē retinet. Et ideo cūz eius cui credit̄ nūcius idoneus pecuniā deponat: pecuniā comodantis vel deponētis deponat. s̄ in mutuo dñum transferit. 7 ideo si pecunia p̄dit̄: ei qui eā mutuo accepit p̄dit̄. Secūdus casus est si pactum interuenit. n. de casib^o certis 7 exterminatis 7 in pacto expressis tenet̄. Casus n. fortuiti debēt in pacto specialiter exp̄mi fm̄ Ber. fm̄ vero Hosti. quando aliqui casus specificant̄: 7 postea generalis clausula sequit̄: tunc de omni casu fortuito tenet̄. cū vix possent omnes casus specificari. Aliqui tamen dicunt q̄ si p̄tingat ali^o casus a specificatis 7 noīatis non tenetur l. z. etiā clausula generalis subsequatur. vt ff. de cauti. §. 7 si quis. §. quesitū. xv. uero nalo distinguit. s̄. q̄ aut p̄ comodatarium stat quomin^o oēs casus numeraret̄. puta q̄ dicit longū eēt oēs casus numerare: de oibus ego volo teneri. 7 tunc de oib^o tenetur. ff. si cer. p̄. cū quid. Aut non stat p̄ eū: s̄ comodans dicit. volo q̄ tenearis mibi de tali 7 tali casu enumerans quosdam. 7 postea subdit. de oibus volo q̄ tenearis. 7 tūc de numeratis tñ tenet̄. quia illa clausula generalis tñ ad specificata trahitur. ff. de transac. cū aquiliana. Si vero dicat volo q̄ tenearis de omni casu fortuito: tē de nullo tenet̄. Et idē ē de cōductoꝝ. Tertius casus est si moꝝ p̄cessit casum. c. e. e. c. vno. In p̄dictis tribus casib^o tenet̄ comodatarij de fortuito casu: etiā si ap̄d comodantē res eodē mō fuisset peritura. ff. de lega. i. cū res. **S**i vero quis accipit comodati gr̄a comodantis: quod raro accidit: vt cū quis ornāmēta comodati sine sponse vt ornatioꝝ dicat. tunc tenetur tñ de volo 7 lata culpa. ff. e. l. si vt certo loco. §. interdū. Si aut̄ comodati fiat gratia vtriusq̄. s̄. comodantis 7 comodatarij. vt cum cōmunem amicū inuitamus: 7 tu curā eius rei suscepisti: 7 ego argētū eius tibi comodati: teneris de volo 7 lata culpa 7 leui sed non leuissima. ff. e. in rebus. §. i.

¶ Item comodataris tñ illos casus non
 pcedat. quibus res illi nō pōt. vt sunt mor
 tes aialitū que sine dolo 7 culpa eius acci
 dunt. latronū hostiūq; incursus. piratarū
 insidie. naufragiū. incendiū. 7 bi^o. Et qd
 dictū est de latronib^o piratis 7 naufragio
 vcz ē si res ad hoc sit alicui comodata: vt
 eā secū peregre ferat. sed si alicui argentū
 comodari. quia se amicos inuitasse dixit 7
 ipse secū peregre iulit: o3 casus piratarū la
 tronū 7 naufragū sustinere. ff. e. in rebus.
 Item si comodatari^o in re comodata ipensas
 fecerit retentioni locus erit. puta qz equū
 saluari fecit. vñ ager ad recuperādas expē
 sas: maiores intellige. modice. n. expense
 vt cibariorū ptinent ad eū. ff. e. in rebus. §.
 possunt. **¶** Item si res comodata tradit^o est
 mata: tunc p estimationē adijcitur gradus.
 vt si comodatari^o tenebat tñ de lata culpa
 modo tenebit^o de leui. si de leui. modo tene
 bit^o de leuissima. si de leuissima. mō tenebi
 tur de casu fortuito. ff. eo. l. si vt certo loco.
 §. nūc videndū ē. 7. §. comodati. **¶** Item dō
 sti. c. e. c. vno. **¶** Item illi qui reb^o comoda
 tis aliter vtunt^o qd eas ad vtendū cepunt
 si dño nolente hoc faciāt: vt etiā hoc dño
 inuito facere credant: furtū committūt. si autē
 hoc dño volente faciāt: vel etiā si h non
 inuito dño facere se credant: furtū nō cō
 mittūt. vt insti. de obli. que ex relic. naf. §.
 placuit. Nota qd tunc furtū nō dicit^o fieri:
 qñ nō dat^o actio furti. fit tñ furtum fm ali
 quos. fm vō alios nō fit furtū. Aliqui vō
 sic distinguūt in casu quo credit dño dis
 pliere. s. qd aut vere displicet dño. 7 sic ille
 furat^o: 7 furtū fit. Aut placet ei. 7 tunc ille
 furat^o. nō tñ fit ibi furtū. qz nō ptractat^o ibi
 res aliena inuito dño: quod est de rōe furri
 furari vō dicit^o ptractationē rei aliene. sic
 qñq; aliquis mētatur: nō tñ dicit^o mādaciū.
¶ Item qd ē de vasis 7 ponderi
 bus vitiosis sciendum ē. 7 pmo de
 vasis: qd qui sciēter vasa vitiosa
 comodauerit: si sit effusum vinū vel oleum
 vel corruptū: tenet^o de effuso vel corrupto
 vt ibidē. secus ē si ignoranter hoc fecerit.
 ff. e. l. penul. 7 e. c. in glo. Circa eū vō qd
 comodauit pondera vitiosa sic distinguūt
 hosti. s. qd si ignorat ea vitiosa nulli tenet^o.
 ff. pmo. in rebus. S3 locator etiā ignorās
 tenet^o. ff. loca. 7 pduc. s. addes. Si vō sciat
 7 comodet emptori sciēt: 7 veditōr recipi
 atur. tunc si dñiam nō sit translātū: tñ em
 ptor facit furtū: 7 etiā comodans opē ferē

do: 7 ideo cōueniri pōt a veditōre actiōe
 furti 7 cōditione furtina. S3 si dñium sit
 translātū 7 emptor sit soluēdo: venditor
 ager^o ē cū. qz sciēt^o plus iusto accepit. s. si
 emptor nō sit soluēdo: ager^o cōtra comodā
 tē actiōne de dolo. Et idē ē in casu pcedēti:
 si emptor nō sit soluēdo. Si autē emptor sit
 receptus qui sciēt^o recipit vitiosa nō ager^o
 Et idē ē si vterq; s. emptor 7 veditōr scie
 bat S3 si vterq; ignorabat 7 veditōr est
 receptus: tenet^o comodans actiōne de dolo
 Et idē ē si emptor sciebat s. nō ē soluēdo.
 Si vō vterq; ignorabat: 7 emptor est rece
 ptus: habet cōtra comodātē cōtrariā cō
 modati p quā ab eo cōsequetur: si qd sua
 interst. Et idē ē si emptor ignorat 7 veditōr
 sciāt. s. enim hic veditōr tenet^o: nō vō
 lominus 7 comodās. Si autē comodet uē
 ditor: 7 ipse sit receptus: in nullo casu h3
 cōsi comodantē actiōne de dolo: cū habeat
 aliā cōtrariā. s. comodati. Si vō emptor sit
 receptus hoc in quo casu supradictū ē: qd
 vō venditorē h3 regressum: agere nō pōt ē
 comodantē aliqua actiōne: sed in quo ca
 su regressus nō h3. vt qñ emptor 7 vendi
 tor ignorabant: 7 dixerunt qd stare^o illis
 siue eēt equa siue nō. 7 in duob^o casibus
 in quib^o dictū ē veditōrē teneri. si non est
 soluēdo: tenet^o comodās actiōne de dolo.
 Et sunt hec vera: qñ dictū fuit quib^o pon
 derib^o stare^o 7 mēsurat^o. si autē hoc non
 sit dictū: scilicet videt^o de ponderib^o in re
 gione pfectis. ff. de em. 7 ven. imperatores
 Et si hoc nō appareat: de minimis videtur
 scilicet. ff. de reg. iu. temp. 7 e. c. de cōsi. ex pte
¶ Circa sextum quod ē que actiones
 nascunt^o ex hoc cōtractu. sciendū qd
 due actiones ex eo nascunt^o. s. di
 recta 7 pūa. directa dat^o comodati 7 eius
 heredi cōsi comodatariū 7 eius heredem
 ad ea qd sibi tenet^o. que etiā patēt ex supra
 dictis. Cōtraria vō dat^o comodatario 7 ei^o
 heredi ē comodātē 7 ei^o heredi ad ea qd
 sibi tenet^o. qd similiter patēt ex supradictis.

¶ De deposito titulus. 17°.

¶ Ostēda cōsiderādū ē de deposito.
 Et pmo qd ē 7 vñ dñ. 2° i qb^o
 reb^o cōstit. 3° quō beat fieri.
 4° in qb^o tenet^o depositari^o depo
 nenti. 5° de actōe depositi. Circa p^o sciēdū
 qd depositū ē qd alicui custodiēdū ē tradi
 tū. Hā rei depositē custodia 7 a deponēte

spere: et depositario ex toto mittit. Et hic
 est quod dicitur depositum quasi repositum. scilicet deponere
 te positum. ut ostendat totum fidei depositarii esse
 commissum: quantum scilicet principat ad custodia. Et
 hoc quod dicitur custodiendum: pro quod rei deposite
 sicut et commodate possessione omnium et pro
 etate retinemus. ff. de licet. §. rei. Quis tamen
 omnium rei deposite transit in depositarii omnium
 et tamen agitur depositum. ut cum apud te depono
 aliquid eorum que sunt in numero pondere
 et mensura: et venio tecum in hoc ut inde aliquid
 reddas mihi vel tantum eiusdem generis:
 quod obtines: sine illud expresse conveniam
 sine tacite videatur convenire. ut cum aliquid
 ex predictis apud te depono non signatum
 nec clausum. si. n. signatum vel clausum depono:
 video: te prohibere ne utaris eo: nisi in con
 tractum agatur. ut. ff. de lici. §. l. die. §. q. pecunia

Circa secundum sciendum quod depositum
 consistit in rebus mobilibus et se mo
 ventibus: et in rebus que non sunt de
 positarii. vbi non re mea apud me deponas:
 quia neque commodatum neque depositum neque pro
 carium neque conductio tenet in re mea. pro
 nisi re mea ab eo que scio eam possidere im
 petrem pro cario vel conductio vel alio simili
 modo. ut. ff. de qui re. Casu autem deponit res
 immobilis cum res de qua habet questio sequi
 stras. i. apud sequestrum deponit res immobi
 lis. Cum bis convenit. Ber. de ff. de bona fides.

Circa tertium sciendum quod depositum solet
 fieri per cyrographum vel cum cyrogra
 pho. b. i. vo cyrographum solus dicitur
 de: et una pars datur depositario. altera vero
 remanet deponenti ut ex iunctura partium pro
 batio fiat. h. bec probatio nec est iuris nec de
 iure. quia non creditur private scripture nisi sub
 scriptio habeat trium testium fide dignorum.
 ut. l. q. po. in pig. ha. scripturas.

Circa quartum. scilicet in quibus tenet deposita
 rius deponenti est sciendum quod natura
 depositi est ut res deponita reddatur
 hoc. n. de iure naturali est. ut di. l. ins. nale.
 reddat inquam deponenti. Fallit autem in qua
 tuor casibus. primus est cum quis gladium depo
 nit et furēs repetit. z. z. q. z. ne quis. Secus
 cum deponens fuerit deponatus. bona. n. ei
 in publicum deferunt. Tertius est cum fur depo
 nit et repetit. si repetitio vi omni cum furis repe
 titio periculis. quia tunc periculis est causa omni. si tam
 fur re repetat de sibi restitui per azo. et ber.
 de ff. de bona. vbi actio depositi datur furi: non
 autem furti. ff. de furti. itaq. Quartus cum fur
 apud illum deponit a quo surripit vel prope

riam. ff. de bona fides. Debet autem res depo
 sita reddi non deteriorata. alioquin de depositi
 potest agi. cum. n. exterior reddi potest dici dolo
 malo reddita esse: quod intelligitur si sit deterio
 rata vitio depositarii. secus est si vitio rei
 vel casu fortuito. ff. de l. i. et ff. de bona fides
 in glo. **Q**uid si res apud ecclesiam ponitur
 quod fieri videtur cum in thesauraria vel in sa
 cristia inferunt. nunquid ecclesia de ea tenebitur
 si amittatur. **R**espondeo quod sic si sit illata preter
 prelato et capitulo. quia tunc videtur preter data
 ecclesie: non persone tamen sicut dicitur natura et
 campo de reb. in necis et illatis teneri. ut. ff.
 nau. ca. sta. l. i. §. vlti. Secus est si prelatus
 et capitulum non sint presentes. tunc. n. non ec
 clesia si persona que re recipit obligatur. bene
 tamen tenet ecclesia de re illa si in eius vitium
 tate fuisse peruersa. quia tunc tenetur ecclesia
 et si apud eam vel aliquam eius personam non fu
 isset deponita. ff. de l. i. in ter. et glo. **Q**uid
 si depositarius reddat depositum alieno igno
 rante. **R**espondeo liberatur. ff. de l. i. §. si re. Ad
 tamen tenet tunc nisi eedere actionem deponenti consi
 illi cui reddidit. ff. de pculso quod debet. sec
 est de debitorum qui non liberatur soluendo falso
 procuratori: sed credat eum procuratorem. et hoc
 ideo quia depositarius tenet tamen de dolo. et ideo
 sufficit quod cedat actionem deponenti. Est etiam
 obligatus in specie: imo cum possidere definit
 illam spem sine fraude liberatur. Sed debitor est
 obligatus in genere. ideo soluendo alij non libe
 rat. ff. ad l. fal. l. in roe legis fal. z. §. in cer
 te aut. ff. de v. ob. si ex legati. bec Hosti. de ff.
 de in re. ea te. **Q**uid si plures deponant
 res. nunquid reddet alteri eorum si petet. **R**espondeo
 quod sic si hoc in deponendo sit actus. alio pro
 parte tamen. quia etiam duo heredes pro parte agunt
 ff. de l. i. §. si pecunia. Si autem duo deponant
 hoc pacto quod non reddat vni sine altero:
 hoc seruari debet. vnde si reddat vni neu
 ter agere potest: si depositarius negat se red
 didisse: nec reddere cogitur alicui. quia non ille
 cui reddidit. quia ille non potest agere. nec ille
 cui non reddidit. quia non tenet sine alio red
 dere. bec Hosti. **S**ed nunquid depositarius
 tenet in hoc casu deponenti si res deponita
 perijt. **R**espondeo res deponita aut perijt dolo vel
 culpa depositarii. aut casu fortuito. si dolo
 tenet. et autem dolo studiosa machinatio. ff.
 de dolo. l. i. ut cum depositarius latenter signat
 furi vbi res deponita sit ut eam tollat et secus
 dinidat. Tenet autem de dolo in tantum quod si
 etiam de dolo conveniat ne periciatur: talis
 conventio non valet. quia est contra bonos

mores. ff. e. l. i. §. si cōueniat. Si vero perijt
 culpa depositarij: aut culpa lata: aut leui:
 aut leuissima. Est autē culpa lata: si rē p̄ri
 am posuisti in archa: ⁊ rem depositā reliq
 uisti in banco: ⁊ hec p̄parat̄ dolo. ff. man. si
 fideiussor. p̄sumit enim dolo si curā ean
 dem nō habuisti ⁊ depositis quā habuisti
 de tuis. bona fides etiā abesse p̄sumit. i.
 fm Hof. dolo adesse p̄sumit: si reb⁹ tuis
 saluis depositas amisti. e. l. c. bona fides.
 Leuis autē culpa ē si rem depositā in archa
 posuisti: ⁊ eā clausisti: sed clauē incaute di
 misisti. si. n. perijt culpa lata tenet̄ sicut de
 dolo. quia hic p̄sumit̄ dolo. sicut dictū
 ē. ⁊ sufficit hec p̄sumptio ad cōdēnatōez
 fm Ber. Si vero perijt culpa leui ⁊ leuissi
 ma tenet̄ in plurib⁹ casib⁹. p̄mo si deposito
 se obtulit: quia sibi deponi perijt. vt e. l. c. e.
 z. 2.º si aliquid p̄ custodia recipit. ⁊ tunc
 si recepit pecuniā: ageť cōtra eū actiōe ex
 p̄ducto. si vero spēm vel opas: ageť actio
 ne p̄scriptis verbis. vt. ff. co. l. i. §. si quis
 serui. 3.º si p̄ pactū in se culpā lenē ⁊ leuissi
 mam recepit. vt in. o. l. §. si cōueniat. 4.º si
 morā in restituendo fecit. ff. e. si in asia. §.
 vlti. 5.º si res eā sui apud eū fuit deposita. l.
 vt vteret̄ ea. ff. e. l. i. §. si pecuniā. Cum his
 cōuenit Ber. e. l. c. z. Si vero perijt casu
 fortuito nō tenet̄. quia casus fortuiti neq̄
 unt p̄uideri. Tenet̄ tamē etiā tunc i plu
 ribus casib⁹. p̄mo si pactū de eo interuenit
 vt e. l. c. z. ff. e. l. i. §. sepe. ita tamen q̄ oēs
 casus specificet̄ in pacto fm Ber. si de hoc
 plenius in p̄cedēti si. p̄notatū ē. 2.º si mo
 ra in restituendo p̄cessit casum. vt quia
 candelā ardentē in camera plena palea
 dimisisti. ⁊ cōburat̄ domus in qua liber
 erat depositus: vel si rē depositā p̄nunciūz
 nō idoneū remisisti. 3.º si dolo casum p̄
 cessit. vt si alijs rē depositā vendidit ⁊ eā
 postea redemit: vt haberet eā in cā depositi
 etiā si sine dolo eius perijt tenet̄. q̄ semel
 cōmississe dolo sufficit. ff. e. l. i. §. si rem. Si
 tamē penitētia ductus eā redimat ⁊ in p̄
 p̄o statu habeat vitii purgat̄. ff. de vfica.
 l. sequit̄. §. itē labeo. Et idē est fm Hof. si
 dolo nō in alienādo s̄ in vtendo p̄mittat
 vt. ff. de cōdi. fur. qui furtū. 4.º fm aliquos
 .i. fm Hof. si apud aliquē tantū grā eius
 res deposita fuit. ff. e. l. i. §. sepe alij contra.
 In p̄dictis casib⁹ tenet̄ depositarius etiā
 si res apud deponentē simili mō perijisset.
 sufficit. n. q̄ res potuit nō perire. ff. de le. i.
 cū res. §. vlti. l. de Hof. ⁊ Ber. e. l. c. z. ⁊

Hof. Itē nota q̄ in depositi repetitioe
 nō habet locū cōpensatio in toto nec adu
 etio in parte. vt e. l. c. z. §. sane. Ubi etiāz
 notat̄ q̄ depositū cū deposito nō cōpensat̄:
 sed qui p̄mo deponit p̄mo recipit. l. e. l. p̄
 nul. Nō habet etiā locū p̄ter expensas re
 tentio fm Hof. sed Accur. dicit̄ contrariū
 .i. in casu quādo depositari⁹ fecit expensas
 rōne rei deposite. p̄tere enim pōt eas a de
 ponente. ff. e. actione enim. Nec doli exce
 ptio. l. e. l. penul. vnde depositari⁹ nō pōt
 excipere cōtra deponentē depositū repetēte
 de dolo dicens. repetis dolo: q̄ fecisti mi
 hi pactū q̄ vsq̄ ad meā mortē nō repetē
 res. depositū enim quācūq̄ repeti pōt etiā si
 cū pacto depositū fuerit vt post mortē de
 positari⁹ repetat̄. poterit enīz deponēs mu
 tata voluntate repetere. ff. e. l. i. §. vlti. nisi
 apud sequestrū res deposita fuerit q̄ repeti
 non poterit nisi lege sequestratiōis imple
 ta. Nec etiā ibi locū habet exceptio spolia
 tionis fm aliquos. Alij dicunt verius q̄
 bene habet locū exceptio talis saltē in mo
 dū recōuentiōis que fauorabilior videt̄
 q̄ actio depositi: l. illa sit bone fidei. l. de
 Ber. e. l. c. z. o. l. c. z. ⁊ Hof. Nota in
 sup q̄ depositarius vtendo re deposita cō
 mittit furtū si sit expresse p̄hibitum ne ea
 vras. ff. e. si stichus. aliter nō p̄mittit: dum
 mō hoc putat̄ oīm p̄missūz: etiam si hoc
 minus p̄babiliter putet. ff. de furtis. qui re
 cōmittit etiā furtū si depositū eā intercepti
 endi absconderit. ff. de furtis. l. i. Ad hoc
 etiam nota q̄ ea que rebus depositis acce
 dunt deposita non sunt. vt si homo vestit⁹
 deponatur: vestis nō est deposita s̄ homo
 vel si equus cum capistro deponat̄ solus
 equus est deposit⁹. ff. e. l. i. §. que depositis
 vbi attendendū fm Accur. q̄ si quis di
 cat sic. depono equum cū capistro: tunc de
 ponit non tñ equum sed ⁊ capistrū. Si
 vero dicat: depono equū qui est capistra
 tus: nō deponit capistrū: tenetur tamen d̄
 custodia eius ille apud quem deponitur
 equus. aliter depositū agetur contra cum
 non tñ vt p̄o deposito sed vt p̄ accesso
 rio depositi. ar. ff. p̄mo. si vt certo. §. vsq̄
 adeo z. Repetit̄ autē depositū quācūq̄
 placuerit deponētī nō obstante aliquo pa
 cto. vt dictū ē sup. e. l. c. bona. in tex. ⁊ glo.

c. Itē nota quod est de actione
 depositi sciendū q̄ hec actio dat̄
 deponētī: hoc tñ fallit in casibus
 supradictis. dat̄ etiā hec actio dño ⁊ dñis

deponētis. ff. e. l. i. Dat' etiā furi 7 p̄dōni
 reponēti: n̄ oblatē suo debito. vt etiā dicitū
 ē supra. agunt enīz ex suo cōtractu. ff. e. §.
 si p̄dō. s̄ furti nō p̄nt agere: nec p̄sequi
 tur actiōez ex suo scelere. ff. de furti. l. itaqz
 fullo. Dat' aut' bec actio 7 depositariū vel
 eius heredē ex dolo defuncti 7 multo ma
 gis ex suo. ff. de ac. 7 ob. ex depositi. Et tene
 tur heres etiā de p̄cio rei ignorant' v̄dite.
 ff. e. l. i. z. 3. 7. 4. Ad que vero 7 inquātū
 bec actio t̄t patet ex supradictis. Est aut'
 bec actio bone fidei. insti. de acti. §. actionū
 Est etiā famosa 7 intantū vt heres suo no
 mine d̄inat' fiat infamis. L. e. q. depositi.

De feudis titulus. is.

Deinde p̄siderandū ē de feudo.
 Et p̄mo dicēdū ē qd sit feudū:
 1. vñ dicit'. 2. quot 7 q̄ sūt orie
 feudi. 3. que res p̄nt infēdari.
 4. que p̄sona p̄nt infēdare. 5. quis p̄t
 infēdari. 6. quō p̄cessio feudi fiat. 7. in
 quos feudū ex successione pueniat. 8. q̄
 bus ex causis feudū p̄dat'. 9. corāz quo
 debet questio feudi ventilari. Circa p̄mū
 sciendū qd feudū ē imobilis rei ob homa
 giū beniuola p̄cessio. Et bec descriptio col
 ligit' ex li. feudoz. ti. in quib' causis feudū
 amittit'. §. b̄nificiū. Per hoc qd dicit' imo
 bilis rei: nota qd feudū p̄t p̄cedi t̄n i re
 bus soli vel solo coherētib'. vt sunt fruct'
 in solo pendētes: qui tanqz pars fundi ipsi
 fundi coherē dicit'. vt. ff. de rei ven. fruct'
 Et in his que inter imobilia cōputant': vt
 cū de cauerna vel camera feudum dat'. vt
 L. de iure eo. l. vlti. §. p̄terea. Dicit' etiā
 ob homagiū. i. ob fidelitatē 7 fidelitatis de
 bitū a vasallo p̄stādū. vñ homagiū quasi
 hoīs actio dicit'. hic. n. vasallus se hoīem
 vñ agit: 7 eidē certis ex causis p̄petuo se
 supponit. Dicit' aut' beniuola: qz fit ex gra
 ta beniuolētā. vñ vocat' b̄nificiū in p̄dicto
 §. b̄nificiū. Per hoc aut' qd dicit' p̄cessio:
 7 nō trāssatio notat' qd apud d̄m directū
 d̄mū 7 p̄prietas directa remanēt. Vasal
 lus vō acqrit sibi vsufructū: 7 habet etiāz
 naturalē possessionē. ff. de acq. pos. n̄aliter.
 7. l. possessio. possidet. n. sibi 7 habet quasi
 d̄mū 7 vtilē rei vendicationez. ff. si ager
 vectigalis vel emphi. p. l. i. §. qui i p̄petuū
 Dicit' aut' feudū a fidelitate vel fide quāz
 vasallus d̄no iurare 7 prestare tenet'. vt i
 li. feudoz. ti. p. quos fiat inuēctura. §. fe-

minā quoqz. Fidelitas aut' hic dicit' insin
 randū quod a vasallo d̄no p̄statur.

Circa 2^m sciendū qd feudoz aliud
 ē paternū. s. quod a cōi patre ē acq
 sitū. aliud maternū: quod ē p ma
 tre acquisitū. aliud nouū. quod. s. de nouo
 ē acquisitū. Nō ē aut' feudū nouū. s. qd ne
 rato p̄fert. e. x. e. ex parte. vñ aliud ē infen
 dare quod nō licet. aliud reinfēdare: qd
 licet. Itē p̄m d̄. durā. duplex est homagiū
 .s. ligiū 7 nō ligiū. Ligium ē illud quod fit
 imperatori vel regi nullius alteri' fidelitate
 salua. Et dicit' ligiū quasi ligatū: vel quasi
 legalitatis p̄tentium. Non ligiū vō ē illd
 qd fit alijs salua fidelitate ip̄atoris l' regi.

Equit' videre de 3°. qd res possunt
 infēdari. Circa qd sciendū qd res
 que p̄hibent alienari nō possūt i
 feudū p̄cedi. vt in ti. p. quos fiat inuēctura.
 Itā in cōcessione feudi fit alienatio sal
 tē vtilis d̄mū. vñ fm Hof. res feudales. i. q̄
 in feudū dari cōstauerūt possunt in feudū
 cōcedi. que vō feudales non sunt feudari
 nō possunt: nisi in quatuor casib'. P̄im'
 est si feudatarius moriat' 7 feudū ad ecclē
 siā reuertat'. tunc enim p̄elatus p̄t illud
 feudū alteri dare: nō obstante iuramēto
 quod fecit de nō infēdando de nouo. e. x.
 e. ex parte. 2° ē si vasallus feudū ecclēsie
 alienauit: 7 p̄pter hoc illud p̄didit. tunc. n.
 p̄elatus p̄t illud dare filio alienātis vel
 eius p̄anguineo sine licentia pape. vt ibi
 dē. 3° ē si vasallus ecclēsie feudū alienauit
 quod ecclēsia facile recuperare n̄ possit. tūc
 enim p̄elatus dare p̄t illud alicui layco
 qui ip̄m recuperet 7 ab ecclēsia recognoscat
 4° ē si p̄elatus aliquis aliquib' p̄pter obse
 quii sibi ab eis p̄statiū p̄cessit de licentia
 pape terrā aliquā sub certa mēsurā in feu
 dū: 7 illa terra postea sub illa mēsurā fue
 rit inuenta deficere. tunc. n. successoz mēsu
 rā illā poterit integrare. e. x. de dona. p. mas
 Ex p̄dictis p̄z 7 habet qd iuramentū de
 nō feudādo de nouo nō extēdit ad feuda
 antiqua: s̄ t̄n ad illa q̄ nūqz fuerūt i feu
 dū data. Itē nullus d̄z cogi p̄ sp̄ialibus
 homagia facere. hoc. n. eēt simonia. e. x. de
 simo. ex diligētī. Utrū aut' decime i feudū
 possint p̄cedi regre infra ti. de decimis. Ad
 vidēdū etiā qd res infēdari p̄nt valēt ea q̄
 dicta sunt immediate post descriptōez feudi.

Equit' videre de 4°. qd res p̄nt infē
 dare. Circa qd sciendū qd archieps
 eps abbas 7 p̄positus: si p̄suetudo

fuert: feudū eōcedere pōt. Itē marchio-
nes ouces ⁊ ualuafores. vt in li. de feu. in
ti. i. Itē minores ⁊ minimi. vt in co. li. ti. de
natura feudi. Et hoc ē vez si habent legi-
time suoz bonoz administracionem. qui
n. rōne qualibet pbibet aliquid de bonis
suis alienare: nec inuestiturā feudi pōt fa-
cere. Nota tamē q̄ quādo fit inuestitura
p̄ minores: aut fit de bñficio veteri. ⁊ tūc va-
let. aut de nouo: ⁊ tūc nō valet. co. li. ti. p̄
quos recipiat. i. p̄n. Seminā etiā p̄sentit
p̄ciq̄ inuestiturā noui feudi facere posse
vt in eodem titulo.

Sequit̄ videre de q̄nto. s. quis potest
infendari. vnde sciēdū q̄ circa h̄
nō distinguit̄. nā ⁊ seruus infen-
dari pōt: nisi ignorantia p̄tendat̄. vt quia
liber putabat̄. ⁊ hoc ē verū si sit talis qui
seruire de feudo possit. Igit̄ mutus surdus
claudus vel alias imp̄fectus: clerici etiā ⁊
oēs religiosi feudū accipere nō possunt. imo
si habent p̄dūt. vt in li. feu. ti. an mutus.
Pōt etiā minor. i. impubes infendari. nō
faciet tamē fidelitatem anteq̄ venerit ad
pubertatē. ⁊ si eā ante fecerit nō tenet̄: q̄
fidelitas illa vt dictū ē supra. fit p̄ iuramē-
tū quod firmamentū non habet ab impu-
beribus factū. vt in li. feu. ti. si de feudo p̄tro-
uerſa fuerit. Pōt etiā femine p̄cedi feu-
dū: ⁊ dicit̄ feudū femineū. vt in li. feu. ti. de
beneficio femine. Pōt autē infendatio etiā
p̄ nunciū vel p̄curatores a parte qualibet
exp̄diri. vt in ti. p̄ quos fiat inuestitura.

Sequit̄ videre de seruo. s. quomō cō-
cessio siue institutio feudi fiat. cir-
ca quod sciēdū q̄ fit p̄ honore
domini ⁊ amore vasalli. ⁊ p̄ inuestiturā. vt
in li. feu. ti. quibus modis pōt feudū p̄sti-
tū. Est autē inuestitura p̄prie possessionis
rei traditio. Improprie vero est alienius
corporei loco possessionis i manib⁹ possio.
vt quando dñs vasallo porrigit bastā vel
aliquid simile dicens se facere inuestiturā.
vt in li. feu. ti. quid est inuestitura. Debet
autē inuestitura corā testibus fieri: nō qdē
q̄ sine testib⁹ vel instrumēto nō valeret: s̄
vt veritas p̄bari possit si oporteret. Et si
quidē dñs inuestiturā faciat de bñficio no-
uo: tunc si pares. i. vasallos habet corā tri-
bus vel saltē duob⁹ ex illis eā facere tenet̄.
Si vō nō habet pares sufficit q̄ faciat eā
coram alijs idoneis testib⁹. Si vero inue-
stiat de veteri beneficio corā quibuscūq̄
testibus idoneis siue parib⁹ siue alijs hoc

facere pōt. vt in li. feu. ti. qui testes sunt ne-
cessarij. Si vero clericus faciat inuestitu-
ram ⁊ de reb⁹ p̄prie: tunc idem debz fieri
quod in inuestitura layci. si vero faciat de
rebus ecclesiasticis: testes adhiberi possunt in-
differentē pares ⁊ c̄neci s̄m hosti. Facta
vero inuestitura debet vasallus dño sacra-
mentū fidelitatis prestare. huiusmodi autē
sacramētū s̄m diuersaz curiaz varias cō-
suetudines diuersimode ordinat̄. Et qdē
in sūma rolandina talis ordo tradit̄. s. q̄
vasallus p̄mittit dño ⁊ corporali iurat̄ ad
sancta dei euangelia de cetero sibi ⁊ fideli-
bus suis eē fidelis vasallus: ip̄m q̄ ⁊ here-
des suos res iura ⁊ honores eoz p̄ posse
fideliter p̄seruare: ⁊ nullatenus aliqd qd
in detrimētū periculū siue damnum p̄sone
vel p̄sonaz reꝝ iuriū ⁊ honoz sui suoz q̄
heredū verti possit: p̄ se vel p̄ aliū p̄tracta-
re vel modo alio machinari: imo si quos
hoc vel eoz aliquid tractare vel p̄curare
senscrit: q̄ cito poterit ei indicare. Et qdē
sibi sub fide ⁊ credentia ab eodē depositū
fuerit: secretū tenebit. ⁊ p̄sonaz res iura ⁊
honores q̄ quoscūq̄: exceptis imperio ro-
mano ⁊ his quib⁹ debito fidelitatis ipsius
p̄ius astrictus erat: tueri ⁊ totis viribus
adiuare. Et generalit̄ verā ⁊ purā fideli-
tatē sibi suisq̄ heredibus reddere: ac p̄ oia
impartiri. His vō sic factis tenet̄ dñs va-
sallū inducere in vacuaz possessionē. vt in
li. feu. ti. quid sit inuestitura. Notū autē
dño vasallus vel eius heres dñm vel eius
successorē infra ānū ⁊ diem honorifice d̄z
adire: ⁊ inuestiturā petere ⁊ fidelitatem p̄o-
mittere. dñs vō icōtinētū debet inuestiturā
facere ⁊ fidelitatis sacramētū recipere: qd si
non fecerit vasallo nō debet obesse: ex quo
inuestiturā sicut debuit postulauit. q̄nimo
si dñs vltra ānū ⁊ diem hoc facere differ-
ret: p̄prietate priuari debet: sicut etiā si va-
sallus vltra ānū ⁊ diem inuestiturā petere
differret: bñficio debet priuari. arti⁹. qual̄
dñs p̄prietate priuet̄. ⁊ in ti. si de feudo cō-
trouersa fuerit. s. dño p̄mittere. Et p̄d̄cis
patet s̄m hosti. q̄ h̄ vasallus generalit̄
iuret q̄ in oibus casib⁹ iunabit dñm: ⁊ q̄
quēlibet: nō n̄ iunabit eū corā dñm anti-
gorē: nisi sit excoicatus vel a rege bānit⁹.
q̄ interim vasallus ē a sacramēto fidelita-
tis absolutus. Nec etiā iunabit eū q̄ impe-
riū vel papam. e. ⁊ de iurciu. venientes. al̄
vasallus debz iurare dñm q̄ omnē boiem
etiā q̄ frat̄ vel filiū. Sciēdū autē q̄ vnus

pōt eē vafallus pluriū. eē tē pū. cā capella
 nī nullus potest eē homo ligius diuersoz
 dñoz. s. bī homo nō ligius p diuersis feu
 dis que tenet a diuersis. c. x. de su. ne. p. sic.
 Est autē homo ligius alienius qui ē homo
 eius iurisdictioni subiectus quo ad psonā
 7 quo ad alia bona sua que habz ab alio
 in feudū nō ligiū. eo. n. ipo q: psonā suā ei
 pncipalt subijcī: videt ipi bona sua subie
 cisse. ar. ff. de adop. si pater. Homo vero nī
 ligius alienius ē qui nō ē eius iurisdictioni
 subiectus: nisi in quātū feudū se extendit.
 Si igit sit aliquis homo nō ligius duoz
 dñoz. s. se inuicē bellantiū inuet illū pso
 nalter cui pmo fecit homagiū: 7 alter in
 uer fm vires sui feudū p aliu substitutum.
 Dec. xv. Quid si vafallus minores plures
 filios reliquerit. Respondet Hosti. q. oēs
 facient fidelitatem 7 feudum habent in
 diuisum. si vō ad vnum eoz ex diuisiōe
 puenerit: ille solus iurabit. Ad hoc nota
 q. pactū pmissoriū ita ē in feudis sicut in
 pignozib⁹ pibitū. puta si pactū fuit: q. si
 pignus infra certā oīē nō redimat⁹ credi
 torib⁹ in feudū vā: nō valet. vt dicitur in
 li. de feu. Quid aut sit pactū cōmissoriū
 vide supra ti. de pignozib⁹. ar. 6. circa finē.
 S; nūquid vafallus sequet⁹ dñm ad exer
 citū sub sumptib⁹ dñi vel suis. Rndet xv.
 q. sumptibus ppijs si pinguē feudū hz. si
 vero modicā: sequet⁹ sumptibus dñi. ff. de
 ope. li. suo victu. hoc tñ magis pendet ex p
 dictis. Nunqd vafallus tenet sequi dñz
 ultra mare. R: quidā dicit q. sic: si ante
 cessores dñi pfluenerūt pugnare cum bar
 baris. vt rex francie. instar patroni q. pfac
 tas opas indicere pōt liberto. ff. de pig. ac.
 vel vniuersoz. rex tñ tenet sibi puidere
 de expensis in toto vel in parte arbitrio bo
 ni viri psiderata quantitate feudū. Si vō
 nō pfluenerūt nō tenet. Dec. xv. Quid q.
 aliquis eps habeat aliquā villā in feudū
 a rege: 7 de illa baronē infeudat: 7 rex po
 stea emat eā a barone: nūquid rex faciet
 homagiū ecclesie. R: quidā dicunt q. nō
 tenet: s. faciat quandā ppenationē dicēs
 epō. tu tenebaris mihi homagiū facere p
 tali villa: 7 talis baro i cuius locū successi
 tenebat illud facere tibi. vñ sis liberat⁹ ab
 homagiū pstatōe. ar. c. si pars here. pe. l. i.
 §. penul. Alij dicunt q. debent homagium
 sibi inuicē facere: vt sic sibi inuicē seruiant
 bona fide. ar. ff. si cer. pe. eius qui in pui
 ca. Dec. xv. Nunquid filius vafalli mei

est vafallus meus. R: homagiū pōt fieri
 ppter tria. pmo ppter emendā iniurie illate
 7 tunc filius hois mei non est meus. quia
 filius non portabit iniquitatē patris. nā si
 ppter delictū patris filius non pdit bona:
 multominus debet pdere statū psonē. ar. in
 auc. vt nulli iu. lice. §. vlt. 2. ppter bona:
 vt cū quis mihi subijcīt bona sua: 7 a me
 recipit in feudū illa. 7 tūc quia videt mihi
 ea tradidisse: si filius a bonis paternis ab
 stinere voluerit: homo me⁹ nō erit. 3. ppter
 tutionē psonē: vt cū quis pncipalt se fac
 hoiez meū vt a me defendat. 7 tūc psona
 filij erit homagiō astricca. pater. n. filiu im
 puberē sub tutoris pte pstituerē potest.
 ergo 7 p psequēs sub dñi pte. ff. de tutel.
 l. i. Dec. xv. Quid de vafallo vafalli mei.
 nūquid est vafallus meus. R: q. nō. nāz
 libertus liberti mei nō est libertus meus.
 ff. p socio. l. nam socij. Sciendū aut q. sic
 dñō fidē seruare tenet vafallus: sic 7 va
 fallo dñs. 7 sicut vafallus si nō seruet fide
 litatē dñō feudū pdit. sic etiā 7 dñs si non
 seruet fidē vafallo: dñō pnat⁹ quod in eo
 habuit: 7 ad supiozem feudū transit. vt in
 ti. quēadmodū feudū amit. Dec. xv. q.
 vlt. ex dilect. Et idem vult Hosti. in sum.
 Pōt tñ vafallus feudū inuito dñō retinere
 7 tunc nō tenet dñō seruare. In memoziā
 tñ antiqui dñi nō dz eū offendere. vt i. co.
 li. de feu. Nota tamē q. sicut inuuit eē. de
 excessi. p. cla. grauē. 7 in glo. Ber. ibidem.
 cū dicit q. ppter fidelitatē nō seruataz ad
 dñm amittat feudū. intelligit p sententiā
 sup hoc latam: non ipo iure. similē 7 econ
 uerso. si dñs aliter se habeat circa subditū
 q. s. debeat: videt q. subiectus ipo iure non
 debeat ei obediētā tēnegare. vt inuuit di.
 95. esto subiectus. agat ergo p supiozē ar.
 li. q. 3. si eps. 7 idem vlt Hosti. In qbusdā
 tñ casib⁹ pdit ipo iure. vt si feudū sit alie
 natū fm Inno. c. x. c. sup. c. z. Ad hoc nō
 q. dñō indigentē dz vafallus alimēta psta
 re. ff. de lib. agnos. necare. Insup nō fm
 Hosti. in sum. c. ti. q. vafallus seruare debet
 fm q. cūctū ē: 7 feudū natura requirit fm
 diuersaz pfectudines regionū: 7 ipis def
 cietib⁹ vti iure scripto. vñ in feudo aī oia
 seruāda sūt pacta: qb⁹ deficiētib⁹ pfectudo
 regionis debet inspicī. qua deficiente iure
 scripto poterit vti.

Eq. videre de 7. f. ad quos feudū
 iure successiōis pueniat. circa qd
 sciendū q. in feudo nō succedunt

ascēdentes. vt pater filio. sed descendētes. pater filio nō filia. postea nepos ex filio nō nepos. 7 sic in infinitū masculi descendēt ex masculo. His vero deficientib⁹ primo succedunt fratres 7 fratrum p̄mortuoz filij. deinde agnati vteriores. 7 sic in infinitū. vt in ti. de natura successionis feudi. c. i. dicit tamen Hosti. qd de cōsuetudine imperij non succedit nisi filius qui descendit. imo feudū ad imperiū redit. 7 sic in aliamania per pares iudicare vidit p̄ p̄ores. Qd autē dictū est qd in feudo filius patri succedit. intelligit de filio naturali vel legitimo. ab initio enim nō succedit adoptiuus nec naturalis vel natus ante desponsationē nisi postea factus sit legitimus. vt in ti. si de feudo cōtrouersa sit. §. adoptiuus. 7. c. nāles. Hoc etiam vlt Hosti. c. x. qui si. sunt le. c. i. Nō succedit etiā nat⁹ ex 2^a vxore morgantica quando aliquis habens liberos ex p̄ma vxore. ea mortua ducit secundam tali pacto qd nec ipsa nec filij eius succedant: nec de bonis patris habeant: nisi quantū tpe desponsationis accepit. 7 talis filius i feudo non succedit. imo nec etiam in p̄p̄ueta te extantibus liberis vxoris prime. vt in codē li. ti. de filijs natis de m̄imōio. c. qdā habens filij. Qd autē dictū ē supra qd deficientib⁹ masculis ex masculo descendētib⁹ succedit primo frater. est intelligendū de feudo acquisito ab antiquo. i. ab eo qd fuit pater cōis totius cognatōis. aliter secus ē si enim aliquis fuerit de nouo b̄nficio inuectiū co sine masculo legitimo defūcto: non succedit frater eius vel filius fratris in feudo. sed ad d̄m reuertetur. vt in ti. de naturali successione feudi. Unde etiā duobus fratribus inuestitis: vno sine prole defuncto non succedit ei alter in feudo. imo pars eius ad d̄m redit. nisi ex ea lege inuestitū fuissent vt sibi inuicem succederent vel nisi illud de cōmuni pecunia a vasallo emissent d̄no cōsentiente. qd al' venditio non teneret. vel nisi fuisset acquisitus per vtriusq; fratris seruitiū. puta simul fuerūt in exercitu regis hostes rebellādo. fm Hosti vt in ti. qui feudū dare possunt. §. cū vō Qd vero dictū est supra qd filia vel ples ex ea descendens non succedit in feudo: salū in duob⁹ casib⁹. vnus est si sit feudū femineū vel femine cōcessum. tunc enim deficientib⁹ masculis ad feminas p̄tendit. vt in ti. de beneficio femine. Secundus ē si

sit tali pacto acquisiti: vt. s. deficientibus masculis ad feminas deuoluat. qd quod fuit actū est seruandū. vt in ti. de successione feudi. §. filia. ¶ Anquid filius p̄t feudum retinere repudiata hereditate patris ad h̄ vt non teneatur solvere debitū ei⁹. Rndet Hosti. in sum. qd non. sed aut totum debet repudiare: aut totū retinere. nisi d̄ns cum tanq̄ de nouo beneficio inuectiā: agnatis cōsentientibus. quia tunc illud bene retinebit sine aliquo onere hereditario. secus at est si agnati non consentiant. quia sibi ip̄s possunt feudum retinere repudiata hereditate sine aliquo onere hereditario. vt in constitutione Federici de feudo. an agnatus vel filius defunctus retinere possit repudiata hereditate feudi. c. si cōtigerit. Quid si diuerse cōsuetudines de feudis inueniatur in diuersis locis. Rndet ibidē Hosti. qd saluis legibus imperialibus que continent in cōstitutione Federici feudi nā 7 cā fm diuersas regionū cōsuetudines est diuersimode terminanda. Et cōsuetudine deficiente in aliqua regione recurrendū ē ad alias regionū cōsuetudines. 7 si nec illa appareat: cōsuetudine vel lege scripta sine cālamnia vti possunt. Adhuc nota qd si vasallus sine herede masculo decedat 7 feudū ad d̄m redeat: aut decedit post angustū 7 ante calendas martij: tunc oēs anni fructus pendentes p̄ncipant ad d̄m. Aut post calendas martij vsq; ad angustum: tunc fructus ad heredes masculi p̄tinent. vt in ti. lex regni hic finit. c. vnico. §. si vasallus. ¶ Item si vasallus fecerat in feudo aliquod edificū vel illud pecunia sua meliorauerit: 7 postea sine liberis decesserit: heredes ide possunt auferre illud edificū nisi d̄ns soluat meliorationis p̄ciū. vt in c. p̄dicto. Insuper nota qd d̄ncatus marchionatus comital⁹ nō diuidit. h̄ feudū diuidi p̄t. ita tamē qd p̄ vno feudo vasallus plures d̄nos non cogat habere. vt in cōstitutione Federici. hac edictali.

¶ Equitur videre de octano. §. qbus et causis feudū amittit. circa qd sciendū qd amittit. 18. modis. p̄m⁹ si vasallus fiat mut⁹. si tñ feudū sit magnū 7 ille nō possit sine feudo sustentari: tñ sibi debet de feudo relinquere: qd inde possit sustentari. vt in ti. qui. mo. feudi. amit. §. vlt. Et h̄ debet intelligi de feudo nouo. h̄ feudū paternū retinebit totū surdus mut⁹ 7 claudus. 2° si fiat clericus vel religiosus. vt in

titulo. qui arma bellica reposuit. 3° si ipse
 non petat post mortem domini ab eius herede
 infra dies 7 annu inuestituram. vel si heres
 vasalli infra die 7 annu non petat inuestitu-
 ram. 7 hoc est verum si sit maior. i. 4. an. secus est
 si sit impubes. Impubes vero debet cum
 petere infra annu 7 mensem. vt in ti. quo te-
 pore miles inuestituram petere debeat. c. i.
 Et hec vera sunt quasi colose omisit. secus est
 si ex iusta causa. vt propter inimicitias capi-
 tales vel absentiam iustam. 4° si ter monitus
 non velit iurare fidelitatem domino inuestiturae
 pollicenti. 5° si infeudauit feudum tali qui illud
 seruare non potest. vel si infeudauit illud alia
 lege quam ipse habet. puta habuit in se 7 in suis
 heredibus masculis. 7 ipse infeudauit sibi in se 7
 in suis heredibus masculis 7 feminis filii. potest
 tamen feudum dare vasallum alij in feudum rebus
 circumstantijs obseruatis. si sit feudum primogenitum
 vt in ti. de feu. aliter si clientulus. 6° si fel-
 loniam. i. fraudem in domino commisit 7 tenorem
 iuramenti fidelitatis. vt si dominum relinquat
 in bello campesiri non mortuum nec ad mortem
 vulneratum. 7 si cum vxore vel concubina domini
 concubuit vel turpiter lusit. vel si cum filia vel
 vxore filij vel nepte ex filio. vel cum sorore
 domini in como domini concubuit. vt in ti. quibus
 modis feudum amittit. §. 2. 8° si occidit fra-
 trem proprium vel filium fratris. vt ipse solus ha-
 beat totam hereditatem. in quo casu sit feudum
 sit paternum potest illud. tamen redit ad suos
 feudatarios. non ad dominum. vt ibidem §. vlti.
 Exponit autem Ber. hoc de fratre domini. c. e. c.
 2. in fi. glo. s. male s. m. hosti. 7 Accur. 9° si
 alienauit feudum vel eius partem. nisi iuret quod
 hoc ignorans fecerit. Nullo titulo vasallo
 licet feudum vel aliquam partem eius vendere
 ignorans. vel quocumque modo alienare. vel
 etiam in totum dare. vel etiam pro anima sua dare.
 nisi maiori domino permittente. ad quem feudum
 spectat. Et si secus fiat irritum est. nulla pferi-
 ptione impediende. 7 pars alienata redit ad
 dominum. vt in constitutione Sederici. hac edi-
 ctali. Et similiter nec idem transferre potest feudum
 in alium sine consensu domini. vt ibidem. Ad phi-
 bec tamen feudum paternum alienari inter
 agnatos. cui potius refutatio quam alienatio
 videat. vt ibidem. Potest etiam irrequisito domino
 feudum paternum ad vitam vasalli in totum dari
 c. e. c. 2. in glo. Utrum autem feudum possit pro
 anima ecclesie dari. require infra in ti. de imu-
 nitate eccle. circa fi. in Ber. notat c. e. c. ex
 parte. quod si vasallus alienet totum feudum vel
 maiorem partem. potest feudum. cum dominus a quolibet

possessore possit illud reuocare. Si vero mi-
 noris eius parte det in libello vel obliget pi-
 gnori. dimodo remaneat in seruicio domini.
 non potest propter hoc feudum. vt in li. feu. q. b.
 mo. amit. feudum. l. 2. Decimo si negauerit
 feudum vel partem eius. Undecimo si dominum ac-
 cusauerit vel cum testimonium tulerit vel
 aduocauerit. vel procurator fuit in actione
 ciuili vel criminali. 7 plures alias causas
 ingratitudinis que numerantur in li. feu. si
 tamen persequat iniuriam suam potest dominum accusare
 Duodecimo si indicta publica expeditione
 vocatus ad dominum non venit nec alium pro se
 misit. vel dimidium redditum feudi vniuersi anni
 domino non ministravit. vt in constitutione hac
 edictali. 13° si tamen relinquat quod feudum pde-
 re debeat. tunc. n. propter eius delictum filij sui
 perdunt feudum. videtur tamen quod illud perdere non
 debeant si patri non fuerit questio mota. ar.
 c. e. c. dona. c. fi. Hof. autem allegat ad hoc p.
 7 co. 7 tandem dicit quod recurrendum est ad con-
 suetudines 7 constitutiones feudorum. 14° si
 non fecerit obseruari ea que circa cardina-
 lium inclusionem in electione pape sunt statuta.
 vt in li. 6. de elec. c. vbi. 2. c. 15° si filium suum ad
 satisfaciendum domino non induxerit. si enim fili-
 us vasalli offenderit dominum. pater requisitus
 a domino inducat filium ad satisfaciendum vel se-
 parat a se filium. aliter feudo puctur. si vero
 pater cum ad satisfaciendum inducat 7 ipse
 contemnat. patre mortuo ei in feudo non
 succedat. nisi prius satisfaciatur. vt in constitu-
 tione. hac edictali. l. i. 16° si suum vasallum non
 induxerit ad satisfaciendum domino. si. n. vasal-
 lus de suo feudo vasallum alium habeat. 7 ille
 alius vasallus vasalli domini domini sui offen-
 derit. nisi fecerit hoc pro seruicio domini proprium
 quem sine fraude prius habuit. feudo pu-
 uerit. 7 ad dominum a quo illud habuit reuer-
 tur. nisi ab eo requisitus paratus fuerit sa-
 tisfacere maiori domino quem lesit. Et filius. nisi
 dominus vasalli requisitus a suo domino requisierit
 eum qui illum dominum suum offendit. vt satisfaciatur
 illi. feudo prius. vt ibidem. 17° si dominus in-
 feudauit suum allodium. 7 postea illud contulerit
 alicui ecclesie vel pro oblatione vel pro ali-
 qua contractu. tunc vasallus non potest illud
 retinere nisi pro gratia ipsius ab ecclesia recipiat
 tanquam nouum. potest tamen tunc vasallus agere ad
 interesse contra dominum vel vt det sibi feudum vel
 eque bonum. vt in ti. de pace iuramento fir-
 manda. l. vnica. §. penul. 18° si placet ecclesie
 vasallus alicuius principis 7 dominus felloniam
 committit. ecclesia feudum potest. dum ille prelatus

vinit: si postea recuperat illud. si illi obierit
 ut in ti. si clericus vel episcopus. Hec hosti.
 Ber. etiam plura ex predictis ponit. e. x. c. z.
Quid si vasallus committat crimine lese ma
 iestatis in principem: propter quod publicantur
 omnia bona sua. nunquid ad principem perveni
 ent bona feudalia. Rndet xv. d. n. p. q. ius
 in re quod pertinet vasallo. si. vtilis dñiuz
 puenit ad principem. si directum dñiuz apud
 immediatum dñm remanebit. qz vō nō decet
 principes p feudo seruire nec p se nec per
 substitutum: pncps precium recipiat pro esti
 matione vtilis dñiuz. dñs immediatus recipi
 at partē aliā precij pro directo dñso. ff. de
 le. z. qui solidū. §. i. fisenenim pot videri
 rem quā cū alio hz cōez: restituendo alteri
 pro rata pēij pte. l. de cōi. re. alic. l. z. li. 4.

Equit videre de nono. s. corā quo
 qstio feudi debet ventilari. Circa
 quod nō q aut agit de feudo pos
 sessorio. aut petitorio. si possessorio tunc co
 ram ordinario vel delegato debz causa tra
 ctari. e. x. de fo. p. ex parte. b. In multis
 tñ locis dñs cognoscit de feudo sine agat
 de possessione siue de proprietate fm Hof. 7
 hosti. Sz Ber. intelligit dictū. c. de psonis
 miserabilibz. qz loquit de vidua q feudo
 fuit spoliata. ideo coram ordinario vel dele
 gato erit tractanda. qz episcopi dicunt cō
 seruatores viduarum 7 miserabiliū perfo
 narum. d. l. 87. c. 4. 7. z. q. 5. administrato
 res. Si petitorio: sic est distinguendū. si. n.
 questio vtatur inter dñm 7 vasallos suos
 aut vtilis p feudo. s. vtrum vasallus debeat
 illud habere vel non. 7 tunc debent pares
 i. vasalli cām tractare. dñs enim 7 vasal
 lus pnt de cōmuni cōsensu iudiciū admitt
 ere paritū. qz hoc neutri puidicat. Si vō
 dñs pares nō habet arbiiri succedūt istar
 iudiciū susceptor. ar. i. q. i. si clericus aduer
 sus clericū. Aut dñs habz pares. vocabit
 aut oēs 7 ex illo eligit vnum dñm 7 vasal
 lus aliū. ar. z. q. 6. placuit. In multis tamē
 locis solus dñs elegit pares. Aut vtilis p
 inre dñiuz. qz petit se recognosci dñm: 7 va
 fallus hoc negat. qz negat feudum. 7 tunc
 causa debet tractari coram ordinario vel
 delegato. 7 si vasallus succumbat pdit ius
 quod in feudo habebat. ut in ti. si de feudo
 pten. sue. vasallus. Si vero questio vtatur
 inter duos vasallos. s. quis eoz i feudo sit
 potior. tunc dñs feudi debet recognoscere.
 ut ibidē. qdñ enim dñs feudi paratus ē
 iniusticiā facere: 7 vasalli parati sunt coram

dño ridere: nullus alius se debet de illa cā
 intromittere. e. x. de iudi. ceterū. nisi psum
 do vel privilegium obuiet. ut ibidē. in. c. no
 nit. Sz si dñs negligens esset: tunc iudex
 alius ordinarius vel delegatus iudicare
 pset. e. x. de fo. p. ex transmissa. Si autē
 iter dñm 7 vasallū vel etiā inter vasallos
 agat actione psonali que nō sit de iure feu
 dali: hz sit circa rem feudale vt pignozati
 cia vel depositi: tunc semp corā ordinario
 ē agendum. Et hec sunt vera vbi tñ res 7
 iurisdicō est infendata. al' dñs feudi co
 gnoscet de omnibz causis iure ordinarie.
 7 appellabit ad illū qui sibi iurisdicōne
 infendavit. tales aut sunt episcopi abbates
 duces 7 comites qui non tñ rem sed iurif
 dictionē habent infendatā. vnde in talibz
 appellari debet ad dñm supiorem primuz
 feudi. qz ille habet iurisdicōne ordinariā
 a lege Federici. Si vero questio vtatur
 inter vasallos 7 alios qui nō sunt vasalli.
 vt si agatur de re illa rei vendicatione: tñ
 dñs nō cognoscet. quia tunc in sua causa
 iudex esset. sed ordinarius vel delegatus
 cognoscet. Si autē questio vtatur inter
 dñm 7 aliū qui nō est vasallus eius. puta
 emptorē feudi vel al' feudū possidentē: tñ
 cognoscet ille iudex sub cuius iurisdicōne
 est res ipa vel reus. Hec hosti. e. x. de iudi.
 ceterū. Adhuc nota q ecclesia vacante
 capitulū de feudis ecclesie cognoscere non
 pot. e. x. de fo. p. verum. Insuper nota q
 quando est ptroneria inter dñm 7 vasal
 lum vasallus non debet exigere a dño in
 ramentū calumnie. 7 p psequēs nec dñs
 a vasallo. qz qd qsq iuris zc. vt i li. de feu.

De solutōibus titulus 19.

Postea quia per solutiones eius
 quod debet obligatio tollitur.
 ideo postqz p̄sideratū est de obli
 gationibus: nunc p̄siderādū est
 de solutōibz. Ubi p̄mo vidēdū ē qd sit solu
 tio. 2° quot 7 que sunt spēs eius. 3° qz
 solvere pot 7 debet. 4° cui debet solui. 5°
 quid sit soluendū. 6° quis est solutionis
 effectus. Circa p̄mū sciēdū q solutio ē
 etus qd debet redditi. 7 colligitur hec de
 scriptio insti. qui. mo. tolli. ob. in pn. Uel lar
 go mō sup̄to noie solutōis. solutio ē ab ob
 ligatione liberatio. liberatio in quā qdāqz
 mō facta. vt. ff. c. solutōis. 7. l. solutionē.

Quia secun dū sciendū q̄ solutōis
spēs sunt due. s. naturalis siue v̄a:
que fit p̄ redditiōē ei⁹ q̄d̄ debet.
Et ciuīlis siue imaginaria: 7 hec fit multi
pliciter. Et q̄ p̄ solutiōē tollit obligatio
vt p̄z ex p̄dictis: ideo ad maiorē euidētiāz
notandū q̄ aliqui sunt modi quibus oīno
tollit 7 extinguit ip̄o iure quelz obligatio
tā ciuīlis q̄ naturalis. Aliqui vero sunt
modi quib⁹ tollit oīno ip̄o iure obligatio
naturalis. s. ciuīlis nō oīo tollit s̄ debilitat.
Tertio ē quidā modus quo tñ obligatio
ciuīlis elidit s̄ naturalis nullatenus ibi cō
entit. Modi autē quib⁹ oīo tollit oīs obli
gatio: ciuīlis. s. 7 naturalis sunt multi. Hoc
n. p̄mo fit p̄ verā 7 legitimā solutiōē. 2°
p̄ acceptationē qua tollit obligatiōē v̄bis
s. stipulatōē p̄tracta. 7 qua s. acceptatōē
require infra t̄. x. v̄. sig. 3° p̄ acquilianāz
stipulationē qua tollit p̄ores obligatiōēs
aliter q̄ v̄bis p̄tracte. puta re 7 cōsensu v̄l
l̄ris. Et ex his trib⁹ modis habet̄ insti. qui.
mo. ob. tol. p̄dicte enim obligatiōēs p̄ ac
ceptationē non tollunt. q̄ p̄ eā sola obli
gatio verbis p̄tracta tollit. Et hoc ē verū
nisi dicte obligatiōēs p̄mo reducant̄ p̄ sti
pulationē acquilianā. vt si interrogē te hoc
mō. id quod debes mihi ex tali mutuo v̄l
p̄modato vel reposito. Item illud quod de
bes mihi ex obligatiōē p̄sensu p̄tracta ex
tali v̄ditiōē vel locatiōē vel societate
Itē illud quod mihi debes ex obligatiōē
p̄tracta ex talibus litteris tuis. p̄mittis te
michi daturum 7 soluturum. 7 respōdeas
p̄mitto. ecce modo priores obligatiōēs
re vel cōsensu contracte vel l̄ris nunc ex
nouo reducitur in stipulatōnem acquilia
nam sic dictam a gallo acquilio qui eā in
uenit p̄ quaz tolluntur. quo facto sequi de
bet acceptatiō ad tollēdū stipulationē aq
ilianam. vt dicat̄ hoc modo. q̄d̄ nūc stipu
lationē p̄missi tibi habes ne hoc acceptū. 7
n̄ detur habeo acceptum que tali. Cū i his
talis forma debet i m̄stro seruari. absoluat
eū per acquilianam stipulationē p̄ceden
tem 7 acceptationem sequentem legitime
interpositas. Quarto per obligatiōem
vt si debitor pecuniā offerat p̄ntib⁹ testibus
eo loco quo debet fieri solutio. 5° p̄ depōsi
tionē vt si quis pecuniā apud se depōsitaz
deponat corā p̄ctore vel p̄sonis honestis
apud eadē sacram. ff. depōsi. l. i. §. si pecunia.
6° p̄ oblationem totius pecunie debite
solēnter factā. l. e. obligatiōe. Aliqui tñ

vt Bos. 7 Hosti. hos modos prime dēos
accipiūt p̄ vno mō. vt si creditore nolēte
solutōē accipe debitor sibi eam offerat: ce
mū deponat 7 p̄signet. vt ibidē. Oportet at
depositionē eē diurnā. q̄ si debitor refer
nat pecuniā nec depōsuisse videt̄ eam. ff. de
vsur. debitor. 7° p̄ interitū sp̄ei que erat i
obligatiōē. ff. de v̄. ob. si ex legati. vnde dicit̄
tur q̄ si ex legati causa vel ex stipulatu cer
tū boiem mihi debes: 7 ille priusq̄ res eius
mihi mortuus fuerit: nō aliter teneberis
nisi p̄ te steterit quominus eū viuuz mihi
dares. tunc autē p̄ te stetit si interpellatus n̄
redisti: vel occidisti. 8° si creditor suo ma
leficio suā actionē amittat p̄. l. si q̄s i tātā
7 edictū diui marci. vt. l. vnde vi. si quis
in tantā. 7. ff. ad. l. iul. de vi p̄ua. l. penl. 9°
p̄ nouationē sic dictā per nouā obligatiōē
in quā prior obligatiō debiti transit. puta
si id quod debes mihi stipulat⁹ sim a ticio
mihi dari. Itā interuentu none p̄sone na
scit̄ obligatiō noua. 7 fit fm iura nouatio
cū expresse agit̄ inter cōtrahentes q̄ tolla
tur obligatiō prima 7 inducatur noua. vt
insti. qui. mo. tol. obli. §. p̄terea. al̄ manet
obligatiō prima cū noua. ita vt ex v̄traq̄
sit debitor obligat⁹: l. 3. de eadē tñ semel ex
actio fiat. vt. ff. de re. iur. bona fides. 10° p̄
delegatiōē. vt cum quis dat suo creditori
cōsentienti p̄ se aliū reū consentientē. ff. de
noua. delegare. 11° per cōpensatiōē que
est debiti 7 crediti inter cōtrahētes tribu
tio. ff. de cōpensa. l. i. 12° p̄ successiōē. vt si
creditori debitor vel econuerso succedat. ff.
de fideiuf. si slichū. §. a ticio. 13° p̄ nuduz
cōsensum. ille. n. obligatiōēs que solo con
sensu cōtrahunt̄ vt ex vendito locato so
cietate 7 mandato sicut cōsensu inducēt̄
ita volūtate cōtraria dissolunt̄. si tñ res
adhuc sit integra. vt ecce ego 7 tu inimicū
cōuenimus vt p̄dictū meū emptionis cā
haberes pro precio. i. o. lib. x. m̄ re nōduz
secuta. i. precio nōdū in toto vel in parte
soluta 7 re nōdū in toto vel in parte tra
dita: volūtate cōtraria recedere p̄sensim⁹
ab ip̄a venditiōē 7 emptione. certe hoc mō
liberatur inicē: 7 obligatiō 7 actio ex ip̄a
vendiōē 7 emptione descēdens extinguit̄.
S; quid si res non est integra. R̄: tunc
solus cōsensu cōtrarius nō sufficit ad re
scindendū primū cōtractū: s̄ nō ex eo dat̄
actio ad repetēdū quod ē solutū. ff. de pac. si
ab emptione. §. penul. oportet ergo actum
priori simile intendere. vt. l. qñ li. ab em.

ois. Li. hoc ē verū s̄m a zo. vt ēptor tradat rem 7 ven. litor p̄ciuz. Et idem intellige de alijs cōtractib⁹ ex p̄sensu r̄cedentib⁹. vt insti. qui. mo. tol. ob. in fi. 14. p̄ fructuz adeptione. c. x. c. pig. cū 3. Modū autē quib⁹ tū naturalis obligatio tollit ip̄o in re. s̄ ciuilibis remanet elisa: tū vt de facillē ei p̄ exceptōis auxiliū resistat: sunt plures. hoc enim sit p̄mo p̄ transactionē. est antez transactio de re dubia lite incerta nec dūz finita nō gratuita pactio. dicit̄ aut transactio quasi actionis transactio. qz q̄ trāfigit transit 7 discedit ab actione. 7 ita dicit̄ p̄ prie transigere is qui agit vt recedat a lite Per hanc. n. tollit obligatio naturalis 7 remanet ciuilibis. quia transigēs p̄t in tantū agere 7 petere illud sup̄ quo est t̄factū s̄ reus se defendere p̄t p̄ exceptōez transactōis. ff. de transac. l. i. 7 l. z. 2. p̄ pactuz de nō petēdo: de quo intellige id qd̄ dictū ē de trāfactōe a qua differt. qz pactū de non petēdo p̄t fieri gratis 7 nō gratis. transactio vō nō sit gratis. 3. p̄ insti. debiti redditionē vel cancellationē. de qua 7 illō idē intellige. ff. de solu. s̄ lib. s̄ naturalis. 7 hoc si fiat ex voluntate creditoris. al. secus ē. l. c. q̄ debitor. S̄z nunqd̄ erit idem si reddat̄ pignus. R. q̄ nō. rō huius ē. quia redditiō insti. in nullo eēt vtilis debitori: nisi eēt a debito liberat⁹. s̄ redditiō pignoris p̄t al. vtilis eēt debitori. qz p̄t eo vti.

4. p̄ iuramētū delati receptionē. vt si debitor referente creditore iurauerit se nihil debere: ip̄o iure sublata ē obligatio. vt i. o. s̄ naturalis. ciuilibis vō elidit̄ p̄ exceptōez iuramētū. Modus autē quo tollit obligatio ciuilibis 7 remanet naturalis ē p̄ siue ab solutionē. vt si obligatus ciuilibiter 7 nāliter eras 7 s̄ te fuit actū in iudicio: 7 fuisti p̄ sententiā absolutus. sublata ē obligatio ciuilibis ita vt p̄ exceptionē rei indicatē n̄ sortiat̄ effectuz. remanet tū naturalis. vt insti. de excep. s̄. itē si iudicio. Res. n. indicata cū sit ex iure ciuili. p̄t tollere ea q̄ sūt iuris ciuilibis. nō autē ea que sūt iuris naturalis.

Equit̄ videre de tertio. s̄. qz tenet 7 p̄t soluere. Circa qd̄ sciendū q̄ tenet 7 p̄t soluere obligatus v̄l heres eius in quē obligatōis actio transit. si tū sit p̄pos mentis 7 maior. z. an. si. n. pupillus sit debitor alteri 7 velit soluere creditori: si talia det in quib⁹ alienandis decretū exigat: debet in eis soluendis adhiberi tutoris auctoritas 7 decretū. al. solutio ip̄o

iure nō tenet. 7 qd̄ ē solutū si extat a minore p̄t v̄dicari. si tū p̄sūpserit illud creditor liberat̄ minor factō creditoris. vt insti. q. b. alie. l. s̄. vlti. Si vō pupillus det ea in quibus alienandis decretū nō exigat: tenet solutio facta ab eo cū tutoris auctoritate v̄l a solo tutore. Si autē adultus ē debitor: 7 si habeat curatōrē: 7 ip̄e soluat. solutio tenet 7 ip̄e solutū liberat̄. siue qd̄ solutū ē fnari possit siue nō possit. Si vō habeat curatōrē: necessaria ē in v̄trifqz rebus auctoritas curatōris. vt solutio teneat ip̄o iur. l. 3. i bis oibus etiā qm̄ solutio ip̄o iure tenet ad huc restat ei b̄ficiū restitutōis in integrū: si teneat se soluendo lesū. quo b̄ficiū puabit̄ si iurabit. Sunt autē quidā q̄ soluere tenet: qui tū nō sunt obligati. vt tutores 7 curatores 7 oēs legitimā administrationē habentes. ff. de admi. tu. quotiens. s̄. si aut. Itē quēz persona legitima p̄ debitorē soluere p̄t. 7 soluendo ignorantē liberat̄ etiā inuitū. vt insti. qui. mo. tol. ob. l. r̄iso. Item q̄z legitima p̄sona p̄t soluere creditori inuito noīe debitoris: si spēs vel quantitas erat in obligatōe. secus ē si factū. vt ff. de in ter. Itē nota q̄ si tutor sit debitor pupilli sui soluere debet ei. nec debet expectare quo usqz ueniat̄ p̄ iudicē. 7 quod soluit d̄z ad ministrare cū alia substantia pupilli. Et ecō uerso si pupillus sit debitor tutoris. qz tutor fuit creditor patris pupilli p̄t a pupillo exigere 7 sibi ip̄i soluere. oīmō sit p̄curia in substantia pupilli de qua possit sibi soluere. Sciendū autē q̄ filius tenet solutū debita patris si ē heres. c. x. c. i. vbi nō. s̄. Ber. q̄ filius aut ē heres. aut nō. si nō. nō tenet p̄ patre nisi in eā p̄mipilariū. l. de p̄mipilario. cū ex sola. l. i. z. Si autē ē heres: aut ē institut⁹ heres in certis reb⁹. 7 sic nō tenet soluere debita patris. qz qui in certis rebus instituit̄ loco legatarij habet. l. de here. insti. quotiens. Aut v̄l in oib⁹. 7 tūc aut fecit inuentariū: aut nō. si fecit sic non tenet soluere nisi quantū hereditatis vires se extendūt. l. de iur. vel. l. sancimus. Si nō fecit tunc in iudicio poli nō tenet soluere nisi quantū hereditatis vires se extendunt. s̄ in iudicio fori tenet soluere oia debita r̄cedentia ex d̄ctu vel quasi. debita vō r̄cedentia ex maleficio siue delicto vel quasi nō tenet soluere nisi quantū ad euz puenit. vel nisi lis cū defuncto fuerit cōtestata. l. de reli. defun. l. vna. Nota tū q̄ in duob⁹ casib⁹ nō dat̄ actio p̄ heredē nisi

quantū ad ipm̄ peruenit. Unus est qm̄ ali
quis agit cōtra mentore male renūciante.
vt si aliquis fuit mibi p̄dennatus ad .io.
ingera soluenda. 7 ipse soluit minus q̄ .io.
7 ideo deposui querelā corā iudice. 7 ideo
index misit mentore qui renūciat sibi q̄
.io. ingera tradita eēt mibi. 7 p̄pter h̄ ille
fuit absolutus. actio mibi dat̄ p̄tra men-
sore sed nō p̄tra eius herede. nisi quantū
ad eū puenit. ff. si men. fal. mo. di. si duob?
. §. vlti. Secūdus ē cū quis agit cōtra ali
quē actione tributoria que nō dat̄ cōtra
herede nisi quantū ad eū peruenit. ff. de tri
bu. ac. illud. §. vlti. Secūdū aut̄ canōnes
heres tenet̄ ex relicto defuncti. c. 7. de sepul.
. c. vlti. 7 de rap. in litteris. Unde nota q̄ q̄
liber heres siue filius siue extraneus tene
tur soluere oīa debita defuncti siue ex heredu
vel quasi: siue ex relicto vel q̄si. h̄ec Ric.
7 Ber. c. 7. c. e. i. 7 de sepul. c. vlti. Et si qdē
m̄ sit vnus heres ille tenet̄ in solidū. si v̄o
sint heredes plures quilibz tenet̄ p̄ ea p̄te
pro qua heres existit: nisi forte in duob?
casibus. Unus ē qm̄ res furtiua tota p̄ue
nit ad vnū. ille tenet̄ restituere totā. ff. de
mo. l. 3. §. heres. h̄ec Hof. Secūdus ē si
ante restitutionē rei furtiue alter heredum
fiat nō soluendo. ar. c. 7. de v̄sur. cū tu. 7 c.
tua. in glo. **¶** Itē si filius ex cōtractu p̄ris
iussu eius mutuo pecuniā accipit nō tenet̄
eam soluere creditori: nisi sit heres patris.
L. qd̄ cum eo qui in aliena potestate est. si
ex cōtractu. hoc est v̄ez fm̄ glo. si accipit
vt nuncius vel minister. Non solidū autem
p̄ncipalis debitor 7 eius heres soluere te
nent̄. sed etiam in defectū boz fideiussoz
7 eius heredes. ff. de fideius. p̄t. §. i. Debz
aut̄ p̄clat̄ soluere debita sui p̄decessoris
pro ecclesie vtilitate cōtracta. c. 7. c. e. i. alie
cōtractus esset inualidus. io. q. 2. §. h̄ius.
7 re fundi p̄ in integrū restitutionē. c. 7. de
reli. in inte. requisit. p̄clat̄ enim quasi
sui p̄decessoris heres eē videt̄. di. 40. c.
i. fm̄ enim Inno. ecclesia vel ciuitas nūq̄
in mutuo obligat̄ nisi sit v̄sum in vtilitatē
eius. ff. si cer. pe. ciuitas. **¶** Quid de illo q̄
soluere tenet̄: nō tamē p̄t. q̄ nō habz v̄i
soluat. R̄o q̄ talis tenet̄ vel conuenit̄ aut
ex maleficio aut ex p̄tractu. si ex maleficio
tunc si nō ē soluendo punire p̄t 7 verbe
rari. vt notatur. i. 4. q. 6. si res. nec eius pe
na est p̄cio redimenda. i. q. 2. debemus.
Et ex quo talis penam corporale sustinuit
pro debito: non tenet̄ soluere: imo liberat̄

quia pro eodem non debet bis indicari. vt
in. c. si res. Si autem conueniat̄ ex cōtra
ctu non est corporaliter puniendus. si suffi
cit q̄ cedat bonis. L. qui bo. ce. po. l. vlti.
tamen si postea venerit ad pinguiorē fortu
nam. vt c. 7. e. odoardus. tenet̄ soluere sed
nō totū. si quantū p̄t habita rōne ne ege
at. insti. de ac. §. vlti. Tamē in iudicio ac
totum restituet etiā si nihil remaneat sibi.
quia non dimittit̄ peccatū nisi ablatū resti
tuat̄. vt in. c. si res. h̄ec Ber. 7 Hosti. c. 7.
de homi. sicut dignum. 7 Jo. di. 86. nō fa
tis. 7. 9. q. 6. c. i. Ad hoc nota q̄ quando
iudex dubitat vtrū quis totū vel partē sol
uere possit: si ferat sententiā ex cōcicatiois
cōtra nō soluente tenet̄. Sed si certus eēt
q̄ nihil soluere possit vel si bonis cessit: nō
non teneret. vel si teneret: quod est tutius
dicere: iniusta eēt. 7 iste sine difficultate ab
solui deberet. 7 tenetur iudex ad interesse.
h̄ec Ber. c. 7. e. odoardus. Inanis enī ē
actio quam inopia debitoris excludit. c. 7.
de resti. spo. olim. z. **¶** Nota etiā q̄ soluē
do nemo intelligitur esse nisi qui potest in
solidum soluere. ff. de colo. nam is. Quid
si mibi p̄mittas pecuniā quā mutuanī
tibi soluere certo loco 7 non soluas in isto
loco. R̄o teneris mibi quantum intererat
mea fuisse solutū in illo loco. 7 ideo p̄ offi
cium iudicis ad interesse cōdemnaberis
mibi. quia abstulisti mibi vtilitatem loci.
7 ita in hoc teneor tibi. h̄ec enim actio v̄i
lilitatem continz v̄triusq̄. factoris 7 rei. ff.
de eo quod cer. lo. l. 2. Et dicitur h̄ec actio
certi conditio. Quandoq̄. n. petis p̄ncipale
debitum p̄ncipali actione. p̄nta ex testi
monio vel certi conditio. tunc debet in
teresse peti officio iudicis. 7 hoc in contra
ctibus stricti iuris. sed in contractibz bone
fidei vt in emptōibz 7 locatōibz 7 h̄i. si p̄
misiisti mibi soluere certo loco venit inter
esse iure actionis. h̄ec Ber. c. 7. de offi. v. le.
p. 7. g. Et idē videtur dicendū de eo qui
soluit in termino p̄firo. **¶** Sed nunquid
dies solutionis a debitore poterit p̄ueniri.
R̄ndeo aut̄ dies solutionis est adiectus i
fauorem debitoris. 7 tunc debitor potest il
lum p̄uenire. quia plus soluit qui ante
tempus soluit. insti. de ac. plus autem. Aut
in fauorem creditoris. 7 tunc non potest
p̄uenire. ff. de in. eum qui. 7. ff. de au. 7 ar.
lega. cum qui. h̄ec Jo. de conse. di. prima.
solent. sed repetere non potest quis ante
terminū pecuniā debitā. c. 7. de plus pe. c. vno

Hoc tñ fallit primo in marito ad inopias
vergente. de quo require circa si. ti. de m. i.
monio. Secundo in debitorē fugiente. ff. q.
in fran. ere. ait pctor. §. si debitorē. Tertio
in debitorē suspecto. qz pōt cogi dare cauti
enē. ff. qui sa. da. co. si f. de iustor. §. si. h. ec
h. osti. e. x. plus p. c. vno. ¶ Quid si aliq
bona cōsa habent 7 vnus eorū contrahit
es alienū: 7 postea diuidant. nunquid am
bo debita soluent. Rndet x. dupl. qz aut
es alienū fuit cōtractū ab oib: 7 tunc oēs
soluent. aut ab vno tñ: 7 tunc aut ē cōtra
ctū occasione omniū bonorū 7 in cōmunē
utilitatē 7 pfectū vñ. 7 sic soluet de cōib?
bonis si contrahēs hoc pbauerit. ff. de ne.
ge. pomponius. i. Et nō est in cōm utili
tatē versū vel nō probat qz sit. 7 sic tñ cō
trahens soluet. ff. de reg. in. nō debet alteri.
Nota qz si debitu sit scriptū 7 debitor velit
probare p testes sine scriptura solutionem
oportet qz ipse probet p. s. testes rogatos. 7
isti pōt testificari pro solutiōe quā debitor
facere voluit: vel pro solutiōe facta ipsi cre
ditori: vel pro pessione creditoris. 3. q. 9.
si nō abiti. Et sm. 3o. oēs illi testes roga
ti dicunt qui rogati sunt a iudice: licz ad
aliud venerit. ff. de testa. heredes. Si vero
debitū sit cancellatū liberatur debitor nisi
22ū pbz creditor. ff. de pba. si cyrographū
¶ Equit videre de quarto. s. cui sit sol
uendū. Circa qd sciendū qz solue
dū ē creditorī vel eius successorī:
cui cōpetit actio obligatōis: si tñ sit cōpos
mentis 7 maior. 25. an. In minorib? autē
sic distingue. cū creditor iuuē ē pupillus 7
ipsi soli soluis ipso iure nō tenet solutio nec
es liberatus: imo si pupillus pecuniā non
habeat saluā pōt iterū petere quod soluit
Si vō pecuniā habeat saluā liberaris qdē
nō ipso iure: s. p remediū exceptiōis. qz si
iterū petat amouebit exceptiōe coli mali.
Si vō soluas pupillo cū sui tutoris aucto
ritate tenet solutio: 7 liberatus es ipso iure.
si tñ ipse pupillus pecuniā psumperit aut
vi vel furto amiserit rextet iterū p bñfici
um restitutiōis in integrū. Si aut ei soluas
auctoritate iudicis vel eo volēte rōponas
iussu iudicis pecuniā apud eadē sacram ne
ipse pupillus pdat cā: ipso iure solutio tenz
7 restitutiōis bñficiū cessat: etiā si tutoris
auctoritas interueniat. De adolecētib?
aut sic distingue. s. qz adolecens aut habz
curatorē aut nō. si nō: sic ei soluendo libe
raris ipso iure. pcurabis tñ qz ipse iuret mo

re minorū ne al' p'dita pecuniā restituat' in
integrū. Si aut' habet: aut in solutiōe inter
uenit auctoritas curatoris: aut si. si sic solu
tio tenet 7 liberaris ipso iure: licz ipse adole
scens p'dita pecuniā restituat' in integrum
qua restitutiōe p'uarit' si iuravit. Si vō nō
interuenit solutio nō tenet: 7 ideo nō es li
beratus: nec dat' ei restitutiō ipso iure non
valente qd actū est. Itē solui pōt tutori ul'
curatori minoris 7 tenet solutio ipso iure:
lz minori restitutiō d'f. Itē in stipulatiōe
adiecta qcuqz sit ille: etiā nolēte creditorē:
nisi pmo cū eo litē p'testet: vel nisi status
adiecta mutet' in p'ditōez exteriorē. ff. de co. si
quis stipulatus. Itē seruo creditoris. ff. e.
si quis seruo. Itē si soluo creditorī credito
ris mei libero: nisi forte interesse credito
ris mei nō fuisset soluti. ff. de ne. ge. si liber
homo. Et hoc ē vtz si quantitas d'bet. se
cus ē si factū. ff. e. iter artifices. Hec h. osti.
Itē si aliquis mandauit vt ticio soluan:
tēni p'hibeat cū recipit: si p'hibitiōez igno
ro soluendo ticio libero: si aut' scio nō libe
ro. ff. e. si quis stipulatus. Itē creditor te
bitorē iurū liberare pōt. ff. e. si debitor. Itē
si iniuro 7 ignorante creditorē alteri sol
uat' nō liberat' debitor. L. e. iniuro. nisi ille
alter cēt focius. ff. de pac. si vnus. vel pcur
ator e' mādatur' ignoret' cē reuocati. ff. e.
s. de solu. l. vō pcuratori. cuiusqz aut volū
tate creditoris soluat' liberat'. L. e. nihil. p
curatori vero litis nō soluit'. ff. e. h. iure.
Itē qz soluit p'ncioso nō liberat'. puta qui
soluit luxurioso vt at meretrici. ff. de ann.
le. eū qz rogatus. ¶ Quid si d'beo tibi cētū
lib. 7 cōmune cogit me sibi soluere illas
cētū. nūquid poteris a me petere illā pecu
niā. Rndet x. qz aut tua bona erant obli
gata cōmuni ex cōtractu. aut nō ex p'ctu
si ex cōtractu tunc iure retinet: 7 nō ptes
a me petere. si vō nō ex cōtractu: aut iuret
publicata ppter delictū. 7 sic sum liberatus
nec teneor tibi in aliquo. aut fuerit alicui
data ppter utilitatē publicā vel ppter sta
tutū ciuitatis. s. p stipēdiarijs militibus 7
huiusmodi. 7 tunc teneor tibi. ff. de rei ven.
item si verberatū. §. i.

¶ Equit videre de quinto. s. quid 7
quantū est soluendū. Circa quod
sciendū qz soluendū est illud quod
est in obligatōe. s. res vel quantitas ab ob
ligato debita. si tamen sit res corporalis:
qz icorporalia non recipiunt solutionem
vel traditionem. ff. de acqui. re. co. seruus.

§. incorporeales. nō ergo aliud ē solvēdūz
nisi quod erat in obligatōe. qz aliud pro
alio solvi nō pōt nisi creditore cōsentiente.
vt insti. qui. mo. tol. ob. §. i. Aliquando tñ
cogit aliud pro alio accipere. vt in ecclesia
debitore. 7 in eo qui debet aurū cū in eius
substantia nō reperit aurū. 7 in eo qui dō
feruum cuius vult solvere precii. quia dī
ēit cum suū ē cognatū. vt. l. de sac. san. ec.
h. ius. 7. l. e. aut. nisi debitor. 7. ff. de le. i. si
comus §. in pecunia. Itē in noxali actiōe
ff. de re iud. miles. §. i. 7. z. S3 qualis mo
neta dabit in solutione. Rō solutio fieri
debet ad illā monetā que currebat tpe con
tractus. c. 7. de cen. c. penul. bec glo. c. 7. de
iniuri. olim. Nota fm hosti. qz in moneta
tria requirunt. s. pondus materia 7 forma
vñ reprobat si deficiat in mā vel pondere
vel forma debita. vt quia nō ē talis forme
que currat 7 recipiat. vnde creditor mu
tuans prouideat qz in instrumēto ponat
qz sibi debet pecunia eiusdē materie valo
ris 7 ponderis 7 in eodē cursu. S3 quid
si mercator de hoc sibi nō puidit: 7 dñs
terre cursū mutate pecunie prohibeat. 7
sic diminuta sit libra in duobus vel tribus
solidis. cuius erit damnū. Vnde hosti.
ē 7 de iurei. veniens. qz moneta aut repro
bat ex causa iusta. s. quia diminuta est in
valore. 7 tunc damnū erit debitoris 7 non
creditoris. ff. de creditor. Aut ex causa iniu
sta. s. quia dñs vult cōsequi lucrū. 7 tunc
aut debitor fuit cōsciens fraudis vel culpe.
aut non. Si sic erit suū damnū. ff. si cer. p.
qz te mibi. Si nō: sufficit qz debitor pecuniā
in eodē pondere 7 valore quo ad pondus
reddat: s3 sit diminuta quo ad cursū. nisi
aliud dictū sit. vt ibidē. l. z. Quid si alieni
nūmi infelo vel inuito comino sunt soluti.
Vnde a30. qz si discerni possunt ab alijs
manēt eius cuius fuerūt 7 eos vendicare
pōt. Si vō non pōt qz sunt mixti cū alijs:
sunt eius qui accepit. nec pōt eos dñs ven
dicare. s. et pōt actio furti in dante. ff. de
si alieni. Nota etiā qz qñ quis tenet ad
alterū dnoz sub alternatōe liberat quod
voluerit p̄stādo. insti. de here. insti. §. si plu
res. Hoc aut fallit p̄mo in legatis. 2º in si
deicōmissarijs libertatib⁹: qz quidē duo si
relinquant sub diuersis conditionib⁹ 7 ier
tis nouissime parcedū ē. ff. de pdi. 7 demō.
sub diuersis. 7. l. p. fideicōmissū. 3º qñdo
dno tenent in solidū sub alternatione ad
aliqua. tunc enim creditoris ē electio. ff. de

pdī. inde. plane. 4º in legatis in genere.
vt cū testator habēs duas conchas legat
concham sine determinatione. tunc. n. de
ctio ē legatarij. ff. de le. i. q. duas. Bec Bar.
vel Brocar. dicit 7. ff. de testa. idicāte.
S3 Ber. c. 7. de rescrip. iter ceteras loquēs
de pdicto. 4º casu dicit qz heres h3 opti
onē nisi sit in mora. qz tunc ad legatarij
optio ptinet. Quid si quis soluit am
plius suo creditori qz debuit. Rō: ei quis
indebitū soluit: aut soluit scienter: aut igno
ranter. Si scienter. aut sponte: 7 sic nō pōt
repetere. qz videt conasse. ff. de pdi. ide. l. z.
Aut coactus p metu iuramenti: 7 sic potest
repetere. ut si quis iurauerit vsuras solvere
debet solvere: 7 postea repetere. c. 7. de infim.
debitoris. in glo. 7 in textu. Si vero soluit
ignoranter aut p ignorantia iuris. 7 sic nō
potest repetere: aut facti: 7 tunc aut p igno
rantia probabilē. 7 sic pōt repetere. vt si is
cui successit satisfecerat de debito. qz q suc
cessit in locū alterius habet instā ignorantie
causam. aut minus pbabilē. 7 sic non
potest repetere. L. ad l. fal. error. Nota in
super ad maiore euidentiā qz in iure civili
aliquid dicitur indebitum multipl̄. Uno
modo dicit indebitū iure tñ civili: qd tñ
est debita iure naturali. vt illud quod pōt
retineri per legē fal. Et similr si parus vel
pupillus pmittat tenet naturalr: nō civi
liter. Et qui soluit indebitū tale p ignorantia
facti pōt illud repetere. vt si legatū de q
falcidia detrahere potui: integre solui cre
dens hereditatē ad oia sufficere: tenet le
gataris mibi restituere. Si aut p ignorantia
iuris sic nō repetit. L. ad l. fal. error.
nisi soluat a persona p̄ilegiata. s. a milite
rustico minore vel muliere. ff. de pba. cuz
de indebito. §. sin aut p̄mus. Similiter si
aliquis post p̄scriptionē p̄pteram promisit
se soluturū scienter tenetur. s. si ignoranter
non tenetur. ff. si quis canti. sed 7 si. Bec
xx. 2º dicitur aliquid indebitū iure natu
rali tñ sed debitum iure civili vt p instru
mentum si tenebar tibi in aliqua pecunie
quantitate. fecisti aut mibi pactū de nō pe
tendo: vel iurasti nō petere: soluta ē obliga
tio naturalis: remanet tamen civilis. vñ si
psolui repetere possum. 3º dicit aliquid
indebitū iure civili 7 naturali simul. vt si
tibi tenebar in aliqua pecunia per instru
mentū. 7 fecisti mibi pactū de nō petēdo vl
iurasti nō petere: 7 reddidisti instrumentū
soluta est obligatio naturalis p pactū vel

inramenti: 7 civilis p instrumenti reddidit
 Et in hoc c. sa per quancūq; ignorantiaz
 soluat: repetet. si si sciens soluat nō repetet.
 qz donasse videt. ff. de p. di. inde. l. i. Enar
 to dicit aliquid indebitū p exceptionē: qd
 tamē est abitu iure naturali vel civili vel
 etiā vtroq; hec autē exceptio aut est tpalis
 aut ppetua. aut dubia. san sit tpalis aut p
 petua: aut sit introducta ad seruandū iuris
 rigorē. Si ergo sit aliquid indebitū p ex
 ceptionē tpalē 7 soluat: repeti nō pōt. vt
 si pmissi aliquid dare cū moriar: si cetero
 ante repetere non possum. ff. de p. di. inde.
 nā si cū moriar. Si vero sit indebitū p ex
 ceptionē ppetuā. i. generalē. aut ergo illa ē
 fauorabilis. 7 si solutū ē p errorē indebitū
 pōt repeti. vt cōtingit in velleiano. qz ppter
 fauorē mulier q nō fideiubeat ē statutū
 Aut ē odiosa. vt si filius familias 7 mace
 donianū mutuum accepit 7 paterfamilias
 soluerit: nō repetit. macedonianū. n. in cre
 ditoris odiū dat. imo si indebitū p ipm p
 ignorantia sine iuris sine facti soluat: nō
 repetit. Si autē exceptio sit dubia. puta p
 missi tibi centū lib. si veniret de asia nauis
 mea. hec enī exceptio ē dubia an sit tpalis
 vel ppetua. qz si nauis veniat fuit tpalis. si
 nunq; venerit ppetua. sic pcedit ac si cēt
 ppetua 7 fauorabilis. vnde indebitū solu
 tū repetit. Et de his tribus membris habet
 ff. de p. di. inde. q. exceptionē. Si vero sit
 exceptio introducta ad seruandū rigorē
 iuris vt exceptio rei indicat: tunc indebitū
 si sciens soluat nō repetit. vt ibidē. index
 hec Ber. c. x. e. is qui. 7 de pcur. in nostra
 Nota iterū q indebitū solutū nō repeti
 tur in sex casib⁹. Primo quando soluit ex
 causa iudicati. vt proxime dictū est. Secūdo
 quando debitor creditori contulit iuramentū
 7 ille falso iurauit ipm in tantū eē obliga
 tū. insti. de obli. que ex quasi. Item is cui. in
 glo. 7 insti. de acti. §. item si quis. Tertio
 qn causa trāsactōis soluitur. l. de p. di. inde.
 l. z. Quarto qn soluit ex causa que creuit
 p inficiationem. vt actio legis aquilie que
 dat in simplū 7 pstitentē 7 in duplū cōtra
 negantē. vt si occidisti aial vicini tui. ff. ad
 l. a. qui. inde. neracius. §. hec actio. Quinto
 quando soluit ex pietate. ff. de p. di. inde. cū
 is. §. penul. Sexto qn aliquis sciēter soluit
 l. de p. di. inde. indebitū. hoc tñ fm cano
 nes fallit in vsura que indebitē soluta re
 petit. c. x. de iur. i. debitor. hec accur. l.
 de p. di. inde. l. i. glo. sup vbo iudicati. vnde

vsus. Indicat 7 iurat transacta negat pie
 tas scit. Quid si sup maiori quantitate
 qz sibi debeat fecerit quis sciens 7 dolose
 a debitorē sibi caueri. Rndet Ber. c. x. de
 plus p. c. vno. 7 x. qz si talē penituerit frau
 dis 7 cōfiteat veritatē ante litē pstatat:
 debitu nō pdit: s. punitur in expensis quas
 reus fecit. Si vero pstitit in crimine. 7 tan
 dem de adiecta falsa quantitate pincat:
 in toto debito punit nisi in duobus casib⁹
 Unus est quando creditor puctus trāsi
 git cū debitorē sup pena 7 super dolositate
 illa: imo si quis est dolo inductus ad trāsi
 gendū de illa dolositate: non pōt accipere
 dolo prius cōmissio in extorquēda cautōe
 s. de dolo pscnti. Secūndus ē quādo pns
 extortam dolo cautionē debitor cōfiteat se
 totū debere. l. e. l. i. Quid si quis bis cre
 ditori pecuniā soluat: quia nesciuit se pmo
 soluisse: 7 post recorder. R. indebitū pōt
 repetere: s. ipse tenet. pbare q soluta sit in
 debite. vbi creditor negat et solutionē fa
 ctam sibi fuisse. 7 tunc si pbabit sibi solu
 tio facta oportet q creditor pbet q illa pe
 cunia sibi fuerit debita. c. x. e. is qui. hoc in
 telligit de psonis nō pnuilegiatis. secus est i
 puilegiatis vt de pupillo sine minore mul
 ere milite rustico simplicitate gaudēt. isti
 enim non tenent pbare indebitū fuisse. s. q
 recipit pbare debet debita fuisse. ff. de pba.
 cum de debito. §. sin autē. i. hec Ber.
 Nota q qui primo negauerit pecuniam
 uumeratam 7 postea de hoc conuictus fu
 erit: pponere non potest exceptionē solutio
 nis in penam mendaciū. l. de non nume.
 p. auē. qui ppriam. Item neq; delicatus
 debitor nec onerosus creditor a iudice au
 diatur. ff. de pig. ac. si seruas. in fi. Et qdēz
 fm glo. delicatus debitor est qui nec vnū
 vult soluere nūmum. s. onerosus creditor
 ē q sibi vult solui vsq; ad qdrantē vltimū.
 Equit videre de sexto. l. de effectu
 solutionis. Est autem effectus solu
 tionis dummodo legitime fiat co
 modo quo dictum est supra. vt tollat ois
 obligatio quecūq; sit illa tam principa
 lis qz fideiusoria. vt insti. quibus modis
 tolli. obli. in principio. Ad hoc autem vt
 tollatur omnis obligatio oportet vt solu
 tio plene 7 integre fiat. 7 tunc fit liberatio
 pro illa solum. Sed quid si plures debi
 tores erant in solidum obligati: 7 vnus
 eorum pro se partem virilem soluit 7 cre
 ditor admisit. Rndeo per hoc obligatio

eorum in solidū tollitur: 7 alter pro altero
 polica nō erigit aut iucniē. s. quibz cor
 tū pro se 7 parte virili exceptide opposita
 pacti taciti nisi dictū sit in p̄trariū. vt. l.
 de p̄c. si creditores. Itē qm̄ plures aliqd
 p̄mittunt aut p̄mittunt pecuniā: 7 tunc
 quilibet liberat soluendo partē suā. ff. de
 p̄d. inde cū dono. Aut sp̄m̄: 7 tunc non li
 berat. ff. de v. ob. l. z. aut factū. 7 nūc ab oī
 bus cōpleri debet. ff. de manu. testa. 7 si ita
 fuit. dno b̄ seruis. Hec l. hosti. c. de p̄. con
 stitut. Itē si quis p̄mittit. 40. lib. in aliq̄
 termino sub pena decē lib. si soluerit. 30. lib.
 infra terminū nō debz erigi pena nisi p. io
 nō solutis eēt. de p̄. su. i. Ubi nota s. Ber.
 q̄ illud quod p̄mittit sub pena aut p̄sistit
 in dando: aut in faciendo. si in dando. sic
 i totū pena p̄mittit: s. p parte sit satisfactū
 ff. de v. ob. stipulationū. z. §. si forte. Ita di
 cunt oēs legiste p̄ter dñz meū qui dicit
 q̄ opposita vli exceptione repellēt a pena
 p rata partis solute. 7 ē cū eo. Hof. i. de p̄
 nis ar. fm̄ eos. ff. de v. ob. l. z. §. vlti. 7 hec
 equitas seruaf i. c. suā. q̄ non debet quis
 cū alterius iactura vitari. vt ibidē dicitur
 Si in faciendo: aut ergo illud quod fieri
 debz est indidui. i. tale qd nō p̄t diuidi
 in partes. 7 sic in toto pena p̄mittit si non
 fiat. vt si mibi sit a te seruitus p̄stituta sub
 certa pena: 7 accedas pluribus heredibus
 relictis: 7 vnus eorū tū me impediāt: pena
 cōmittit in totū. ff. de v. ob. eadē. §. cato. in
 p̄n. Aut ē diuidui: vt cū quis stipulat ge
 neraliter hominē vel vas quodlibet. 7 sic
 pro parte tū cōmittit pena in cōtractibz.
 vt si procurator sub certa pena promisit
 dñm rati habiturū sup rē certam: 7 sunt
 plures sup quibz stipulatio rata est habita
 si oīs in vno cōtrauerit: nō cōmittitur
 pena nisi pro parte. ff. rem ra. ha. si cura
 tor ratā rē. s. in iudicis pena cōmittit in so
 lidū. exceptio tū coli opponit p parte. ff. si
 quis cau. si seruis. In p̄mo tū casu. s. cum
 pena p̄sistit in dādo distinguit. x. l. q̄ illd
 quod dari dz dat aut ab vno: aut a pluri
 bus. si ab vno: tunc si pro parte vel pena
 in solidū cōmittit. vt in l. stipulationū. Si
 a pluribus: tunc pena pro parte cōmittit
 7 erigit. ff. de arbi. si duo. nisi illi plēs loco
 vnus habeant. vt ibidē. i. §. cui fundus.
 Itē si quid sub pena promisi 7 non solui
 pena ē p̄missa. si tamē postea soluo liberoz
 a pena. ff. de ar. l. vlti. hoc ē vey fm̄ accur.
 si soluo ante iudiciū ceptū 7 ante q̄s credi

toris interfit. vt ibidē. l. sicut dies. §. vlti.

De donatōibus inter viuos titulus 20.

Deinde q̄ dictū ē sup d̄ venditi
 one 7 p̄mutatōe in quibz reruz
 dñium transferret non gratuito.
 nunc dicendū ē de donatōibus
 in quibus transferret dñium rerū gratuito
 Videndū ē ergo p̄mo quid sit donatio 7
 vnde dicit. 2. de sp̄ibus donatōis. 3. q̄s
 p̄t donare. 4. cui p̄t donari. 5. quid p̄t
 donari. 6. quō donatio fiat. 7. ad qd do
 nator tenet. 8. ex quibz causis donatio re
 uocet. Circa primū sciendū q̄ donatio
 ē mera liberalitas qua nullo iure cogente
 aliquid cōcedit. ff. de l. i. 7. z. Vel fm̄ hosti.
 est rei licite nullo iure cogente mera libera
 litate facta collatio. Sola aut obligatio ci
 uilis p̄cedens non impedit donationem
 quia illa nō est efficax ad agendū vel reti
 nendū vel cōstituendū. sed naturalis sic.
 q̄ sufficit ad cōstituendū. ff. de hoc iure. §.
 vlti. Vera ideo dicit. quia si sit ex necessi
 tate non ē donatio. ff. de adimen. legatis. rē
 legatam. Dicit aut donatio a dono quasi
 doni donatio. ff. de dona. cā mor. senatus. §. i.

Circa secundū sciendū q̄ donatio
 nū alia ē simplex. alia ob cām. sim
 plex est illa que non habet cām:
 7 est irrevocabilis: ita vt nullo casu dona
 tor velit ad se reuerti rem donatā. ff. de l. i.
 Donatio ob causam ē cū interponit vt ali
 quid fiat vel non fiat. vt est donatio p̄pter
 nuptias 7 causa mortis 7 dotis. Decens ē
 forte de donatione sponsalioz fm̄ q̄so. q̄
 ipsa sit pure 7 simplr: s. insit p̄ditio tacite
 p. l. ff. de hoc iure. §. vlti. Itē donatio alia
 est inter viuos. vt quando rē quam dono
 malo habere illū cui dono q̄s me. alia cā
 mortis. vt cū rē quā dono malo me hēre
 q̄s cū cui dono: s. magis ipm̄ q̄s heredē me
 um. ff. de do. cā mor. l. i. Ad p̄sens autē
 intētio est dicere tū de donatione inter vi
 uos. hec autem vt dictū est debet eē mera
 debet etiā eē pura: nō ficticia. vt. s. donator
 habeat p̄positū transferendi p̄prietatez. ali
 ter enim dñium transferre nō p̄t. ff. de i. edi
 bus. §. vlti. in fi. debet etiā eē simplex. i. sine
 causa: 7 irrevocabilis. vt dictū ē supra. id
 etiam in instrumentis de donationibus
 inter viuos dicitur. donauit pure libere
 simpliciter 7 irrevocabiliter inter viuos.
 De donatione vero dotis 7 de donatione

propter nuptias: et de donatōe inter spōsalia habet infra li. 8. ti. de matrimonio. circa fi. De donatōe autē eā mortis habet infra. ti. Itē donatiōnū alia psonalis: alia realis si. n. ep̄s donet rem ecclesiasticā alicui psonae magis eēt donatio psonalis q̄ realis. .io. q. 2. hoc ius. Si vō donet plurib⁹ psonis immediate sibi succedentib⁹ psumit esse realis. qz psumit donasse dignitati. e. x. de dona. cū dilecti. Si autē donet ecclesie psumit etiā eē talis. s. realis. qz ecclesia non pōt mori. et iste psumit ppetuo donasse. i. 6. q. i. c. fi. hęc Ber. in. c. cū venissent.

Circa tertiu sciendū q̄ donare non pōt monachus vel p̄herus. di. 5. 4. abbati. nec abbas seruū ecclesie: nisi tenet ecclesie duo seruū eiusdē meriti et p̄culij. i. q. 2. ep̄s qui mācipiū. alias vō res cum cōsensu capituli vel solus donare pōt. sed cū solus donat quantitas dati et p̄suetudo terre diligent⁹ debet attendi. et fm hoc donatū est ratū v̄l irritū iudicādū e. x. c. ceter. Dicit autē ibi Ber. q̄ h̄z alanū abbas pōt facere donatiōnē loquendo de paup̄erū erogatione quā pōt facere quilibz prelatus ecclesie. ita tñ q̄ nō proget ad munerū quantitātē. vt inuit in. d. c. ceterū ar. di. 86. non satis. p̄siderata p̄suetudine et facultate ecclesie. e. x. de censu. cū apl̄s. i. fi. Vel pōt etiā dici q̄ abbas pōt facere donatiōnē verā quā pōt facere prelatus: si hoc habet loci cōsuetudo: que dat iuris dictionē et liberiorē aditū. e. x. de bis que s. a. pla. sine p̄sen. cap. c. ea noscitur. ita tñ q̄ ecclesia enormiter nō grauet. e. x. c. frater nitate. Itē donare nō pōt minor. 25. an. nisi maior fact⁹ ratū habuerit. vt in. l. vlti. hęc furiosus nec p̄dignus. ff. c. modestin⁹. §. penul. et de cur. suri. l. vlti. hęc ignozās: nec inuitus. l. e. hęc is cui ē alienatio interdita. vt qz cōmisit crimen lese maiestatis. vel est hereticus. l. ad le. in. ma. l. vlti. et de he. et ma. l. manicheos. et e. x. de here. ad abolendam. In his autē criminibus donare nō pōt quis post sententiā. secus est si donet ante. ff. c. post cōtractū. hęc etiā seruus nec filiusfamilias: nisi habeat pecuniā castreū vel quasi: v̄l nisi habeat liberā administrationē p̄culij p̄fectiū: et h̄z fm sit sp̄aliter ei cōcessum. vel nisi sit filius comitis vel marchionis vel senatoris. aliter nō: quātūcūqz magnus et discretus. ff. c. filiusfamilias. Itē si impator donet comū interpretamur. eā cū oib⁹ iurib⁹ et p̄tinetijs

suis eē donatā. l. d. bo. va. be. l. si q̄n. li. do. Circa 4^m sciendū q̄ donari pōt p̄senti et absenti. noto et ignoto. ff. c. l. vlti. amico et amice etiā meretrici: nisi sit miles ille qui donat amice. quia miles nō pōt donare meretrici. doctori v̄l nō docenti. ff. c. affectionis. et l. de dona. inter vi. et vxo. l. 3. patris. et filiosfamilias. et l. xno. ti. l. c. siue emancipati. vxo. autē meo donare nō pōt. l. de dona. inter vi. et vxo. p. totū. et dicit Hosti. i. sū. ti. de dona. inter vi. et vxo. q̄ quicqd̄ de donatōe inter vi. et vxo. dicit p̄hibiti. idem pene intelligas de donatōe inter patrē et filiū. Itē si aliqz de curia l. et curialib⁹ et dicit s̄bam suam alicui quocūqz mō: siue inter viuos siue in vltima voluntate: quarta pars abetur curie. Excepit autē loca pia quib⁹ pōt dare totū. ita q̄ curia nō retrahet quartā. i. 3. q. 8. quicūqz.

Circa quintū sciendū q̄ illud et solū illud pōt dari quod pōt in v̄sū alterius transferri. ff. c. in edib⁹. §. vlti. Itē nō pōt a plato dari nisi cū cōsensu capituli. e. x. c. pastoralis. nisi res modica. vt supra dictū ē de abbate. p̄ter quinquagesimam et centesimā ad ecclesiā p̄struendā vel cōstructā ampliandā. vt e. x. d. bis que sūt a pla. pastoralis. al non pōt fieri ab eo p̄petua donatio: nisi forte moderata fm cōsuetudinē patrie: vel nisi cā elemosine. siue c̄neis siue p̄pinquis. e. x. de testa. c. ad bec. in. fi. et c. relati. vel nisi ex causa de p̄silio pape vel maioris partis sui capituli e. x. c. p. tuas. et c. pastoralis. Cōsuetudo etiam generalis tenet q̄ plati sui p̄potes pecuniaz equos fructus et res se momentes et mobiles donant pro libito voluntatis. Possent tñ si nimis excederet reprehendi: qd̄ ē p̄mittēdū arbitrio boni viri. ar. e. x. c. aplice. ceterū. fraternitatē. hęc Hosti. c. ti. Itē nō p̄t aliqua donari in enormē leſionē ecclesie. e. x. c. fraternitatē. Et qd̄ si p̄ multas donatiōnes platus ecclesie ledat. nūquid ille donatiōnes reuocāt. hęc Ber. e. x. c. fraternitatē. ad hoc arguit pro et cōtra p̄ iura. hoc tñ indeterminatū relinquit. Itē supradictā quinquagesimam et centesimā donare potest ep̄scopus tam de redditib⁹ ecclesie q̄ de possessionib⁹: dumō ecclesia nō ledat. e. x. c. aplice. in. tex. et glo. 3. i. sine ei⁹.

Circa 6^m sciendū q̄ donatio oli h̄z v̄l a iura fiebat tñ stipulatōe. hodie autē pōt fieri solo pacto p̄ v̄ba

pñis tps. vt dono. s. nudis vñs. cōsensu
 tamē donatoris 7 donatarij interueniente
 aliter nō ff. e. nu. 3a. imo inter pñtes 7 ab-
 sentes per nunciū vel epistolā in scriptis
 7 sine scriptis fieri pot. l. e. nec abigi opz
 7. l. si aliqd. nisi forte puenit iter partes
 q in scriptis fiat. l. de fide instru. pñs.
 vel nisi forte fiat a patre in filiū emancipa-
 tū. vel nisi fiat inter psonas pñctas. l. e.
 si quis in emancipatū. 7. l. se. S3 nisi exce-
 dat quingētos aureos. nulla o3 fieri i scriptis.
 Et dicit hic scriptura insinuatio apō ma-
 gñatis puenientes: hoc ē q donator apō
 eos exprimat q tali donare velit: 7 scriptu-
 ra inde fiat adhibitis psonis publicis: nō
 pñtis. 7 hoc si fiat in actis nō opz adhi-
 bere testes. l. e. in donatōib3. Sit tamē
 qdam casus in quib3 donatio vltra quingē-
 tos aureos sine scriptis tenz. vt cū fit pñs
 locis. in auct3 nō alie. vel d pnu. re. ec. §.
 si min3. 7 cū fit a pñcipe in pñctū. l. e. san-
 cin3. vel ecōn. rfo a pñcto in pñcipē. vel a
 mag3o militū in milites. vel a pñcto in pri-
 uatū in repatōe domoz. vel a pñcto in
 pñctū in donatōe ppter nuptias. l. eo. in
 auct. itē 7 a pñctis. 7 in auct. vt nō hñt pi-
 gno. §. illud quoq3. 7. l. d. dona. an. nup. i
 auct. eodē casu. vel cū vsure futuri tps re-
 mittit. ff. e. modestinus. Sit etiā donatio
 p vba futuri tps. vt dabo vel donabo in
 star stipulatōis que habet fieri p verba fu-
 turi tps. ff. de v. ob. stipulatōnū. Quid si
 plures donatōes alicui facte sint diuersis
 tps: quaz nulla p se excedit sumā predi-
 cta: s oēs insimul excedūt. Rndet hosti.
 q donatio valet: i3 nō sit insinuata. l. eo.
 sancin3. §. si aut. Quid si donatio facta
 sit in singulos ānos eius quantitatis: qñ
 nō excedit sumā: sed oēs simul excedunt.
 Rndet hosti. q est donatio vna. ff. de do.
 cā mo3. senatus. §. si. si tamē psonalis fue-
 rit: qñ. s. nulla de heredib3 facta est mentio:
 non exigitur. si autem de heredib3 vtriusq3
 s. donatoris 7 donatarij vel alteri3 eoz
 mentio fiat: exigit etiā scriptura. l. e. sancin-
 mus. §. finali.

Circa 7^m sciēdū q donator tenet
 tradere q3 donauit vl eqpollens
 insti. e. §. pñctū. nō tenet autē de
 euictione. ff. e. aristo. in glo. si. nisi ex pacto
 cōuenit. l. e. l. z. Et hoc qñ incepta a tra-
 ditione: vel vbi donatio incepta a pmissi-
 one. ff. de ver. ob. vbi aut nō apparz. §. vlti.
 possum agere de dolo q donatorē: si mihi

det scienter rem alienā. ff. e. aristo. §. vlti.
 fm Jo. 7. q. i. e. 3. Tenet aut donator da-
 re inquantū facere pot. i. habita rōne sui
 ne egeat. ff. de re. iu. cu3 ex causa. 7 ff. de re.
 iur. in cōdemnatione. Nota q in donatōe
 nō obligatur quis absentī nisi in casu. p^o
 si mittat qui rem sibi ferat. 2° si rē penes
 se habeat. 7 eam sibi donatā eē sciat. sed si
 nescit eam sibi eē datā: vel nō dñ accepit
 eam sibi missam: non fit dominus rei do-
 nate: que si per eius seruū fuerit sibi missa
 nisi ea mente fuerit eius seruo data vt sta-
 tim eius fiat. 3° si habeat aliquē pñtem:
 qui nomine eius accipiat rem illam. ff. e.
 absentī. 7 ff. de ne. ges. si ego. Itē quando
 duobus res aliqua datur vel vendit: sem-
 per est potior is cui res pmo tradit. nō cui
 pmo dat. l. de rei ven. quotiens. h. hosti.
 cū de spon. du. tuas. Itē donatari3 donato-
 ri naturaliter est obligatus ad antidota.
 ff. de re. be. sed 7 si lege. §. consuluit.

Quē videre de octauo. s. de cau-
 sis ex qb3 donatio reuocat. circa
 quod sciēdū q reuocat pmo p-
 pter defectū cause ppter quam res data ē
 cū. de ele. cō. qd a te. Secūdo ppter pñcti-
 onē adiectā. cū de condi. ap. v. 7. Tertio
 ppter dantis impotentā de qua dictū ē in
 quarto arti. Quarto ppter pacti turpitudi-
 nē. cū de simo. veniens. Quinto ppter dati
 enormitatē. i3. q. 2. si quis irascit. vbi dicit-
 tur q si pater tñ donet q filius echeredi-
 tet debet donatio reuocari. Sexto ppter
 recipientiū fraudē. i3. q. vlti. constituit. vbi
 dicit de illis abbatib3 qui inducunt aliq3
 ad rēponendū pecuniā ppter turpe lucrū.
 q res eoz heredib3 reddere debet. Septio
 ppter supnientē filioz natiuitatē. i3. q.
 si. quicunq3. vbi dicit q quidam nō hñs
 filios res suas ecclesie dedit usufructu sibi
 retento. Postea vō natis sibi filiis res sūt
 reddēde. 7 hoc nō iure fori s poli: vt dicit
 Ber. cū. e. c. vlti. Octauo quatenus mo-
 dū excedit. i3. q. 2. si quos. vbi dicit q ep3
 pot serui bñ meriti manu uittere. 7 ci. 20
 solidos dare. 7 si vltra redierit p successorē
 poterit reuocari. Nono ppter ingratitudi-
 nē. cū. e. c. si. vnde si quis impugnat eū a
 quo bñficiū habet: bñficiū pdit. cū de. po-
 sta. c. vlti. sic etiam perditur seu. dum. di. 86
 si imperator. vel legatum. ff. de inoffi. testa.
 papinianus. §. meminisse. sic etiā reuocat
 in seruitutē libert3 q patronū ipugnat. l.
 de obse. pa. p. si manu missio. 7. i3. q. 2. libi.

Sunt autem et quædam alie cause civiles propter quas donatio reuocatur. reuocatur enim donatio facta libero. primo propter obsequium non prebitum patrono: ita etiam quod reuocatur emptæ et pecunia donata. *l. de reuo. co. l. i.* Et hæc tamen causa non reuocatur liberti. quia in non faciendo leuiter et liget. *l. de libe. ca. solo.* si tamen deliquerit pro non in faciendo offensam etiam leuiter: poterit reuocari in seruitute. Et sic debet intelligi. *l. de lib. et co. l. i. z.* quod autem dictum est quod propter obsequium non prebitum non reuocatur liberti in seruitute: est verum de liberti puati. secus est de liberti ecclesie si quod rediget in seruitute: de quo vide infra *li. 6. de ser. no. or.* 2° donatio liberti facta toto reuocatur propter liberos postea a patre non susceptos. quoniam etiam ipse filius postea genitus totum reuocare potest. *l. de reuo. dona. si vnq. 7. 17. q. vlti. q. cuq.* Donatio vero facta filio emancipato siue alicui de liberis non extitit in parte donatoris: siue etiam ex tunc reuocatur propter quos causas ingratitudinis. primo si donatarij atroces iniurias donatori intulerit. ut quod dixit ei in platea vel loco sibi quod erat fur: vel aliud simile. 2° si manus impias in eum iniecerit. 3° si graue damnum reipse suam intulerit. 4° si vite periculum ei inferre attemptauerit ut quod cum intoxicare voluit. 5° si conditionem appositam non impleuit. De his casibus habetur. *l. de reuo. co. l. vlti. p. v. quatuor casus aguntur. c. c. vlti.* Mater vero quod donauit filio et postea transit ad 2° vota donatoris reuocare non potest: nisi ex tribus casibus. si videlicet ei in insidiam: vel in eam manus inferat: vel iacturam totum ei in se moliat. *l. de reuo. co. an. q. d. mater. 7. an. d. nup. mater tamen.* hoc etiam non debet per Hof. in *si. c. ti. 7. p. Ber. c. c. c. vlti.* Est autem hoc in reuocandi personale ab utraque parte. vnde non transit ad heredes donatoris quod tacuit super hoc in vita sua. quia tacendo renunciauit videlicet. nec ad heredes donatarij. *l. c. l. vlti. in fi. nisi donator in vita sua se prepaucrit ad agendum.* ut dicit *hosli. c. c. c. vlti. ar. l. de in offi. testa. si pater.* Et nisi in donatorem facta liberti quod liberis postea susceptis etiam a filio reuocatur. Quid si in donatore pactum fuerit quod donator donatorem prebitum alicui ingratitudinis non reuocaret? tale pactum non teneret: quia equitati naturali prebitum est. si aliquis impune ingratitudinis vitium committeret. *l. de inuti. sti. ex co.* Ad hæc nota quod si qui clerici illis ecclesiis quibus fuerant intulati in possessionibus vel alijs bonis aliqua donasse noscuntur: cum ab eorum ministerio et beneficio fuerint amoti: ad eas

debent reuerti. *ex d. d. q. i. q. d. a. te. 7. is. c. 6. de lapsis.* Sed præterea videtur. *lx. q. z. nulli liceat. 7. ex d. p. di. appo. ver. 7. 8.* super hoc fuerunt diversi modi dicendi ut dicitur in glo. illius. c. q. d. a. te. f. dicitur *Ber. ibidem* quod illud. c. q. d. a. te. 7. similia loquitur de benignitate et dispensatione. præterea vero de stricto iure. Vel dicendum quod si tempore ingressus res sint expressè donate nunquam postea sunt restituende. *l. si reus. vel ac. mo. fu. l. vlti. nisi clerici vellet ei gratiam facere. si vero sint tacite donate persona sequitur. 7. sic intelligi potest. c. q. d. a. te. q. z.* bona sunt accessoria: imo sequitur persona. Hec *Ber. fm. aut. Jo. 16. q. 6. de lapsis.* bona sibi reddet si sint imobilia quantum ad usufructum. quia tempore vite sue videlicet: si pietas apud ecclesiam remanebit. Sed quid si aliquis inuita vxore monasterium intrat et postea reuocet ab ea. nunquam illa que contulit monasterio sibi reddat. *8. Bar. in q. l. omnibus dicit quod sic. q. z. illa non fuit aliter datum nisi tenet ingressus.* Insuper nota quod donatio potest modum accipere. ut tibi hoc ut facias mihi illud. Conditione. ut tibi hoc si feceris mihi illud. *Lam. ut tibi hoc q. z. fecisti mihi illud.* Demonstratorem. ut tibi seruum meum sicubi coquum. vide de hoc infra de modo præbendi sponsalia sub conditione. *li. 8.* Si ergo fiat donatio sub conditione: non tenet nisi conditio extiterit. nec donatarij petere potest rem sibi donatam antequam conditio extiterit etiam si cauere velit de conditione implenda. *ff. de p. di. 7. remon. q. heredi. §. si.* Unde si penante conditione res tradatur: et postea conditio non extiterit: res tradita repetitur. *ff. de condi. ind. l. sub conditioe.* Si vero fiat sub modo donatio statim tenet. et donatarij statim potest petere rem sibi donatam: si cauere velit de modo implendo. *ff. de fideco. libertatibus. c. in test. 7. c. x. ut ec. be. c. vno. in glo. nisi sub modo. vñ magis obligat? et quod donat sub modo quod sub conditione. 7. hoc donatio non reuocatur quod in modum seruatur. Si autem modus non seruatur tunc aut in conditione expressa fuit reuocatio eius modo non seruato. aut non Si sic donatio reuocatur modo non seruato. Si non reuocatur sed agitur ad interesse ut fiat quod conuenit. *l. de rescin. ven. ca. conditione.* Hec *Ber. ex d. p. di. ap. ver.* Si autem fiat donatio ob causam: aut sit ob causam futuram. aut preteritam. Si propter futuram: aut illa causa non exprimitur. et tunc non potest repeti quod donatur. causa enim non impedit donationem: nisi*

expūmatur. l. de p̄di. ob ca. da. si repeten
 di. vel nisi intelligatur a iure. ff. de iure de.
 stipulatio. vbi dicitur q̄ stipulatio que fit
 ob cām totis non habet in se tacitā p̄diti
 onē si nuptie fuerint secute. Aut expūmif
 7 tunc aut dat̄ p̄pter cām honestā: 7 tunc
 repeti p̄t: si illud p̄pter quod ē datū nō ē
 secutū. Aut p̄pter cām turpem: 7 tunc aut
 illa turpitudō est ex parte accipiētis tñ. 7
 sic p̄t repeti: etiā si res sit secuta. vt si redi
 tibi ne mibi facias iniuriā. i. q. z. iubem?
 7. c. l. e. Aut ex parte dantis: sic nō p̄t re
 peti. vt illud quod dat̄ meretrici. Illa enīz
 turpiter facit q̄ ē meretrix: sed nō turpiter
 accipit eā sit meretrix. p̄t tamē pign⁹ ab
 ea repeti: nō actōe pignoratitia: sed rei vē
 dicatione. ar. l. si ob tur. can. l. z. super v.
 melior. Aut ex parte vtriusq̄. vt si res pe
 cunia iudici vt mibi iudicet. 7 tunc repeti
 nō p̄t. ii. q. 3. que recte. Hoc autē fallit in
 magistro qui dat̄ pro licētia docēdi: q̄ p̄t
 repetere quod dedit. 7 hoc fit in. odii eius
 q̄ recepit. e. x. de magi. p̄hibeas. fallit etiā i
 simoniaco regulari cui pecunia redditur.
 vt cū ea i monasteriū arca⁹ recludat̄. imo
 monasterio potius q̄ p̄sone datur. e. x. de si
 mo. veniens. Nota tñ q̄ quando turpitu
 do ē ex parte dantis vel vtriusq̄: tunc l̄z
 dans nō possit repetere: fiscus tñ repetere
 p̄t. ff. de do. inter vi. 7 vxo. cū hic status. §.
 vlti. Si vō aliquid dēt p̄pter cām p̄teritaz
 vt do tibi q̄ hoc fecisti mibi: tunc nō repe
 tit̄: etiā si causa sit falsa p̄pter quam datur
 ff. de p̄di. inde. casus. si aut fiat donatio p̄
 p̄ter demonstratōez: tūc etiā nō repetit̄: etiā
 si sit demonstratio falsa. q̄ demonstratio vel
 cā falsa legatū n̄ perimit. ff. de fal. cau. ad. l.
 .z. Ad hoc nota q̄ si verbū in instr̄o do
 nationis sit dubiū largissime ē interpretādū
 q̄ in cōtractib⁹ plena. in testamētis pleni
 or. in bñficijs ē interpretatio plenissima fa
 cienda. e. x. c. cum dilecti filij. in fine.

De donationib⁹ cā mortis titulus xi.

u Ifo de donatione inter viuos:
 videndū ē de donatiōe cā mor
 tis. Et p̄mo quid ē donatio cā
 mortis. 2° quis p̄t donare.
 3° cui p̄t donari. 4° quid p̄t donari. 5°
 quot 7 que sunt spēs eius. 6° qualiter fiat
 7° ex quib⁹ causis renocet̄. 8° in quibus
 hī⁹ donationes sunt similes 7 dissimiles
 legatts. 9° de effectu h⁹ donationis. 10° de

forma instrumētī eius. Quid autē sit do
 natio cā mortis dictū ē p̄us p̄e p̄ncipiū
 ti. p̄cedētis. p̄t etiā dici q̄ ē quedaz ex
 mortis vel alterius instantis vel futuri pe
 riculi cōsideratione vel metu dispensatio
 voluntatis. ff. e. l. z. Et addit in diffinitōe
 p̄dicta hosti. liberalit̄ facta. quia si quis
 cā mortis sibi p̄minate rē suā cōferret nō
 valeret: l̄z periculū iminerz. ff. q̄ me. cā. me
 tum. 7 hoc intelligit̄ q̄i metus ideo mibi
 inferē vt aliquid donē. al. sec⁹ ē. ff. e. l. z.

c Irea 2^m sciendū q̄ hī⁹ donatōes
 facere p̄t ois qui testari p̄t: qui
 aut testari nō p̄t eā facere nō p̄t.
 hoc tñ fallit in filiofamilias. q̄ l̄z patre cō
 sentiente testari nō possit: donatiōē tñ fa
 cere p̄t parēte in cuius potestate ē p̄sentī
 ente. l. e. l. pen. q̄s aut testari possit dicit̄
 infra.

c Irea tertiū sciendū q̄ oib⁹ donatio
 fieri p̄t quib⁹ legatū de iure relin
 qui p̄t. de quo etiāz habet infra
 ti. se. ff. e. omnib⁹. in quo quidē tempus si
 donatōis sed mortis inspicit̄. ff. e. i. mortis.
 ergo si sit excommunicatus donatio euane
 scit. e. x. de ap. pastoralis. §. si.

c Irea 4^m sciendū q̄ donari possūt
 res mobiles 7 immobiles: corpales
 7 incorporeales. ff. e. si mortis. Et si
 cyrographa debitoz dent debita vel ēpta
 ibi cōtenta donata vident̄. ff. e. mortis cā
 .f. §. ticia. Et breuiter donari p̄t cā mor
 tis q̄cqd̄ int̄ viuos dari p̄t. de q̄ vide supi⁹

c Irea 5^m sciendū q̄ hī⁹ donatiōis
 tres sunt spēs. vna que fit ab hoīe
 sano eo q̄ cogitat se q̄sq̄ mortu
 rū. alie vero due sunt ab hoīe qui occasio
 ne languoris vel alterius cause timet sibi
 mortē vel aliud periculū de p̄mo imine
 re. quaz vna fit ita vt res donata 7 statū
 fiat accipiētis. Altera vero vt tunc fiat
 accipiētis cū donās recesserit. ff. e. l. z. La
 dit autē hāz donatiōnū q̄l̄z int̄ vi. 7 vx. de
 quo vide li. 8. ad si. tractat̄ de m̄imonio.

c Irea sextum sciendū q̄ hec do
 natio sit tripl̄r. s. traditōe pollicitati
 one 7 stipulatione. ff. e. senatus. §.
 sed qui mortis causa. sub quacunq̄ autē
 specie fiat vel quocunq̄ modo inseri debz
 in ea q̄ fiat causa mortis vel alteri⁹ piculi
 talis. quia al̄ esset donatio simplex inter
 viuos: quātūcunq̄ fieret in articulo mor
 tis. q̄ nō eo ipso qd̄ quis moriens donat
 donare mortis causa videt̄. ff. e. senatus.

§. vlti. fm a 30. fm aut hosti. hoc estiman
dū erit ex vboꝝ affectione ⁊ qualitate p
sonaz ⁊ status. ⁊ si nihil apparet psumit
inter viuos donatū. vt dicit in fi. predicte
l. Et debent in ea quinq; testes adhiberi.
L. c. l. fi. debet etiam pns esse persona cui
fit vel alia que vice eius recipiat eam. vñ
si vult donare eā mortis paupibus vel ec
clesie conet notario stipulantū recipienti
noie paupꝝ vel ecclesie. ff. e. inter.

Circa septimū sciendū q̄ hec dona
tio cuiuscūq; sp̄ei vel modi sit ipso
iure triplr̄ reuocat. l. si donans su
puit erit: seu de periculo in quo erat qualu
erit: vel eū penituerit: vel donatari⁹ p̄us de
cesserit. insi. e. in p̄n. Si tamē donans irre
uocabile eā dixerit eē: irrevocabilis erit. vt
si dicat sic. donationē hanc quantūcūq;
donatari⁹ aut me supuicere vel penitere
p̄tingat: tamē irrevocabile esse pacifcor: ⁊
inbeo volens eā nulla rōne vel eā infringi
vel irritari posse. ff. e. senatus. §. mortis cā.
Et sic habebit effectū simplicis donatōis:
l. 3. dicat. fieri cā mortis.

Circa octauū sciendū q̄ hec dona
tio differt a legato. p̄mo q̄ legato
semp̄ dat ab herede: s̄ donatio cā
mortis vel ab eodē vel a defuncto. 2. q̄
filiūfamilias patre p̄mittēte hāc donatio
nē facere p̄t. nō aut p̄t legare vel testari
q̄ hoc ex alieno arbitrio pendere nō debz
ff. e. tam is. 3. quia testamētū si accūso le
gati p̄do. nō aut donationē. ff. de his q̄b⁹
vt indig. l. post legatum. ⁊ insi. de dona. §.
i. in glo. sc̄re. vbi etiā plures alie ponunt
d̄ se. Conuenit aut cū legato. q̄ in morte
p̄firmat: ⁊ ex ea falcidia detrahif. l. ad. l.
falc. l. fi. ⁊ in tantū ē similis ei: vt cum ipso
sc̄re p̄ oīa cōnumeret. insi. de dona. §. i. in
textu ⁊ in glosa.

Circa nonū sciendū q̄ effectus h⁹
donatōis ē vt res si fuerit t̄dita re
tineat: vel si nō fuerit tradita ven
dicit: nō obstante vsucapione. ff. e. senat⁹.
§. i. expense tū necessarie vel viles p̄ coli
exceptionē recuperant. ff. e. si mortis. Item
vt insi⁹ titulus vsucapiēdi trāserat. ff. e. q̄
alienā. ⁊ hec sunt vera nisi donatio fuerit
reuocata.

Circa decimū sciendū q̄ si fiat dona
tio cā mortis p̄ obligationē ab ho
mine sano: que nullū insiās piculū
taret: dicit sic. Petrus san⁹ exis: sciēs tū
se quq; mortu⁹ p̄tē cā mortis fecit do

nationē. donauit. n. cā mortis Joāni fratri
suo ibidē p̄tē p̄dū tale sollicitatione offe
rēs: vel sic solēni stipulatōe interueniēte p̄
mittens dicto Joāni dare tradere ⁊ exhi
bere post mortē ip̄i⁹ donantis dictū p̄dū
⁊ volēs atq; pacifcens vt statim post mor
tē eius ip̄i⁹ ioāni p̄tē ⁊ exactio dicti p̄dū
p̄tē pleno iure: nisi vel donatari⁹ p̄mōi
vel donatorē donatōis predictē penitere ⁊
eā in vita sua sp̄aliter reuocare p̄tingat.
Hoz. n. duoz. altero p̄tēte donatio ena
nescit. Si vō donatio cā mortis p̄ traditō
nē fiat metu mortis vel alterius pe
riculi ⁊ p̄ximo iminētis dicit sic. Petrus
languens ⁊ p̄xime mortis piculū metuēs
vel sic. Petrus ⁊ p̄ximo mare transit⁹
vel ad bellū iturus timēs naufragiū vel bel
li piculū. p̄ tē reuerētia ⁊ suoz. delictoz
ioāni p̄curatorē p̄uenit talis religioforuz
noie cōuenit ei⁹dē recipienti p̄dū tale: ⁊
dans ⁊ tradēs in p̄tē ip̄i⁹ ioāni dictū p̄dū:
vel sic p̄stituens se ex nūc dictū p̄dū ip̄i⁹
ioāni donatari⁹ p̄dicto noie possidere vel
quasi: ⁊ volēs vt ex nūc dicti p̄dū dona
tio in eūdē donatari⁹ p̄dicto noie sit tran
latū: ⁊ predictū p̄dū cetero eius noie
sc̄p̄ dicto fiat: nisi vel donatorē ip̄z ab hac
egritudine liberari vel donatōis penitere
p̄tingat. ita. l. vt quodcūq; hoz. contingat
donatio euascescat. Si vō filiafamil. nupta
faciat donationē cā mortis dicit sic. Dña
Leta filia petri ⁊ vxor tici⁹ p̄pos mente ⁊
egra corpore: q̄ i patris potestate p̄stima
testari nō poterat: infra scriptā cā mortis
donatōez piculū mortis iminere ⁊ p̄xi
mo cognoscēs: p̄dicto patre suo p̄tē ⁊ cō
sentiente mō infra scripto facere p̄curauit.
p̄mo nanq; ⁊ dotib⁹ suis ⁊ iuribus ad se
spectantib⁹ cā mortis donauit pro aia sua
cētū lib. expēdēdas hoc mō. Itē p̄ fratre
suo. io. lib. 20. Reliquū vero sine residu⁹
dotiū bonoz ⁊ iurū suoz mortis cā do
nauit p̄dicto ticio viro suo recipienti vice ⁊
noie l. ⁊ h. filioꝝ eius. ita tñ q̄ si aliquis
p̄dictoz filioꝝ eius recesserit an ipsam ei⁹
portio supueniat donatōe cā mortis p̄mit
tens solēni stipulatione interueniēte cui⁹
p̄dictoz donatarioꝝ ibidē p̄tē recipi
enti suo noie p̄ donatōe sibi facta ⁊ vice
illius siue illoꝝ cui⁹ vel quoz noie ē do
natū. b. notario supra scripto recipienti. 20.
eidē dare vel tradere vel exhibere p̄tē
rē vel res ipsas donatas: ip̄ius donantis

moite secuta. Et volens atq; pacifcens vt
quantitatis rei vel rerum donatariū illico
post mortē eius petitiō 7 exactio cōpetat
pleno iure: nisi donatariū vel donatarios
ipōs p̄mōzi aut eā ab hac egritudine libe
rari vel donationis penitere contingat.
quocūq; enim istoz p̄tingente donatio re
necata sit penitus 7 euancat.

De legatis titulus 22.

Deinde quia vt dictū est legatis
valde similes sunt donationes
causa mortis: ideo dicitur dicitur
dū est de ipis legatis. Et primo
quid sit legatū 7 fideicommissū. 2° q̄s pōt
legare. 3° cui pōt legari. 4° quid pōt
legans legare. 5° in qua vltima voluntate
pōt legari. 6° qualiter 7 q̄b^o v̄bis sit le
gatū. 7° quot 7 q̄ sunt spēs legatorū. 7 q̄
ordine debent scribi legata. 8° de formis
scribendi legata relicta p̄ restitutiōe male
ablatoz. 9° de formis scribendi legata
v̄roz relicta. 10° quid iuris de legatis in
genere relictis. 11° de legatis relictis ep̄o
vel ecclesie cathedrali vel alij ecclesie: quō
debēt diuidi inter ep̄m vel ecclesiam cathe
dralē v̄l aliam ecclesiam. 12° de determinatiōe
quozdā dnbioz circa legata. 13° quib^o
modis legatū extinguit. Circa p̄mū sci
endū q̄ legatū ē donatio quedā a testato
relicta s̄ ab herede prestāda. q̄ debet post
mortē testatoris 7 post aditā hereditatem
ab herede. ff. de le. i. si tibi. §. cū seruus. ff. de
n. d. 3. legatarius occupādo legata ius sibi
dicere s̄ ab herede petere. ff. quoz lega. l. i.
r̄sō. i. q̄ si post aditā hereditatē legatū oc
cuparet: actio legatū negaret sibi. l. e. nō
dubia. 7 sic in possessione 7 p̄prietate sibi
p̄iudicaret. si v̄o an hereditatē aditā occu
paret sibi actione 7 p̄prietate: nō p̄iudica
ret. possessionē tū nō restitueret. ff. quoz le.
l. i. §. q̄d ait pretor. Cū si ex testamēto ade
at hereditas deficit legatū. nisi sit infra re
lictū q̄ aduentitib^o ab intestato prester.
l. de fideicommissis. eam quā. Itē nota q̄
lz legatū peti nō possit nisi aditā hereditate
si tū legatarius post mortē testatoris cece
dat etiā an hereditatē aditā: transmittit ad
heredē suū legatū. l. de cadu. tol. l. cū igit.
Et hoc ē verū nisi legatarius habeat sub
stitutū vel iunctū. q̄ tunc transit ad eū.
7 p̄mo ad substitutū. Si v̄o legatarius te
statorē viuō cecidat deficit legatū 7 rema

net apud heredes. vt ibidē. §. si vt manife
stet. Et hoc est verū cū legatū relinquitur
pure: vel in diē certam vt in pasca. si autē
relinquat sub cōditione in diē incertā.
puta cū ticius moriet. tunc si ante diē vel
cōditionē legatarius moriat nō trāsmittit
legatū ad suū heredē. q̄ nunq̄ valuit. vt
ibidē. §. si aut aliquid sub cōditione. Fidei
cōmissū fere idē ē q̄b^o legatū. s̄ fideicomis
sum dicitū ē. q̄ fideicommissa olim pendebāt
ex fide heredū. s̄ hodie fere adequata sūt
legata 7 fideicommissa: 7 quicq̄ iuris est i
vno est etiam in alio. Cōmissarij autē vel
etiā fideicommissarij dicuntur quibus legatū
aie soluedū p̄mittit. vū in multis locis te
stamētoz executores vocant. quia legatū
anime exequuntur.

Circa secundū sciendū q̄ legare
pōt solus ille 7 ois ille qui pōt te
stari. ff. de le. i. l. z. que aut p̄sone te
stari possunt habebit infra. legatū. n. relinq
nō pōt nisi in testamēto vel codicillo. nam
quantū ad hoc equipollent ista. s̄ testari co
dicillari 7 legari. vnde qui pōt v̄nū illoz
p̄t 7 reliq̄. ff. de iure codi. d. i. §. codicillos

Secundū sciendū q̄ pōt illi soli
legari qui pōt heres institui. s̄ q̄s
sit ille habebit infra. debet autē le
gatarij p̄sone eē certa. aliter nō valz lega
tū. ff. de stat. ho. vulgo.

Circa quartū sciendū q̄ legari pōt
res testatoris 7 res heredis. nec re
fert an scierit vel ignorauerit te
stator rē eē suā vel heredis. insti. e. §. si q̄s
rem suā. Itē heres legatarij pōt erogari
vt nō tū rē sibi legatā s̄ etiā p̄prias alteri
restimat: hoc obseruato ne plus restituere
roget q̄ cepit ex testamēto. insti. de singul
rebus. p̄ fideicō. re. §. pōt aut. Itē res ali
na. si tū testator alienā eē sciebat. 7 tenet
eam rē heres emere 7 prestare vel ei^o esti
mationē legatario. 7 hoc ē v̄z si res illa
sit talis que vendi possit. al. nō. insti. e. §. nō
sola. 7 §. q̄ aut. Et si heres eam nō rede
merit vel p̄ciū eius legatario nō dederit. ni
hilominus sp̄e legatarius si rē illā alienaz
habeat: tenet eā reddere: s̄ eōs heredem
pōt agere. Si v̄o testator ignoret illā rem
eē alienā nō tenet legatū: nisi cū legat p̄s
one iuncte. vt v̄roz vel alij p̄sone cui tan
tūde relicturus erat de suo. l. e. cū alienaz
7 nisi cū libertas relinquit seruo. ff. de fidei
cōmis. lib. paulus. Dicitur autē legatarius
p̄bare testatorē rē alienā sciētē se legasse

insti. e. §. q. aut. hoc notat p. hosti. 7. Ber
 e. x. testa. filius. 7. pot. p. missa. distictio. vt
 dicit hosti. in quatuor casibus saluari.
 Nec obstat. c. filius. vbi dicit q. heres cogitur
 fm leges seculi: non fm leges dei sol
 nere: si testator re alienam scieter leget. qz
 loquit in casu in quo res legate erant cui
 dam ecclie in quibus legatum non tenuit.
 Pot. etiam intelligi 7 in alijs rebus lega
 tis quando heres egres remanet. si redimet
 vel p. cium soluet. Non. n. debet viri ecclia
 stici ee exatores importuni in graue p. iu
 dicium alioz quibus pot. debet de suo in
 necessitatib. subuenire. e. x. c. ex parte
 Sz 7. layci etia ad hoc fm hosti. tenetur.
 ar. e. x. c. c. filius. licz. quia etiam ad eos ratio
 decretalis extenditur. vt p. x. c. de testa. filius
 Itē si quis legat re obligatā creditori suo
 scieter. quia. f. scit eam ee obligatam: tunc
 heres dz eam luere. i. redime. si tamē no
 luit: 7 hoc exp. s. q. legatari. cam luere:
 tunc heres non tenet eam luere. scus autē
 ē si legat ignorat. insti. e. §. h. 7. si re. tunc
 n. heres non luere si legatarius: nisi euz le
 gatur p. sone conuincte. vel pro tanto res
 ē obligata quantum valz. ff. de fideicomis.
 lib. obligata. 7. ff. e. l. si res obligata. Itē si
 quis re suā credēs eam ee alienā leget va
 let legatum. 7. si putat eam ee legatarij va
 let etiam. insti. e. §. si quis re suam. Itē si
 cui legat res eius non prodest nec conua
 lescit legatum si legatari. cam alienet. insti.
 e. §. si re legatarij. Et hoc ē verū nisi testa
 tor legauerit eam sibi sub p. ditione hoc. f.
 si eam alienaret ipo testatore vinete. ar. ff.
 e. l. cetera. Itē si alicui fundus alienus le
 gatus fuerit: 7 eius p. rietatē retracto vsu
 fructu emerit: 7 vsu fruct. ad eum ex cā lu
 cratiua postea p. uenerit: ipse legatari. pote
 rit fundū petē: 7 heres officio iudicis coge
 tur p. rietatis illius eliminationem ei pre
 stare. insti. e. §. si cui. Itē si quis res suas
 legauerit: 7 postea eas v. diderit nihilomi
 nus legatū tenebit: nisi v. dēdo legatum
 adimē voluerit. insti. e. §. si quis re suam.
 Et in d. n. b. probabit heres voluntatē re
 functi mutatā quatuor testib. glo. ibidē.
 Secus ē si eam donauerit. qz tunc iudici
 ce videt adimere legatum. vt in eadem
 glo. Et idē ē de eo qui p. dium quod legauit
 postea pignori obligauit. poterit. n. legatari
 rius agē cū herede vt p. dium luat: habita
 tamē distinctione supradicta. insti. e. §. e. i
 ter. 7. glo. Si v. o. partē rei legate testator

alienauerit pars non alienata omnino de
 ber. De parte v. o. alienata idē dicēdam ē
 quod p. dicitur ē de re tota. insti. e. §. si v. o.
 quis. Itē testator pot. legare re quam hz
 cōmune cum alio. 7 tunc legatari. n. hz
 partē ei. ff. de l. i. l. si. Itē pot. mibi legari
 vt mibi liceat cedē lapides in solo ei. hoc
 tamē legatū non transibit ad heredē meū
 nisi sit nomē adiectū. ff. co. l. apud inl. §. si
 quis. Itē pot. res q. nondū ē in rerū natu
 ra: dūmodo sit futura legari. vel fruct. qui
 in illo fundo nati erunt. aut quod ex illa
 ancilla natum erit. insti. e. §. ea quoq. res.
 Legari ergo possunt 7 ea q. sunt 7 ea que
 futura sunt. h. legari non possunt ea que
 sunt nec fuerūt nec erunt vt chymra. nec
 ea que fuerūt h. ee defuncti. vt homo mor
 tuis. insti. de inu. stipu. in p. n. Si v. o. du
 biter 7 tēpore testamēti an res legata sit i
 rerum natura. puta an homo legat. viuat
 agi quidē pot. ex testamēto: h. officio iudicis
 cōtinē vt cautio interponat. cauet. n.
 heres re illam prosecuturū. 7 si nact. cam
 fuerit ipsam legatario restituturū. ff. e. suo
 legato. Itē si tēpore testamēti seruus lega
 tus eet in fuga vel longe absens: tunc dz
 heres operam 7 p. cium 7 sumpt. impendē
 vt recuperetur. Si v. o. post testamētū fugerit
 impēsis 7 periculo legatarij dz q. r. qz be
 res re legatam in illo loco dz p. stare in q.
 relicta fuit a testatore. ff. co. cū fuis. 7. l. si
 fuis. n. l. o. i. Itē legari p. n. n. trū corpalia
 h. etia in corpalia. vt iura actiones 7 futi
 tutes. 7 id si testator mibi legauerit qd ali
 us sibi debz heres debbit mibi cedē suas
 actiones dando. quando etia sine hoc ha
 beo vtilē actionē: nisi testator viuis cre
 gerit pecuniam. In dubio. n. semper p. sumi
 tur tunc voluisse legatū extingui: nisi con
 trarium probet. vel quia eo non petēte de
 bito ei vltro obtulit. vel quia exactam p.
 legatario reposuit. insti. e. §. tam autē. i. t. ce
 7. glo. Itē pot. quis debitori suo liberatōz
 legare 7 tenz legatū. insti. e. §. si quis debi
 tori. nisi testator viuis cregerit. insti. e. §.
 tam autē. Sz 7. mco creditōi legare possū
 quod debito. 7 cum plus sit in legato q. in
 debito 7 si ex legato p. mode aliquid ei re
 p. tef. puta quia pure legatur quod i. die
 vl. sub p. ditione debebat. quia tūc an die
 vl. cōditionē ager ex legato. vl. quia excep
 tionē habebat pro debito. vl. quia deficie
 bat ei probatio debiti. Et hinc ē q. vtilē ē
 legare 7 exprime illiū ablatā illis a q. b.

sunt extorta. insli. e. §. c. Itē pōt legari fa-
ctū. vt lego tibi q̄ heres meus vēdat tibi
rē illā. 7 tūc heres tenet vēdere p̄cio vero.
S; si heredē meū dānaueris vēdere p̄cio
certo necessario habebit vēdere tantū q̄tū
ē damnatus. ff. e. l. fideiusor. §. si. Itē vt
heres meus emat a te rē talē p̄cio iusto. ff.
e. l. 7 si equo. Ad hoc nota q̄ legari nō p̄t
res de quib; nō ē cōmerciū vl̄ que alienari
prohibent. 7 si tales res legēt nec ipse nec
eaz; estimatio debet. insli. e. §. si talis res
vt ibidē in glo. Et fm̄ a. 30. ff. de lega. distin-
gue q̄ rei legatē vel nullū ē cōmerciū vel ē
q̄dē s; cum grandī difficultate. vt i p̄dijis
necessariis cesaris. 7 tunc nec ipa res nec
eius estimatio debet; nisi volūtas testato-
ris p̄traria appareret. ff. e. si quis inq̄linos
Excipit. etiā casus alius vt in boie libero
vt aliquando sibi pōt legari. vt si redeme-
rim eū ab hostib; p̄ficiet. n. sibi legatū ad
liberatōez; v̄nculū pignoris quod habui
in eo tacite: qz redemi. ff. e. l. senat. Si vō
illius rei cōmerciū sit in cōi s; nō huius q̄
dē nō sit ei q̄ damnat; sit p̄stare: p̄stabit
nihilomin; legatū. si aut sit ei q̄ p̄stare d;:
s; nō ei cui d; p̄stari: aut hoc ē p̄pter ei; deli-
ctū vel sectā. vt qz heretic; ē vel in deus q̄
mancipiū xpianū possidere nō p̄t. 7 tūc
nec res nec estimatio debet. aut p̄pter p̄di-
tionē stat. vt qz ē seruus cui milia legat;
Aut p̄pter vitiiū corporis cū p̄tracto lega-
tur sup̄ditiū carboris. Et in his si testator
sciebat huiusmodi qualitātē p̄sonaz; esti-
matio debet. al. nō. Itē nec ea q̄ sunt edu-
bus innoca ne vrb; reformet ruinis. ff. e.
l. cetera. Itē si res eadē in duob; testamē-
tis. i. duoz; hominū eisdēz; legata fuerit: 7
ipse ex p̄mo testamēto rē suā exerceat fuerit
tunc ex secūdo testamēto nihil petere pōt.
qz one causē lucratīue in eadē hominē 7
in eadē rē cōcurrere nō p̄t. si vō ex p̄mo
testamēto exerceat ē rei estimatiō: tūc ni-
hilomin; ex secūdo testamēto pōt petere rē
insli. e. §. si res aliena.

C Itē quintū sciēdū q̄ legatū relin-
quit in testamēto p̄fecto 7 in codi-
cillis p̄fectis: nō i donatōe cā mor-
tis. quia legata in multis differūt ab eis.
vt habitū ē supra. ti. p̄cedēt.

C Itē sextū sciēdū q̄ legatū potest
pure relinq. vt tali lego centū lib.
Et in diez. vt lego vsq; ad pasca.
Et ex die: vt a pasca 7 in antea. Et sub cō-
ditōe que apponit p̄ si. vel p̄ cū. vt lego ti

bi si filiā meā in vxorē accepis. vel cū. i. 4.
ānoz; fueris. 7 inest ei p̄ditio hec. si p̄ple-
ueris. l. 4. m̄ annū. ff. e. l. si cui leges. 7. l. e. l.
fi. In libertate tū ē sp̄ale: vt videat potē
cē relicta in diem si dicat testator. illū fūi
eē liberū in beo cū fili; meus erit. 25. ānoz;
l. de fideicomis. lib. fideicommissaria. Itē le-
gatū pōt fieri quibuscūq; v̄bis: aptis tamē
7 idoneis. vt si dico. ro lego dari in beo
volo rogo posco opto: vt res: credo te da-
turū 7 similia. l. cōia. de le. l. 2.

C Itē septimū sciēdū q̄ triplex est
sp̄s legator; legant. n. aliqua p̄
restituēdis male acquisitis: si testa-
tor acquisit: 7 h; aliquid tale. Aliqua vō
p̄ funerts impensis. 7 elemosinis 7 alijs
anime suffragijs. Aliqua vō vxori 7 p̄in-
quis 7 alijs carnalib; amicis. Et quidem
cōgrue p̄sona d; p̄mitti in scribēdo alijs
legatis. qz nulla alia legata debēt nisi redu-
cto ere alieno. l. co. si vniuerse. Unde illa
intelligunt bona que non sunt alieno ere
reducta. Secūdo loco poni debēt secūda
tāq; digniora. Post vō has duas sp̄s le-
gator; d; eligi certa p̄sona vel certe p̄sonē
que cōmissarij vel fideicommissarij seu exe-
cutores dicunt: qui ad p̄dicta legata cōsti-
tuant. raro. n. hec fidei cōmittunt heredi
quib; ita p̄stitis tertio debēt poni certa le-
gata: quoz; quidē solutio heredi sol; reliq;

C Itē octauū sciēdū q̄ circa resti-
tutionē male ablatoz; vel acq̄sto-
rū quatuor solēt p̄tingere. 7 fm̄ h;
variat forma eoz; que legant p̄ taliū re-
stitutionē. Primo quando testator pauca
taliū h;: 7 ē memori eoz; 7 p̄sonaz; a qui-
bus habuit. 7 iō possunt breuiter notari i
testamēto. vnde tunc postea p̄missio dicitur
sic. Primo quidē voluit v̄sposuit 7 māda-
uit q̄ restituant petro. io. lib. 7 iohi. io. 7 sic
de alijs. quas quantitates habuit a p̄dctis
p̄ vsurā vel aliā exactionē illicitā. 7 hec ē
via tutissima. Secūdus casus ē quando
testator p̄sonas res quantitates 7 causas
illicitas p̄pter timorē infamie in testamēto
nō vult expr̄mi. 7 tūc sol; habēt ea notata
manu sua vel alterius secreto in aliqua ce-
dula quā suo cōfessori vel alteri p̄sonē fide-
li coram duob; testib; ignorantib; quid
p̄tineat sigillatam tradit: quo facto i testō
dicit p̄mo qd est. Vel itē reliquit de bonis
suis tali p̄sonē cētum lib. soluēdas in his 7
circa ea q̄ sibi secreta p̄misit. Terri; casus
ē q̄i longo tpe multa illicite acq̄sūt: que

particulariter in testamēto nō possunt ex-
primi: tunc ita dicit. Primo quidē vo-
luit discessit et mandavit q̄ restituantur
oīa et singula que ad eū vel ad aliū eius
noīe p̄tulerunt ex causa vsure vel ex alia
quacūq; iniusta acquisitione vel exactōe
omnib; et singulis p̄sonis vel vniuersitati-
bus a quib; ip̄m vel aliū ei; noīe hec vel
aliquid eorū apparuerit habuisse vel per-
cepisse. siue hoc appareat ex libris siue ex
scripturis rōnū suarū. siue ex alia legitima
fide vel pbabili rōne. Et etiam quib; resti-
tuendū videbit̄ commissariis suis et simpli-
ci et pura p̄sciētia eorū. Quartus casus ē
quādo scit se aliqua illicite habuisse et ha-
bere. si a quib; habuit est incertus. vñ tūc
deb; ea pro eorū animab; relinquere di-
cendo sic. Itē cū sciat vel credat quedāz
illicite habuisse: a quib; tamē ea habuerit
est incert; reliquit pro aiab; eorū a quib;
habuit ip̄a cētū lib. soluedas et dispensan-
das a suis commissariis infrascriptis et osi-
lio taliū fratru eo mō quo eis meli; p̄ libe-
ratōe anime sue videbit̄ expedire. Some-
vō legatorū secūde sp̄ci et tertie p̄pter sui
facilitatē notarij prudētie relinquunt qui
diligētē ea fornet̄ s̄m q̄ exegerit intētio
ipsius testatoris.

S Equit̄ videre de nono. l. de formis
scribēdi legata vxori relicta. circa
q̄d sciēd; q̄ si vir totē vxori lega-
nerit legatū ē vtile sibi: etiā si nihil vltra
totem ei reliquerit. quia plenior est actio
ex legato q̄ de dote. insti. e. §. si vxori. qz
sicut dicit̄ ibi glo. legatū statim debet. eos
vō si p̄sistat in mobilib; debet post annum
Si autē nō in mobilib; debet statim. Item
de dote agit̄ inquantū pōt facere vir vel
alius heres suus. et legato vō in solidūz
nisi obstat falcidia vel b̄ficiū inuentarij.
Itē si qua facta p̄fecta sint in iudicium
mulieris: tollent̄ beneficio legatū. tamen si
quam vir nō accepit totē legauit simpli-
legatū erit inutile. si vō in legando certāz
pecuniā et certū corp; vel instrumētū totis
s̄. in quo fuit cōfessus se totē recepisse:
quā nō receperat: demonstrauerit: legatū
valebit. vt ibidem. Testator ergo volens
aliqua vxori sue in testamēto relinquere
p̄mo ei totē suam relinquere d; et tunc d;
eius quantitātē specificare. al̄ testamētum
nō sufficeret. nisi ip̄am quantitātē totis p̄
instrumētū vel testes pbaret. l. de fal. ca.
l. 3. Solet etiā ei quāq; aliquid de suo relin-

quere. et tunc debet p̄quiri diligētē intē-
tio eius. quandoq; n. vult q̄ tūc habeat
alimēta: et tunc dicit̄ sic. Relinquo vxori
mee alimēta vel victū et vestitū. quod idē
ē. in vita eius dū vixerit caste. Et i b̄ casu
debet habere cibū potū vestimēta lectum
et habitatiōē et ea sine quib; viuere non
posset. ff. de ali. et ciba. lega. l. legatis. et de v.
fig. vbo victus. §. vbum. Quāq; etiā vult
q̄ vltra alimēta aliquod dñum regimē
domus habeat et familie: sicut in vita ei;
habebat. et tunc dicit̄ sic. Relinquo vxori
mee in domo mea dñam et vsufructu-
ariā omnium bonorū meorū: dū vixerit ca-
ste. p̄ hoc q̄ dicit̄ dñam: habebit̄ curam et
gubernatiōē familie. p̄ q̄ dicit̄ vsufri-
ctuariā: habebit̄ victū et vestitū. ita interp-
tant̄ sapientes illa vba. vt notat̄. l. si se.
nnp. mulier. sup̄ anē. hoc locū. Quāq; vult
q̄ habeat oēs fructus omnium possessionū
suarū vt possit facere de illis quicq; placue-
rit sibi: etiam si eēt vltra quantitātē ali-
mentorū. et tunc dicit̄ sic. Relinquo vxori
mee iure legati vsufructū omnium bonorū
meorū dū caste vixerit. vel sic. Relinquo
vxori mee vsufructuariā omnium bonorū
meorū. in quo casu habebit̄ in solidū vsu-
fructū omnium bonorum. vt. ff. de vsu. lega.
vxori mee. nisi filios haberet. in quo casu
filij haberēt saltē legitimā partē in vsu
fructu s̄m dñm odofredū. sicut ip̄e nōnuit
de ioffi. testa. super auz. nouissima. vbi dicit̄
q̄ illa lex. s̄. vxori mee. corrigi i filijs et nō
in cōnōis. Item si testator intēdat in ali-
quo casu predictorū q̄ vxori dū habeat
alimēta de domo viri: de domo totē nō ex-
trahat: nec fructus totis p̄cipiat: debet hoc
exprimere. s̄. alterutro sit cōtenta. al̄ b̄ret
vtrūq; s̄. alimenta et fructus totis. l. d̄ rei
vxori. ac. l. i. §. sciendū.

S Equit̄ videre de decimo. s̄. qd̄ inris
est de legatis in genere relicta. cir-
ca q̄d nota s̄m l. 30. et s̄m glosaz
accur. insti. e. §. si generalr. q̄ legatū i ḡne
relictū aut suis certis finib; nāl; p̄tinet.
vt homo bos equus. aut nō. si sic oīo tenz
legatū siue cōsistat in sp̄. et tunc dicit̄ in-
diuiduū vt tica. siue cōsistat in ḡne. s̄. illo
q̄d dialectici vocāt sp̄em. et tūc pōt dubi-
tari cuius sit electio. S; distingue q̄ testa-
tor legans seruū in ḡne aut reliquit suos
in hereditate sua aut non. si sic. tunc lega-
tarius ex eis eligere d; vt tū nō eligat me-
liorem. ff. e. l. si legati. Si nō reliquit: tunc

heres eligere v3. ff. de triti. lega. l. 3. rifo. i. Ubi autē testator ex certis seruis reliquit incertū: aut sensit de certo. q. i. ipm p̄prio noie in legando expressit. 7 tunc heres eliget. aut nō sensit de certo. q. i. legauit vnū ex eis 7 tunc legatarius eliget. ff. c. l. q. duos. Si vō legatū suis naturalib⁹ finib⁹ nō p̄tinet. aut eius sola destinatione p̄stituit. vt fundus. 7 tunc omnino nō tenz legatū quia heres prestare fundū vni⁹ dignū vel vnguis possit. qd̄ cēt verisimū. ff. c. l. qd̄ in rerū §. si quis aut. Et ad cōstitutionē ei⁹ requirit factū vt domus. 7 tunc aut legas domū in genere reliquit domos aliquas. aut nō. si nō. verisimū ē. ff. c. l. si dom⁹. si sic coget heres vnā ex eis quā heres ipse voluerit legatario dare. vt ibidem. Si autē legatū p̄stitat in ḡne ḡnālissimo. vt ē substantia res ens. nullū ē. Et idem ē si i ḡne subalterno. vt ē aial. qz heres liberaretur dando festucā vel muscā. Oportet ergo legatū cōtinere certā sp̄m vel cōtate vel factū. al. nullū ē nisi in casa. vt cū aliquid annuum ē relictū sine adiectione sume. p̄cipier. n. legatari⁹ quod testator cōsueuerat ei dare. vel certū aliquid statuere ex dignitate p̄sone. ff. de lega. 3. si cui.

S Equit̄ videre de vndecimo. ff. de legatis relictis ep̄o vel ecclesie cathedrali vel alij ecclesie: quō debet diuidi. Circa quod sciēdū q̄ sicut habet e. x. de testa. requisisti. aut testator legat sic dicēdo. relinquo illud ep̄o. aut sic. relinquo illud ecclesie. aut sic. relinquo illud ecclesie 7 ep̄o. s. coniuictim. aut sic. relinquo hoc ep̄o 7 illud ecclesie. s. diuisim. Si p̄mo mō aut relinquit ep̄o ab e. x. neo. aut a p̄p̄quo. Si ab e. x. neo ḡnāliter verū ē q̄ p̄sumit eē relictū intuitu ecclesie: nō p̄sone. 7 ideo tūc de illo ecclesia cathedralis pōt petere canonicā porcionē. 7 hoc verū ē nisi testator ex p̄mā q̄ velit illud eē t̄m ep̄i. i. p̄p̄iū: non ecclesie. tunc. n. nihil pōt ecclesia cathedralis petere. secus ē si dēt aliquid ep̄o iter vnus. qz tunc s̄m glo. p̄sumit intuitu amicitie vel s̄e remuneratiōis dati. Si vō aliqd̄ dāt ep̄o a p̄p̄quo: p̄sumit eē relictū intuitu p̄sone: nō ecclesie: nisi forte cōtrariū p̄bare. vnde bec ē p̄sumptio iuris nō de iure. in qua probatio in p̄mā admittit̄. Talis etiā ē p̄sumptio in casa p̄cedēti. Et in hoc casu nihil pōt ecclesia petere marie i vita ei⁹. 7 pōt hic accipi s̄m glo. p̄p̄quus vsqz ad quartū gradū. e. x. de p̄san. 7 af. nō

tebet. Quidā vō dicunt q̄ accipit vsqz ad septimū: cū canon nō distinguat hoc. i. 3. q. 3. c. i. 7 e. x. de testa. qz nos. Si vō testator reliquat secūdo mō: hoc ē ecclesie: tūc ep̄o cōperit sua porcio etiam si exprimat q̄ velit illud eē ecclesie t̄m: 7 nō ep̄i. qz p̄māta dispositio testatoris nō pōt generalē cōstitutiōnē canonis imutare: qui. s. canon habet. i. 3. q. 3. pontifices. Rōnē vero hui⁹ diuersitatis. s. q̄ quando relinquit ecclesie t̄m: nihilominus ep̄s habet suam p̄tē. quando vero relinquit ep̄o t̄m: ecclesia nihil habet si vis inuenies e. x. de testa. in glo. c. requisisti. Secus ē s̄m glo. si dicat. relinquo hoc canonicis. quia tunc p̄sumit eē relictū intuitu p̄sone 7 non ecclesie. ideo ep̄s de illo nihil habebit. Si vero relinquat tertio mō. s. ep̄o 7 ecclesie. tunc inter ip̄os ē equalit̄ diuidēdū. Si vero relinquat quarto mō dicēdo. lego hoc ecclesie 7 illud ep̄o sine relicta sint equalia sine inequalia: ad diuisiōnē sunt canonicā inter ep̄m 7 ecclesiam reducenda. nisi velint ambo eē testatoris dispositiōe cōtenti: quam satis ceteris non sit necessariū obseruare p̄pter fauorē vltimē voluntatis: vbi nec fraus interuenit nec dolus nec quisqz nimis fraudat̄ debita porcione. qz decēs ē pro modico cōtentiōnē nō habere. Sed quid si legat̄ sepatim aliquid ep̄o 7 aliquid alicui ecclesie. s. nō cathedrali: aut monasterio vel alijs p̄ijs locis. Rōnē vt habet e. x. de testa. requisisti §. secus. tūc illud quod ē ep̄o legatū diuidet̄ int̄ ep̄m 7 ecclesiam cathedralē. 7 de illis que legata sunt alijs ecclesijs ep̄s habebit canonicā porcionē. Ad hoc nota q̄ si aliquid specialiter clerico nō habenti p̄lationē vel ad ministratiōnē ecclesie qui p̄p̄iū possit habē a p̄p̄quo vel etiā e. x. neo legat̄: relictū eē intuitu nō ecclesie s̄ p̄sone intelligit̄: nisi cōtrariū p̄bet. 7 ideo de illo nec ep̄s nec ecclesia in vita ei⁹ aliquid cōsequet̄. 7 hoc ē verū quando fraus nō p̄curat. vt ibidē. §. illud aut. Insuper nota q̄ si quis i testamento legauit ep̄o p̄p̄iā porcionē 7 alia multa monasterijs vel ecclesijs: si eā ip̄i ep̄o absolute legauit. nihilomin⁹ porcionē sibi debitā de ceteris exigere poterit. Si vero eā sub cōditōne reliquit. s. vt ea sola cōtēt⁹ eēt. 7 hoc ep̄s acceptauit: porcionē de alijs exigere nō pōt. Si vō postea cōsiterit q̄ ep̄o porcionē modicā fraudulēt̄ legauerit vt. s. alioz porcione debita fraudaret̄: porcionē debitā ex ill⁹ exigere poterit. l. 3. testōr

conditione apposuerit: et ipse prius accepta
uerit. et de testa. officij. qz testator partem
epo debitam ex conditione auferre si potuit.
et de testa. requisisti. Uideri etiam in glo.
supra. officij. qz eps agere possit ad sup-
plementum si relinquat ei minus legitima
porcione. quia hec portio grauamē nō ad-
mittit sicut nec quarta debita iure nature.

Quoniam videtur de duodecimo. f. de
determinatione quorundam dubioz
circa legata. vbi sciendum qz si qz qz
tā parte legare voluerit et dimidia scripsit
debet tñ quarta. Et si so. legare voluit et
centū scripsit debetur. so. si si plura legare
voluit et min⁹ scripsit legatū valebit. ff. de
le. i. qui quartam. Itē si aliquis ex illo do-
lio legauerit quatuor amphoras: et ibi nō
sint quatuor s; pauciores: tantū accipiet
quantū inueniet. ff. de le. z. si quis seruū.
Itē si legauit tibi. io. lib. si volueris: tale le-
gatū non transit ad heredē nisi expresseris
te voluisse. secus ē si legauit tibi. io. pure. qz
illud transit. ff. de le. i. si tibi legatū sit. Itē
legator si in noie cognomine vel agnoie
legatarij errauerit: oū tamē certū sit de quo
fenserit. error huiusmodi nihil vitati officit
ff. de testa. si in noie. Et idem ē si in fundi
vocabulo errauerit. secus ē si errauerit in
appellatio. vt si quis credat appellatione
auri contineri auricalcū et legat aurū: nō
dabit illi aurū. ff. de le. i. l. 4. et insti. e. §. qz si
aliquid. Distinguit tñ glo. in appellatiois
qz si testator parū erret. vt si libros appellz
mēbranas: valet legatū: maxime cū sic cō-
fuerit appellare. Si autē multū erret nō va-
let. vt in dicta. l. Itē falsa demonstratio nō
perimit legatū. vt si quis leget sic. Stichū
seruū quē emi a ticio lego petro. lz sit ep⁹
ab alio qz a ticio: nihilomin⁹ tenet legatū:
dūmō pster de seruo. insti. e. §. hinc. Et idē
ē in glo. ibidē. si nō enit. Similiter nec cā
falsa nocet legato. vt si quis leget sic. lego
tali illud. quia fecit mihi seruitiū tale. licz
seruitiū illud nō fecerit: tñ legatū tenet. insti.
e. §. longe. Si vō cā illa sit conditionalis ap-
posita sec⁹ erit. vt si dicat. ticio si negocia
mea curauerit lego. io. lib. vt ibidē. Itē si
lancē maximā minozē et minimā reliquit:
et legauit sic. si lancē minozē illi lego. lancē
medię magnitudinis legatā cē videt: si nō
appareat de qua intellexerit. ff. de au. et ar.
lega. qui lancē. Itē si quis leget aliquid
sic. lego hoc petro et filijs eius: tunc petrus
habebit medietatē et filij eius pster alias

medietatē. ff. de usufruc. actōe. si quis ticio
et de testa. rainaldus. in glo. Itē si qz
cyrographū legauit: legauit actiones i co-
cōtentas. ff. de le. z. qui cyrographū. Itē si
quis legat alicui ancillam bertā: et postea
vedit eam et emat ancillas alias quarum
vnam vocet bertam hec secunda bertā vi-
dit eē legata. ff. de pdi. et demō. l. filie sue. §.
ticia. Item quando aliquis habet plures
suos et legat alicui vnu ex illis. illū quē
elegerit vel optauerit: pctor pfigere dē
legatario terminū infra quē eligat. et si be-
res ante eius electionē et ante terminū ser-
uos vel seruū veditiderit: vel manumiserit:
veditio v' manumissio irritat: et siuus ille
cedet legatario quē ipse elegerit. Si autē le-
gatarius infra terminū nō elegerit: heres
postea pōt seruos veditere. nec habebit le-
gatarius actionē legatū. S; in legatis fu-
turis nō pōt terminū pfigi. vt si quis leget
vnu factū nasciturū de grege suo. li. 6. de cō-
cef. pte. qz cunctis. §. si exstitit. et §. se. i. ter.
et glo. Itē si alicui legat optio ex seruū
vel ex reb⁹ alijs: tñ semel optare pōt. ff. de
le. i. l. s. rīso. i. Si autē optio relinquat p'lib⁹
vel etiā vni: et ille deccadat ante qz optet plu-
ribus hereditibus relictis: et inter eos sit ois
sensio de optione. forte dirimit questio inf-
cos. et quē fors p'elegerit ceteris paribus
estimationē partū p'stabit. Si autē legauit
mibi seruū quē optabit ticius: et ille in-
fra annū nō optet vel quia nolit vel quia
nō potuit. post annū optio videt mibi reli-
cta. l. cōmunia de le. l. si. Itē si quis leget
mibi omnia bona sua mobilia: mei erunt
omnes fructus a solo separati tpe sue mor-
tis. dū nō adbeat solo pars fundi. ff. de
rei ven. l. fructus. S; nunquid per hec
verba habedo omnia noia. i. relicta debita
sua. R⁹ qz non nisi aliter constet de mente
eius. quia noia nec inter mobilia nec inter
imobilia continent. s; in tertiā spēz cadūt
ff. de re iudi. a dino pio. Præterea nec est
nostrū quod nobis debet s; tñ illud quod
possamus vendicare. ff. de au. et ar. l. z. et
l. qui. Et idem est dicendū de lignis et lapi-
dib⁹ ad edificū paratis. ar. ff. de le. z. ligni
appellatio. §. si. hęc xv. Item si quis lega-
uit alicui. io. libras et si illas perderet iterū
reliquit ei alias. io. nō ē onerandus heres
vt quoties illas pdiderit tantūde ei restitu-
ere teneat. s; tñ semel. vt ibidē. l. fideicō-
missa. §. si quis. io. Itē si quis leget mona-
sticio sancte marie. io. lib. et nō determinat

eni monasterio cu sint plura monasteria
sancte marie: dabit paupiori. ar. in anc.
de ec. ti. §. si quis in noie. 7 c. x. de testa. in di
cite. in glo. **¶** Quid si no apparet quod sit
pauperius. Rndet hosti. q. eps cui gratifi
care voluerit dare poterit. c. x. de testa. tua.
Itē si eadē lex duob⁹ sit legata siue p̄iūcti
f. dicēdo. ticio 7 petro stichū seruū meum
lego. siue disunctim. i. separatim dicēdo
Ticio lego stichū seruū meū 7 petro lego
stichū seruū meū. si ambo p̄ueniant ad le
gatū eque diuidet̄ inter eos nisi al̄ mens
appareat testatoris. ff. e. si plurib⁹. si vō ali
cui alter deficiat. f. q. vel legata sp̄uit: aut
vino testatore post testamētū decesserit: vel
alio mō defecit: vt p̄ morte seruū: ad colle
gariū pertinet totū legatū. Si vero testa
tore mortuo deccat: transmittit illud ad
heredē suū. in st. e. §. si eadem res. in ter. 7
glo. **¶** Quid si q̄s habens duas conchas
quarū vna ē melior altera: legat alicui cō
cham: cuius erit optio. R⁹ fm Ber. c. x. de
testa. indicante. optio erit heredis. ff. e. l. si
quis a filio. §. si quis. Et hoc nisi heres sit
in mora. quia tunc esset legatariū. Itēz si
edificiū legat̄ vt fiat monasteriū: nec in q̄
loco fieri debeat determinat̄: heres ad faci
endum illud obligatus nō videt̄. ar. ff. de
s. ob. si insulam. S; fm Lau. dicendū est
aliter causa religionis: vel sanore vltimē
volūtatē. 7 fm canones testamenta sunt
plenius interpretāda. c. x. de dona. cū dilecti.
Et res ad pias causas relicte libere sunt
ab inscriptōib⁹ lucratiuoz. 23. q. 8. §. quis
hec Ber. c. x. de testa. raiucius. 7. c. nos
quidem. Sili si legatū scribi nō pōt ex testa
mēto nō valet. vt si dicat. res fundū ticio
de quo rogauit te. ff. de iure fil. ita fidei. Itē
quando dubitat̄ de eodez legato cui plus
debeat dari: heres eliget cui soluat. ff. de le.
2. si quis §. si inter duos. Itē si res aliena
alicui fuerit legata: 7 postea viuo legatore
legatariū illius rei ex causa emptiōis fa
ctus fuerit dñs: ex actione testamētū potest
sciū cōsequi. Si vero ex causa lucratia
vt ex conatōe vel alia simili. causa vt lega
ti agere nō pōt: etiā si sua desinat eē postea
vt ibidem. in ter. 7 glo. Itē si res legata
sine facto. i. mora heredis perierit: legatio
peribit. vt ibidē. §. si res legata.

¶ Equit̄ videre de tredecimo. f. qb⁹
modis legatū extiguit̄. Circa qb⁹
sciendū q̄ illud quod relinquit̄ in
testamēto sit 7 dicat̄ caduci. vno mō qñ ba

bet̄ p̄ nō scripto. Et hoc cōtingit̄ tripl̄. f.
qz aut ei legat̄ qui decessit: quē testator vi
uere credit. aut quia illud quod legat̄ nō
est in rerū natura: vt equus qui est mortu
us quē testator viuere credit. vel quia le
gat̄ seruo pene. Secundo dicit̄ caduciū in
casu caduci. 7 hoc dupl̄. f. aut qz aliquid
legat̄ viuo: s; ipse p̄mōit̄ testator. Aut
quia graues inimicitie interueniunt inter
legantē 7 legatariū. si tñ redeant ad amicit
tiam reintegrat̄ legatū. p̄ter vero leues
inimicitias non extinguit̄ legatū vel fidei
cōmissū. ff. de adimen. lega. l. 3. legatariū
aut̄ aduocans 7 legantē perdit legatū. ff.
de inoffi. testa. papinianus. §. meminisse.
Tertio dicit̄ p̄p̄e caduciū quod post mor
tem testatoris deficit quacūqz rōne. vt si le
gatariū legatū spernat: vel cōditio sub q̄
est legatū deficiat. L. de cadu. tol. l. vna.

¶ De fidei cōmissis titulus. 23⁹.

Postea qz vt supradictū ē in tes
tamēto solent ordinari fidei cō
missarij siue executores testoz
ad soluedū ea que sunt legata
pro restitūtib⁹ 7 elemosynis facien dis
ideo postq̄s dictū ē de legatis dicēdū est de
cōmissarijs siue executoribus testamētoz
Et p̄mo ponēde sunt forme ordinādi ipos
Secūdo soluēde sunt quedā dubitatiōes
circa ipos. **¶** Circa p̄mū sciendū q̄ ordi
natis legatis restitutiōnū 7 elemosynariū
solet testator ad ea exequenda cōmissariū
vel cōmissarios eligere de quoz fidelitate
7 charitate p̄fidat: q̄ ea diligenter stude
ant effectui remandare: vel etiam ipm be
redē: quiniūmo etiam nullo alio cōmissario
dato heres exequi tenet̄ ipō iure. huiusmo
di aut̄ cōmissarij tantū 7 nihil plus habēt
de potestate q̄ eis dat̄ a testatore. qz sunt
mandatarij. 7 ideo bonū p̄silū ē q̄ plenū
mandatū 7 plena auctoritas eis det̄. Po
stis ergo legatis restitutiōnū 7 elemosyna
rū ita p̄tinuabis. Cōmissarios aut̄ suos 7
huiusmodi testamētū executores ad p̄dicta
oia 7 singula faciēda 7 p̄p̄eda eē voluit
7 disposuit talē 7 talē. Et hoc mō simpli
electi dicunt̄ meri ministri. vñ pecuniā eis
datā p̄nt dispēsare. s; 7 heredes agere non
p̄nt. Si aut̄ testator dare voluit eis aucto
ritatē pleniorē postis noib⁹ eoz: ita p̄tinu
abis. Dās 7 tribuēs eis plenā 7 oimodā
potestatē atqz mandatū petendū exigēdi 7

recipiendi ab heredibus infrascriptis suffi-
cienter et integrā pecuniā p predictis oib?
et singulis exequendis: et contra eos ob hōc
causam agēdi et ipos cū effectu cōueniēdi.
Et mādauit heredibus suis infrascriptis
ipaz pecuniā dictis cōmissarijs libere sine
molestia vel lite tradi vel exhiberi. alioqn
eos causa pene damnauit in cētū libris di-
ctis cōmissarijs eoz pprio noie recipiētib?
legati noie applicandis. et predicta oia et
singula nihilominus executioni mādari.
vel sic. Dās et attribūens eis plenā et oimō-
dam potestatem et mandatū agēdi et exercē-
di suas actiones contra suos debitorēs. et
contra quos ex eis voluerint et ab eis suf-
ficientē quantitātē ex debitis exigēdi et re-
cipiēdi pro predictis oibus et singulis ex-
equendis. vel sic. Dās et. et mandatū vt
sua auctoritate recipe possint et accipiant
de bonis suis et de quibus voluerint. et ea
que ex eis voluerit distrabere alienare vē-
dere et obligare. et p̄cio cōuenire. illud reci-
pere. possessiones tradere. et cūctione ca-
uere. et ob id bona cetera obligare. et oēm
in eis et sup eis cōtractū p̄ficere quem idē
ip̄e viuens p̄ficere potuisset pro p̄dictis
oibus et singulis exequendis. Et in fine ha-
rū dispositionū addes sic. Dās et tribūens
sup oibus et singulis supradictis generale
madatū cū libera administratōe. Itē vo-
luit et disposuit vt si aliquis vel aliqui ex
eis p̄morerent vel abessent vt p̄dicta ere-
qui non possent vel nollēt. alius vel alij ni-
hilominus p̄dicta oia et singula in solidū
exequant. vel sic. Itē voluit et disposuit
vt ipi cōmissarij oēs simul et p̄corditer oia
et singula exequant vel de cōsilio et assen-
su talis habito et obtento ceteri exequant
vel si p̄dicti cōmissarij in aliquo dissentirēt
id in quo maior pars cōsenserit executōi
mandet. semp aut disponat fm q̄ placue-
rit testatori. Si aut testator plene n̄ p̄fidat
de cōmissarijs q̄ faciant ea que magis ex-
pediunt aie eius addat. q̄ ipi oia faciant
fm cōsiliū alicuius viri spūalis et discreti:
noīando eū. et id quod fecerint nō fm ei?
cōsiliū irritū sit. In quo casu nihil valebit
quicqd fecerint: nisi fecerint fm cōsiliū illi?
ff. de admī. m. quidā excedēs pap. et c. de
elec. cum in veteri. Det etiam testator illi
viro spūali plenā et liberā potestātē q̄ mutare
possit cōmissarios vel subrogare alios q̄-
ticiens videbit et expedire: quibus subroga-
tis ut eandē potestātē in oibus quaz cōderat

primis iubens haberi ratā et firmā in pre-
sentū quicquid p̄ eos fm cōsiliū alicuius
viri fuerit actū. ar. q̄ talis cōmissio valeat
et c. de testa. cū tibi.

Circa 2^m querunt plura. s. vtrū re-
ligiosi possint eē executores testa-
mentoz. R^o q̄ sic et licētia sui supe-
rioris. et vt in plurib⁹ ē vtile q̄ sint aie te-
statoris. q̄ verisimile ē q̄ fideles⁹ exequant.
Nec obstat qd̄ c. x. ne de. vl. mo. sacerdoti-
bus dicit. Clericis tuis annuncies publice
ne ministri laycoz nec in rebus eoz p̄cu-
ratores existant. multū differit p̄curator
et executor. q̄ p̄curator res alicuius vi-
uentis administrat ad tēporalē ei⁹ necessi-
tātē. Executor vero res mortui distribuit
ad eius aie p̄solutionē. Sine licētia antez
plati sui si intrēt religiosus executionē ali-
cuius testamēti vt executor peccat. q̄ sic
qd̄ de iure nō pōt. 7. li. de testa. religiosus.
q̄ qui recipit executionē alicuius testamē-
ti se obligat ad exequēdū. religiosus autē
se obligare nō pōt sine licētia sui plati. bec
Ricard. **U**trū executores testamētoz te-
neant infra annū executionē cōplere. R^o
aut testator determinat tēpus infra quod
vult testamētū eē cōplētū. aut nō. si sic. nō
tenent de necessitate executores vsq̄ ad
tēpus illud testamētū cōplere: nisi viderēt se
citius implēdo aie defuncti magis p̄desse
tunc. n. ad citū cōplēdū eos cōscia debz ar-
tare. Si aut nō determinat tēpus. aut execu-
tores haberēt libere bona de quib⁹ statim
pōt testamētū implere. aut nō. si habent. te-
nent implere quo citū pōt. q̄ sunt debito-
res illis quib⁹ sunt legata. 7. vt dicit. ff. de
re in. in oib⁹ obligatōib⁹ in quib⁹ dies nō
ponit p̄stiti die debet. P̄terea quanto ci-
tius testamētū implet tanto citū aia defū-
cti alienat. vt dicit in qd̄ne sequēti. al. ta-
les etiā negociatorib⁹ egētū p̄parant. 17.
.q. 2. qui oblatōes. Executores etiā si p̄ se
retineant illa bona furtū cōmittunt. vt. c. c.
si sacrilegiū. 17. q. 4. sacrilegiū. vñ si execu-
tores infra annū saltē admoniti ab ep̄o pi-
as voluntates defūctoꝝ nō implēt cū implere
possent: p̄ ep̄m impleri debēt etiā si testōz p̄bi-
buisset ne ep̄s vel alia p̄sona se intrumitte-
ret d̄ suo testō: nisi soli executores sui talis
n. p̄hibitio nō valet. vt c. x. de testa. nos q̄
dē. 7. c. tua. in tex. et glo. 7. c. iohes. Si aut
nō habeant bona in p̄mptu de quib⁹ pos-
sint infra annū testū implere: nō credo q̄
p̄pter hoc tenuerūt post annū potestātē eoz ad

epm. tenet tñ facere quod in se e vt bona habeant 7 habita distribuere debet q̄s citi nis p̄nt. **Hec Ricar.** Ad hoc nota q̄ executor testamēti tenet reddere rōem de ill que distribuit p̄ntib⁹ hereditib⁹ 7 legataris in auct. de san. epi. §. byconomos. Et hodie quicūq̄s religiosi etiā exempti deputati ad executionē cuiusvis vltime voluntatis. qui si sint plati tenent de executione suscepta loco ordinarij reddere rōem. al' sunt puniēdi ab eis quocūq̄s p̄nilegio: si ipos in b̄ inuenerint reliquisse. nō obstante l. 7. de testa. religiosus. Utrū dilatio executionis i aliquo p̄iudicet aie defuncti. R̄ q̄ sic. cui⁹ rō e duplex. vna e. qz quanto clerici citi⁹ ecclesie 7 pauperes quib⁹ legati e recipiūt legata sua: tanto citi⁹ 7 feruēt⁹ orāt. p̄ aia defuncti. 7 p̄ hoc citi⁹ alienat⁹ 7 expeditur. Et eūda rō e. qz sicut defuncti in charitate aliquid purgabile fecerit portantes in hac vita meruerūt vt si cent. p̄ eis elemosyne profint eis nō ad augmētū gratie: s̄ ad alienationē 7 ad abbreviationē pene. sic testator testamētū faciēs 7 in charitate deo dens testamētū faciēdo meret vt ei⁹ executio post mortē sibi valeat ad alienationē 7 ad abbreviationē pene hī. **Hec Ricar.** Sic aut̄ quantum ad effectū elemosyne p̄iudicat dilatio ei⁹ aie defuncti. nō qz p̄ dilatione aia puniat: s̄ quia ei remediū nō adhibet. s̄ quantum ad meritū elemosyne ex hoc ei nullaten⁹ p̄iudicat: maxime si q̄stū in ipso fuit curā adhibuit vt hī elemosyne cito darent. qz meritū p̄ncipaliter ex voluntate 7 intentione dependet.

De hereditate titulus. 24.

Deinde qz vt habitū e supra legata sunt ab herede p̄standa. ideo postq̄ dictū e supra de legatis: dicēdū e nūc de hereditib⁹. Et p̄mo de hereditate. 2. de heredis institutio. **Circa qd sciēdū quid sit hereditas 7 in quot 7 quas ptes diuidit.** Hereditas e successio in vniuersū ius qd defunctus habuit tpe mortis. ff. de v. sig. l. nihil. Et hec dicitur a pondo vel pondus vlt' libra hec. n. quatuor sūt synonyma. Diuisio at hereditatis solēnis fit a iure in. iz. vncias siue ptes que assis noie continēt. vñ q̄libz illarū ptiū. iz. e maior vncia 7 minor asse. 7 quelz suo noie p̄prio vocat. Prima dī-

scens. ita qz eius tertia lra est s. qz p̄ponitur ex senis 7 vncia. p̄tinet. n. vnciam 7 dimidiā. 2. sextās. qz significat sextā pte hereditatis. i. duas vncias. 3. qdrās. qz sigt quartā pte hereditatis. i. tres vncias. 4. triens. qz significat tertiā partē hereditatis. 7 ita quatuor vncias. vnde p̄ca quatuor noia sumūt interpretationē ex eo qz significāt quotā partē hereditatis portionē. Sequētia vō noia octo habēt etimologia ex eo qz significāt certū numerū vnciarū. Unde quinta dicitur quintans. qz significat quinque vncias. 6. dicitur semis qz p̄tinet medietatē hereditatis. s. sex vncias. 7. dicitur septans. 8. bes. 9. quadrās. 10. tetrans. 11. decans. 12. as. quod significat pondus. iz. vnciarū. licz aliqñ as assis ponat p̄ obalo. vnde vsus. As obulus pondus as e possessio tota. Testator aut̄ in plures vel in pauciores vncias hereditatē suam diuidere p̄t. p̄bant h̄ isti. de her. in li. §. hereditas plerūqz. Ad h̄ nota qz hereditas e nomē iuris sicut 7 bonoz possessio. ff. de v. sig. hereditatis nomē qñ vendit hereditas vdi vidēt nō res hereditarie: s̄ ipm ius succedēdi. quia ipse res nō sunt hereditas s̄m Accur.

De heredis institutioe titulus 25.

Prima considerandū e de institutione heredi. Et p̄mo quid e institutio heredi 7 vnde dicit. 2. quib⁹ verbis instituat. 3. in q̄ vltima voluntate instituant. 4. de diuersitate heredi. 5. de institutione testēdētū. 6. de institutione ascēdētū. 7. de institutione cōnoz. 8. quedā de formis institutionū heredi. 9. de causis exheredādi. **Circa p̄mū sciēdū qz heredi institutio e aliquē post mortē loco sui in bonis suis cominus statuere. vnde dicit institutio quasi iuris statuere. quia sic subintrat heres dñum substantie defuncti vt eadē persona estime tur cum eo. Dicitur enim heres ab herede id est comino. in li. de her. quali. 7 differē. §. p̄ herede enim.**

Circa secundum sciendū qz institutio heredis fit verbis directis. vt ticius mihi heres esto. vel hereditatis mee dominus esto. Et vbi is heris id est obligo casib⁹. vt illū hēdē meū facio

7 tunc erit de sorte sua: et de cōib⁹ bonis nisi hoc inter heredes specialiter actum esset. ff. fami. her. si filia. §. idē scribit. 7. §. neracius

Item institutio fieri potest partim in capita 7 partim in stirpes. ut patet 7 iohes filios meos. s. quēlibz eoz. p. tertia. 7 a. 7 b. nepotes meos filios quondā. c. filij mei. p. alia tertia parte heredes mihi instituo. sic. n. 7 ab intestato vocant. insti. de here. que ab inte. de se. §. 7 quia placuit. Ad hoc nō q. pactū de futura successione psonę certe nō tenet: nisi de p̄sensu eius cuius est hereditas. ita tñ q. in illo p̄sensu p̄seueret vsq. ad mortē. l. de pac. l. 3. §. de illo. vbi dicit q. paciscēti de hereditate mea possim p̄sentire: nō tñ ex pacto possim me astringere q. q. s. mihi succedat in hereditate. q. hoc est 7 bonos mores. possim tñ heredē sine pacto instituire. l. de transac. cū donationis. Nec obstat. ff. p. socio. l. 3. §. de illo. vbi dicit q. societas ita coiri potest ut si aliqua hereditas alterutri obuenerit: cōis sit. q. hoc intelligit s̄m accur. q. si ē pactū de p̄sona incerta. Cū pactū de futura successione in ḡnē tenet: nō in specie.

Circa tertiū sciēdū q. heredū institutio directa nō potest fieri nisi in testamento. puta cum quis recto iure instituit heres: ad quē testator vult hereditatē suā siue illud in quo eū instituit: puenire 7 illud eape nullo mediū. Obliqua vero siue fideicommissaria hereditas relinq. potest in testō 7 codicillo. ut cū rogat in codicillo heres institutus in testamento: vel heres ab intestato veniens: ut hereditatē restituat alteri. is. n. cui restituit hereditas erit heres p. fideicommissū. insti. de codicill. §. penul. 7 de fideico. de §. penul. Quid si sic dicat testator in testamento suo. Instituo heredē quē in codicill. noiauerō: vel talē si cum in codicillis instituerō. Rndet hosti. q. valz nō iure codicilloz: s. testamenti. 7 sub tali p̄ditōe potest institui q. s. p̄ter filiū. ff. de assē.

Sequit̄ videre de quarto. s. de diuersitate heredū. Circa quod sciēdū q. heredū alij sunt necessarij tñ. alij sui 7 necessarij. alij e. x̄nei. Heres necessarij ē seruus qui instituit heres a dño suo ita tñ si p̄sequat hereditatē 7 libertatē simul ex dñi testamento: ut q. tpe testam̄ti 7 mortis erat in dñi p̄tate. fit etiā ignorās 7 inuitus liber 7 heres. vñ velit nolit tenetur hereditatē etiā suspectā adire. 7 iō dicitur necessarij. Sui 7 necessarij sūt liberi

qui sunt in p̄tate testatoris tpe mortis. ut filij familias 7 ascēdētes ex mafelo filio

Silij vō filie sunt in p̄tate patris eoz. 7 auj paterni. Distingue tñ inter filiū 7 nepotē ex filio. q. filius meus ideo est mihi suus heres. q. ē in p̄tate mea. 7 q. nō nō ē mediū inter me 7 eū. 7 hoc 2^m deficit in nepotib⁹ ex filio ip̄o viuente. 7 ideo nō sunt mihi sui heredes. s. si filius meus me vno moriat: tunc nepotes ex eo tpe mortis mihi sunt filij heredes. q. in p̄tate mea sunt. 7 quia sublatū ē de medio caput p̄mū quod eos p̄cedebat. s. pater eoz. Et ē idē de nepotib⁹ 7 ceteris liberis. Dicit̄ autē ideo sui. quia domestici 7 vno patre quodāmodo estimat̄ dñi. Ideo vō dicunt̄ necessarij. q. de iure ciuili cogebant̄ serui inuiti heredes fieri. s. de iure p̄torio p̄mittit̄ eis ab hereditate abstinere si velint. E. x̄nei heredes sunt q. non sunt subiecti iuri testatoris. vnde filij emancipati sunt heredes e. x̄nei. 7 liberi etiā a matre instituti. q. femine nō habēt liberos in p̄tate. p̄bant̄ hec noia insti. de here. qua. 7 di. in prin. 7. §. sui autē. 7. §. ceteri.

Item heres alius ē testamētarius. ut qui est in testamento scriptus alius legitimus ut is qui ip̄o iure 7 sine testamento defuncto succedit. alij fideicommissarij: cui ex fideicommissō est hereditas restituta. alij ē substitutus. s. qui alij substituitur heredi.

Insuper quidam sunt ad quos i stricto iure legitima spectat hereditas ut non instituantur vel rite exheredentur. testamētum autem ip̄o iure est nullum aut rescinditur. Ad quos cognoscendos nota tres eē gradus vel lineas consanguinē eoz. scz. ascendentiū siue parentum. descendentiū siue liberorum. 7 collateralium. Testator autem q̄sdiu habet aliquid de descendētib⁹ tenetur illam heredem instituire vel exheredare. 7 si illum heredem instituat non tenetur de aliquo ascendentiū in institutione mentionē facere. ipsi enim in infinitū ceteris p̄feruntur. insti. de here. que ab inte. in principio. Deficiētib⁹ autē descendētib⁹ legitimis tenetur suos ascendentes legitimos si quos habet heredes instituire vel exheredare. l. ad sena. con. or. quotiens. Collaterales autem nunq. tenentur instituire vel exheredare. sed deficientibus descendētib⁹ 7 ascendētib⁹ legitimis potest quos vult siue collaterales siue alios sibi non attinentes instituire heredes: nulla facta de collateralib⁹ mentione.

Sequitur videre de quito. In institutio-
 descendenti. Circa quod sciendum quod
 descendenti sine liberorum quidam sunt
 legitimi et naturales simul. quidam naturales tantum. quidam
 legitimi tantum. Inter eorum qui sunt legitimi et
 naturales quidam sunt nati quidam nascituri
 sine possibum. Inter quidam sunt primi gradus
 ut filij. quidam secundi vel ulterioris ut nepo-
 tes et neceps. Primo autem dicendum est de in-
 stitute liberorum naturalium et legitimorum pri-
 mi gradus. Secundo de institutio liberorum
 secundi gradus. Tertio de institutio possibu-
 morum. 4° de quibusdam communibus generalibus
 circa institutio liberorum. 5° de institutio-
 nibus liberorum legitimorum tantum. De institutio
 vero sine successione liberorum naturalium et spu-
 riorum vide infra in tractatu de matrimonio.
 et de filiis. **D**e institutio igitur liberorum na-
 turalium et legitimorum primi gradus sciendum quod
 testator sine pater sine matrem suos liberos le-
 gitimos et naturales masculos et feminas vige-
 nes nuptas et viduas in parte civitate exites
 et emancipatos instituere debet vel rite exhe-
 redare. aut rite vel legitime preterire. aliter
 testabitur inutiliter. insti. de exher. libe. n. fo. i.
 et §. nostra. Et intellige quod femine l. 3. sint
 nupte. nihilominus tamen de iure romano sint
 in parte patris. s. de iure lombardorum sunt
 in parte viri. non patris. insti. de se. con. ter-
 cul. §. postea autem. Solet autem queri utrum co-
 tatas debeat instituere tamen in parte. R^o di-
 xerunt aliqui hoc. legi. quod sic. R^o 30. v. 7. ali-
 qui alij dicunt quod oportet instituere non tamen in parte
 sed etiam in aliquo saltem modico preter totam
 vniuersam propter periculum huiusmodi dubitatis tunc est quod
 semper instituantur in aliquo ultra totam: et sic
 agere non potest nisi ad supplementum si quid de-
 ficiat de legitima in qua etiam totum computa-
 re debet. nam si ab intestato succedere vellet
 eam fratribus preferret. l. de inoffi. testa. qui
 nonnulla. Inter preteriti in religione debet in-
 stitui sicut et ceteri. l. de ep. et de l. si §. h
 etiam cogniti. Inter l. 3. filius succedat matri
 ex testamento et ab intestato. pater tamen in cuius parte
 est filius huiusmodi vniuersum in possessionibus relictis
 a matre filio qui etiam omnem diligentiam tuende
 rei debet habere. non tamen potest eam alienare vel co-
 nare. l. de in int. testa. l. i. et l. 7. et l. c. c. co-
 stituitur. in glo. **P**one quod aliquis habens fi-
 lium ex concubina: contrabat tamen cum alia ex qua
 habet filios. illa vero mortua contrabat cum con-
 cubina. et ita filius eius est legitimus: quis suc-
 cedet patri. et sit consuetudo terre quod vniuersum so-
 lus succedat. Unde l. n. et Bar. in quibus

quod succedat ille qui primo fuit legitimus. i.
 de primo matrimonio natus. Quid si due
 matres pro eodem filio contendant: et ambe lite
 pendere deficiant. nunquid ille poterit heredita-
 tem utriusque. Unde l. Bar. in quibus quod non.
 si tamen succedat illi qui erat in possessione filia-
 tionis eius. si vero neutra possidebat: tunc si
 velit alieni eam succedere: oportet cum probare
 se filium eius esse. **D**e institutio autem liberorum
 secundi gradus sciendum quod si ego parens
 masculus vel femina tempore testamenti mei filium
 unum habeo vel filiam sine in potestate mea
 sine non. et ex eo vel ex ea habeo nepotem vel
 neptem: et institua filium vel filiam non oportet quod de
 nepote vel de nepte faciam mentionem. Si tamen
 tempore quo testor filius meus vel filia primogeni-
 tus sit: tunc nepotem vel neptem quem supstitit
 habeo ex ea vel ex eo que emancipato vel
 emancipata institua. insti. de here. qua. et di.
 §. si autem et necessarii. Et idem est de ceteris li-
 beris. vniuersum primogenitum filio vel nepote proceps
 ex nepote natum institui debet. insti. de here. que
 ab int. de se. §. ita et m. Idem est etiam de postu-
 bumis et nepotibus et ceteris liberis ulterio-
 ris gradus. quod si nurus mea ex filio meo
 primogenito peperit: et testor ea signat: debet
 cum qui nascitur ex ea herede institui. l.
 de postu. here. quod creatum. **I**tem si post me
 unum testamentum filius meus instituitur: me vivo
 moriatur: et tunc moriatur nullo alio modo
 testamento: incipit nepos natus ex ipso filio in
 loco eius succedere. et quasi agnoscendo tunc
 cum mihi avo suus heres. insti. de legi. agna.
 sic. §. primogenitum autem. Et ideo quod in testamento
 tunc institutus non inuenit: rumpit testa-
 mentum. Idem facit nepos ex filio emanci-
 pato primogenito institutus. Sed contra peri-
 culum illud habes consilium. l. vellicane quo
 potes dupliciter uti. Uno modo ut filius et nepos
 natus ex eo pariter instituatur. alio modo ut
 filius pure et nepos sub condicione institua-
 tur. ut patrum filium meum. vel eo mihi primogenito
 nepotes vel neptes ex eo supstitites natos et
 postumos mihi heredes instituo. probat h
 insti. de exher. libe. §. postumorum autem. De
 institutio autem postumorum nota primo ad
 maiorem evidentiam quod postumorum dicitur dupliciter
 scilicet stricte. ut ille qui in vita testatoris peperit
 post eius mortem est natus. vniuersum dicitur postumus
 quasi post huiusmodi patris natus. Et large. l.
 ille qui post testamentum conditum vivo etiam patre
 est natus. ff. de in iu. rip. testa. l. 3. §. i. Hos igitur
 postumos qui rite vult testari debet insti-
 tuere. non autem potest eos exheredare:

cū nullā ingratitudinē omiserint. insti. & exbere. libe. §. nra. vō. si aut posthum⁹ pteri
 l' fuerit vt nō instituat: 7 ipe nascat viū: voce emissa vel nō emissa: dū tamē pset cū viū nati: vel ex secto vete editū inte grū: vel nō itegrū: al' cū spū. tñ testū rum pet. ff. de posthu. be. q. dicit. nisi declinet ad monstrū vel pdigiū. ff. de sta. bo. nō sunt. q. aut nascit mortuus nō videt' pceptus. l. c. l. i. Qd' aut dictū ē de preteritōe filij posthumū testū rumpi: vcz ē quantū ad institutiōe: s' stat firmū quātum ad legata. insti. de exbe. libe. rñso. i. 7 idē ē de quasi posthumo. vt si testator post testū aliquē in filiū arrogauit. Nā quasi agnitiōe sui heredis rūper' testū. insti. qui. mo. te. infir. rñso. i. Idē etiā ē de eo qui ē loco posthumū. vt q' in tpe testamētū nō erat suus heres. s' tpe mortis testatoris inuenit suus. vt dicit' ē i arn. pcedēt. Et qd' dicit' ē de posthumo pterito a pte: idē intellige de posthumo pterito a matre. in casu tñ posthum⁹ si rumpet testū matris. vt cū mater in puerperio dece dit: quo istinat heredes iā natos: p'famif nō instituisse eū in e' partu excedit. 7 iō nō rumpit' eius testū p querelā inofficiōsi testamētū. l. de inoffi. testa. si mater. De generalib' documētis circa institutiōez libe roz nota q' si ea q' dicta sunt de institutiōis vel exheredandis vel pteritidis liberis nō fuerit obnuata: pnt ipi liberi diuersis vijs ad testamēta parētū infirmāda venire: vel d'cedo testū ipō iure nullū: vel pcedo bonoz possessionē 3 tabulas testamētū: vel pponēdo qrelā inofficiōsi testamētū. Non solū autem inofficiōsū testū reuocat' p qrelam. s' etiam inofficiōsa conatio 7 inofficio sa eos 7 inofficiōsa veditio quo ad legiti mā. vt. l. de inoffi. co. l. i. 7 l. si totas. 7 l. si. que oia relinquo iurispitū grā breuitatis. **I**tem si alieū pdictoz libe roz qui neces sario sunt institutiōi vel exheredatū: aliqd in testō tñ legatū sit: testū nō tenebit. qz is videt' pterit' qui nō ē institut' vel exbe redatus. pterire. n. ē aliqūe omittere eo nō instituto vel exheredato. insti. de here. que ab intesta. de. §. eadē bec. Non tñ dico q' cuius pdictoz legari nō possit: dū tñ sit in aliquo institut'. **S**z quid si testator sim pliciter dixerit. Filio meo. l. relinquo cen tū lib. nūquid valebit testū. R' q' si testa tor dixerit. Filio meo. l. relinquo bona mea siue dimidiā siue tertiā partē bonoz meoz: tenet testamētū. qz iure institutiōis

intelligit' eē relictū. Si vō dixerit. filio meo l. relinquo centū libras. vel agrū illū: nō tenet testamētū. qz iure legatū intelligitur eē relictū 7 filiū eē preteritū. l. de here. insti. quotiens. **I**tem nō refert in quo vel in quanto aliquis pdictoz instituat' vtrū in vniuerso aut in parte vel in re vel i quā titate certa. Et si sit institutus in eo quod ē sua porcio legitima vel vltra: stabit pterit' Si vō in minori tenet testū: s' ager ad legi time supplementum. l. de inoffi. testa. omni mō. que etiā legitima dicit' rebū bonoz subsidiū siue porcio rebū iure nature. Et ē hodie tertia pars hereditatis si sint qua tuoz filij vel pauciores. Si vero sint qu' qz vel plures est medietas inter eos que diuidēda. vnde si quis sit institutus i sua parte tertiē partis vel medietatis stabit cō tentus. al' ager ad supplementū. vt dicit' ē De eo vero qd' superest vltra partē tertiā vel medietatē testator quicquid vult facē pōt. vñ versus. Quatuor aut infra dant natis iura tertiē. Semissan vō dāt natis quinqz vel vltra. Arburiū sequit substan tia cetera patris. Debet' aut dicta porcio tñ filijs. 7 ipis mortuis debet' nepotibus ex eis legitime natis. nec eis pōt imponi granamē p legata 7 fideicommissa. possunt tñ granari p rebū. nō pōt etiā cidē appo ni cōditio vel modus: 7 si apponat' p non addita habet'. **A**d hoc nota q' triplex ē porcio. l. legitima 7 trebellianica sic dicta a trebellio auctore. 7 falcidia sic dicta a falcidio auctore. Prima debet' iure natu re de qua dicit' ē. Secūda debet' iure substi tutionis. 7 ē quarta pars hereditatis toti' vt cū aliquis ē institutus heres 7 rogat' vt restituat' aliq' hereditatē si sine liberis ce cedit. iste sic institutus retinere pōt qrtas partē totius hereditatis. Tertia debet' iur' institutiōis eē nō instituto heredi. 7 ē 3ª pars quā d'cedit' 7 retinet' sibi institut' de legatis 7 fideicommissis: qñ supra d'cedit' ē. l. tres ptes hereditatis ē aliqd legatū. qñ enī aliquis ē institutus heres: 7 illa here ditas est ex iusta causa legata 7 fideicom missa: tunc institut' potest' detrabere quar tam partem de legatis 7 fideicommissis. eē de testa. raynaldus. **I**n prima 7 secūda porcione idest in legitima 7 trebellianica cōputant' oia hereditaria 7 legata 7 fidei cōmissa. vñ si filij vel rogat' aliqua percc perit' de legatis vel fideicommissis a testa tore: illa pputabit' i legitima 7 trebellianica.

In tertia vo. i. in falcidia pputant sola hereditaria non legata nec donata nec fideicommissa. et de testa. raynucius. Hec Ber. Unde deductio falcidie e conditionis melioris q̄ deductio legitime quantum ad hoc q̄ donatōes et legata non computant in ea. Unde si instituit aliquid de legatis vel fideicommissis a testatore pcepti: illud in falcidia non computabit. Sciendū aut q̄ falcidia cessat in his que sic legantur vt ad heredes eius cui relicta sunt debeant puenire. L. ad. l. fal. in auē. s. in ea te. Cessat etiam in relicto causa pietatis. vt ibidem. s. auē. Similiter cessat etiam in testamento militis. L. de testa. mi. in testō. et de testa. rainaldus. et c. vlti. Itē cessat falcidia in male ablati incertis que hñ pnt dici legata eē. p. aia. multo magis q̄ legata alia. possunt etiam dici legata ad pias cās. q̄ ad liberandaz testatoris aiam. Donaldus tñ scripsit in sua sum. q̄ ppter male ablata incerta si non possunt pbari n̄ credit q̄ liberi vlt parētes si consentire nolint possint legitima iure nāe sibi debita defraudari. al. posset testator de leui fingere male ablata multa vt p̄dēs illa legitima defraudaret. quod iniquū eēt q̄ si talia male ablata non possunt pbari: nō tenet heres soluere vt debiti sui vt es alienū: s. vt legati. L. de fal. mo. l. z. et ideo bonū cōsiliū ē q̄ ipse testator: faussaci at de illis dū vinit: vel faciat q̄ fili obliget se ad soluendū in solidū: illa legitima nō tracta. In q̄ casu tenebit. ar. insti. de exca. tu. s. sicut p̄ cōtrariū. Si aut nō possit ad hoc inducere filiū: nō faciat testamētum s. codicillū: in quo ordinet q̄ oia bona distriuantur paup̄ib⁹ p male ablati incertis asserēs q̄ plura sunt sua male ablata q̄ oia sua bona. Similiter male ablata certa que nō probari nō pnt relinquat illis personis a quib⁹ iniuste habuit ea. Et male ablata certa que pbari nō possunt sūt sic es alienū. S; nūquid p̄t quis inducere duas quartas. s. debita iure nature et trebellianicā. R. dicit quidā q̄ nō nisi q̄tū ē plus in secūda q̄ in p̄ma. L. ad. l. fal. l. ex. Alij dicūt indistincte q̄ sic. Et vo distinguit q̄ aut quis ē rogat⁹ restituere hereditate incontinēti: et tunc ē v̄a s̄tia p̄ma. L. de inoffi. testa. qm̄ nouella. Vel vsq; ad tps: vt si excedat sine liberis. et tunc ē vera sentētia secūda. L. de inoffi. testa. qm̄ in p̄oib⁹. et in auē. et restituti. s. penul. coll. 8. Rō hui⁹ diuersitatis ē. q̄ vbi quis ē rogat⁹ restituere hereditate post tps certū: vt

si excedat sine liberis: p̄t incontinēti reddere tertiā debita iure nature. q̄ illam sine ei grauaie d̄z q̄rere: vt pbant auct⁹ p̄dēs. In p̄cessu aut tps reddet trebellianicaz in qua cū fruct⁹ p̄cepti cōputant: min⁹ diuiniū substantia hereditatis q̄ si restituēt incontinēti. et id tūc nō reddet. q̄ tūc s̄ba defalcaret: nō aut fruct⁹. Jus aut canonici cū apte fouet sniam azo. et de testa. raynucius. et c. rainaldus. in ter. et glo. Itē si p̄t vti quis bñficio falcidie in trib⁹ casibus. p̄m⁹ ē quando e n̄eus institutus heres rogatus ē restituere hereditate alij: et nō implet voluntate testatoris infra anū a iussu iudicis. Secūdus ē si nō fecerit inuentariū. Tertius ē si testator cert⁹ de quantitate sui p̄mōn̄i p̄hibeat expresse reddere falcidiā. i. auē. et heres. et fal. s. illud. et c. si nō fecerit inuentariū. et c. si v̄o exp̄sum. et hoc vide infra. et p̄uidētis testatoris. ar. i. f. de p̄hibidōe falcidie. Itē qm̄ vni plures res sint legare tunc si soluit aliquas illaz integre p̄t in alijs retinē plēnā falcidiā p̄ vlti exceptōez. ff. ad. l. fal. si ex plurib⁹. Itē si legatū sit tale de quo falcidia nō d̄z deduci. puta ad pias causas: p̄ hoc nō onerant alij legata r̄ij. q̄ cūq; legatario sufficit onus suoz vt deducat. L. ad. l. fal. in auē. similis. Item legatū aut ē relictu vni p̄sone aut plurib⁹. si vni aut legatū ē vni: et tūc nō soluit totū nihil retrahet. aut incipit tñ soluere. sic retrahet. Aut sunt legata pluriaz: et tunc si soluit vni p̄t retrahere de alijs. Si v̄o sit relictu plurib⁹ tūc si soluit totū vni non retrahet. L. ad. l. fal. auē. s. cū testator. et in. l. palle. si ex plurib⁹. l. c. xx. Itē qm̄ fructus p̄cipiunt voluntate testatoris. vt qm̄ quis ē rogatus restituere alteri hereditate post alij quod tps: tunc cōputat fructus in quartā trebellianicā. et quod supra quartam recepit nō restituet: nisi sit de liberis p̄mi gradus cū. n. et rogat⁹ frater p̄mi gradus restituere si ib⁹ hereditate: si excesserit d̄z retinē q̄rtā sine cōputatōe fructuum: nisi p̄cepit eos post litis p̄testatōez. tūc. n. p̄putabit ipos in quartā. q̄ ē malcf. dei possessor. Si v̄o p̄cipiūt ex negligētia nō p̄tētis: sic nō cōputat in quartā: nec restituit eos. Si aut p̄cipiūt ex mora non solūtis: sic cōputat in quartā. et q̄qd ex eis h̄z vltra restituet. L. ad se. con. velleia. iubemus. De institutōe v̄o liberoz legitimoz sciendū q̄ pat̄ arrogas et au nepotē adoptas tenēt filios suos arrogatos et adoptios: si tpe mortis sue hñt eos i sua adoptia fāilia itē s̄lo suo

instituire vel exheredare sicut si eēt filij
eorū legitimi ⁊ naturales. al' inutili' testa-
bant. Si vō tpe mortis sue eēt emancipa-
ti ab eis tunc nō tenent' eos instituire nec
exheredare. quia sunt loco exheredatō. patet
etiā naturalis bi' filios q̄dū sunt in ado-
ptina familia nec instituire nec exhereda-
re tenent'. q̄ sunt loco exheredatō. Ex eo tamē
tpe quo a patre adoptiuo fuerint emanci-
pati: incipiūt in ea causa eē sicut si fuissent
eman- ipati ab ipso naturali patre. insti. ⁊
exheredatō. §. adoptiuū libi. ⁊ §. emancipati
vero. Is autē qui adoptauit exheredatō
p̄dens testamētū filij sui adoptiuū nec in-
stituire nec exheredare tenet' cū nihil inris
hēat in bonis eius: nisi q̄ ei succedit ab in-
testato. insti. ⁊ adop. §. si bodie. Et nota q̄
illa documēta q̄ sunt tradita in arti' p̄cedē-
ti habēt etiā locū in liberis tñ legitimis.
Quid autē sit adoptio ⁊ arrogatio vide in
tractatu de m̄imonio. ti. ⁊ adoptione.

Quoniam videre de sexto articulo p̄n-
cipali. s. de institutioe ascēdētū. Cir-
ca qd̄ sciēdū q̄ si ego testator vel
testatrix nullū habeo liberū a me necessa-
rio institūdū vel exheredandū: babeā tamē
parētē vel parētēs legitimos ⁊ naturales.
⁊ sin in statu in quo liceat mibi testari. vt
q̄ sum emancipatus: vel aliter mei inris fa-
ctus: tunc si testari vult' voluero: eos insti-
tuere debeo. C. ad sena. p̄sul. o. p̄bi. quoti-
ens. l. si babeas etiā ascēdētēs: eos. s. ascē-
dētēs si volo possum instituire. Institutam
ergo parētēs meos nulla d̄tia habita iter
paternos ⁊ maternos. salua tñ gradus p̄-
rogatina. puta si patrē ⁊ matrē habeam:
vtrūq̄ institua. vel si solū patrē vel solam
matrē illū vel illā institua. De alijs autē
ascēdētib' non tenet' facere mētionē. q̄
p̄cedit eos vno gradu pater vel mater. S. 3.
si patrē vel matrē nō habeo: tunc primiores
mibi in gradu ascēdētū instituire debeo.
eo dē. n. mō succedūt ab intestato. vt i auct'
de heredi. ab int. veni. §. si igit' defunctus.
possum autē instituire in toto vel in certa
parte. tñ sufficit si parētē institūdū institua
in sua legitima portione parētibus debita
iure nature: que ē tertia pars bonorū meo-
rū. vt in auct'. de triēte ⁊ semisse. §. i. Et si in
minori instituerō: nihilomin' tenet' testā: l. 3.
agi possit ad supplēmētū. vt ⁊ liberis dictū
ē. Possum autē meos parētēs exheredare
vel p̄terire. s. notatiz ⁊ legitima cā adiecta
al' testamētū meū rescideret'. in auct'. vt cū

de ap. cog. §. si talis igit'. col. 8.

Quoniam videre de septimo p̄ncipali
s. de institutioe exheredatō. Circa qd̄
sciēdū q̄ si illū vel illos quem vel
quos habeo legitimos ascēdētēs vel ascē-
dētēs institūdos vel exheredandos insti-
tuā quidē: nō tñ in vniuerso s. in parte vel
re certa: tunc extraneū in residuo vltim be-
redē instituire poterō. si eniz nō inueniret'
vniuersalis: tunc is qui eēt institutus i pre-
vel re certa h̄et' p̄o vniuersali. C. de here.
insti. quotiēs. Si autē eos oīo exheredauē-
ro: tunc extraneū institua: al' testamētū
nō tenet' in quo institutio heredis nō eēt.
insti. ⁊ fidei cōmiss. here. §. in primis. Et
vō nullum habeo ascēdētū vel ascēdētū
institua heredē aliquē extraneum: siue
sit meus naturalis: siue aliquis ⁊ collate-
ralibus meis: siue quecumq̄ alia persona.
puta dicēdo in prima vel in tertia persona
sic: In omnibus autē bonis suis quatuor
actionibus: iest filium eius naturalē vel
patruum vel huiusmodi sibi heredē insti-
tuit vel talē eccliam. vel conuētū vel hospī-
taliatū xpi pauperes intuitu pietatis sibi
heredē instituit. Notandum autē q̄ si di-
cat' ḡnāl' pauperes xpi sibi heredes insti-
tuit: distributio competit ep̄o diocef. qui ē
procurator pauperum ḡnāl' sine diocefis
Et ideo ad hoc vitādū solz sic addi. Illos
s. pauperes quos eius cōmissarij dixerint
eligēdos. quorum quolibz tñ illam portio-
nē quam ipsi cōmissarij ei designauerint
ex hac hereditate capere voluit ⁊ disposuit
⁊ ipos cōmissarios vice dictorū pauperū
⁊ heredū hanc hereditatē adire. L. 3. antez
institutio talis videt' alieno arbitrio com-
muni ⁊ ideo non valere. tamē bñ valz. q̄
testator prima facie suo arbitrio instituit
pauperes xpi. quod facere potuit: l. 3. eos re-
strixerit ad certos pauperes ⁊ heredes ad
cōmissarios ex postfacto declarandos. Si
vō dicēt. illum instituo que talis voluerit
tunc omnino cōmittēt arbitrio alieno. ⁊
eēt omnino inutilis institutio. Ad p̄dictū
autē dubium vitandū solz testator aliquā
fidelē p̄sonam heredē instituit: distributōz
ipsius hereditatis pro anima sua ei' fidei
cōmittēdo: dicēdo sic. In omnibus autēz
bonis suis comunam talem heredem sibi
instituit disponēs ⁊ iubens quatenus pro
anima sua hereditatem ipsam erogat ⁊ vel
sribuat in pias causas ⁊ distributionem
ipsam eius fidei ⁊ charitati committens.

L3 aut videat eē quoddā fidei commissum:
 querit vtrū ide possit trebellianica portio
 defalcari. 7 videt q nō cū in relictis ad pi
 as causas oīo falcidia cesset. in an. de ec.
 ti. §. si aut heredes. Ad hoc nota q frat
 nō habet querelā inofficiosi testamenti si
 frater eius heredē cōncū instituerit: nisi p
 sonā infamē instituerit. 7 hoc habet locuz
 in fratre cōsanguineo 7 vterino simul 7 in
 fratre cōsanguineo tñ. 7 nō in fratre vte
 rino tñ. ff. de inoff. testa. l. i. vnde qui habz
 fratē ex patre 7 matre tñ si instituit perso
 nam turpem 7 infamē debet instituire fra
 trē saltē in aliqua re. al' rumpet frater testa
 mentū: nisi p' miserit eām ingratitudinis. vt
 quia p' eū mortē intentauit: vel accusatōz
 criminalēz inducere voluit. vel substantie
 eius iacturā grauem molitus fuit. probat
 bec in an. de nup. §. ingratitudinem. Idec
 xv. **H**ic ad hoc vt quis institui possit tria
 tpa cōsiderant. s. tps institutōis. vt sciatur
 vtrū institutio tenuerit. tps mortis testato
 ris: vt sciatur vtrū effectū habuerit. 7 tēpus
 aditionis hereditatis quod tempus maxi
 me expectandū ē quo. s. hereditas acquiri
 tur. ff. de fur. a. ticio. Medio autē tpe inter
 factū testamētū 7 mortē vel cōditionē in
 stitutionis existētē mutatio iuris heredis
 nō nocet. q' tria tēpora cōsiderant. 7 hoc
 quo ad extraneos 7 eos qui nō sunt i po
 testate testatorū. In heredibus vō suis 7
 necessarijs tēpus mortis tñ videtur expe
 ctandū. insti. de her. quali. 7 di. §. cōncis.
 7. §. sui. In heredibus vō necessarijs duo
 tñ tpa sunt expectanda. s. testamētū 7 mor
 tis. ff. de heredi. insti. si alienū. 7 §. in cōnci
 is. l. seruū. in pn. Vnde si heres instituitur ab
 cōncō sit ex cōdicat' tpe institutōis vel mor
 tis vel aditionis pro nibilo habet. si autē
 medio tpe nō nocet. vnde si post institutio
 nē fuit ex cōdicatus 7 ante mortē absoluitur:
 heres erit. sed de hoc habebit infra pleni
 li. 7. ti. 8. In sup nota q institui nō possūt
 isti. s. deportatus in insulaz. l. de her. insti.
 l. i. damnatus in metallū. quia peregrinus
 ē effectus. ff. de his que pro nō scriptis ha
 bent. si in metallū. heretici. l. de hereti. 7
 mathe. l. manicheos. Baptismi iteratores
 Apostate xpiani qui idolis sacrificarunt.
 l. de aposta. hi qui. Collegia illicita. i. puile
 giū spāle nō habentia: eo q non sunt a se
 natu vel principē approbata. l. de her. insti
 collegiū. Itē spurius testatoris ab eo insti
 tuti nō pōt. Itē incestuosus. in an. q. mo.

na. cf. sui. §. si. Itē nec mulier que nubit in
 fra tēpus luctus. fm le. in an. de nup. §. i.
 7. l. de se. nup. l. i. niso. 3. h tñ fm canones
 si tenz. c. de se. nup. c. penul. 7 vlti. Itē icer
 ta psona non pōt institui. hoc tñ fallit in
 pauperibus xpī. l. de her. insti. quotiens.
 Itē fuis accusat' de adulterio cū dña sua
 p' misso que etiā dña de eodē crimine fue
 rat accusata: ab ipa dña non pōt institui.
 insti. de her. insti. §. est aut casus. Omnes
 vō psonē alie a predictis possunt institui.
Ad hoc nota q si seruus sit institutus
 heres nō pōt nisi iussu dñi adire heredita
 tē. 7 si oīo iubente adeat acquirif dño ac
 si eēt institutus. insti. p. quas pso. no. acq.
 §. itē nobis. Nota tñ fm Jo. iz. q. z. illud.
 q' l3 serui nō possunt hereditatē possidere:
 p' succundo tamē ē in pluribus locis q filijs
 relinquit' peculū quod habuit pater.

Equē videre de octauo pncipali
 . l. de formis institutionū heredu. z.
 vbi sciendū q dictator testamenti
 cōsiderare debet vtrū instituat vnus heres
 vel plures. 7 an liberi vel ascendētes vel
 cōnci. 7 an plures instituant equalit' vel
 inequalit'. 7 an in capita vel stirps. Et
 quidē si testator habeat vniciū filiū vel fili
 am 7 eū instituat heredē in vniuerso possi
 tis oibus legatis dicit' sic. In oibus autē
 bonis suis iuribus 7 actionib'. l. filiam
 eius heredē instituit. Et si p legē vell' etiā
 prouidere velit ne quasi agnatione sui be
 redis rumpatur testamentum: dicitur sic.
 Talem filiū eius instituit. vel eo pmozien
 te liberos ex eo supstitēs natos 7 posthu
 mos in stirps 7 nō in capita heredes sibi
 instituit. Si aut habeat plures filios 7 fili
 as 7 velit eos equalit' heredes instituire
 sibi dicit' sic. l. 7. p. filios eius equis por
 tionibus instituit. Et si quis dictoz filioz
 eius ipō testatore vno decesserit. in loci 7
 partē eius liberi ex eo supstitēs nati 7 post
 hūmi in stirps 7 nō i capita sint heredes
 Si vō aliquos eoz velit instituire sibi he
 redes in re certa vel parte 7 aliquos i vni
 uerso dicit' sic. Petrus bertā eius filiam
 heredē sibi instituit in centū lib. quas etiā
 eam habere voluit cum nupsit. vel reli
 gionē intrauerit. 7 interim in domo sua de
 centia 7 sufficientia alimenta. si tñ dictas
 centū lib. ante q nubat vel religionē irret
 egerit: ex tunc non habeat alimenta. Si
 aut filia sit nupta sic dicit'. Petrus bertā
 filiā eius vel ea p' mortua liberos ex ea

supplices in stirpes sibi heredē instituit i co
 qd̄ ipi berte cotis noic̄ redd̄ q̄ nup̄sit 7
 insup̄ l. i. o. lib. Si vō filia sit cōdicata i aliq̄
 monasterio pōt eā pater vel monasteriū i
 quo est si voluerit heredē sibi instituire in
 certa quāritate. Pōt etiā filiū emancipatū
 heredē sibi instituire in certa parte. potest
 etiā in vniuerso pariter cum alijs in p̄tate
 sua retentis. Pōt etiā aliquos eorū quos
 habet in p̄tate heredē sibi instituire i certa
 parte. Positis aut̄ heredib⁹ p̄ticularib⁹ d̄z
 institui heres v̄lis sic. In oib⁹ aut̄ alijs iē
 vt sup̄. Factis aut̄ institutiōib⁹ v̄lib⁹ 7 par
 ticularib⁹ liberorū vincitū: debet fieri institu
 tiones posthumorū ne al̄ testamētū rūpaf̄
 sic. Si vō ex ip̄a oīa berta p̄iuge ei⁹ nati
 fuerint ei filij vnus v̄ plures masculi vel
 femine: posthumi vel medio tpe nati ad lu
 cem pueniētes. si masculi vel masculus fu
 erint: ip̄m vel ip̄os cū p̄dictis a. 7. b. iā na
 tis pariter 7 eqs p̄oicōnib⁹ in oib⁹ bonis
 suis sibi heredes instituit. Si vō sc̄ia fuerit
 vna vel plures: ip̄am vel ip̄as siue quālz
 eaz in centū lib. heredē sibi instituit. De
 formis aut̄ institutiōnū ascēdētū 7 eēno
 rum p̄z ex p̄dictis. Attēdat etiā testamētū
 dicator: q̄ si fiat exheredatio legitime fiat
 7 q̄ testatiōē ip̄a exheredatio antecēdat
 Quomō aut̄ forme exheredatiōnū fiant
 p̄z ex bis que dicē in ar. sc.

S Equit̄ videre de nono. f. de causis
 exheredādi. q̄. n. habim⁹ ē sup̄ q̄
 parētes filios: 7 filij parētes exhe
 redare p̄nt. ideo vidēdū ē quib⁹ ex causis
 exheredatio fieri possit. Et p̄mo quib⁹ ex
 causis exheredari p̄nt filij. 2° ex quibus
 parentes. Sciendū ergo q̄. 14. sūt cāe
 quib⁹ pater vel mater. auus v̄ auia filios
 7 nepotes exheredare possūt. Prima est si
 filius man⁹ iniecerit in patrē 7 offenderit
 eū. 2^a si grandē iniuriā ei fecerit 7 p̄u
 meliā. 3^a si patrē accusauit i criminalib⁹
 causis p̄ter q̄s de crimine lese maiestatis v̄
 de offensa cōtra cōitatē sue ciuitatis facta
 vel de heresi. 4^a si filij malefic⁹ cū malefi
 cis p̄uerfat. 5^a si filij machinet̄ vel insi
 diet̄ in necē patris. 6^a si filij calumniose
 litē mouerit patri a qua si pater defecerit:
 opz cū dāna grauiā sustinere. 7^a si filius
 rogat⁹ a patre ob reb̄itū in carcere detruso
 vt fideiubeat p̄ eo 7 nō vult fideiubere in
 illo p̄ quo creditores ei⁹ fideiussorē recipē
 volūt. quod t̄m̄ in filijs masculis locuz h̄z
 8^a si filij p̄hibuerit patrē testari. 9^a si

filius sit ioculator: cōtra volūtātē patris:
 nisi pater eandē habuerit p̄fessionē. 10^a
 si filia nō p̄ferat patri volētī eā honeste
 maritare 7 cotare fm̄ vires p̄mōnū: sed
 poti⁹ vult luxuriari. 11^a si filij misceat̄ euz
 sua nouerca aut p̄cabina patris sui. 12^a si
 filij neglexerit patrē furiosum. in quo casu
 etiā ip̄o iure ē exheredat⁹. 13^a si filij patrē
 captū a saracenis redimere noluit. i quo
 casu si pater in captiuitate deccat heredi
 tas ad eccliam spectat. 14^a si pater sit ca
 tholic⁹: 7 filij heretic⁹. Cause aut̄ p̄pter
 quas filij parētes: 7 nepotes auū 7 auiaz
 exheredare p̄nt sunt octo. Prima ē si pat̄
 filiū de crimine accusauit: p̄ter q̄s de crimie
 lese maiestatis. 2^a si pater vite filij p̄ve
 nentū vel aliter insidiat⁹ fuerit. 3^a si pater
 vxori vel p̄cabine filij se immiscuerit. 4^a si
 pater p̄hibuerit filiū testari de bis de q̄b⁹
 poterat testari. 5^a si pater nō redemerit
 filiū captū a saracenis subueniēdo sibi. q̄
 tunc si filij in captiuitate deccat: bona de
 q̄b⁹ ip̄e poterat testari debent eē ecclie vel
 dari p̄ captiuorū redēptione. si vō redeat:
 rite patrē exheredare pōt. 6^a si pat̄ negle
 xerit curam filij furiosi. 7^a si pater sit he
 reticus 7 filij catholic⁹. 8^a si pater vxori
 filij dederit venenū ad mortē vel mētis ali
 enationē. vel aliter insidiat⁹ fuerit vite ei⁹.
 7 eodē mō si mater marito filie. p̄bantur
 hec oia in auct̄ vt cū de ap. cogno. §. cās. 7
 §. omnes. coll. 8. Et oēs iste cause ingratit
 tudinis tollunt p̄ ingressum religionis.
 vt dicit Ber. eē de apo. ex l̄r̄az. Ad B
 nota q̄ exheredatio non tenet nisi cā aliq̄
 de sup̄radictis noiatim exp̄mas. vt dicēdo
 sic. Insup̄ petrus filiū ei⁹: q̄ man⁹ atrocēs
 i cū iniecit: oio exheredauit: 7 ex omni sub
 stantia 7 hereditate sua alienū p̄stituit. b.
 vō sibi heredē instituit. Si vō nec institutē
 nec exheredare velit: pōt p̄terire inserēdo
 t̄m̄ cām sic. P̄ter ber. filiā ei⁹ nec instituit
 nec exheredauit. q̄ cū cā honeste marita
 re vellet maluit luxuriari. p̄. vero heredem
 sibi instituit. Talis. n. p̄teritio facta circa
 eam tantū valet sicut exheredatio. Et fili
 mō liberi 7 ascēdētes suos exheredare v̄
 p̄terire p̄nt inserendo aliquā de causis sup̄
 dictis. Itē si testator dicat. exheredo fili
 um meū sine exp̄sōe. nominis: cū plures
 filios habeat: nullus erit exheredat⁹. ff. de
 libe. 7 posthu. noiatim. Insup̄ nota q̄ si
 filius excludit̄ ab hereditate patris propter
 plura crimina. Primo p̄pter crimē heresis

e. de heredi. vergētis. in fi. 2. ppter crīm
lese maieftatis. ar. de pe. ol. i. si quis tamē i
militib. Et fm quosdam simonie quod ei
parificat 3. ppter crīm interfectōis vel
mutilatōis rectoris ecclesie. e. de pen. in
quibusdā. 4. ppter crīm incestus cū mo
naca cōmissum. ar. zz. q. i. si quis sollicita
nerit. in textu 7 glosa.

De substitutionib. titulus 26.

D E inde qz institutis heredibus
plerūqz substituant alij. iō viso
de institutiōib. vidēdū ē de sub
stitutōib. Et pmo quid ē substi
tutio. 2. quot 7 que sunt spēs sine diffe
rentie eius. 3. de substitutiōe vulgari. 4.
de substitutiōe pupillari. 5. de substitutiōe
exemplari. 6. de ppendiosa. 7. de substituti
one benculoqua. Circa pmo sciēdum qz
substitutio ē secūdaria 7 pditionalis insti
tutio. substitutio. n. p̄tinet in se institutiōez
vt cū a. mibi heredē istituo. 7 si a. nō fuerit
vel si excesserit. p. sit heres. 7 p̄ qz a. heres
instituit pure 7 primo gradu. h. p. heres
eligit sub p̄ditiōe 7 secūdo gradu. Et licz
substitutio possit ab vno in aliū multipli
cari: quolibz tñ substitutio dicitur gradus se
cūdus. sicut secunde nuptie dicitur omnes
que sequuntur primas.

C IRCA secūdū sciēdū qz substitutio
alia ē directa alia obliqua. directa
ē p̄ quam quis capit hereditatem
terminati nullo alio mediāte vel sibi coope
rante. vt cū dicit. a. mibi heredē istituo.
7 si ipse nō fuerit heres. p. sit heres. tunc. n.
adueniēte cōditiōe statim imēdiate here
ditas pueniet ad p. 7 ipse p se nullo alio co
opante poterit eam adire. Substitutio vō
obliqua sine fideicommissaria vel precaria
ē illa p̄ quam quis capit hereditatem alio
mediante. vt cū testator fideicommissit he
redi vt hereditatē restituat alij dicens sic.
A. heredē mibi istituo. h. rogo cū p̄ fidei
cōmissū vt ipam hereditatē restituat p. h.
ergo p̄ fideicommissū p. sit substitutus ipi a.
p̄mo tñ a. v̄z hereditatez adire. 7 aditam
p̄ restituere. 7 sic a. mediante 7 opante he
reditas pueniet ad p. Sciēdū aut qz si
a. adierit sponte hereditatē. tūc defalcata 7
retēta sibi porciōe trebellianica. i. q̄dratē
.i. reliquas tres partes hereditatis restitu
et petro. Si vō iudicis officio compulsas

adierit totam hereditatē restituat. in fi. de fi
deico. her. §. in primis. Sed hec substitu
tio sub dicta v̄boz forma raro fieri cōsue
uit. sub alijs aut v̄bis sepe p̄tingit. vt qñ in
stituo a. filiū vel fratē meū 7 substituo qz si
dictus a. qñqz excesserit sine liberis: substi
tuo ei p. bec. n. v̄ba rep̄tant fideicommissa
riam substitutiōez. vt infra dicit cū de p̄p̄
diofa ager. **S**ed quid si ecclesia sit heres
7 rogata restituere hereditatē alteri. nūqd
trahere p̄t quartam trebellianicā. Ad
hoc notat Jo. iz. q. 3. c. penul. qz p̄t eaz de
trahere si v̄z hereditatē restituere persone
p̄uate. si aut ecclesie non. dubitant legisse
vtrū possit trahere. l. cōmunia. de le. l. i.
Item si quis rogatus sit restituere plibus
hereditatē si sine liberis morietur: 7 v̄n illo
ram p̄moriat 7 relinquat filios. alter autē
superuivat. illi soli sup̄ueniēt debet heredi
tas vel fideicommissum. qz tpe extantis cō
ditionis solus inuenit. 7 filijs p̄moriat
nihil debet. qz excessit an̄ diē fideicommissi
cedēt. l. de cada. tol. l. vna. §. si aut aliqd
7 e. de testa. rainaldus. in glo. Ad hoc
nota fm Ber. 7 v̄. e. de p̄ba. in p̄sentia.
super illud. non intelligit sine herede dece
dere qui monasteriū sibi instituit heredez
qz quando quis ē rogatus restituere here
ditatē alij vel legatū: aut ē rogatus restit
ere loco religioso vel ecclesie vel paupib.
ad pias causas. 7 tunc p̄ ingressum mon
non euanciscit substitutio. Aut p̄uate per
sone. 7 tunc aut sit mentio de liberis vel de
redibus. aut non. si non. puta instituo a. he
redem tali cōditiōe vt restituat p. heredi
tatem. 7 tunc euanciscit substitutio si a. po
stea filium vel nepotē ex filio p̄moriat
habuerit. h. mentio de liberis non sit facta
.l. de fideicommissis. cum acutissimi. Aut sit
mentio de liberis. puta instituo a. tali cōditi
one vt si sine liberis excesserit hereditatez
restituat p. tunc substitutio euanciscit i plu
ribus casibus. Primo si substitutus dece
dat prius q̄ institutus. vnde filijs substitu
ti p̄moriat nihil debet. vel si sint mortui
ante diē fideicommissi cedēt. l. de cada.
tol. l. i. Secūdo si institut' igrediat mona
steriū vel assisteriū ita qz monachus te
neat. qz tunc monasteriū vel assisteriū he
res eius intelligit eē. Si vero non itret mo
nasteriū tunc grauat' substitutiōe nō po
test restituere monasteriū heredē. v̄n illō qd
dicit i. c. p̄ntia. non videt sine herede dece
verum est monasteriū igrediendo: non tñ

institudo. 3° si habeat filiū naturalē ff. ad trebel. ex facto. 4° si nō habeat filiū vel nepotē ex filio primogenito. Ad euānescent autē p̄dicta substitutio si institutus filiū habuerit et ille p̄moriat. q̄ tūc videt sine liberis recessisse. c. x. de testa. raiucius. nō euānescent etiā si fiat clic^o. nisi duo concurrat ibi. s. q̄ i ecclia p̄tuo maneat. et q̄ relicta exp̄dant vel relinquunt in p̄as causas Ad euānescent etiā si se et sua tradat ecclie seculari: nisi concurrat ibi etiā p̄dicta. in auc^o et sanctis. epi. s. h. hoc p̄nti. Si vero fiat mentio de herede. p̄nta in iustitio a. tali p̄ditōe: vt si sine herede recesserit restituat hereditatē p̄. tunc noīe herediū. soli filiū intelligunt. vt in. Lex facta. et noīe filioꝝ nepotes et alij vltimus descendentes. Directa autē substitutio. alia vulgaris: alia pupillaris: alia exēplaris: alia p̄ndiosa: alia breuiloqua: et quib^o p̄ ordinē ē videndū.

S Equit̄ videre de tertio. s. de substitutio vulgarī. circa quod sciendū q̄ talis alia ē expressa. alia tacita. Expressa sit p̄ istā negationē nō hoc mō. Institutio mibi herede a. et si ip̄e noluerit vel nō potuerit heres ee. p̄. sit heres. v. l. x. substitutio. Tacita ē q̄ negatio nō exprimit̄ s̄ in claudis: vt cū dicit̄. a. et x. mibi heredes instituo. ex hoc. n. colligit̄ q̄ si alter eoz heres nō fuerit. s. quia noluit vel non potuit. quia recessit ante aditā hereditatē alter sit heres in solidū. Dicit̄ autē vulgaris substitutio talis. q̄ a quoz de vulgo. s. testatore masculino vel femina: parēte v. l. ex tranco pōt fieri. pōt etiam fieri cui libet. scz pupillo adulto et maiori in potestate cōstitutio vel emancipato: suo vel exneo. Effectus autē eius ē vt bona testatoris pueniāt ad substitutū. s. illa tñ que puenire debebāt ad institutū qui noluit v. l. nō potuit heres ee. et nō bona illi heredis instituti. q̄ testator p̄ talē substitutionē substituere potuit i bonis suis. nō autē in bonis heredis. vnde substitutus directe sit heres ip̄i testatori. insti. de pupil. substi. s. quo casu. Expirat autē hec substitutio q̄ cito institutus adierit hereditatē. sine postea recedat cū liberis siue si nō liberis. l. de ipubez et alij substi. post aditam.

S Equit̄ videre de quarto. s. de substitutio pupillari. Circa quam sciendū q̄ ad eam quatuor concurrūt Primū ē vt ille cui sit substitutio sit et liberis testatoris. Secūdū q̄ sit impubes.

Tertiu ē q̄ sit in potestate testatoris. 4^m ē q̄ ille cui sit substitutio instituat vel exheredet. et pbant̄ hec insti. e. Pōt autē hec substitutio fieri non tñ impuberi filio iam nato. s. etiam posthumo. si tñ ip̄e posthumus nasciturus erat in p̄tate testatoris si testator ip̄e viueret. Pōt etiam fieri nepoti ex filio. si tñ nō sit recasurus in p̄tatem p̄is sui post mortē aui. ff. de vulga. et pupil. substi. l. z. s. posthumus. Dicit̄ autē hec substitutio pupillaris q̄ fit soli pupillo. nec pōt tēpnus excedē pupillare. quia expirat ad introitū pubertatis. pōt autē fieri in minus tempus vt dicat̄. si filius mens infra quartū vel quintū annū vel etiam minus recesserit ille sit heres. ff. e. l. z. sup illo. masculi. Est autē substitutio pupillaris alia tacita. alia expressa. Expressa ē illa que fit per v̄bū affirmatiuū. et facit exp̄sse mentionē de pupillari etate. vt cū dicit̄ sic. a. filiū meū herede mibi instituo. et si ip̄e mibi fuerit heres et in etate pupillari recesserit. p. sit heres. vel p. substituo. Tacita ē que habet exp̄sse formam pupillaris. s. sub quibusdā alijs verbis includit̄. vt cū dicit̄. a. filiū meū herede mibi instituo. et si ip̄e heres mibi non fuerit p. sit heres. Hec ē substitutio vulgaris expressa et sub hac includit̄ tacita pupillaris ex eo q̄ dico. si nō fuerit heres recedat vtraq̄ substitutio. s. vulgaris et pupillaris. vnde siue a. nō sit heres siue sit: si in etate pupillari recesserit: hereditas directo iure pueniet ad p. s. ex vulgari succedet tñ i bonis testatoris. ex pupillari vero succedet in bonis testatoris et pupilli. Et similiter sub pupillari expressa includit̄ vulgaris tacita insti. e. in p̄n. et ff. e. nam si iure. Effectus substitutiois pupillaris exp̄sse ē q̄ ille qui ē substitutus impuberi recedat infra tempus pupillare sit directo iure heres testatori et pupillo: et capit bona et hereditatē vtriusq̄. Itē effect^o ei^o ē q̄ excludit matrem impuberis et oēm aliam p̄sonā que ip̄i pupillo ab intestato succedere potuisset. insti. e. ff. e. lucius. vnde l. z. testamētū videat̄ ee vñ p̄pter ordinatōrē vñi. scilz patrē. et tamē duarū hereditatū. s. patris et filij. cū. n. pupillus nō possit testari p̄mittit̄ patri testamētū ip̄i filio facere et de herede ei p̄uidere. et hoc tñ infra tempus pupillare. insti. e. s. quo casu. In pupillari autē tacita aut ip̄i pupillo substituit̄ alter filius testatoris et frater eiusdē pupilli. et tūc substitutus totaliter admittit̄ et mater et quilibz

alia psona veniens ab intestato repellitur. Aut substituitur et tunc mater admittit et substitutus repellit. l. de impu. et alii. substi. cu quida. Evanescent aut substitutio pupillaris pmo si pupillus erit pubes. insti. e. §. qua rone. Secundo si hereditas patris no sit adhuc adita. qz cu testatoris paterni sit testator ex quo nullus appareat heres evanescent etia pupillare. ff. de si ples. Tertio si nascat possimus de quo non fuit facta mentio. ff. de si pater. l. 2. Quarto si pupillus patiat capitis diminutione maximam vel media vel etiam minima. ff. de adopti. l. nec ei. Et quibusdam etiam alijs modis quos relinquo iuris peritis gratia brevitas.

S Equit videre de quinto. f. de substitutione exemplari. Circa quod sciendum qz ipa fieri pot in quocunq parente mare vel femina: filio furioso vel mente capto: existenti vel no existi in pna potestate. vti tamen sit pubes vel maior. na impuberi furioso vel mente capto pvidet p substitutione pupillarem. ff. de tutel. l. 3. §. i. 7. 2. debet. n. testator certas personas et certo ordine substituere furioso. si. n. furiosus habeat liberos ei pmo substituit illos si vo no habeat liberos s fratres substituentur ei ipsi fratres. si vero nec liberos nec fratres habeat tunc que voluerit substituit. l. de impu. et alijs substi. humanitatis. Et subdit in hac substitutione talis conditio. f. si ipse furiosus debeat ante qz mente crebro sanus fiat. Et ergo substitutio huius forma talis. A. filium meum furiosum vel mentecaptum heredem mihi instituo. et si ipse decesserit ante qz mente crebro sanus fiat. talis eius filius vel frater vel talis alius sit heres. vel sic. talem eius filium vel fratrem vel tale alium substituo. Dicit autem hec substitutio exemplaris. qz fit ad exemplum siue similitudine substitutionis pupillaris. sicut. n. pupillus testari no pot sic nec furiosus et ideo sicut pater pvidet filio suo pupillo de herede. sic et filio furioso. vnde substituitur capit utriusq bona. f. testatoris et heredis sicut in pupillari. Differt tamen hec substitutio a pupillari primo qz illa fit tui a parente ei que habet in potestate. hec vero fit ei etiam que no habet in potestate. Secundo quia illa fit tui pupillis infra tempus pupillare. hec autem adultis vel maioribus. Tertio quia pupillo substitui pot quilibet ad libitum testatoris. s. furioso certe persone

sunt substituende. Quarto quia illa exprimitur adveniente pubertate. sed hec adveniente sanitate. probantur hec insti. de pupill. substi. §. qua ratione. Sed quid si habet lucida intervalla. R. pot dici fm hosti. qz si habet tanta qz pot facere testamentum substitutio evanescent. etiam si non fecerit. et imputet sibi si non hec evitavit. ar. ff. de re. in. quod quisq. vel dic qz si fecit evanescent. si vo no fecit nec facere potuit no evanescent. ar. l. de legi. qd favore.

S Equit videre de sexto. f. de substitutione pendiosa. hec autem aliqui fit a milite. aliqui a pagano. i. no milite. milites de quibus loquitur lex nostra tpe non habemus. Et ideo pmissa illa que fit a milite dicendum e de illa que fit a pagano. huius autem substitutionis forma e hec. A. filium meum heredem mihi instituo. si tamen quandoqz decesserit p. sit heres meus. ff. de verbis. Hoc tamen precognitio. f. qz pendiosa fieri non potest a pagano nisi filio pupillo in potestate existenti sicut nec pupillaris. et hec pendiosa continet in se pupillarem expressam. quia habet eundem effectum. Et dicitur pendiosa qz sub copendio huius adverbij quandoqz continet pupillarem que al fit pterioribus verbis. Et h. hoc adverbium quandoqz fm significatione pnam se extendit ad omne tps restringit tui hic ad tps pupillare vtute horum verborum. p. sit heres. qz per huiusmodi verba directa video voluisse filio meo infra tempus pupillare pvidere de herede. quod infra tps aliud facere mihi no licet. insti. de pupill. substi. §. quo casu. Licet autem predicta substitutio ex sui natura simpliciter sit directa. al tamen in ea posset addi vel mutari qd eam ad naturam et ius fideicommissarie reduceret. hoc autem fieri pot sub quatuor formis. Prima e talis. et si dicitur a. filius meus vel frater quandoqz decesserit. p. substituo. hoc. n. verbu substituo trahit hanc substitutionem coporale ad fideicommissum. l. de impu. et alijs substi. p. cib. Et hec adverbium quandoqz respicit oem tempus. ff. de re. du. quotiens. Et ideo quocunq tempore a. moriatur videt vtute b. verbi substituo rogatus esse a testatore p fideicommissum post mortem suam substituto reddere hereditatem et bona testatoris. Un quocunq tpe a. moriatur m. et quicunq sit cessores ei adibit ipam hereditatem et aditam substituto restituent ex iure fideicommissi.

insti. de fideicommissis. be. §. sed quia stipulationes. Defalcabunt autem et retinebunt primo ipsius a. legitimam. scilicet tertiam partem totius hereditatis. si ipse a. erat de liberis testatoris ad quos legitima spectat. in hac. n. testator cum gravare non potuit. C. de inoff. testa. quoniam nonnulla. de relictis vero duabus partibus defalcabunt trebellianicam. i. quartam. et sic habebit mediam hereditatem. alteram vero medietatem restituent substituto ex iure fideicommissi. Retinebunt etiam sibi omnia bona ipsius a. quia testator de suis tantum bonis rogasse intelligitur. non heredis. Si vero a. non erat de liberis defalcabunt tamen trebellianicam et habebit etiam alia bona que ipse a. aliunde quesivit. Hec enim substitutio que fideicommissi ius habet fieri potest cuiusque heredi et a. quocumque testatore. insti. de fideicommissis. be. §. in primis. et §. se. Attendas autem diligenter quod in dicta forma dicitur simpliciter quandoque decesserit. et non addat sine liberis. si tamen a. erat de liberis testatoris. Hec clausula. scilicet sine liberis tacite subintelligitur. quia regula est quod quicumque testator rogatur aliquid de liberis suis hereditatem alteri restituere post mortem suam. hec conditio inest tacite. scilicet si decesserit sine liberis. quia non est verisimile quod velim meam hereditatem ex causa prole filij mei ad alium pervenire. Sed in casu herede sic rogato non inest additio talis nisi addat expressis. C. de insti. sub. additione factis generaliter. §. vlti. **S**ecunda forma est talis. Et mihi heredem instituo. sed si dictus a. quandoque sine liberis decesserit. p. sit heres. et hec est totaliter fideicommissaria. quia in hec verba. p. sit heres. circa videantur. tamen per istam additionem. scilicet sine liberis trahuntur ad fideicommissum. ut probatur. ff. ad trebell. l. scevola. quia illa additio fit inuit quod in quacumque etate decessat sine liberis videtur rogatus esse per fideicommissum hereditatem restituere post mortem. et ideo quicumque tempore sine liberis moriatur mater et quicumque successores eius hereditatem restituent substituto reductis supra dictis. ff. de vul. et pu. sub. l. coheredi. §. cum filie. **T**ertia forma est talis. Et mihi heredem instituo. sed si dicitur a. quicumque decesserit sine liberis p. substituo. Et hec etiam omni tempore est fideicommissaria. et idem ius et eundem effectum habet per omnia quod et que habet alie due precedentes. tum ratione huius verbi substituo. tum ratione huius adiectoris. scilicet sine liberis. Et quicumque dicta sunt de illis duabus et ista tertia intelligi et

bet. **Q**uarta forma est talis. Et filium meum mihi heredem instituo. si tamen filius meus decesserit in pupillari etate vel quicumque postea sine liberis p. substituo. sub hac forma comprehendunt tres substitutiones. una pupillaris expressa. p. hoc quod dicitur si decesserit in pupillari etate. et ex hac resultat tacita vulgaris. que sub pupillari expressa continetur. ut habitum est supra. ff. de pupil. substi. nam hoc iure. Tertia fideicommissaria p. hoc quod dicitur. vel postea quandoque sine liberis. et omnes ille tres substitutiones habet suos effectus de quibus habitum est supra. Et nota quod hec quarta forma fieri non potest nisi filiosfamilias pupillo propter pupillarem expressam. que continetur in ea ut dictum est. et si dictator testamenti voluerit quod ille tres substitutiones clarius ex predicta forma surgant dicitur sic. p. pupillari riter vulgariter et per fideicommissum substituo. **I**nter nota quod si testator habuerit filium impuberem cui non tamen in pupillari etate sed etiam abinde substituere heredem voluerit. l. 4. forma premissa sufficere videatur bonum tamen est consilium quod quatuor substitutiones per se faciat. et primo pupillarem sic. a. filium meum mihi heredem instituo. si tamen dicitur a. filius meus mihi heres fuerit et in pupillari etate decesserit. p. sit heres. vel sic. fratres eius supstitutes sint heredes. vel sic. fratres eius supstitutes et primorum fratrum eius liberi in stirpes et non in capita sint heredes. postea faciat fideicommissariam sic. Si vero dicitur a. fratres puberes postea quandoque decesserit sine liberis. vel sic. infra. 20. annu vel aliud tale tempus etatis sue decesserit sine liberis per fideicommissum ei substituo p. vel per fideicommissum ei substituo fratres eius supstitutes et primorum fratrum eius liberos in stirpes et non in capita. Et quod dicitur de liberis primorum fratrum in utraque substitutione poni debet si testator extendere velit usque ad liberos fratrum. substitutio enim non extenditur ultra illos quos testator exprimit. nisi si institutus tribus vel pluribus addat sic. et si aliquis eorum decesserit sine liberis substituo supstitutes. certe si decessat unus illo rum relicto filio. deinde moriatur alius sine liberis: filius eius qui primo decesserit non admittitur cum patris sine patris ad fideicommissariam hereditatem illi filij mei qui sine liberis decesserit. quod non extitit additio substitutionis in persona patris eius. Illos. n. tamen ego testator substitui qui supnumeret illi qui decesserat sine liberis. C. de fideicommissis. l.

si in personam.

S Equitē videre de septimo. f. de substitutione breuiloqua vel reciproca
 Circa quod sciendum quod testator habens
 duos filios vel plures impuberes in sua
 parte substitutionem hanc facere potest h. mo.
 H. 7 b. filios meos impuberes mihi here
 des instituo: 7 eos inuicem substituo. Et dicitur
 tur hec substitutio breuiloqua. quia in breui
 continet quatuor substitutiones. scilicet duas pupil
 lares expressas. 7 duas vulgares expressas.
 unde si a. fuerit heres 7 in pupillari etate
 decesserit. b. superveniens heres erit de iure
 directo: 7 e converso. 7 in utroque excludit
 mater 7 ceteri venientes ab intestato per
 effectum pupillaris expressæ. 7 sic sunt ibi
 due expressæ pupillares. una unius illoꝝ
 7 altera alterius. quarum utraq; est expressa q̄
 ad effectum: l. 3. non quo ad verba. Consurgit
 etiā ex eisdem verbis due vulgares. quia si
 unus illoꝝ non fuerit heres quia noluit vel
 non possit: alter non est in solidum heres. Dicitur
 etiā hec substitutio reciproca. quia fit ibi re
 ciprocatio unius ad alterum. Non potest autem sub
 stitutio fieri nisi instituti sint filij pupilli in
 parte testatoris. aliter non est substitutio breuilo
 qua si tacita vulgaris. ut patet per supradicta
 ar. de substitutione vulgari. Et attendendum quod
 l. 3. in hac substitutione ponatur hoc verbum sub
 stituo: non tamen queritur eam ad fideicommissa
 riam In quacumque substitutione ponatur
 nature illius substitutionis se coaptat 7 eaz
 in directo iure servat: excepta sola pen
 diosa in qua si ponatur statim eam ad fideicom
 missariam queritur. ut dicitur l. 3. in ar. procedenti.

Qui testari possunt titulus 27.

Postquam habitum est de legatis 7 her
 redum institutionibus 7 substituti
 onibus que habent fieri in testa
 mentis: sequenter dicendum est de
 ipsis testamentis. prius autem videndum est qui
 possunt testari. hoc autem patebit si numerentur
 illi qui testari non possunt. quia quod non est prohibiti
 videtur esse concessum. Et de appellatione precipimus. in
 fi. Illi autem qui testari non possunt sunt isti. scilicet fili
 usfamilias etiam ex consensu parentum de adu
 ticio vel perfectio. ff. de testa. qui in parte.
 Et si testamentum fecerit l. 3. sue patris factus
 decesserit: non ideo magis valebit. insti. c.
 quibus non est permittum. §. preter hos igitur. Et
 hec sunt vera de filiofamilias pagano. filio
 famul. n. militi permittum est in armata vel lit

terata militia de peculio castrensi vel quasi
 castrensi facere testamentum: etiam propter prius
 voluntatem. ff. ad macedo. l. 2. Item impubes
 insti. c. §. preterea. Item furiosus. si in mori
 bus respiciat ad ipsos interim testari potest:
 dum tamen testator ampleat ante quod furor superveni
 at. insti. c. §. item nec furiosi. Et idem intellige
 de mentecapto. ff. de v. ob. a. ticio. Sciendum
 autem quod quod constat testatorem prius fuisse fu
 riosum: legatarius tenetur probare eum fuisse
 sane mentis quando fecit testamentum. §. q. 9. in
 dicas. quando vero hoc non constat tunc he
 res tenetur probare eum fuisse furiosum quod ed
 didit testamentum si negaverit legatarius. c. 7. de success
 ab inte. c. si in ter. 7 glo. Item indignus cuius
 bonorum suorum administratio interdicta: licet
 illud quod ante interdictionem fecerit ratum sit.
 insti. c. §. item indignus. Item ille qui naturali
 a naturitate est simul mutus 7 surdus. ita
 tamē quod oīo nec loqui nec audire potest. si quis
 autem ex casu vel aliquo accenti loquatur 7 au
 ditum perdidit siquidem sit literatus potest te
 stamentum 7 codicillos manu scribere. non
 autem per alium nisi impetret hoc a principibus. Et id
 est de eo qui est accidentaliter mutus tamen. ille vero
 qui est tamen surdus siue naturaliter siue casu
 dum tamen possit articulate loqui potest testari.
 insti. c. §. item surdus 7 mutus. in textu 7
 glo. De testamento vero ecclesiasticum habetur infra
 tit. spali. Item obfides datus per captivum po
 puli romani. Item condemnatus de crimine sa
 moso. Item dubitantes de statu suo an sint
 manumissi vel emancipati. Item servi. Item
 damnati ad mortem. i. ut moriantur vel ut si
 autem servi pene siue sint in insulam deporta
 ti. Legati autem quod non amittunt civitatem vel
 libertatem testamentum facere possunt. si quis tamen
 eorum fuerit damnatus 7 appellaverit interitus
 testari potest. probatur hec. ff. de testa. obfides.
 7 l. is cui. 7 l. si filius. 7 l. eius qui. Nota
 quod servus non potest testari. quia peculium eius
 est domini. l. 3. q. 2. illud. Item tamen Jo. licet
 non possit heredem habere: consuetudo tamen
 est plurimorum locorum quod peculium quod pater
 habuit relinquitur filiis non tanquam hereditas
 sed tanquam servis. Descripticius autem testari potest.
 l. de epi. 7 de. si quis presbyter. Libertus
 vero testari potest si relinquat patrono legitimi
 mam portionem. insti. c. success. liber. Item
 nec heretici nisi filios habeant fideles qui
 in eis possunt testari. l. de heretici. 7 ma. ma
 nicheos. ubi dicitur. bona hereticorum tenol
 untur ad filios orthodoxos. Sed hodie secundum
 canonicum. c. de here. videntes. filios hereticorum

etiam catholicis nihil est relinquendum de paternis bonis. et hoc est expressum in constitutione Federici hac edictali. hoc notat in glo. c. vergenti. Item credentes receptores defensores et fautores hereticorum sunt excommunicati. et quicquid talium fuerit excommunicatione tenentur. in ecclesia per sententiam excommunicationis expresso proprio nomine publicatus nisi satisfecerit infra annum: non potest testamentum facere: nec aliquid ex testamento capere. et de heretico excommunicato. i. credentes. Item excommunicatus non potest nec ex testamento aliquid capere sed quod non dicitur. et de excep. significavit. Pla. et Bar. et de usur. quan. li. 6. Item nec usurarius manifestus nisi prius satisfecerit vel idoneam cautionem de satisfaciendo prestiterit. li. 6. de usur. q. 3. Item nec rei pductionis: et qui commiserit crimine lese maiestatis. C. ad. l. i. ma. l. penul. Item monachus et quilibet alius religiosus professus C. de sac. san. ec. au. ingressi. Et si testamentum fecerint ante professionem confirmat sicut per mortem. C. de epi. et de. deo nobis. et de testa. quia ingredientibus. in tex. et glo. De remite et alij solitariam vitam dantes quod nulli ecclesie se tradiderunt testari possunt. i. q. 3. §. maria. et §. paulus. Quid de banito nunquid potest testari. B. aut est banitus propter causam leuem. ut propter pecuniam. et sic potest testari. aut propter causam grauem. ut propter maleficia. et sic non potest. ff. de testa. l. eius. §. insulam. quia banitio loco deportationis habet. et olim propter maleficia in insulam deportabantur. hec B. Sed quid de clericis secularibus beneficiis nunquid potest testari de fructibus beneficiorum ecclesiarum. B. Ber. et de pe. de. si quis. et de testa. quia nos. dicit quod non nisi cum quodam moderamine de quo habet c. si. c. ad hec. et c. relati. z. §. licet. Unde secundum Ber. in c. si quis. et c. quia nos. clerici vero possunt usufructibus parari: quibus vel licet tamen ad quotidianum usum. insi. de usu. et ha. §. i. De moderamine predicto dicitur c. ad hec. quod clerici viuentes et sui potest moderamine possunt aliqua de bonis mobilibus non ratione testamenti: sed intuitu elemosine erogare in egritudine constitutis. Et in c. relati dicitur quod in morte pauperibus et religiosus et bis qui sibi seruiunt sine sanguine sine cunctis possunt aliqua sine seruitij meritis largiri. Quid de hoc sentiat Hof. vide infra. li. 6. ti. de pe. de. fm aut Bar. li. 6. de re. ec. non alie. hoc plurimum. et Hosti. et Immo. et de pecu. de. si quis sane. et Jo. an. li. 6. de of.

ordis. pnti. distingue sic. s. quod aut clericus hz administratione. aut no. si habet qsdia vinit et sanus est potest de eis suam facere voluntate. dum tamen conet moderate. et de dona. ceteri. parat. n. usufructuario. quia in eius morte finit sicut ius usufructuarium. ut in c. si quis sane. cum aut incipit infirmari parat usufructuario. et ita nihil habet nisi usum. elemosinam tamen facere potest. et de testa. ad hec. Testari vero non potest. ut et c. c. cu in officijs. Si vero non habeat administrationem si sit psonaliter et simpliter beneficiarius parat et in vita et in morte usufructuario quod ad faciendum fructus suos. et de bis testari potest ecclesia tamen succedit eis in istis si cedant ab intestato. et de testa. relati. probat hec distinctio. et c. ti. requisiti. §. illud. Et consuetudo generalis quasi approbat eam. Et quod dicitur de clerico simpliciter beneficiario quod facit fructus suos debet intelligi de fructibus perceptis et reconditis. alij vero fructus propter iura allegata ad ecclesiam pertinebunt. De rebus vero alijs siue eas ex primonio habuerint. siue parte acquisierint: siue eis intuitu persone date vel relicte fuerint: testari possunt clerici indistincte. et de testa. c. i. et c. cu in officijs. et c. quia nos.

De testamentis titulus. 28.

Deinde dicendum est de testamentis. et primo quid sit testum et vni or. Secundo de effectu eius. 3o ad que pertinet defensio eius. 4o de speciebus siue differentijs testamenti. 5o quot et que sunt partes eius et quod debet ordinari. 6o de penio testamenti. 7o de clausula finali. Circa primum sciendum quod testamentum est voluntatis nostre sententia iusta et eo quod quis vult fieri post mortem suam cum institutione heredis. ff. de l. l. Dicitur autem sententia iusta. i. dispositio legitima. i. fm ius ordinata. aliter non valeret. l. e. testandi ca. Et dicitur testum quasi testatio mentis. i. declaratio voluntatis. insi. c. in pn. Exponit autem quod fiat vno actu nullo alio actu interposito. nisi fiat ex necessitate. ut depositio ponderis. si pro medicaminis: vel languor breuis infirmitatis. l. c. l. cu antiquitas.

Circa 2m sciendum quod effectus vltime voluntatis est ut ei oio stet. et c. co. nos quide. vni voluntas testatoris est lex. ut in auc. de nup. §. disponat.

Circa 3m nota quod testamenti defensio

pertinet ad ecclesiam. e. c. si heredes. non
aut publicatio. C. e. cōsulta diuina.

Circa 4^m sciendū qd testū aliud est
conditū in scriptis. aliud nūcupa
tiū sine scriptis. Testamētū nun
cupatiū sine scriptis dicit illud in quo te
statoris heredis 7 legatariorū noīa 7 oīa
que in eo cōtinentur coram testib⁹ nūcupā
tur. i. manifestant. 7 dicit sine scriptis. i.
sine subscriptione testū 7 solēnitatib⁹ alijs
que requirunt in testamēto in scriptis fa
cto. Et etia qm pōt quis nulla scriptura
inde facta nūcupatiue testari. dūmō corāz
testibus numero 7 p̄ditione legitimis nū
cupet heredē: 7 suam explicet volūtate. scri
ptura enim nihil ad testamētū substantiam
operatur. sed tñ ad hoc vt testamētū tenoz
facilius cōprobet. insi. de testa. §. si. Si q̄
testator notariū habere nō possit: salte legi
timū numerū legitimoz testū adhibebit:
coram quib⁹ volūtate suam aperte narra
bit expmēns legata: heredū institutōes: 7
alias suas testamētarias dispōnes. 7 tēnū
p̄tes ipos rogabit vt sint testes. Notuo
aut testatore indet ad instantiaz alicuius
cū ec ipō testamēto ius p̄tēt ipos testes
citabit. Citabit etiā nūcio vel voce p̄conia
eos qui poterant ab intestato succedere v̄l
quia ex altero ius se dicerent in testamēto
habere 7 ipoz testū testimonia recipi so
lēniter faciat. 7 si cōcordauerint in testato
ris noīe etate p̄ditione 7 mētis sobrietate
7 in legatarijs 7 legatis 7 heredū instituti
onib⁹: 7 alijs que p̄ disponētis volūtate
7 iuris necessitate in his p̄currere debent.
Ipsa testib⁹ p̄tibus 7 ad h̄ legitime citatis
predictis qui ius haberent 7 etiā p̄tibus
septem alijs testibus recitabit. 7 finalit̄ ca
ec tunc p̄ plena ipius p̄batione testamētū
haberi. p̄nunciabit. Notarius aut iudicis
in bono p̄gameno appositis ānis oīi 7 ce
teris publicatōib⁹ ipas attestatiōes iudi
cis p̄nunciatōes 7 p̄tiam vel citationez
testū p̄dictoz ordinariē scribet: 7 tēnum
supponet illoz septem testium noīa qui re
citationi 7 p̄nunciatōi iudicis fuerint ad
hibiti. 7 hec oīa rediget i publicā 7 auctē
ticā formam. Ex predictis patet qd testū
nūcupatiū nō solū pōt fieri cū scriptura
sed etiam aliquando sine scriptura.

Sequit̄ videre de quinto articulo. s.
quot 7 que sunt partes testamētū.
7 quō debent ordinari. Circa qd
sciendū qd partes testamētū sunt septē quaz

quatuor requirunt ad formam cuiuslibet
testamētū eleganter 7 abite ordinandā. s.
prociū. institutio heredis. clausula finalis
7 numerus testū legitimoz. Per primūz
hoz tēcorat testamētū. per 2^m roboratur.
quia sine eo nullū ē. insi. de fideicomis. de.
§. in p̄mis. per 3^m periculo casualis fru
strationis volūtatis testatoris occurrit. p
4^m p̄bat. Alia vero tria ex sola volūta
te testatoris dependēt. quia sine his 7 quo
libet hoz testamētū forma subsistit. 7 hec
sunt legata. substitutōes. 7 quedam alie te
stamētarie dispositiones. Elegans autē 7
legitimus ordo p̄dictoz septem in testō ē
vt p̄mo ponat̄ prociū. 2° legata. 3° insti
tutōes heredū. 4° substitutōes. 5° volūta
rie p̄uidētie testatoris. 6° clausula ḡnalis
7 etiam finalis. 7° testes. De tribus hoz
habiti ē supra. s. de legatis. institutiōib⁹. 7
substitutōibus. vñ restat agere de reliquis
quatuor. 7 primo de prociū.

Sequit̄ igit̄ videre de sexto. s. de p
emio. Circa qd sciendū qd tenoz
p̄mij debet esse talis vel similis.
Quia nihil ē certius morte 7 nihil incerti
us hora mortis: ideo oīs talis saluti aīe
sue p̄uidere volens in statu sobrietatis cor
poris 7 aīe p̄ rei grām p̄stitutus rerū 7 bo
noz suoz dispositionē p̄ p̄is nūcupatiū
testamētū sine scriptis p̄didit i hūc modū.
Primo quidē dē. Si vero testator sit eger
dicat sic. Ideo dominus talis lz eger cor
poris tamen sanus mente dē. vt supra.

Sequit̄ videre de septimo. s. de clau
sula finali. Circa quod sciendū qd
ad hoc vt testator suam heredita
te legitime ordinē 7 eius dispositio testata
rite p̄cedat multa debent p̄currere: de qb⁹
infra dicitur titulo quib⁹ ex causis testū
reddit̄ inutile. Itē lz in tota serie testamēti
nihil vitiosū vel iuris defuerit 7 nullū acci
dēs vitiosū emerferit: adhuc tñ p̄ter hec
oīa lex p̄pter suspectam hominū infidelita
tē 7 p̄pter seruandā testamētoz sinceritatē
adhiberi voluit quasdam sp̄ales solēnitates
ad faciendā plenā fidē 7 p̄bationē. puta
legitimū numerū testū legitimoz. 7 testū
quidē rogatoz. Itē in testamēto i scriptis
subscriptōes testū 7 sigilla 7 quedaz alia
de quibus suo loco dicit̄ infra. Si quid
igitur hoz defuerit sine iuris sine solēnita
tis debite vires testamētū dicunt̄ expirare
C. de testa. nō dubiū. §. sed illud. His itaqz
p̄missis cū dicat̄ in clausula finali. si non

valet iure testamēti valeat iure codicilloz sciendū q̄ si testamēti patiat defectū vel repugnātiā iuris in his que sunt de substātia eius: nullo mō resurgere pōt in ins codicilloz: quantūcumq̄ testator hoc exp̄sserit. nisi testat̄ inter liberos s̄m̄ cōmūnem opinionē. 7 ideo tūc finalis clausula nihil operat̄. 7 ratio est. quia deficiēte iure velut spiritu 7 vita testamēti nihil addi pōt. vt resurgat. Si vero patiat defectū solēnitatis debite p̄missit: tūc si clausula finalis appōsita nō fuerit: illa voluntas vltima testatoris nec iure testamēti nec iure codicilloz valebit. si v̄o appōsita fuerit i ins codicillo r̄i resurgit. L. de codic. l. si. dū tū tot 7 tales solēnitates sunt q̄ sufficiant codicillo qui minoribus solēnitatibus est p̄tentus. vbi gratia vt testator adhibuit tūc sex vel q̄nq̄ testes vel etiā septē nō rogatos: 7 adicē si non valet iure testamēti. tunc lz non teneat vt testamēti: teneat tū vt codicillus. cui sufficiunt q̄nq̄ etiā nō rogati. Et idē ē vbi q̄s fuerit adhibita solēnitatis insufficiens testamēto s̄ sufficiens codicillo. Erit aut̄ illius talis codicilli effectus duplex. vnus q̄ legata in eo relicta debēt. insti. de codi. in p̄n. Alius q̄ institutio que in eo erat scripta: lz directā videat̄: tū in casuz fidei cōmissi cōuertit̄. ff. ad trebell. l. secūola. vñ cuz ip̄e paterfamilias intestatus decesserit venientes ei ab intestato restitunt p̄ fidei cōmissum hereditatē ei qui in ip̄a vltima voluntate in codicillis redacta iūtur? erat quasi tacite videant̄ rogati hereditatem restituere. ar. C. de fidei cōmiss. eam quam. Erit autem clausule finalis forma talis. Et hanc suam vltimam voluntatem asseruit esse velle quam valere voluit iure testamēti. q̄ si iure testamēti non valeat: saltem eam iure codicilloz vel cuiuscūq̄ alterius vltime voluntatis valere voluit 7 tenere. vñ sic. ita q̄ p̄dicta omnia 7 singula dispositionem sue vltime voluntatis asseruit esse velle quam vt testamētum 7 iure testamēti voluit valere 7 mandauit q̄ si aliqua causa p̄senti vel futura iure testamēti non valeat: saltem eā ins 7 effectum codicilloz habere voluit 7 tenere: siue alterius cuiuscūq̄ voluntatis vltime. Et ipsa 7 omnia 7 singula in eis contenta ab omni herede 7 successore suo inuolabiliter obseruari: 7 efficaciter adimpleri.

De voluntarijs p̄uidētis testōis. ti. 29.
Postea p̄siderandū est de voluntarijs p̄uidētis testatoris. Et primo quomō prouidet̄ ne heres retrahat falcidiā de legatis. Secūdo ne rem aliquam alienet. Tertio quomodo prouidetur pupillo de tutore. Quarto quomodo alijs vltimis voluntatibus ar̄ogetur. Quinto quomodo prouidet̄ vt testamētum seruet̄. Circa primum sciendū q̄ testator potest per leges falcidiā tres partes bonozum suoz legare: 7 non vltra. ita q̄ heredi instituto remaneat integra quarta bonozum. Si vero legata excedant tres partes hereditatis heres per legem falcidiā retrahere potest de legatis scilz de quocūq̄ legato pro rata tantum quantum eidem est legatum ad quartam habendam. insti. e. i. n̄so. Et hoc est veruz nisi testator prohibuerit heredi ne falcidiā retrahat de legatis dicendo sic. P̄tere rea sciens moduz patrimonij mei p̄hibeo exp̄ssē heredem meum retrahere falcidiā de legatis. tunc enim oportebit heredē stare contentū eo quod supererit a legatis 7 integre soluere legata. nisi repudianerit hereditatē. insti. de i. fal. §. ex diuerso. P̄terea heres non consequetur falcidiā nisi fecerit inuentariū. L. de in. veli. l. sancimus. Si tamen heres institutus sit de liberis testatoris ad quem pertinet portio naturalis. primo ex tota hereditate reducet ip̄az legitimam portionem. scilz tertiam. idēst quatuor vncias. ex reliquis vero octo vñ eius defalcabit per legem falcidiā iure institutionis quartaz. i. duas vncias. reliquas vero sex vncias. idēst medietatem hereditatis diuidet inter legatarios. p̄ rata. insti. e. §. cum autem. Differt autem hec portio. s. falcidiā a trebellianica. quia per falcidiā reducet̄ quarta non ex tota hereditate: sed ex singularibus relictis vt dictum est. sed illa. s. trebellianica habet locum quando heres rogatur hereditatem alteri restituere. 7 tunc retrahitur quarta ex tota hereditate. Item testator non potest auferre heredi quartam trebellianicam. insti. de fidei cōmiss. l. be. §. sed quia. s̄ bene potest prohibere heredi ne retrahat falcidiā de legatis vt dictum est. Ratio huius diuersitatis: quia per fideicommissariam heres cogitur hereditatem adire 7 restituere vt dictum est supra. 7 sic in hoc grauatur: q̄ adire cogitur. 7 ideo congrue in alio

releuat. s. vt trebellianica pñari nō possit.
S; heres ppter legitimā nō cogit heredi
tate adire. 7 ita in hoc releuat. 7 iō in alio
grauat. s. vt falcidia puari possit. ne cani
detrahat de legatis.

Sequitur videre de 2°. s. quō testōz p
uidere possit ne heres re aliqua nō
al'enet. Ad cui⁹ euidentia distiguit
q' talis pñbitio aut sit ad tps aut in ppe
tuū. Itē talis pñbitio sine pceptū aut est
simplex 7 nuda. s. nō pñnes eam sufficiētē
aut ē vestita vestimēto cause adiecte ppter
fauore alfenius pñone. Si pñbitio fiat
ad tps bonū cōsiliū ē q' pena adijciat di
cendo sic. Itē dicto heredi meo. pñbitio ta
lis pñbitio alicnationē vsquequo pñenerit
25^m annū etatis sue. vel vsq; ad 20^m vel
10^m annū post obitū meū: vel aliud tēpus
q' si cōsi factū fuerit ipm herede meū pe
ne cā. pñemo in cētū libris pñstandis ab
eo tali vel tali monasterio iure legati: lega
ta. n. que cā coheredi heredis pñe noie re
linquunt tenēt. insti. de lega. §. vlt. omum
coget heres vel voluntatē testatoris sua
re vel legatū prestare. Itē aut in h' casu
d; adijci pena. q; h' pceptū testatoris nisi
seruet metu legati prestandi nō ē necesse
seruari eo q' ē nudū vt infra dicit. nec cō
mode infra illud tempus breue vestiri pos
sit cā sufficiētē anera fauore pñone. Si aut
pñbitio fiat in ppetuū 7 sit simplex 7 nu
da 7 nō adijciēs eam pñone cui⁹ intuitu re
alienari. pñbitio. cū pceptū eius sit nudū
nō habet heres illud necessario obseruare
imo tali pcepto nō obstante poterit re alic
nare 7 dñum eius in accipiētē transferre.
q; nō apparet pñona que ex voluntate testa
toris ius habeat rei vēdicande. Si aut pñ
neat eam respiciētē fauore alicui⁹ pñone.
vt q; re alienari. pñbitio eo q' voluit eaz
ad descēdēs 7 liberos eius vel ad pfo
nam aliā in poster pñnere. tunc res pñi
bita nō poterit alienari. q; quodā mō p si
deicomissū pñnere d; ad pñonas quarū
intuitu ē pñbitio facta. vñ q; dñū appa
rebit aliqua ex pñonis illis re vēdicare pote
rit: si res fuerat testatoris. q; ex voluntate
eius dñum transiit in illas quantūcūq;
nondū n. tas: quantūcūq; etiā ignorātes
Nam 7 in legatariū etiā ignorāte dñūz
transit. pñant' bec. ff. de le. l. si. §. diu. Nec
videt' alia cā sufficere nisi fauor pñone q'
ius habeat rei vēdicande. vt dicit' ē. For
ma aut h' veltite ac efficacis pñbitiois

pōt ee talis. s. vt dicat' sic. Itē pñbitio oīo
in ppetuū talis rei alicnationē distractōez
longi tps locationē 7 cōcessionē. 7 omne
cōtractū ex quo alicnatio sequet' vel qui
in fraude alicnatiois fieri pñmeret' vel p
sumi possit. 7 hoc ideo q; voluit re pñbitā
in posteros 7 liberos eius mares 7 ex ma
sculina linea ex eo vel ex eis descēdēs in
ppetuū pñnere. Et si testatorū placēt addi
possit. q' si aliquando pñgerit vt nullus
ex ipis libris supsit vel appareat voluit re
ipam ad tale monasteriū pñnere: ea tñ
pñditione 7 lege vt nullo mō possit in ppe
tuū alicnari. Ad hoc nota q' heres sub
stitūtōe granatus nō pōt alienare vel obli
gare res que substitūtōi subiacēt. nisi qua
tenus pñgerit cū rōne tertie vel quarte.
L. cōtia. de le. l. vlti. Excipiūt' aut aliqui ca
sus. Primus ē q' quando rogatus vel ro
gata ē pñona nec resistere pōt stimulis sa
thane. tunc pōt causas totis vel donatiois
ppter nuptias tales res alienare vel obli
gare p mō pñonaz honestati cōgruo. vt
ibidē. 2° q; libertatē pñnere potest. ff. ad
trebel. quidā. §. si. 3° q; pōt res illas obli
gare cā redēptōis pñone medie. in auc. de
restitutōe. circa mediū. §. si vō. coll. 8. tamē
quarta trebellianicā pōt sibi retinere. Et
si filius sit rogat' pōt sibi retinere quartā
trebellianicā cū quarta vbita sibi iure na
ture. vt e. de testa. rainaldus. 7. c. rainaldus.
Si aut sit rogat' restituere quicqd' supest
de hereditate. tunc ad minus quartā res
nabit substitūto. L. ad trebel. in auc. cōtra
si rogatus. 7 in auc. nisi rogati. Bec Ber.
e. de pba. in pñsentia. 7 Hosti. e. de testa.
rainaldus. Item nota quando monetur
alicui⁹ dñio de hereditate quam possidet p
hiberi debet ne quid distrabat de heredita
te: nisi prestet cautionem de restitutione he
reditatis: permittitur tamē aliquid distra
bere in casu. 7 pmo ratione sepulture faci
ende. Secūdo ppter sustentatiōez familiē.
3° ppter redēptionē pignoris qd' s. distra
bet' nisi redimeret'. 4° qñ res periret nisi
distraberet'. ff. de p. bc. diuis.

Sequitur videre de tertio. scilicet
quomodo testator potest pñnere
re alicui pupillo de tutore. Circa
hoc autem est distinguendū q' alicui pu
pillo datur in testamento vel codicillo tu
tor aut a patre. aut a matre. aut ab ex
traneo. Si a patre: aut datur filio pupillo
existenti in potestate. aut non existenti.

Sciendū q̄ pater habēs filiū pupillū in
 p̄tate quē herede instituit p̄t ei dare tuto
 rē in testamēto vel etiā codicillo. Si tamē
 testū p̄cedat vel sequat ip̄m codicillū. aliē
 nō. Itē si quidā tutores sint dati in testō
 7 quidā i codicillo oēs tutores manebūt:
 nisi testōr dādo posteriorē cassauerit p̄m
 Itē dari d̄z tutor certus nō incertus. vñb
 si sint duo p̄tri pater 7 fili⁹ 7 dat⁹ p̄trus
 nec apparet de quo senserit testōr: nō deficit
 ins f. p̄batio. vñde neuter erit tutor. Itēz
 pater dare p̄t tutorē nō tñ natis s̄ etiam
 posthumis. si tñ nascituri erāt in potestate
 eius si viueret. P̄t etiam auus dare tu
 torē nepotib⁹ natis ex filio in p̄tate ei⁹ exi
 stētib⁹. si tñ in p̄tate patris nō sint recasuri
 mortuo ano. hec p̄dicta oīa p̄bant insi. de
 tute. Itē pater dare p̄t tutorē vñm vel
 plures mares: nō tamē feminas p̄ter ma
 trē 7 auā pupilli. p̄t etiam post mortem
 vñius tutoris de alio p̄uidere dicendo sic
 p. filij mei tutorē eē volo. 7 si decesserit aū
 q̄ officii tutele deposuerit eius tutor sit ta
 lis. Itē si minorē. 25. annis tutorē relinqt:
 q̄ nequit eē tutor nisi p̄pulerit. 25. annū
 p̄t iterū aliū tutorē dare quousq̄ factus
 sit ille maior. ff. de testa. tu. iure nostro. 7. l.
 tutor datus. 7. l. tutor incertus. Tales s̄
 tutores sic dati 7 a tali patre 7 talib⁹ pu
 pillis sunt veri 7 p̄prij testamētarij 7 gau
 dent p̄uilegijs multis. p̄cedūt. n. oēs alios
 legitimos datos 7 donatos. 7 nō indigēt
 p̄firmatōe iudicis. l̄z p̄pter administratōz
 indigeant sicut ceteri decreto iudiciali. Itē
 cogit⁹ etiā satisfdare. insi. de satisfd. tu. §. s̄
 hoc nō ē. Si vō pater filio pupillo legitio
 7 naturali emancipato vel etiam m̄i nālī
 in eo q̄ ei vsq̄ ad terminū legitimū tuto
 rē reliquerit. 7 similit̄ si mater filij pupillū
 herede instituerit 7 ei tutorē reliquerit: l̄z
 in his casib⁹ nō teneat ex testō ipo iure da
 tio tutoris. tamē tales tutores debebunt p̄
 iudices p̄firmari. 7 illi non erunt tutores
 testamētarij s̄ datij. q̄ ex tali p̄firmatōe
 vidēt a iudice dati. satisfdatio. n. remittit
 eis. insi. de tute. §. vlti. Si autē exneus pu
 pillū aliquē herede instituerit 7 ei tutores
 reliquerit: 7 pupillus nihil habeat p̄ter
 bona illa in quib⁹ ē institutus: diceret nō
 male iudiciū ē sequendū 7 ip̄m tutorē p̄ iu
 dice p̄firmatū. quia cū nouit 7 pupillus
 ita dilexit vt eū herede instituerit. s̄ forte
 satisfdatio nō remittit in hoc casu. ff. e. tu
 toris. Letez cū tutor teneat inuētariū fa

ere recepta 7 data in scriptis redigere: tu
 tela deposita sue gestionis actus exhibere.
 administratōis rōem reddere. 7 ex his 7
 alijs multis iudicio teneat tutele. 7 aliqui
 p̄sens in p̄fectione testamēti vehemētē in
 stet vt testōr ab oib⁹ p̄dictis eū absoluat
 si voluerit eū absoluerē poterit notari⁹ ab
 solutionē sic formare. T̄cij autē p̄dicti filij
 sui tutorē eē p. voluit 7 disposuit: absolues
 7 liberans eū ab inuētarij p̄fectiōe ac etiā
 ab administratōis sue reddēda rōne. talis
 tñ absolutio ē semiplena. q̄ 7 si sit tutor li
 beratus ab his que debebat ex negligētia
 nō tamē ab his que debebat ex volo 7 cul
 pa. q̄ volas ex hoc nō ē remissus. ff. de li
 beratione leg. ab anrelio. §. si. Et iō tutor
 aliqui sapientiū p̄silio informatus p̄t se a
 testatore plene absolui ita vt nullū in eū vñ
 eius heredes redidare periculū possit: q̄b⁹
 si testator assenserit ita formari poterit ab
 solutio. Tutorē autē filij sui pupilli p. volu
 it 7 disposuit eē c. nolens 7 oīo p̄hibēs eū
 iuramētū p̄stare. inuētariū p̄ficere. accep
 ta 7 data 7 cuiuscuq̄ gestionis oīs eius
 actus in scriptis redigere: 7 redactos ostē
 dere. Itē rōnē administratōis aliquo tpe
 reddere vel exhibere. a quib⁹ omnibus 7
 singulis ab omni lege tutele eū eiusq̄ here
 des liberant penitus 7 absoluit: damnās
 herede suū ne quid ab eo petat vel exigat:
 nec p̄dictis occasib⁹ s̄ cū suā actionez
 exerceat. Et si dicit⁹ c. vel eius heres occasi
 one p̄dictoz vel alicuius eoz sine etiā cō
 trectatōe dicte tutele bene vel male geste
 omisse vel neglecte sine voli culpe vel ne
 gligētie in aliquo teneat vel damnare:
 illud totū vel tantūde de suo eius iure lega
 ti relinquat. Ad hoc nota ad maiorem
 euidētiā q̄ triplex ē tutela. s̄ tutela testamē
 taria. vt q̄n pater dat tutorē filio in testō.
 Et tutela que. s̄ deferē a lege fm quam q̄n
 nullus tutor dat⁹ ē a patre filio in testamē
 to ille q̄ debēt ab intestato succedere teneat
 tutelā hī accipe. Et tutela datina. s̄ q̄ dat⁹
 a iudice q̄n. s̄ nullo tutore dato in testō: 7
 nullis extantib⁹ p̄sanguineis idoneis ad
 tutelā: iudex dat tutorē ex officio suo.
 Itē nota q̄ religiosi vt monachi 7 cano
 nici regulares de licentia sui plati recipere
 possunt tutelas miserabilium personarū
 vel etiam legitimas. i. 6. q. i. monachi. tute
 lam tamen testamentariam 7 datiuam
 nullo mō p̄t recipere 7 ita possunt intelligi
 iura contraria. distinctione. 88. capitulo fi.

716. q. i. generaliter. 7. 21. q. 3. cyprianns.

Sequitur videre de quarto. scilicet quomodo testator potest alius ultimis voluntati bene precedentibus vel sequentibus derogare. Circa quod sciendum quod si quis fecerit duo testamenta etiam si iura perfecta unum prius alterum posterius. quorum utrumque formam eorum habet quod in neutro aliquid continetur per quod alteri deroget. certe si regulas iuris posterius ipso in re rumpit prius. quod nonnulla voluntas sua rumpit. in illi. qui. mo. testa. infra. §. posteriori. dicitur non sit rationabilis. quod si quis suum filium sine causa exheredare vel ossa sua proci in mare velit talis voluntas non est seruanda. c. 7. de testa. una nobis. in glo. Contingit tamen aliquando quod testamentum; 13. nuptiarum: tamen quantum potest facit secretum in quo suam voluntatem diu de liberata ordinata qua disposuit ultra non recedere. immet autem ne quis erit in grauis in firmitatis articulo constituit sibi a propter inquis suis suadeat vel forte quod per eum cogatur mutare voluntatem. vel forte testem ne aliquis falsum post illud verum appareat factum. et ideo vult per hoc pericula. prouidere. et quantum potest hoc testem roborare. ita quod etiam si ualeat posterioribus. Queritur ergo utrum hoc facere possit. Ad cuius euidetiam est sciendum quod propter successus varios statim et fortune bonis que sepe mutantur voluerunt leges quod aliquis suam voluntatem confirmare possit ut ipsi ab eadem recedere non liceret. quod tamen que emergunt de nouo nouo indigent remedio. ff. de minori. emili. et ambulatoria est voluntas bonis ut quod ad extremum vite. ff. de adi. lega. l. 3. etiam si pactum interuenierit ne mutare possit. l. de pac. pactu. quod totali. et etiam si per principem firmatum fuerit. l. de testa. omniu. 13. autem ita sit: potest tamen testator in testamento quod hodie facit aliqua uerba inferere quibus ad derogabitur posteriori voluntati ultime: ut possibile sit hanc primam tenere et posterius non valere. puta dicendo sic. Iste iubeo et dispono hanc meam ultimam voluntatem omnibus aliis quas ex cetero apparuerit me fecisse plenissime seruari. et si quicumque vel cuiuscumque generis alia voluntas ultima post hanc diceret vel appareret per me facta. volo illam omnino nihil valere. nisi in ea scriptum esset tres tales. vel nisi in ea scriptum esset hoc uerbum. surgite mortui uenite ad iudicium. vel aliquod aliud uerbum quod dininari non possit. certe si talia uerba derogativa addantur in posteriori ultima voluntate: et postea appareat posterior in qua de illis uerbis nulla mentio

in genere vel specie fiat: tenebit posterior et non posterior quod non videtur testator recessisse a prima voluntate eo quod in secunda non apponitur illud quod in prima dixerat in ea apponi debere. nec aliter quid in prima dicitur per quod voluntatem mutasse uideatur. ff. de le. l. si mihi. 7. ff. de le. l. si quis. in pn. Sed obicitur quod hoc per se est valde periculosum. esto. n. quod aliquis fecerit ianue testem habens uerba derogativa. deinde uelit apud cypriam facere aliud testem ubi non habet primam. nec est memor quod contineat aliquid tale. nunquid ualebit illud? R. quod bene potest primam cassari per secundam quantum ad quod non fiat in eo specialis mentio de illis derogationibus. si tamen testator dixerat in secundo. propterea testem olim a me factum manu talis notarii scriptum et omnem aliam ultimam voluntatem cuiuscumque generis et cuiuscumque notarii manu scriptam hactenus a me factam renoco penitus et casso si in aliqua eorum contineatur per quod presenti ultime voluntati derogatur in aliquo. ea omnia et singula specialiter et noiatim uolo et in beo non ualere. nam me penitet omnino quorumcumque derogationum et cuiuscumque prioris ultime voluntatis. p. ban. bec. ff. de le. l. 3. §. si quis. in pn. Ad hoc nota quod glo. di. is. dicit quod non oportet in secundo testamento facere mentionem de primo nisi in duobus casibus. unus est si primam sit factam iter liberorum. l. de testa. hac plurimum. Secundus est si testator ipse uerit sibi legem cassandi. ut si dixerit in primo. si fecero testamentum aliud ualeat. ff. de le. l. 3. §. si quis.

Sequitur videre de quinto. scilicet quomodo testator prouidere potest ut eius dispositio obseruetur. Circa quod sciendum quod testator aliquando disposuit aliquid post mortem obseruari que ipso iure habet auctoritatem. et hec heres necessario habet seruare etiam nulla pena adiecta. qualia sunt fere omnia que dicta sunt de uoluntariis prouidentibus testatoris. aliqua uero aliquando precipit que non habet heres necessario seruare. ut si precipiat filiis heredibus suis usque ad certum tempus simul et communiter habitare et ad diuisionem non venire. vel si precipiat filio quod non feneratur vel quod filiam suam tali homini non copulet coniugio. et similia. et tunc quod huiusmodi non precipiuntur seruari aliquid speciali lege testator debet adijcere penam et heredem si contrafecerit in legato causa pene prestande damnare ac coercere. tale. n. legatum hodie bene teneret. dicitur quod

precipitur si sit impossibile vel turpe vel legi-
 bus interdicti. insti. de le. §. pene quoque. 7
 §. si. Adhuc aut pena sic. Item voluit dis-
 posuit 7 mandauit qd filij sui simul 7 cōis
 habitet 7 ad diuisionē bonorū oīum cōinz
 non veniant vsq; ad. 20. an. post mortem
 ipsius testatoris. vel sic. quousq; qui mi-
 nor inter eos fuerit. 25. annos cōpleuerit.
 qd si cōtrafecerint 12. vel sic. qd si aliquis
 aliquem vel eorū ceteros ad diuisionē p-
 nocauerit damnauit causa pene illum vel
 illos ex eis qui ceteros ad diuisionem pro-
 nocauit in centū lib. tali monasterio vel p-
 sone noīe legati p̄soluendis. vel sic. i. centū
 lib. ceteris qui diuisioni nō cōsenserint p-
 soluendis. Et in alijs similib; p̄ceptis vel
 prohibitiōib; cōsimilr adiciat penā. Pōt
 aut testator penam adicere quātū ad illa
 que tenentur heredes seruare etiaz si nul-
 la pena adiecta esset hoc modo. Item vo-
 luit statuit 7 mandauit qd si heredes con-
 tradixerint vel impedierint quocūq; mō-
 ne legata sua soluantur vel male ablata re-
 stituantur modo supradicto. hoc ipso ca-
 dant ab hereditate: 7 hereditas tota ad
 tales reuoluantur quos eis substituit here-
 des. vel per suos fideicommissarios tali mō-
 distribuatur. vel si vnus tñ heredum con-
 tradicat vel impediat alteri tota hereditas
 applicetur. Ad hoc nota qd voluntas te-
 statoris ad pias causas debet executioni
 mādari ab herede. qd si non fecerit 7 ad
 iudicium tractus legatum pium negaue-
 rit cedat in duplam. insti. de acti. §. item
 mīcta. secus est si testamentum diceret nō
 tenere s̄m Hof. ac Accur. ibidem. Item
 heredi dicto modo negligenti debet episco-
 pus interdicare res omnes sibi relictas cū
 omnibus fructibus 7 emolumentis donec
 impleat vota defuncti. c. de testa. si heredes.
 debet etiam episcopus eius negligentiam
 supplere. vt dicitur ibidem. c. nos quidem.
 Nec obstat di. 88. c. episcopus. vbi dicitur
 qd episcopus non suscipiat tuitionem testa-
 mentorū. quia hoc intelligitur s̄m Jo. qd nō
 suscipiat vt aduocatus. sed debet suscipere
 vt ordinarius. 7 hoc ei testator interdicare
 non potest. c. de testa. tua nobis. Item
 heredi qui non implet voluntatem defun-
 cti tota hereditas ē auferenda. c. de voto 7
 vo. re. licet 7. ii. q. i. s̄luester. vbi Ber. di-
 stinguat qd heres aut ē extraneus. 7 tunc
 perdit totam hereditatem. aut filius. 7 tūc
 aut hereditas est diuisibilis. aut non. si sic

non perdit totum sed reseruat legitima
 sibi. l. de fideicommissis. autē. hoc amplius. si
 non est diuisibilis vt sunt dignitates que
 non debent diuidi. vt regnū ducatus vel
 principatus. sic perdit totum. c. de vo. 7
 vo. re. licet. in fi. Non potest tamen conue-
 niri nisi post dies. 9. numerandos a morte
 defuncti. l. de sepul. l. si. in auē. ibi posita q
 incipit. Sed nec.

De testib; testamētorū titulus 30.

Postea dicendū est de testibus
 adhibendis in testamentis. cir-
 ca ergo hos attendēda sūt tria
 s. numerus conditio 7 modus
 siue forma. Circa numerū nota qd regula-
 riter in testamentis nuncupatiuis adhibe-
 ri debent septem testes legitimi inter quos
 etiam notarius computat. insti. de testa. §.
 si. 7 vbi notarius nō habet vnus testis p-
 eo adhibet. c. de. tamē vult qd duo. c. de
 proba. qn omnia contra. Fallit autē hec regu-
 la in aliquibus casib;. quia in testamento
 ceci sunt necessarii octo. In testamēto rursi
 ci quod fit in illo rure in quo plures inci-
 ri non p̄nt quinque sufficiunt. In testamēto
 facto inter liberos similiter sufficiunt quos.
 qui si aliud solēne prius fecerat. dū tamē
 illud non valere dicat. In testamēto vero
 cuiuscūq; facto in presentia impatoris
 p̄sibus sibi porrectis vt audiat sufficit vnus
 testis. In testamēto autē in scriptis cōdito
 si scribat illud testator sufficiunt septē testes
 si vero testator scribere nesciat vel si possit
 adhiberi debet scriptor 7 septē alij testes.
 probant hec. l. de testa. hac cōsulissima. 7
 l. omnium. 7. l. fi. vbi tamen copia testium pōt
 haberi tutū cōsiliū ē qd in testamētis p̄ci-
 pue nuncupatiuis vltra numerū legitimū
 aliqui addant ita qd si alij ex eis eēt mi-
 nus idonei saltē de legitimis numerus sup̄sit
 legitimus. Item qñ testator dicit qd non vult
 stare suā voluntatē priorē sufficiunt tres. l.
 c. sancim;. Et idē ē qñ vult declarare suā
 voluntatē. l. c. heredes palā. ¶ Quid si qd
 p̄dat testamētū nūcupatiū i p̄ntia septē te-
 stium: 7 tabellio idē p̄ficiat insti. in q̄ duos
 vel tres testes tñ ponit. nūqd p̄bat testis
 p̄ tale insti. m. 8. a. 30. io. b. la. fran. cremosī
 dixerunt qd nō. testamētū enim p̄bari non
 pōt p̄ tres vel quorū testes. ḡ nec p̄ insti. m
 quines totidē testes. ar. l. de fide instr. i. ex-
 credis. 7 c. de si. instru. cū iobes. §. p̄tro.

Sed Pla. & Mar. dicunt qd bene pbari possit p duos testes & p tale instrumentum ar. l. arbi. m. l. fi. & c. de dona. inter dilectos. Et hec opi. fm Hosti. approbat & p se c. de testa. relati. & c. cu. es. l. 3. alig. has decretales intelligat de legatis ad pias casus.

Quid si quis fecerit testamētū in quo vxori sine centū lib. legauit. & deinde corā duob⁹ testib⁹ ita dixerit. centū lib. q̄s in testamēto meo legaueram vxori mee nolo ipam habere. nūquid vxor poterit legatū ptere. **R.** dici pōt fm Hosti. qd si testamētū fuit nūcipatiū valet adiectio. vt c. de testa. relati. & c. cu. es. Si vō in scriptis p̄ditum fuisset non tollerēt legata nisi p̄ milis solēnitas adhibita esset. ar. c. de reg. in. ois. res. Et fm has duas vias possunt diuersimode intelligi diuersa iura q̄ circa hoc possunt allegari. fm tamē Jo. idistice adiectio tenet. **I**tem milites dū sunt in domo p̄pria vel aliena testari debent iure cōiūm vō sunt in exercitu testant⁹ cū duob⁹ testib⁹. dum autē sunt in bello testari possunt sicut volūt etiam sine duob⁹ testib⁹ scribēdo etiam sanguine p̄prio in clypeo. insti. de mili. testa. §. illis. & c. milites.

Ad hoc nota qd fm canones in legatis ad pias causas sufficit qd testator coram p̄sbyte ro parochiali & duob⁹ vel trib⁹ testibus ea faciat. c. de testa. cu. es. & c. se. In relictis vero ad alia legalis solēnitas ē fūda fm Ber. ibidem. & c. vlti. & Jo. z. q. 4. placuit. Secūdū vero xp̄. & bar. p̄dicte decretales loquunt⁹ de omnib⁹ relictis. Sed nunquid ē ibi semp̄ necessaria p̄sbita p̄sbyteri. **R.** p̄. de samp. dicit qd sic. qz a regula iuris fm quam requirunt cōiūm septē testes recedi nō pōt. nisi quaten⁹ ē exp̄sum. xp̄. autē dicit qd in relictis ad pias casus sufficiunt duo testes sine p̄sbyte ro. In relictis vō ad alia necessaria ē p̄sbyteri p̄sbita c. de testa. relati. l. Hosti. vō sic distinguit circa hanc mām. s. qd si agat in foro ecclesiastico & inter p̄sonas ecclesiasticas tūc duo vel tres testes sufficiūt. c. de testa. cu. es. qz nec scriptura exigit. c. de sac. san. cc. ḡnall in fi. Si vō agat in foro seculari & inter seculares tūc iudex secularis fm legē suaz iudicabit. ar. di. 96. duo sunt. & c. si ipator. Si autē in foro ecclesiastico & inter p̄sonas seculares que sunt de tēporali iurisdictione ecclesie iudicabūt fm canones. c. de fo. p̄p. qd clericis. Et idē ē si layci se subiecerint p̄ rogando epi iurisdictionē i se. quia

tūc per idem est ac si cognosceret ordinari. c. de off. dele. p. & g. Et hoc vbi dicitur ē a partib⁹ qd fm legē humanam iudicari nolebāt. Si vō iudex ecclesiasticus ex legatōe alie⁹ principis forte in civilib⁹ cognosceret. tūc fm legē humanam iudicaret. & idem ē si in foro civili inter clericos agentē & laycū reū sit questio. Excipit tamen relictis ecclesiis vel ad ad pias casus. in q̄b⁹ in vtroq; foro duo testes sufficere debent. c. de testa. relati. Jo. tamē scripsit qd i hoc corrigunt leges. qz fm legē diuinam & canonicam in ore duoz vel triū testiu. s. fide dignoz stat omne verbum. nō obstante lege vel p̄suetudine p̄ria. vt in. c. cu. es. & c. relati. Secus ē q̄ testes sunt suspecti. in q̄ casu lex loq̄ videt. c. de fideicomis. l. f. ibi. lex ceni. & c. de testa. inbem⁹. h. ec. Hosti.

Sequit⁹ videre de secūdo. s. de p̄ditone siue qualitate testiu. circa qd nota qd adhiberi p̄nt testes oēs qd nō prohibent⁹ a iure. p̄hibent⁹ autē a iure illi. s. mulier p̄pter incōstantiā eius. licz in alijs causis & cōtractibus admittat. & in codicillis etiam p̄hibeat. ff. de test. qui in testamēto. §. mulier. Item heremosrodia i quo p̄ualēt muliebria. ff. de sta. ho. q̄rit. Item impubes. etiam si factus sit pubes tēpore mortis testatoris. l. 3. al. testificet de hoc quod vidit in etate pupillari vt c. fno dicit. ff. de v. sig. notione. §. instrumentozū. Item mutus & surdus. Item furiosus nisi tēpore intermissionis. Item is cui hoc interdicitur ē a lege vel a iudice. Item seruus nisi illo tēpore liber p̄muniter reputetur. Item is qui est in potestate testatoris. Item heres scriptus. Item omnis qui hereditatem per potestatem contingit. vt pater qui ipm heredē habet in potestate. & filius vel nepos. & viceps. & frater heredis quē ipse testator habet in potestate. & frater heredis qui pariter cū eo ē in eadē p̄tate. in hac enim re comestici testamētū reprobat. Item si filius. faciat testamētū de peculio castrēsi post emissionem pater eius non potest esse in eo testis: nec illi qui in eius potestate sunt. Si vero ante emissionem seclz de militia faciat testamētum de peculio castrēsi pater eius poterit ēē testis. Probant hec omnia. insti. de test. §. testes. & §. se. Item non adhibetur testis qui nō ē testamētū capax. vnde non spurius testatoris. nō heretic⁹. nō iterator. baptisim⁹. nō apostata. nō deponat⁹. nō isulā. nō dānat⁹. nō metallū.

Itē nec hi quos leges improbos et intestabiles inbēt eē. vt de crimine famoso dāna ti muliebria passi. ff. de testi. ob crimē. S3 quid de commissario et de legatario p̄ste. nū quid pōt eē testis. R. q̄ ip̄e et is qui p̄ p̄ testatē eū cōtingit nō ē idoneus testis. si si questio vertat̄ inter eū et heredē occasiōe sui legari. tunc non habet p̄ teste. si vō iter heredē et tunc questio moueret tunc valeret testimoniū eius. L. de test. omniū. et in sti. c. t. §. legatarijs. Et ideo nō legatarij s̄ magis aliq̄ q̄ p̄nt b̄ri debēt i testes assumi.

Sequit̄ videre de tertio. s. de nō sine forma assumēdi testes. Circa q̄d nota q̄ lecto testamēto et p̄ testato rē approbato: vel si in scriptis ē clauso et in uoluto testib⁹ oblati eos qui presentes ad ip̄m testamētū vocati sunt testator rogare debet testes oēs dīcēs. rogo vos vt testes sitis: que quidē rogatio in scripturā publi cam redigat̄. quod quidē si nō fieret testa mētū deficeret. ff. de test. heredes. §. vlti. vñ nō valeret testamētū in quo testes xetermi narēt̄ inulti. ff. q̄ testa. fa. po. q̄ testamēto.

De testamēto in scriptis titulus. 31.

Deinde dicendū ē de testamēto i scriptis. et primo. s. quōd p̄ficiat̄ et quare sic noiat̄. et q̄ corā quib⁹ apit̄. Nota igit̄ q̄ q̄ q̄ arbitriū sue volūtatis vltime caput fecerit eē pōt testamētū in scriptis cōdere. et tenore vt volunt leges pōt a testib⁹ celare. s. si fronte velit eis possit aperire. talis ergo si lītatus sit et scribere possit sciat et velit testa mētū manu sua scribet. alioquin scriptorē quēcūq̄ aliū adhibere poterit. Assumēt autē mēbrana bona et solida i cuius parte superiori relinquat̄ spaciū triū vel quatuor digitōr⁹: et sicut tantū dē in latere dextro et sinistro. In parte autē inferiori super dō tantū spaciū p̄ quantū palma man⁹ digitis extēdit̄. Et circa hec et in medio horū spaciōr⁹ scribet̄ series testamenti. quo facto plicabit̄ carta. cōiūget̄ spaciū inferiori cū superiorī. et figent̄ ibi tres cordule. in plicatura vero dextri spaciū due: et sinistra alie due. ita q̄ cordula quelz habeat duo foramina lītērā interiorē nō attingētia: quibus cordulis singula spacia singulis con iuncta ligent̄. ita q̄ interior lītā videri nō possit. poro de illo magno spacio inferiori tantū debet relinqui discooptū et vacuum

q̄ possint patētes et apte scribi subscriptio nes testiū et testatoris. quibus vno et eodē die vlt plurib⁹ dieb⁹ antea sic in scriptis factis et ordinatis postea q̄ placuerit testatorī vocabit̄ septē testes viros vtiq̄ literatos et scribē sciētes: et nullū iuris impedimētū habētes. et coram eis ip̄am scripturam clausā et inuolutā et dictis cordulis ligatā vt dictū ē in manib⁹ tenēs dō offerre dīcēs illud eē suū testamētum sua vel talis manu scriptū: et eos in testes rogare et rogando in quadrare. quib⁹ ip̄i se testamēto subscribāt et illud designēt. et ip̄e etiā se scribere sua manu dō vt dicit̄ infra. Hic ibidē et in p̄nti vno cōterru ante q̄ ip̄e testator vlt aliq̄s testiū discedat inde: dō q̄z eoz anulū vlt sigillū caracterizatū ad unā ex dictis cordulis pendēs apponere suū vlt alterius ex testib⁹. si quis. n. testium nō habeat sigillū poterit eū alterius sigillo signare. p̄nt. n. signare anulū dūmō habeat caracterē. ff. de testa. ad testiū. et alieno anulū. et oēs testes etiā vno anulū. in sti. de test. §. p̄nt. vidēt̄ etiam tabule signate si signa sint imp̄ssa lītētheco quo tabule sūt inuoluate. vt in gl. ad test. §. si. Post h̄ p̄tinuo interiori spacio discoopto sūt subscriptōes.

Primo. n. si testator testiū sua manu scripsit se subscribet sic. Ego a. quondam petri p̄ntē paginā clausā et ligatā in manibus tenēs infra scriptis testib⁹ oib⁹ simul p̄ntibus p̄ me ad hoc adhibitis et rogatis obtuli ab eis s̄m iuris ordinē signandam et subscribēdā asserēs q̄d in ea scriptum est meū fore testamētū et oia et singula in eo p̄tēta eē a me scripta. necnō coram eis ibidem subijciens p̄pria manu subscriptōez p̄sentem. Non tamē requirit̄ necessario q̄ testator se subscribat vel alijs pro eo in casu predicto. s. q̄ ip̄e totū testm manu sua scripsit. et hoc ibi sp̄aliter posuit. s. q̄ manu sua p̄fecit. Si autē de mandato testōris alijs testiū subscripserit ip̄e taliter se subscribet. Ego L. mādato antonij lītaz ignari vel scribere ipediti testiū eius et bona et singula in eo p̄tēta suo mādato mea manu scripsi: et eo postea p̄ntem paginā clausam et cordulis ligatā infra scriptis testib⁹ ab eo vocatis et rogatis omnibus simul p̄sentibus offerente et asserente illud quod in ea continetur suū esse testamētum: et a me scriptum: presentem subscriptio nem meam vice et nomine suo et eius mādato apposui. et in testimoniū me subscripsi

Sill' 7 quilz ex testibus ibidē incōtinēti se
 talit' subscribat. ego scilicet me ac infra scriptis
 vel supra scriptis testib' ad oia 7 singula
 7 hoc pagine pntis inferiori spacio facta
 7 pnta 7 scripta oib' simul pntib' 7 rogatis
 in ipsa pagina ei' r'iq' testamēto antonij
 suo mandato mea manu me in testē sub-
 scripsi. 7 eā sigillo pprio vel sigillo infra v'l
 subscripti petri signavi habente in circulo
 formā talē: quod ad r'nā ex cordulis p'di-
 ctis cere imp'ssi. Premissis aut' omnib' 7
 singulis mō p'misso rite ac ordinate p'fēis
 testator: ipm testamētū in aliquo loco secre-
 to 7 tuto deponet post ei' obitum. vt infra
 dicet' legitime p'scedū ap'riēdū 7 distri-
 buēdū. Ex p'missis p'z v'a forma modus
 7 ordo testamētū in scriptis. hec. n. sūt feri-
 pra solēnia sive solēnitates ppter que dicit'
 in scriptis. i. in legitimis solēnitatib' factū
 ex quib' ei' substantia pendet. Et idē si qua
 earū defuerit: testamētū est irritū. nisi forte
 fuerit inter suos. s. qz eēt testatoris sui be-
 redes. al' si eēt e'nci tunc aliqua dicta
 rū solēnitatū deficiente oio deficiet testamē-
 tū. pbant' hec oia. l. de testa. hac p'sulsi-
 ma. 7. l. cū atigtas. §. si. insti. c. §. postea vo.
 Equit' videre de secūdo qñ 7 corā
 quib' testamētū in scriptis ap'riat'
 7 ascribat'. Circa quod sciēdū q'
 mortuo testatore aliquis cuius interest po-
 stulabit corā p'tore testamētū ap'ri 7 ex-
 hiberi. 7 eo iurante se illud nō calūniōso
 animo p'tere: p'tor vocatis significatiōib'
 oib' si p'mode poterint repriri iubebit te-
 stamētū exhiberi. 7 ipis testib' asserētib'
 se sigilla 7 subscriptōes suas cognoscere:
 faciet illud coram eis ap'ri 7 recitari. Et
 mādabit notario vt illud obseruata omni
 solēnitate debeat exemplare 7 heredib' 7
 bis quoz intererit exhibere. quo facto in-
 terim a signari 7 deponi iubebit originale.
 vt ad illud qñ necessitas vel vtilitas ex-
 gerit recurrat'. Ceterū multa alia ad hāc
 materiā p'tinētia p'transeo b'cunitatis grā:
 p'cipue cū in vsu raro veniat huiusmodi
 testamētū forma. 7 si volueris de huiusmōl
 ap'itōis 7 ascriptōis p'cessu ap'ri' videre
 poteris in sūma oñi azo. Rica. s. quemad-
 modū testamētū ap'iat'. Notandū aut' q'
 siue p' modū exēpli siue auctētice siue ori-
 ginaliter exhibēdū fuerit testamētū q'dēu-
 qz exhibebis illud heredi totū 7 integrū
 qz ipse ē totū hereditatis v'lis oñis 7 succes-
 sor: 7 cuius herediū institutor 7 substituto

rum 7 fideicommissarioz. ff. de acqui. pos. cū
 heredis. in p'n. legatario aut' sine alteri cui
 aliquod particulare relicti ē ascriptū: ex-
 hibebit certā partē testamētū: illā. s. que de
 relicto sibi facit mētionē. hoc mō. P'ctus
 p' xci grām sanus mēte l'z languidus cor-
 pore suaz rerū 7 bonoz omniū dispōnez
 p' p'ns animi testamētū sine scriptis fecit i
 hunc modū. In p'rimis reliquit de bonis
 suis p' aia sua. 22. lib. 22. 7 inter alia que i
 codē disposuit. t. tale legatū fecit his v'bis
 exp'essum. p'terea de alijs bonis suis re-
 liquit iure legati a suo nepoti quinqz lib.
 In fine aut' ipi' testamētū sic p'tinet. In
 omnib' alijs bonis suis mobilib' 7 imobi-
 lib' iurib' 7 actōib' p'ntib' 7 futuris l. si
 lū ei' sibi heredē instituit. 7 hanc suā vo-
 luntatē vltimā eē velle quā valere voluit
 iure testamētū. q' si iure testamētū nō valz
 valeat saltē iure codicilli vel cuiuslibet al-
 teri' vltime voluntatis. Et sic nota q' qñ ps
 sumit' debet testamētū p'ncipiū 7 finis 7 spe-
 cialit' institutio heredis 7 illud legatū occa-
 sione cui' pars sumit': in medio poni sū
 formā p'dictam. Insup nota q' vno testa-
 tore sine exp'esso eius mandato interue-
 niente nulli p'tenti testamētū vel aliam vl-
 timam voluntatē debet notarius exhibē:
 aut legi vel videri p'mittere. qz vno testa-
 torē nō debet ap'ri tabule. ff. quēadmo-
 dū testa. ap. l. 2. §. si dubitet'.

De testamēto ceci titulus 32.

Postea dicendū ē de testamento
 ceci. s. naturaliter vel ex acciti
 lumine oculi vtriusqz p'riati.
 In cui' quidē testamēto debet
 quedā specialia obseruari. quoz si qd de-
 fecerit testamētū nō valebit. Sciendū ē
 q' cecus testari volens vocare debet nota-
 riū quem si habere nō possit: tunc v'inde
 aliū quēcūqz scriptorē adhibere ei licebit.
 Vocabit etiā septē testes legitimos 7 scri-
 bere sciētes. 7 coram eis dicet' se velle te-
 stari sine scriptis. Insup herediū nomina
 quos instituit 7 indicia. i. p'noia 7 digni-
 tates 7 officia 7 in quo 7 in quanto eos
 instituit. legata 7 fideicommissa debet corā
 eis ore pprio declarare. v'inde debent ibidē
 hec oia in p'nti scribi 7 scripta recitari. vel
 si ante fuerit scripta: nihilomin' tūc corā
 ipis testib' debet ab ipso testante oreten' ex-
 plicari. 7 scripta ab ipso notario p'ordinē

recitari. nō. n. refert vtrū eodē tpe vel di
uerso testamētū scribat vel pferat. L. de
testa. hac p̄sultissima. quib⁹ recitatis ⁊ le
ctis cecus dicit illud eē suū testamētū: ⁊
p̄dictos in testimoniū reuocatos rogabit
huiusmodi sui testamētū testes eē. Post h̄
autē in inferiori carte spacio quilib⁹ ipoz te
stā subscribet se. Insuper appositis septē cor
dulis ⁊ in qualz carz cera sufficienti debe
bit tam notari⁹ sine scriptoz q̄ quilib⁹ ipoz
testū signū suū. s. sigillū vel anulū caracte
rizari ad vna ex cordulis cere imprimē.
Et puto q̄ instar testamētū in scriptis pote
rit quilib⁹ ex testib⁹ sine suo sine alteri⁹ alioz
sigillo signare. Dicit autē hoc testamētū
nūcupatū. q̄ oia que in eo cōtinēt debēt
corā testib⁹ nūcupari. ⁊ declarari. lz sit val
de simile testamētū in scriptis. Insuper nō
q̄ oia p̄dicta sicut in testamētū ita ⁊ in co
dicillo ceci sunt seruanda. p̄bant̄ hec oia
L. q. test. fa. pol. hac p̄sultissima. Forma autē
p̄dicti testamētū erit talis. H. lz oenloz vi
sione p̄natus: corpore tū ⁊ mēte san⁹ vel
mente sanus ⁊ corpore lāguidus vocatis
me notario ⁊ testib⁹ infra scriptis prestat⁹
ē se p̄ nūcupationē ⁊ sine scriptis velle te
stari declarans ⁊ exp̄mēs infra scripta le
gata ⁊ infra scriptoz heredū noia dignita
tes officia ⁊ iudicia ⁊ ceteras infra scriptas
dispos. tidēs lucide ore p̄prio corā nobis.
Itaqz bona sua testādo disposuit in hunc
modū. p̄no nāqz p̄ aia reliqz de bonis su
is lib. centū. put testator: noluerit dispo
re. Cum autē scripte fuerit oēs ei⁹ disposi
tidēs legibz concessē ⁊ de eius arbitrio p̄
cedentes. ⁊ tēinde apposita fuerit clausula
finalis subiicitur sic. H. ḡitur p̄dictis oi
bus coram dictis testibus apte recitatis ⁊
lectis dictis. a. prestat⁹ ē hoc esse suū testa
mētū. rogās infra scriptos ad testamētū
adhibitos testes eē. ⁊ vt subscriptōes suas
⁊ sigilla scdm̄ iuris ordinē subiiciā ⁊ appo
nāt. post hoc autē se statim subscribet quili
bet testū hoc modo. Ego. J. quondā petri
simul cū infra scriptis vel supra scriptis alijs
testib⁹ a dicto testōre adhibitis ⁊ rogatis
huic testamento ⁊ eius recitationi oibus
⁊ singulis sup̄dictis p̄ns interfui. ⁊ ab eodē
testatore rogatus i testimoniū me subscri
psi. sigillū meū vel infra scripti co nini: ha
bens in circulo formā agni in vna ex cor
dulis cere exp̄mens ⁊ apponēs. ⁊ sic quilibet
aliozū testium se subscribet. In fine
vero notarius sine scriptoz subscriptōnē

suam sic subiiciet. Ego io. notarius ab ipso
.a. testatore vocatus p̄dicta oia ⁊ singula
eius mādato scripsi. ⁊ scripta corā dictis
testibus restitui: ⁊ legi. ⁊ in publicā formā
relegi ab eo rogatus in testem me subscri
bens ⁊ sigillum p̄prium vltal. habēs talē
formam pendens ad vnam ex cordulis
subiiciens ⁊ apponens.

De causis quib⁹ testamētū inutile red
ditur vel rumpitur ti. 33.

Deinde dicendū quibus ex cāis
testamentoz inutile reddat̄ vel
corrūpatur. Circa qd̄ sciendū
q̄ sunt quedam testamēta que
non iure facta dicuntur. sed postea rumpi ⁊
irritari possunt. insti. qui mo. test. infr. §.
alio autē modo. Intelligit̄ autē testamētū
ab initio factū n̄ iure nec legitime factū plu
rib⁹ modis. s. si testator nō erat habilis ad
testādū. vel si testator nō instituit aliquēz
heredē. vel si instituit heredē: nō tū capace
hereditatis. vel si p̄terijt iā natū quē insti
tuere vel exheredare debuit. vel si defectus
aliquis appareat in solēnitatē. puta si non
sit adhibitis legitim⁹ numer⁹ testū ⁊ testū
legitimoz ⁊ testū rogatoz. vel si testis in te
stamētū aliqua de solēnitatib⁹ debitis. ⁊ h̄
autē impedimētis oib⁹ dictū ē supra. Testa
mētū vō a p̄ncipio legitime ac solēniter fa
ctū dicit̄ postea rūpi vel irritari etiā pluri
bus rōib⁹. s. si testator nō p̄uidit de postū
mo qui post testamētū ē natus. si tū idem
posthumus vno testatore moriat̄ testari
tū quo ad effectū nō rūpiē. ff. de inin. testa.
l. posthum⁹. Et sic soluit̄ p̄m. L. de posthu.
be. insti. l. z. Idē ē etiā de quasi posthumo.
vt si testator post testū adoptauit illū q̄ ve
niet ab intestato. L. de adop. cū in adopti
uis. vel si arrogauerit eñcū. insti. e. §. si q̄s
eni. qd̄ intellige masculū. testamētū. n. femi
ne nō rūpiē hoc mō. ff. de libe. ⁊ posthu.
gallus. agit tū posthumus de inofficio te
stamētū. L. de inoffi. testa. l. 3. Idē ē etiā de
eo qui est loco posthumi. s. qui tpe testari
tū nō erat heres suus. tpe vō mortis heres
suis inuenit̄. vt dictū ē supra. ti. de inlin.
libe. natu. ⁊ legitimoz. H. lz testator cū
quē institere vel exheredare debebat: rite
vel expressa causa ingratitudinis exhere
dauit: si post mortē eius. s. testatoris p̄posi
ta querela inofficio testamētū recessu est p̄
sententiā testamētū. ⁊ testamētū rūpiē. L.

de liberis p̄teritis. auē. ex cā. **I**tem si heres
nō aditū v̄l ante aditā hereditatē excessit
vel cōditio sub qua institutus erat excessit.
tunc. n. testamētū remanet cōstitutū nullo
ex eo herede apparēte. **I**tem si testator pati
atur capitis diminutionē nisi iterū fiat ei
uis roman⁹ vel sui iuris. ⁊ ille modus ⁊ p̄
cedēs approbant̄ in l. i. qm̄. mo. testa. infir.
. §. posterioze. ⁊. §. alio t̄i mō. ⁊. §. nō tam̄
per oia. **I**tem si ab eodē testatore postea testa
mētū aliud rite ⁊ perfecte factū appareat ex
quo hereditas adiri possit. vt in. §. posteri
ore. nisi p̄mū sit derogatoriū fecido. vt dī
ctū ē supra. ⁊ nisi in p̄mo instituerit here
des liberos suos ⁊ in secundo extraneos.
tunc enīz nō tollitur p̄mū nisi hoc expresse
dicat testator in secundo. s. nolle p̄mū te
stamētū valere. l. ⁊. testa. auē. hoc inter
liberos. **I**tem si a tpe cōditi testamētū p̄mū
elapso decēnio testator dicat se nolle illud
valere: hoc corā trib⁹ testib⁹ exp̄ndo. l.
⁊. testa. sancim⁹. **I**tem si testator incidit v̄l
abstulerit nomen vel signacula illi⁹ testamē
ti quod p̄ditū ē in scriptis. l. e. l. si. Quid
si habēs duo testamēta tenoris eiusdē in
ciderit alterū. nūquid per hoc reuocasse vi
det̄ integrū. Respondet hosti. q. nō nisi p̄bet
q. hoc fecerit hac intentione. s. q. recederet
intestatus. ff. de his que in testamēto ⁊. l. si.
Item si testamētū cū nuncupatōe vel macu
la appareat vel aliter sit suspectū. ff. de fide
instru. l. 2. **E**t hoc nota q. quādo testa
mētū est nullū ex p̄teritione iā nati vel rā
piē ex p̄teritōe posthumi vel rescindit̄ per
sententiā p̄posita querela ⁊ ⁊ tabulas: tūc
in quolibz horū casuū dicit̄ adire quo ad
institutionē: s. in legatis firmū p̄seuerat in
re nouoz auc. Unde licet institutio nō te
neat: legata tamē debēt. l. ⁊. liberis p̄teri.
auē. ex causa. ⁊ agit̄ p̄ dictis legatis acti
one ex testamēto. vel p̄ditione ex lege. nisi
in testamēto fuerint adiecta illa verba. s. si
nō valet iure testamētū: valeat ⁊. tunc enī
petunt̄ ab intestato fm̄ quosdā vt i dicta
notat̄ auē. **N**ota etiā q. l. 3. testamētuz
sit falsum: legata tamē ex eo p̄standa sūt
ff. de here. insti. l. si. verbi gratia. p̄. instituit
b. filiū tici⁹ ⁊ substituit ei ipm̄ tici⁹ patrem
ei⁹. mox̄ tici⁹: ⁊ ideo p̄. mutauit testamen
tū quasi etiā b. mortuus eēt dicēs quia he
redes quos habere volui habere n̄ possū:
tu a. esto heres. mox̄ p̄. quis habebit he
reditatē ei⁹. R. b. ⁊ dabit legata ex secūdo
testamēto l. 3. sit falsum: quia cōtinet̄ falsita

tē. Nota etiā q. quādo p̄mū testamētuz
perfectū rampit̄ per posteri⁹ imperfectū vt
qm̄ in p̄ncipio instituti sunt heredes qui n̄
poterant venire ab intestato: ⁊ in secundo
institunt̄ qui ab intestato vocant̄ ad he
reditatē. tunc enim posterior scriptura licet
imperfecta seruabit̄ nō vt testamētū s. q̄si
volūtas testator: in qua repositiones quoz
testium iuratoz sufficiunt. aliter valebit p̄
mū testamētū. l. ⁊. testa. hac p̄ultissima.
. §. si quis. Et ⁊. m̄ imperfectū nō valebit in
re codicillū: quia ille testator voluit nō te
stari. quia nō potuit. l. ⁊. codicil. l. i. **I**tem l. 3.
per posteri⁹ imperfectū nō infirmet̄ p̄mū:
quia testamētū imperfectū nullū ē. insti. co.
quib⁹ mo. testa. infir. §. ex eo aut̄. si tamen
testator in secūdo testamēto ipse perfecte decla
rauit p̄mos heredes nō mereri volūtatē
suaz v̄l eos indignos eē: eis hereditas au
feret̄ ⁊ fisco applicabit̄. l. ⁊. codicil. heredi
tatē. **E**t habedā aut̄ pleniorē h⁹ matre
sententiā distinguit sic hosti. Cū quis testa
tur aut est pater. aut mater. aut filius. aut
collateralis. si sit pater ⁊ instituit sibi filiū
planū ē q. fili⁹ succedet ex testamēto etiā
imperfecto. l. ⁊. testa. hac p̄ultissima. Si v̄o
instituit eī nēcū ⁊ exhereditat filius adiecta
causa i lege scripta nō p̄t ei subueniri nisi
p̄ querelā inofficiosi testamētū. l. ⁊. inoffi.
testa. omnimō. Si v̄o p̄terit filius ⁊ fi
lius erat suus heres electionē habet an di
cere velit testamētū nullū vel per bonoz
possessionē contra tabulas subnertere te
stamētū. ⁊ sic loquit̄. l. ⁊. liberis p̄teri. vel
exher. maximū. §. penul. **N**ec obstat q. di
cat̄ sublata differentia patris potestatis ⁊
emancipatōis. vt in auc. ⁊. he. ab intesta.
col. 9. quia illud ē v̄ez quo ad successionē
ab intestato. aliter enīz antiqua iura ma
nent firma. Si v̄o testet̄ mater ibi si fili
us agit querela inofficiosi testamētū. quia
p̄teritio matris ⁊ matris lineę habetur
pro exhereditatiōe patris vel patris lineę
vt. l. ⁊. inoffi. testa. filiam. fm̄ hoc itelligit̄
l. ⁊. libe. p̄teriti. auē. ex causa. testamētuz
ex cā exhereditationis vel p̄teritionis eē
irritū quantū ad institutiōes. cetera autēz
manent firma. exhereditationis. s. quo ad
lineā paternā. p̄teritionis quo ad ma
ternā. **I**tem exhereditationis quādo causa
nō est adiecta. si enīz adiecta esset filius
nō haberet querelā. vt supradictū est. In
quo casu testamēto per querelaz subuerso
nec legata nec libertates relicte i testamēto

debeat. ff. de inoffi. testa. l. papinian. §. ve
terani. Ratio huius diuersitatis est. quod ubi
non est adiecta causa nulli est testamentum quo
ad institutionem. et sic legata dependere non
possunt ex testamento sine institutione que nulla
est. si per se et ex vi legis firma subsistit. Quod
vero non est adiecta causa tenet testamen
tum et institutio ipso iure. et sic legata pen
dent ex eo. insti. de le. §. ante heredis insti
tutionem. Ideoque testamento per querelam sub
uerso legata ex eo pendencia subuertuntur
ar. ff. de reg. iuris. cum principalis. Si autem
testes filii in potestate constituti de castrensi
vel quasi potest facere testamentum intantum quod
nec de inofficioso poterit impugnari. l. de
inofficioso testamento. l. si. Tamen filius fami
lias clericus quidem de aduenticio testari potest
c. de testa. quia nos. Si vero emancipatus
erat et filios habeat distingue eo modo ut
supradictum est de patre. Si vero non filios si
tamen parentes habeat: et eos heredes sibi in
stituatur planum est quod hereditabit. Si autem ex
neos instituerit: et parentes exheredauerit
adiecta causa in lege scripta: non potest eis
subueniri nisi per querelam inofficiosi testa
menti qua rursus testamentum et succedet. nisi
heredes scripti poterit exheredationis causam
esse veram. quia tunc per querelam non rursus.
Si vero nulla causa in legibus scripta sit ad
fecta: nullum sit testamentum quantum ad institu
tionem ut supradictum est. quando pater fecit
testamentum. Et hec omnia probantur in auct. ut cum
de appel. cog. §. et hec quidem. et §. saneimus
itaque. coll. 8. Ubi autem patrem non exheredauerit
si pater ipse petat bonorum possessio contra
ta. ff. de inoffi. testa. pater. Si autem testes col
lateralis petat querela turpi persona insti
tuta: non alia fratri suo sanguineo: et non
alij alicui. l. de inoffi. testa. fratres. Ex his
patet quod inducunt querelam inoffi. testa. ex
hereditatio in legitima paterna. et peritio
in legitima materna. et hoc quando exhe
redatio facta est sine causa. si enim facta sit ex
aliqua causa adiecta in legibus scripta. et pro
bet: tunc cessat querela. Item cessat elapso
quinquennio ab adita hereditate: nisi que
relam iterum exposuerit is cui petebat. et
cogit heres scriptus adire vel repudiare
si sit in eadem puincia elapsis mensibus sex. si
autem in alia elapso anno. Cessat etiam si lega
ta agnouit. vel al testamento expresse vel ta
cite approbanit vel legitimam recepit. l. de
inoffi. testa. l. penul. §. si. l. cum querit. l. l.
parentibus. Excludit etiam si ei possit aliter

subueniri. ut quod petit ei bonorum possessio
vel conditio ex lege diui Pij in bonis arro
gatoris. insti. de inoffi. testa. §. tam autem.

De codicillis titulus 34.

Prodest considerandum est de codicil
lis. Et primo quid est codicillus et
unde dicitur. Secundo quis codi
cillari possit. Tertio quando potest
fieri codicilli. Quarto in quibus
codicilli et testamentum. Quinto in quibus dis
ferunt. Sexto de forma codicilloz. scilicet qualis
debeat esse. Circa primum sciendum quod codicil
lus est quedam sine heredis institutione dis
positio ultime voluntatis. dicitur autem ultime
quod sicut testatum ita etiam codicillus morte
firmat. l. de cadu. tol. l. i. Quare autem
dicat sine heredis institutione patebit in
quinto ar. Dicitur autem codicillus a codice. quod
est eius diminutiuum. dicitur enim testamtu co
dex. quod perfecta dispositio debet continere debet
patrimonij temporalis. si codicillus. i. puus
codex dicitur est. quod in eo de vna re vel aliq
bus rebus aut de parte vel de quantitate
certa dispositio continetur.

Circa secundum sciendum quod omnis ille et
solus ille qui potest de iure testari po
test et codicillari. qui vero non potest
de iure testari nec potest codicillari. l. de codi
cil. nec codicillos. Ideo dixi de iure. quia
si aliquis de facto non potest testari: eo quod non
habet septem testes: habet tamen quinque qui suffi
ciunt codicillis: poterit codicillari. ff. de le.
3. l. fideicommissa. §. quotiens.

Circa tertium sciendum quod potest quis co
dicillos facere ante testamentum et
post: et omnes valebunt: nisi secundus
contradicat primo. l. e. cum proponatis. Ubi si quis
testamentum nec fecerit nec facturum sit: si sit
moriturus ab intestato: potest tamen codicillos
facere: in quibus legata vel fideicommissa re
linquat: que tenebuntur eius heredes veni
entes ab intestato prestare. Et sic patet quod ab
intestato possunt fieri codicilli. insti. c. §. non
tamen autem.

Circa quartum sciendum quod testamentum et
codicillus veniunt primo in dispo
nente. quia cui prohibetur testari pro
hibetur codicillari. ut dictum est supra. 2° quia
vtriusque fieri potest nuncupative et in scriptis.
l. de bo. libe. l. 2. 3° quod eiusdem modis quibus in
firmantur testamenta infirmantur et codicilli:
nisi fiant ab eo qui vult recedere intestat. quod
patet

tunc nō infirmant a generatione posthu-
mi. l. co. l. i.

Circa quatuor sciēdū qd testamētū ⁊
codicillus differunt pmo quia in
testamēto fieri potest institutio di-
recta ⁊ fideicommissaria. s. in codicillis tñ
fideicommissaria. Is enī qui codicillat pōt
heredē pñti testamēto instituti sine etiam
legitimi. i. ab intestato veniētē per fideicō-
missam in codicillo rogare vt alteri testi-
tuat hereditatē. Inuenit tñ casus in quo
directa institutio facta in codicillo trahit
ad fideicommissū. qui notat⁹ ē supra tñ. ⁊ ef-
fectu clausule finalis. Secūdo p codicillū
nō admittit hereditas heredi instituto in
testamēto nisi vno mō. vt si quis i testamē-
to plurib⁹ heredib⁹ institutis: deinde faciat
codicillū i quo dicat vñū ex heredib⁹ suis
s. ticiūm nō mereri volūtātē suā. tñ enī
hereditas auferit a ticio vti indigno. In
aliis tñ heredibus institutio tenet. ff. de his
quib⁹ vt indignis. l. auferit hereditas. Itē
⁊ si dicat oēs nō mereri voluntatē eius
vel si filio vno instituto dicat eū nō mere-
ri. ff. de adimē. l. e. l. oīni scer⁹ ⁊ antoni⁹. s.
l. ita sit ⁊ hereditate legata. tñ ⁊ fideicom-
missa i pñti testamēto vel codicillo relicta
possūt in sequētī codicillo adimi ⁊ tñferri
⁊ eis potest addi ⁊ detrabi. insti. ⁊ ademp.
lega. p. totū. Tertio exheredatio fit in testa-
mēto: nō autē in codicillo. insti. e. §. codicill.
Quarto heredi pure instituto in testamēto
nō poterit adici pditio in eo que obsit sibi
In codicillo sic. insti. e. §. ⁊ directo. Quinto
quia heredi instituto in testamēto nō pōt
fieri substitutio directa. In codicillo bene.
l. si facta fuerit trahat ad fideicommissariā
videt⁹ enī testatorē rogasse instituti heredi-
tate illi restituere que in codicillo substi-
tuit. ff. ad trebel. scenola. Sexto quia in te-
stamēto requirūt regulariter septē testes
⁊ rogati. s. in codicillo sufficiūt quinque nō
rogati. l. e. l. vlti. In codicillo etiā mulier
ē idoneus testis: l. secus sit in testamēto.
ff. de testa. ⁊ qui testi. l. q. testamēto. §. mu-
lier in testamēto. Septimo quia nemo pōt
excedere duob⁹ testamētis relictis: ita qd te-
neat vtrūq. s. bene pōt quis excedere plu-
rib⁹ codicillis relictis. ⁊ omnes tenebunt.
ff. de iure codicil. l. oīni scer⁹. Octauo
quia si quis dum esset filiūfamilias in te-
stamēto vel sūm fideicommissū in codicillo
reliquerit: ⁊ postea paterfamilias decesserit
eadē volūtate durāte: valebūt codicilli.

hoc autē eē nō pōt in testamēto. ff. de lega. 3.
l. i. §. si filiūfamī.

Eq. videre ⁊ sexto. s. de forma co-
dicilloz. Circa qd notādū qd for-
ma codicilli facti ante testamētū
vel facti nullo ante vel post pditio testamē-
to: ē talis. Et p vti grām mēte ⁊ corpore. sa-
nus: vel mēte sanus: l. 3. corpore languidus
volēs hac particulari dispōne puidē sine
vltimē volūtati pñtes infrascripto modo
pdidit codicillos. pmo elegit sepulturam
suam apud talē ecclesiā. Itē p aia sua re-
liquit ⁊. ⁊ ad hec exequēda voluit esse su-
os fideicommissarios tales. Itē reliquit dñe
berte vxori sue cotes suas q fuerit cētū
lib. Itē reliquit cidē ⁊ bonis suis iure le-
gati. io. lib. Itē legauit tali amico suo quin-
q. lib. Et sic legata ⁊ fideicommissa put te-
stator voluerit disponere poterit. Si autē
substitutionē fideicommissariā facere velit:
dicit sic. Insuper heredes suos legitimos
i. ab intestato ei succedētes rogauit per fi-
deicommissū his pñtib⁹ vt ipam hereditatē
vel talē ei⁹ partē restituāt petro. In fine vo-
lūta pcluder. Et hāc suā vltimā volūtātē af-
feruit eē velle quā valere voluit iure codi-
cilloz vel cuiuscūq. alteri⁹ vltimē volūta-
tis qua meli⁹ valere pōt: ⁊ eā ab omni he-
rede suo firmiter ⁊ inuolabiliter obseruari.
Si vero fiat codicillus post testamētū dicit
tur sic. Verū ē a. testamētū sup bonoz suoz
dispōnez fecisse manu mei vel talis nota-
rū scriptū. s. q. volūtas hoīs ē exambula-
toria vsq. ad extremū vite. ideo. a. post te-
stamētū pditū volūtate circa quedā mu-
tata ⁊ liberato pñtio pñtes sup vltimo
velle suo pdidit codicillos. pmo nāq. lega-
tū. io. lib. quod in ipso testamēto p tro reliq-
rat his pñtib⁹ codicillis ademit ⁊ subtrixit
cidē. Itē ⁊ alio legato. is. lib. quas ipse tali
reliquit i ipso testamēto ademit cidē. io. lib.
Itē tali cui legauit in ipso testamēto is. lib.
addidit alias. is. c. ⁊. ⁊ testa. c. rinaldus.
§. ceterā. Si autē fideicommissariā substitu-
tionē facere voluerit: dicit sic. Preterea
c. quē sibi heredē in dicto testamēto institu-
it his pñtib⁹ codicillis rogauit p fideicom-
missū vt ipam hereditatē vel talē ei⁹ partē
restituāt petro. Si vō alicui ⁊ plurib⁹ here-
dib⁹ institutis hereditatē adimere velit sic
dicit. Insuper vñū ex heredib⁹ suis. l. b. di-
xit ⁊ declarauit nō mereri volūtātē suam.
postea oib⁹ codicillarib⁹ dispōnib⁹ ordina-
tis inferit sic. In ceteris autē i ipso testamēto

præteris ipse testamentum plenissime confirmavit: et hanc suam ultimam voluntatem etc. ut supra. Si vero fiat codicillus post testamentum et codicillus vel codicillos dicet sic. Verum est a. fecisse testamentum scriptum manu mei notarii vel talis notarii et post ipsum testamentum fecisse codicillum scriptum manu talis notarii. quod tunc ubi suadet ratio liberum est usque ad finem vite mutare testamentum. idem a. itaque præterea addidit codicillos: in quibus reliquit per aia sua etc. De legatis poterit etiam in codicillis filiis suis pupillis de tutore vel tutoribus providere. vel eos de nouo constitudo: eo quod in alia ultima voluntate de illa nullam fecit mentionem. vel aliquid horum addendo. In fine autem dicet sic. Cetera vero in ipsis testamentis et codicillis præterea approbavit et confirmavit: et hanc ultimam suam voluntatem etc. ut supra.

De successione ab intestato titulus 35

Ad considerandum est de successione ab intestato. ubi primo videndum est quot et quibus modis quis succedere ab intestato. 2. quibus ab intestato hereditas deferatur. 3. in spali de successione clericorum qui accedunt intestati. Circa prima sciendum quod sex modis potest quis dici succedere intestato. Primo si moriens nullam fecerit testamentum vel quod noluit: vel quod non potuit: vel quod filiusfamilias vel pupillus erat: vel aliquis sine iuris impedimento habebat. 2. quod testamentum fecerit: non tamen iuris: quod si non habuit legitimam numerum testamenti legitimum. vel defuit alia solennitas legitima. 3. quod si testamentum fecerit: illud tamen postea factum est ruptum. s. posthumum gratia tunc. vel irritum. s. per capitis diminutionem testatoris. 4. si testamentum ex omni parte sit legitime factum: nullus tamen ex eo heres appareat. quod si vel institutus esse noluit: vel vivo testatore: aut etiam ante aditam hereditatem decessit. vel perditio sub qua institutus erat defuit. probant autem isti quatuor modi in iuris heredes ab intestato. deferunt in primo. 5. si filius non iuratum et cum ea legitima sit exheredatus: s. post mortem testatoris proposita querela inoffensae. et herede eam in gratitudinis non probante: testamentum per sententiam est rescissum. 6. si testamentum de iure proterio per tabulas rescindatur. Et his duobus ultimis modis dicitur quis ex post facto testamentum decessere intestato. etc. ut liberis. Insuper nota quod non videtur decessere intestato vel sine liberis quod reliquit ecclesiæ heredes. etc. ut supra. in præterea.

Circa 2. sciendum quod si quis decesserit intestatus et relinquat filios legitimos et naturales vel eos qui legitimum loco adoptati sunt. Ipsi filii tam femine quam masculi. tam emancipati quam servati. tam posthumum quam nati. tam in monasterio quam in seculo ad hereditatem equis portionibus admittuntur: exclusis omnibus ascendentibus et collateralibus ipsius defuncti. quod liberi usque ad infinitum ceteris præferuntur. in iuris de herede. §. i. Sed si cum prædictis filiis relinquat etiam nepotes ex consimilibus primogenitis liberis natos: ipsi nepotes cum suis patruis et amicis admittuntur. patruus tamen et amici in capita. nepotes vero in stirpes admittuntur. et hoc est verum etiam si sint in gradu quarto constituti. Idem dicitur esse quod supersunt soli nepotes et vineps. quia tunc etiam vocantur in stirpes. in iuris de herede. §. ab intestato. §. cum filiis. et pluribus alijs. §. Si autem moriens intestatus relinquat ascendentes legitimos: tunc vocabuntur primo pater et mater vel alter eorum qui supersunt: inde exclusis ceteris ascendentibus. Si vero nec pater nec mater eius supersint: tunc vocabuntur alij ascendentes gradus proximioris tam patrum quam matrum: ut patris quedam legitima: matris vero alia legitima debeat: s. dispar sit eorum numerus. et hoc quod in eodem gradu concurrunt simul patrum et matrum. Aliter is qui proximior est defuncto siue paternus siue maternus fuerit admittitur. Si autem nullus ascendens vel ascendens supersint: s. supersint tamen collaterales: tunc vocabuntur in capita. primo fratres et sorores ex utroque parte coniuncti defuncto: et etiam consimilium fratrum et sororum primogenitorum filij: s. in stirpes. Sed nunquam cum fratribus vocabuntur nepotes. s. filij filij alterius fratris. videtur quod sic. quod nomine filiorum continentur etiam nepotes. ff. de v. sig. liberos appellatio. Sed dicitur et primum secundum de. quod hoc privilegium dantur et filiis unde non transit ad alios. ff. quod cum eo qui in aliena potestate est. l. sed si. Si vero primogenitorum omnium fratrum et sororum filij prædictorum soli sine patruis et amicis supersint: tunc secundum a 30. et hosti. vocantur in capita: non in stirpes: s. secus sit de nepotibus natis ex filiis. ut dictum est supra. §. sicut prædictis. unde tunc excluduntur fratres et sorores ex uno tamen parte coniuncti defuncto: et consimilium fratrum et sororum filij. Si vero intestatus tamen relinquat fratres et sorores ex altero parte sibi coniunctos ipsi ad eam successione admittuntur: et cum eis consimilium fratrum et sororum filij in stirpes. Si autem ab intestato decesserit nullus omnino supersint

frater sine soror sine ex utroque sine ex altero pariter p̄dictus. vel nullus ex eorum liberis: si sup̄sint ei alij collaterales: tunc q̄ p̄or̄ ē ex eis in gradu potior ē in successione: sub lata omni d̄tia sex̄ patrie p̄tatis 7 cognationis: 7 succedūt in capita. Si v̄o is qui moriē intestatus simul relinquat pariter 7 fratres: tunc pater vel mater vel alter eorum q̄ sup̄est: aut eis p̄moris annis 7 auiā vel q̄z alter ascendētū proximior defuncto fratres 7 sorores ex utroque pariter p̄iū cti defuncto pater 7 eq̄s porcionib⁹ i capta vocabūt: cū quib⁹ 7 p̄similitū fratru 7 sororū p̄moris filij succedūt in stirpes: exclusis fratrib⁹ 7 sororib⁹ ex altero t̄m parēte p̄dictis. bi. n. fratres ab ascendētib⁹ repel lunt. p̄bant̄ hec in auc⁹ de he. ab inte. ve. 7 in auc⁹ vt fratru filij. col. 9. Et intellige illū partē eē gradu primiorē quē nullus p̄cedit. i. inter quē 7 defunctū nullus medi⁹ erat. ff. de v. sig. p̄m⁹ ē quē. Si q̄s autē relinquat aliquos fratres vterinos t̄m 7 alios quos p̄sanguineos: certe i reb⁹ paternis p̄ferunt fr̄es p̄sanguinei in matris v̄o vterini. In alijs v̄o bonis vocabunt̄ cōiter. Qui v̄o ex utroque parēte sūt cū virisq̄ admittētur. vt. l. de le. he. de emancipatis. in fi. 7. l. cōia. de legatorū suc. l. fi. fm̄ azo. Sz Lau. fran. eramo. dicit q̄ indistincte admittēt 7 si nō sup̄sint fratres ex utroque latere. vt l. cōia. de lega. suc. l. sp̄alle. au. itaq̄. Et h̄ in allodij. nā in fentalib⁹ de p̄suetudine in multis regionib⁹ s̄tia azo. redicat locū vt dicit hosti. Hec dicta sunt de fratrib⁹ nālib⁹ 7 legitimis. Sz qd̄ de nālib⁹ t̄m. B̄ fm̄ azo. succedūt sibi iuncte. in si. d̄ suc. cogna. §. vulgo. f. hosti. d̄ dicit in auc⁹ q̄. mo. na. c̄. fi. sui. §. filij. coll. 7. Deficientibus aut oib⁹ t̄ā ascendētib⁹ q̄ descendētib⁹ 7 etiā collateralib⁹: succedit vir vxori 7 cōuerso in auc⁹ de he. ab inte. ve. in p̄n. quib⁹ succedit fuscus. vt p̄. li. io. l. de bonis vacan. 7 de inco. l. i. 7. l. 4. Hoc ē verū nisi pactū vel p̄suetudo p̄iudicet fm̄ hosti. Item si m̄rimoniū sit sine dote: aut donatōe p̄pter nuptias: 7 p̄iunx̄ p̄moris sit diues: superstes v̄o paup̄: succedet illi cū liberis cōib⁹ alteri⁹ matrimonij in quarta: si sint tres liberi vel pauciores. Si v̄o sint plures: succedet in virilē. i. equalē porcionē. ita t̄m q̄ si habeat liberos eiusdē matrimonij p̄prietatē eis p̄seruet. Illis autē non extantibus d̄nium habebit. l. vñ vir 7 vxor. au. c. p̄e

terea. Et idē ē si nō sup̄sint liberi: si ascendētes fm̄ accur. Similiter cū vir sine causa dimittit vxorē: vxor h̄re d̄z quartā partē i bonis viri. l. de repn. mariti. §. i. h̄ec Ber. e. 7. de tes. r̄m̄nciis. Itē p̄demnatis p̄ crimine ad mortē ascendentes 7 ascendētes vsq̄ ad tertiu gradū succedūt in bonis eorum. Si v̄o vxores habēt ille 7 totē 7 donatōne p̄pter nuptias accipiet. Si v̄o p̄d̄corum neminē habēt: eorum bona filio cedent p̄pter crimē lese maichstatis. in quo bona eorum p̄siscāt. in auc⁹ vt nulli ind. §. fi. coll. 9. Itē si quis moriens donatōez facit in mēsurā: ille qui succedere d̄z renocare nō p̄t donatōne illā: nisi quātum sufficit ad quartā. l. de inoffi. testa. l. i. querda autē de inoffi. ciosa donatōe nō dat nisi quib⁹ necesse ē aliquid relinqui. l. de officiosa donat. si totas. Presb̄r autē nō tenet aliqd̄ legare de suis p̄p̄is: nisi velit. ideo hec q̄ rela locū nō habet in eis. h̄ec Ber. e. 7. c. c. fi. Ad hoc nota q̄ filiosa. intestato morienti h̄ite castrense vel quasi castrense p̄culiū succedent filij eius legitimi: exclusis d̄ibus alijs. 7 si liberi nō sup̄sint: vocant̄ ascendentes p̄p̄iniores: 7 cū eis fratres vterinos p̄iū cti defuncto. Filiosamilas v̄o habēt aduēticiū s̄ in iure quod habebat in aduētico eodē mō 7 ab eisdē succedūt mō quo p̄dictū ē. in si. q. nō ē p̄mis. ia. tes. §. si v̄o intestati. Quasi autē 7 i quātō succedat ab intestato liberi nāles: 7 eis succedat: infra dicit̄ in tractata de matrimonio. titulo de filijs.

Circa tertiu nota q̄ oēs clerici p̄t in vita 7 in morte facere q̄cqd̄ p̄t̄ et eis de rebus illis que obuenerūt ip̄is inuita p̄sone. Si v̄o decedant intestati: tunc distinguit̄. q̄ aut certū ē q̄ habebant aliquas res tales. aut dubiū ē. si sit certū: aut tales res ip̄orum sunt distincte a rebus ecclesie: 7 tunc succedēt p̄sanguinei fm̄ ordine p̄notati. i. z. q. z. si sit manifestū. Aut sunt p̄mixte: 7 tunc aut scit̄ que res fuerunt clerici 7 que ecclesie: 7 sic etiā succedunt cōsanguinei. Aut n̄ scitur: tunc fm̄ hosti. p̄sumit̄ p̄ illo qui est in possessione rei: de qua ē questio. vñ si ecclesia possidet: incūbet heredib⁹ p̄batio. si heredes: incūbet ecclesie. ar. iz. q. 4. c. i. 7. z. fm̄ v̄o Jo. 7 Ber. e. 7. e. sancto. in hoc casu p̄culiū diuidi d̄z in quatuor partes: quarū vna erit ep̄i. secūda ecclesie in q̄ administrat

tertia paupibus dabitur. quarta erit parē
tū si sint idonei. si vō nō sint idonei. puta
qz sunt heretici: tunc ep̄s illā in vtilitatem
ecclesie distribuet. vt in d. c. sancto. S3 p̄
hoc eē videt. iz. q. 4. c. i. vbi dicit. qz si du
bitū ē equalit̄ diuidet̄ inter ecclesiā ⁊ here
des. Rndet Ber. fm Laur. q. c. sancto. in
telligit̄ qz p̄ byteris illis qui ex seruis facti
sunt p̄ b̄r̄i. ⁊ sic parētes nō erāt idonei. cū
eēt serui. ⁊ sic acquirere sibi possent. vñ
qz dicit. si sunt idonei. subaudi. quia sunt
manumissi. S3 illud aliad. c. loquit̄ i alio
casu. Dicit etiā Ber. qz nō credit qz hodie
talīs dñisio locū haberet: imo qz in h̄i re
bus p̄ sanguine succederēt. iz. q. vlt. c. vlt.
S i aut̄ sit dubiū vtrū habuit aliquas res
pprias: totū vēdicabit ecclesia. qz pro eis
presumit nisi h̄ium p̄bet. ar. iz. q. 3. q. cū
qz. ff. de reb. dubijs. c. i. vbi ē vboz.
Quid si clericus ab intestato decedens
fuerit i plurib⁹ ecclesiis bñficiat⁹. R⁹ bona
cuis si nō habeat cognatos distribui debēt
inter eas p̄ rata bñficiorū. que obtinuit in
eisdē. c. d. testa. relati. z. §. vt. s. plus ei
dē a qua plus recepit. Et fm Ber. ibidē
attē. tēdū ē vtrū seruiert vni magis q̄ al
teri. ar. c. d. de feu. c. i. ⁊ c. d. p̄ben. cum fm
aplm. vbi dicit qz qui altari seruit de alta
ri vivere debz. ⁊ si nō seruiert vel p̄p̄ ser
uiert plus ei restitui d̄z. Dec. Ber. Ad h̄
nota qz si clericus vxoratus nō habēs co
gnatos intestatus decedat: vxor ei succedit
in p̄p̄ijs bonis ⁊ p̄fert̄ ecclesie. C. de ep̄i.
⁊ de. si quis. vñ dicitur ab autem cognatis
⁊ vxore succedit ecclesia quasi filius. c. d.
c. c. i. nisi ecclesia eēt sibi ingrata. tūc. n. nō
succederet sibi. C. de inoffi. testa. liberi. vbi
mater excludit̄ a possessione filij p̄pter in
gratitudinē p̄missā erga filij. hoc v. ⁊ bñ.
c. d. de postul. cū sacerdotis. S3 quid intel
ligit̄ hic noie ecclesie. Rndet Hosti. qz intel
ligit̄ ille a quo bñficiatus erat. vbi ecclesia
vel certā bñficiū nō habebat. Al̄ intelligi
tur successor. vt c. d. de testa. relati. z. §. no
mine ecclesie. ⁊ c. requisiti. §. si. Idcoqz re
cto: ecclesie bona successoris debz b̄r̄e: nec
ea d̄z ep̄s occupare: al̄ furti erunt irretit̄.
io. q. z. c. si.

Quid quid heres tenet. n. 36.

Quia p̄siderādū ē ad qd heres
tenet. Circa qd sciēdū qz heres
tenet ad totū illud ad qd defun
ctus tenebat. qz vt dictū ē sup̄

hereditas ē successio in vniuersū ius qd
habuit defunctus: habita tū distincōe an
fecerit inuētariū vel nō. an adierit heredi
tatē vel nō. quod solū animi ē. ff. de acq. he.
p̄ herede. Tenet etiā heres defuncti volū
tatē implere. iz. q. z. vltima volūtas. tenet at̄
heres siue fili⁹ siue cōncus oia debita defū
cti solvere: siue sint ex p̄tractu siue quasi.
siue ex maleficio siue quasi. siue res p̄ q̄
debitū fuit p̄tractū ad ipm heredē p̄uen
rit siue nō. siue lis fuerit cū defuncto p̄testa
ta siue nō. ⁊ hoc de iure canonico. i6. q. 6.
si ep̄m. ⁊ c. d. de pigno. ex l. is. ⁊ de solu. c. i.
fm Inno. Lau. Jo. ⁊ Ray. ⁊ Hosti. videt̄
eē siue h̄i. iz. Allan⁹ distinxit de maleficio
vtrū lis p̄testata fuerit cū defuncto vel non.
p. l. c. ex delictis defuncto. l. vna. Quid
si nō sufficiat hereditas ad debita soluēda
R⁹ distigue fm leges an fecerit inuētariū
vel nō. si sic: nō tenet vltra vires heredita
tis. si nō: tenet. C. de iure delibe. l. cū antiq
orib⁹. §. ideoqz sancim⁹. ⁊ idē videt̄ h̄z ius
canonicū. c. d. de testa. rainaldus. §. penul. ⁊
fi. In iudicio aut̄ aie fm Hosti. ⁊ Ray. non
tenet vltra q̄ ad eū p̄uenit de ipa heredi
tate: h̄z possz imputari sibi quo ad falcidiā
retrahendā. S3 quibus satisfaciēt p̄mo.
Rndet Hosti. qz p̄mo debitorib⁹. secundo
dāna passis in foro p̄tēioso. ⁊ hoc i solidū
siue aliqua detractio. tertio legatariis ⁊
alijs qui cām lueratūā p̄sequunt̄: vñ cetera
falcidia si necesse fuerit de legatis. qz i illa
grauari nō potuit. in auc. de tel. §. penul.
coll. 8. ⁊ c. d. de testa. rainaldus. ⁊ c. rainald⁹
Et hoc si fecit inuētariū. si vō nō fecit: tene
tur: etiā in vtroqz foro insolidū ipa legata
soluere: inquantū hereditas patit̄. nō enī
tenet vltra in iudicio aie. vt enī p̄dictū est
in p̄cedēti. q. Et sic etiā intelligi pōt quod
ibidē de inuētario dicit. S3 ⁊ p̄mis debito
rib⁹ p̄mo satisfieri d̄z. secūdo secūdis. ⁊ sic
p̄ ordinē: ita tū qz rō p̄allegiatoz habeat.
⁊ hoc si simul veniūt creditores ⁊ legata
rij. nā si sepatim liberat̄ heres p̄ ordinem
soluēdo cui⁹ veniēt: dū tū sit sine dolo. qz
si nō ē facti p̄sciens: nec aliquid de heredita
te subtraxit. in quo casu restituere tenetur
in dupli illud qd celauit. Aliter nō tenet
de p̄prio satisfacē secūdo veniētib⁹: h̄z eēt
potiores in iure. qui tū actionē habēt cōn
creditorēs posteriores vel legatarios qd
iam satisfactū ē. ⁊ nihilomin⁹ h̄ heredē: si
penes eū aliquid de hereditate remansit.
deductis tū oib⁹ expensis necessarijs quas

fecit occasione hereditatis sine ea funeris
sine ea inventarij p̄ficiēdi: vel alia p̄sili. 7
breuiter sicut nō facit lucrū vbi hereditas
nō ē soluedo: ita nō d̄z grauari in aliquo.
Probāt̄ hec oia. L. x. p̄sili. l. si. Si tñ heres
p̄dictū ordinē in soluedo mutauerit nō ab
soluit̄ in foro p̄sili: nisi faciat hec ignorā
ter credēs hereditatē ad oia solueda suffi
cere: vel nesciēs hūc potiorē eē. de hoc s. ti.
de vsu. ar. 7. q. s. quoz. 7. q. s. nūquid p̄s.
7. q. sequētī. L. 3. aut obligatio sic transcat
ad heredem: p̄na tñ p̄iurij vel voti facti 7
q̄dlibet aliud q̄d ex sua vi vel forma non
p̄t excedere p̄sonā singularē nō trāsit ad
heredē. sic intellige. 7. q. i. ceniq. 7. c. x. in
reiu. vitat. h. ec. hosti. 7. Ray. S; q̄ sunt
inter creditores potiores. p̄ potiores sunt
illi qui habēt pignora. l. vt soluat̄ cis q̄tū
valet pignus: q̄s qui habent p̄sonales tñ
actiones. Inter vō creditores hypotheca
rios p̄oz i tpe ē potior in iure nisi i q̄busdā
casib⁹ sp̄alib⁹ qui solēt notari. L. qui p̄. in
pi. ba. l. si decreto p̄tois. Inter vō hūc
actōes p̄sonales tñ estimant̄ p̄uilegia nō
ex tpe s; ex cā. s. f. scus 7. mulier in cote p̄fe
rendi sunt ceteris nō p̄uilegiatis. Itē actio
tutele 7. actio d̄positi filis sunt p̄uilegiatē.
vt. s. p̄. d̄bitū soluat̄ q̄s q̄d debet̄ ex alijs
actionib⁹ nō p̄uilegiatis. hoc aut̄ solet no
tari plenius. L. de bo. au. in. possi. l. i. 7. l. 4.
Quid si sint plures heredes. nūquid q̄
libet creditorib⁹ insolidū obligat̄. Rndet
Ray. 7. hosti. q̄ nō: s; p̄porcionabilr̄ tñ.
L. de her. ac. l. i. 7. z. Excipiunt̄ tñ casus i
quib⁹ insolidū quib⁹ obligat̄. p̄m⁹ ē si ali
q̄s inditidnū ē in obligatione. vt si testō:
p̄misit se op⁹ aliquod facturū. ff. de v. ob. in
exceutōe. 2⁹ si res que restitū d̄z ab vno
insolidū possideat. L. de her. ac. l. z. In his
.n. casib⁹ heres insolidū tenet. 3⁹ si alim
ta sint legata. tñ. n. p̄ voluntate defuncti
vel iudicis p̄ti p̄nt ab vno insolidū vel a
plurib⁹ p̄ parib⁹ designatis. ff. de alim. le. l.
3. 4⁹ si testator ab vno herede legauerit
creditori hereditarie p̄pensandī aīo. tñ. n.
heres ille vsq; ad q̄titatē debiti sustinebit
on⁹ legati. ff. de le. z. cū ab vno. 5⁹ i expēsa
funeris vrozis: q̄ nō tñ astringit heredes
p̄ porcionib⁹ hereditatis: s; viz. p̄ porciōe
q̄ ad eū puenit. ff. de re. 7. sūp. sū. quotiens
h. ec. hosti. 7. ray. Quid si heres sit pupil
lus. nūqd p̄textu pupillarī etatis differet
solo debitor. Rndz hosti. 7. ray. q̄ nō: dñ
mō bēat̄ tutorē. L. s. be. ac. sub p̄textu. si tñ

tutor debiti qd nō debebat solvere soluerit
restitutio p̄t̄t. L. si aduersus solonē. l. i.

De suffragijs defunctorū ti. 37.

Quo de testamētis in q̄b⁹ testato
res solēt aliq̄ legare p̄ suffragi
is post mortē eoz p̄ aiab⁹ fieri
dis p̄nter p̄siderādū ē de suffra
gijs defunctorū. Et p̄mo i ḡnali vtrū suffra
gia facta p̄ vni valere possint alijs. 2⁹ q̄
rū suffragia p̄sūt defunctis. 3⁹ q̄b⁹ suffragia
profuit. 4⁹ q̄ suffragia p̄sūt cis. 5⁹ quātū
p̄sint. **P**rimo q̄ q̄rit̄ vtrū suffragia sca
p̄ vni p̄desse possint alijs. R⁹ q̄ sic. vnde
p̄s. Patriiceps ego sū oīum tūmētū te. Ad
euidētā sciēdū q̄ act⁹ noster ad dno va
lere p̄t. p̄mo ad aliq̄ statū acgrēdū sic
p̄ op⁹ meritorij bō acgrit̄ statū btitudinis
2⁹ ad aliq̄ d̄ns statū: sic bō p̄ aliq̄ actū
meret̄ aliq̄d p̄mū accitale vel dimissionē
pene. Ad vtrūq; aut̄ hoz act⁹ noster dupli
cī valere p̄t. vno mō p̄ viā meriti. alio
mō p̄ viā orōis. Et ē d̄ia iter istas dnas
vias. q̄ meriti inicit̄ iusticie. orō misericor
die. q̄ orōis ip̄trat̄ p̄tium ex liberalitate
ei⁹ q̄ orat̄. Dicēdū q̄ op⁹ vni⁹ nullo mō
p̄t alteri valere ad p̄ndū statū p̄ modū
meriti. vt. ser. bis q̄ facio aliquis meret̄
vitā eternā. q̄ foris glorie reddidit̄ fm̄ mē
surā accipientis. vnusq; aut̄ ex actu suo
disponit̄ 7. nō ex alieno. Et hoc dico de dis
posiōe dignitatis ad p̄mū. S; p̄ viā orō
nis etiā quātū ad statū p̄sequēdū opus
vnius alteri dū ē i via valere p̄t sicut cū
ip̄tratio orōnis sit fm̄ libertatē rei q̄ orat̄
ad oia illa ip̄tratio orōis se p̄t extēdere:
q̄ p̄t̄i diuine subsunt ordinatē. S; q̄mz
ad aliq̄d q̄d ē p̄ns vl̄ accessoriū ad statū
op⁹ vni⁹ p̄t alteri valere nō solū p̄ viam
orōis: s; etiā p̄ viā meriti: q̄d quidē dupli
p̄tingit. vno mō p̄pter eōicātōz in radice
opis meritorij que ē charitas. 7. sic oēs q̄
innicē charitate p̄nectūt̄ aliq̄d emolūmē
tū ex mutuis opib⁹ reportant̄ fm̄ mēsurā
status vnusquisq; q̄ vnusq; in patria
gaudebit̄ de bonis alteri. Et inde ē q̄ arti
culus fidei ponit̄. cōiōnem sanctorū. Alio
mō ex intēdō faciet̄is. vt cū q̄s aliq̄ op̄ra
sp̄aliter ad hoc facit vt talib⁹ p̄sint. vñ ista
opa quodāmodō efficiunt̄ eoz p̄ quib⁹ fuit
quasi eis a facietē collata. vñ p̄t̄ eis valē
vel ad impletōz satisfactōis: vel ad aliq̄d

huiusmodi. qd statū eoz nō mutat.

Sequitur videre de secūdo. s. quozum suffragia profunt defunctis. Et circa hoc querunt plura. s. vtrū mortui possint iuari ex opibus viuoz. R. q. sic. quia hoc patet p illud. z. Macha. iz. Sācta g. 7 salubris ē cogitatio. i. charitas nāq. que ē vinculi ecclesie mēbra vnies nō solū ad viuos se extendit: s. etiā ad mortuos q. i charitate deēdit. Charitas. n. cū vltā corporis n̄ finit. i. corin. iz. Charitas nūq. excidit. Similiter etiā mortui in membris hominū viuūt. 7 ideo intentio vnētū ad eos dirigi potest. Et sic suffragia mortuis dupl. profunt sicut 7 viuīs. s. p. charitatis vnionē: 7 p. intentionē ad eos directā. Nec tñ sic eis valere credēda sunt viuoz suffragia. vt dicitur. s. vt stat. eoz mutet de miseria ad felicitatē vel eod. uerso. sed valent ad diminutionē pene seu mitigationē 7 abbreviationē: vel aliqd huiusmodi quod statū mortui nō trāsmutat. quia vt dicit Aug. in ench. c. 65. dñ in hac vita viuerent meruerūt vt hec sibi postea prodesse possent. Nec obstat illud. z. Cor. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal xpi vt referat vnusquisq. propria corporis prout gessit siue bonū siue malū. quia propria corporis dicuntur quecumq. in corpore meruit siue merito absoluto siue additionali. sic autē quicūq. decessit meruit iuari per suffragia ecclesie si stant: quod nihil aliud fuit q. facere se habile ad recipiendū ea si pro eo fierent. Uel p. alie. dicuntur dupliciter. vel vere que ipse facit. vel interpretatiue que alius facit p. eo. Uel fm Dam. li. quodā de suffragiis mortuorū. illud intelligit quantū ad retributionē que fieri finalī iudicio: que erit eterne glorie vel eterne miserie in qua quilibet recipiet tñ fm q. in corpore gessit. Interi autē iuari possunt viuoz suffragiis. Nec obstat illud Ecclē. 9. vbi dicit de mortuis. q. non habent partē in opere quod sub sole geritur. quia hoc pro tāto dicit q. mortui tali opere nō cooperant. habēt tamē partē in fractu operis ppter rōnē predictā. Utrū suffragia per peccatores facta. p. sint. R. q. in suffragiis que per malos sunt duo pnt considerari. pmo ipm opus operanti sicut sacrificiū altarīs. Et quia nostra sacramēta ex seipsis efficaciam habent absq. opere operantis quam equaliter explent p quos cūq. stant. ideo quantū ad hoc suffragia

per malos facta defunctis profunt. Secūdo ipm opus operans. 7 sic distinguo. q. suffragiū potest fieri per malū dupliciter. vel vt actor: est: 7 sic non profunt nisi forte ex psequenti 7 per accidens: inquantū. s. per demōnyas mali hominis boni pauperes excitati orant pro defunctis illis pro qb. ille malus eis dedit. Uel vt p ministrum: 7 hoc dupliciter. vel quia facit vt minister publicus rei vel ecclesie: sicut sacerdos q. celebrat exeqs mortuoz. 7 talia semper profunt. quia malicia ministri non nocet operi boni actoris. Uel vt minister p. uate. s. p. uate persone. aut ergo ad mandatum persone existētis in charitate siue defuncti siue alteri. Et etiā ad consortiū existētis in charitate: vt cum duo legunt psalmos simul vnus bonus alter malus: 7 talia profunt. vnde si aliquis in charitate decedens precipiat sibi suffragia fieri valēt ipi defuncto: s. illi per quos fuit sint in peccato. si tamē i charitate cēt magis eis valerent. quia tunc ex duabus partib. meritoria cēt. Aut ad mandatū persone non existētis in charitate. aut ergo non erat in charitate quando mandauit fieri. aut qñ op. mandatū est executioni. Si primo modo tunc illa opera defunctis non profunt pro quibus fiunt: s. sit in charitate pro tēpore quo illa opera mandant executioni: nisi tunc illa iterum fieri mand. 7 remandati onē factam de nouo acceptet. quia non sūt eius opera nisi inquantū mand. vel acceptat fieri illa. Aut erat in peccato mortali quando mandantur opera illa executioni: erat tamen in charitate quando precepit illa fieri: 7 tunc defunctis profunt p quibus fiunt. quia maxime sunt a precipiente ratione illius actus voluntatis que habuit quando ea fieri precepit. Dec. tho. 4. di. 45. q. z. ar. i. q. 3. c. Et p. 4. di. 45. q. z. ar. i. q. z. Et ricar. 4. di. 45. q. z. ar. 4. c.

Sequitur videre de tertio. s. quibus suffragia profunt. Et circa hoc querunt plura. scilicet vtrum suffragia que a viuīs pro mortuis fiunt faciētib. profunt. R. ideo opus suffragiū quod ab altero fit pōt dupliciter considerari. vno modo inquantū est expiatium pene. Et sic nō absoluit faciētē a debito pene proprie. quia in tali recōpensatione consideratur equalitas iusticie. op. aut illud satisfactoriū ita pōt adequari vni reatu q. nō adequat alteri. reatus enim duozū peccatoz

maiorē satisfactiōē requirit: q̄s reatus vni?
 Profunt tū ei ad remissionē aliq̄s p̄ne p
 modū meriti de p̄gruo. hoc ē qd̄ dicit aliq
 q̄ quo ad hoc p̄sunt ei ex gr̄a: nō ex reb̄i
 to. S̄lio mō pōt p̄siderari inquantū ē me
 ritorū vite eterne: quod h̄z inquantū p̄ce
 dit ex radice charitatis. facere. n. p̄ defun
 ctis suffragia ē op̄ charitatis 7 virtutis.
 7 iō faciēti ē meritozū augmētū p̄mij sui in
 vita eterna. 7 fm̄ hoc nō solū p̄sunt ei p̄
 quo fut̄s etiā faciēti magis. vnde ps̄. Orō
 mea in sinu meo p̄uertet. **Dee** **Tr̄ho. 4. di.**
45. q. 2. ar. 1. q. 4. c. **Utrū** recipiēt multos
 ad p̄cipationē bonoz̄ suoz̄ sua opa sint
 minus vtilia. **R̄. q̄ nō. q. 2. plus p̄fert sibi**
illud opus charitatis. s. receptio talis i bo
na sua cōicādo q̄s sibi retrahat: etiā quo
ad p̄ne sue remissionē de fructu bonoz̄ cō
municatoz̄. Et bona etiā sic cōicata faciē
tū ea i nullo sunt min⁹ vtilia s̄ magis quo
ad augmētū p̄mij in gloria. **Dee **ricar. 4.****
o. 45. q. 2. ar. 3. c. ad vltimū dēz̄ op̄. opposi
te i si. Utrū suffragia p̄sint exiib̄i i inferno
R̄. q̄ nō. 7 hoc p̄z̄ p̄mo auctoritate eccle
sie que canit q̄ ibi nulla ē redemptio. dicit
etiā aug⁹ in eneb. c. 65. q̄ h̄i opa p̄ valde
malis facta nulla sunt adiunamēta mor
toz̄. sunt tū qualescūq̄ solutiōes vnoz̄.
p̄pter qd̄ ip̄e dicit. 4. c. xi. q̄ si sciret pa
trē suū in inferno nō oraret p̄ eo sicut nec
pro diabolo. Secūdo p̄z̄ hoc rōne triplici.
quarū p̄ma sumit̄ ex parte culpe. qz̄ manē
te culpa manet pena. culpa aut̄ nō potest
minui vel etiā ad t̄ps̄ suspēdi p̄ suffragia
ecclesie. quare nec pena. 2^a ex parte p̄ne
si. n. pena minui poss̄z̄ p̄ suffragia ecclesie:
aut quo ad acerbitatē: aut quo ad durati
onē. si p̄mo mō cū acerbitas nō sit infinita
p̄ aliquot suffragia poterit totaliter tolli. si
secūdo mō ergo pena infinita pōt minui 7
finiri. 3^a ex parte charitatis cōicātine.
suffragia. n. cōicant̄ vitute cōis charitatis
damnati aut̄ non sunt mēbra ecclesie nec
habēt charitatē. quare suffragia eccle ad
eos nō triuāt. **Sz̄ **ob̄i p̄ predicta illd̄****
aug. in eneb. 6. vbi dicit q̄ quibusdā suf
fragia vel ad hoc profunt vt sit plena re
missio. vel ad hoc vt tolerabilior sit eoz̄
dānatio. **R̄. q̄ in v̄bis illis dānatio large**
sumit̄. p̄ quacūq̄z̄ punitiōe: 7 sic includit
etiā penā purgatorij que totaliter q̄nq̄s ex
piat̄. q̄nq̄s aut̄ nō: s̄ diminnit̄. **Ob̄i etiā**
qd̄ in vitis patrū legit̄: qd̄ etiā **Dam. in**
sermone quodā refert. q̄ **Dachari⁹ inēto**

in via caluaria capite cuiusdam defuncti:
 orōe p̄missa quesuit cuius caput fuisset:
 7 caput r̄ndit q̄ fuerat sacerdotis gētilis:
 q̄ i inferno fuerat dānatus: 7 tū p̄fessus ē
 orōe macharij 7 alios iuuari. **R̄. q̄ illd̄**
adiutorij nō erat q̄ pena eoz̄ dimittere
tur: s̄ in hoc solo: vt ibidē dicit: q̄ eo orāte
p̄cedebat eis vt mutuo se viderēt: 7 in h̄
aliq̄d gaudiū nō v̄z̄ s̄ fantastiū habeb̄
bāt: dū implebat̄ qd̄ desiderabāt. sic etiā
remones gaudere dicit: dū hoies ad p̄ce
cata retrahat̄: q̄nis ex hoc pena eoz̄ nulla
tenus minuat̄: sicut nec minuit̄ gaudiūz̄
angeloz̄ p̄ hoc q̄ malis nostris p̄pati di
cunt. **Ob̄i etiā v̄lter⁹ qd̄ **Dam.** in cōiā**
sermone narrat. q̄ **Greg. orōem p̄ **Traia****
no fundēs audiuit vocē sibi diuini dicit̄.
tem. **Vocē tuā audiri 7 veniā **Traiano** ro.**
Et hui⁹ rei: vt dicit **Dam. in dicto sermone**
testis ē orōis ois 7 occidēs. p̄stat aut̄ **Traia**
nū in inferno fuisse. qz̄ multoz̄ martir̄z̄ ne
cem amarā insituit. vt ibidē dicit **Dam.**
****R̄. q̄ factō **Traiani** hoc mō pōt p̄babilit̄****
estimari. s. q̄ p̄cib⁹ beati **grego. ad vitā su**
erit renocat⁹ 7 ibi grām p̄secut⁹ sit p̄ quaz̄
remissionē p̄ccatoz̄ habuit: 7 p̄ p̄ns̄ imu
nitatē a p̄na: sicut etiā apparet in oib⁹ illis
qui fuerūt miraculose a mortuis suscitati:
quoz̄ plures p̄stat idolatras 7 dānatos
fuisse. **De oibus. n. similiter dicit op̄z̄ q̄ n̄**
erant in inferno finalr̄ deputati: s̄ fm̄ p̄ntē
proprioꝝ iusticiā meritoꝝ. fm̄ aut̄ supioꝝ
res causas qd̄ p̄iudicabant̄ ad vitā reuo
candi: erat aliter de eis disponēdū. **Uel di**
cendū fm̄ quosdam q̄ aia **Traiani nō fuit**
simplr̄ a reatu p̄ne absoluta: s̄ eius p̄na
fuit suspēsa ad t̄ps̄ vsq̄ ad diem iudicij.
****Hec** tū oportet q̄ hoc fiat cōiter p̄ suffra**
gia. qz̄ alia sūt que legi cōi accidūt. 7 alia
que singulariter ex p̄uilegio p̄cedunt aliq̄
bus. **Utrū suffragia vnoꝝ profunt eti**
stētibus in purgatorio. **R̄. q̄ sic. 7 hoc p̄z̄**
p̄mo auctoritate beati **aug. dicentis. q̄ suf**
fragia non p̄sunt valde bonis nec valde
malis: s̄ mediocriter bonis 7 mediocriter
malis. tales aut̄ sunt qui sunt in purgato
rio. 2^a p̄z̄ rōne. qz̄ suffragia que q̄s facit
pro alio sunt in supplementum satisfactio
nis pro eo. Unde sicut potest homo satisfā
cere pro altero vino qui pro se non potest
ita potest pro defuncto. Ad hoc autem q̄
huiusmodi satisfactio in mortuo operetur
duo ex parte eius requiruntur. scilicet
indigentia. 7 ideo non potest beatus.

Et meriti pditionale. Uñ ang. in ench. c. 65. h omne meriti opat quo possit hãc viã reueneri. id nã pdest dñatis. Utrunq; vò è in eis qui sunt i purgatorio. id pdest illis bec pe. 4. di. 45. q. 2. ar. 2. q. 2. c. ¶ Uñ psequunt defuncti fructu suffragioꝝ. Rõ suffragia valët ex duob; .s. ex ope opante. 7 ex ope opato. Et dico opus opati nõ solã ecclesie facti: s. etiã effectũ sequentes ex opatõe: sicut ex collatõe elemosynã psequunt paup; reueneri: 7 coz ord p cõfũcto apud deũ. Sicut etiã op opans pã accipi vel ex pte pncipalis agentis. vel ex pte erequentis. Dicẽdũ qd qd cito moriẽs dis ponit aliq suffragia sibi fieri pmiũ suffragioꝝ plene psequẽt anq; hãt qũd ad efficacĩã suffragiũ que erat ex ope opante pncipalis agentis. s. quãti ad efficacĩã suffragioꝝ qd è ex ope opato vñ ex ope opante erequentis nõ psequẽt fructu anq; suffragia hãt. Et si pus ptingat ip; a pena purgari qũt ad hã fraudabilẽ suffragioꝝ fructu qd certe in eos redũdabit quoz culpa defraudat. nõ .n. è in cõueniẽs qd aliquis defraudet p culpa alteri in tpalib; . pena aut purgatorij è tpalis: 7 quantũ ad eternã retributionẽ nullus defraudari possit: nisi p ppiã culpã Uñ si legata que qd facit. nunq; soluerẽt vel male ablata que pcepit restituĩ p executorẽ nõ restituerent: nõ ppter hoc ppe tuo remaneret in pena: 7 multo tardĩ libere raret a pena. ¶ Utrũ suffragia valeat pueris exãtib; in limbo. Rõ qd nõ. 7 hoc patz auctoritate facti Aug. qd dicit qd suffragia nõ pstant illis q sine fide opante p dilecti onẽ hinc exiuerũt. 2º p; rone. qz pueri si baptizati nõ retinẽt in limbo nisi qz cõficiunt a statu gẽ. vñ cũ p opa viuoz nõ possit stat mutari defuncoꝝ: maxime qũt ad cẽntiale pmiũ vel eternũ suppliciu: pueris exãtib; in limbo pdesse nõ possunt suffragia viuoz. ¶ Utrũ aliquo mō profunt beatis. Rõ qd nõ. vt p; ex supradictis. vñ dicit Aug. In iuria est in ecclesia pro martyre orare. s. ipse intelligit de eo que certũ è nobis martyre cẽ. de his vò de qb; si pstat nobis qd sint beati dicit in ench. c. 65. qd sacrificia siue altaria siue quarũcũq; elemosynarũ pro defunctis valde bonis facta grãz sũt actões. Nec obstat pãictis illõ qd habet in collecta missẽ. sicut sanctis tuis profunt ad glia. s. facta. ita nobis proficiãt ad medelã. qz bi; collecte nõ sunt sic intelligẽde quãsi sanctis in gloria proficiãt qũt ad se

q coz festa recolim; . s. qz nobis pficit q coz gloria celebram; sicut ex h qd cõ cognoscim; vel laudam; . 7 sic quodã mō ei gloria in nobis crescit: 7 nihil vò s nobis accrescit. Nec Tho. 4. di. 45. q. 2. ar. 2. q. 4. c. pñum.

Seq; videre de quarto. s. que suffragia pstant defunctis. Et circa h qd runt plura. s. quot 7 q suffragia pstant eis. Rõ suffragia pstant defunctis ad solutõe; pene nõ ad pmiũ vite eterne. ab solui aut pãt a pena duob; modis. s. p viã gratie: vel p viã iusticie. Per viã grẽ dupl; vt p intercessionẽ publicã qd è ipi; capitis .s. p oblatõe; facti altaris. vñ p intercessi onẽ puatã mẽbroꝝ. s. p orões scõꝝ. Itẽ p viã iusticie dupl; . qz vel p modũ redẽtio nis pene. s. p elemosynã largitõe; . vel per modũ solutõe; pene. s. p ieiunioꝝ afflictõe;. S; hie distinguũt quatuor modi gñales suffragioꝝ ad quos oẽs ali; reducunt. Et hos qtuor modos assignat Greg. dicens qd aie defuncoꝝ qtuor modis soluit. s. oblatõe; sacerdotũ. aut pãib; scõꝝ. aut elemosynis charoz. aut ieiunij cognatoꝝ. Aug; vñ ponit tres modos tñ ptermittẽs vltimũ mẽbrũ tãq; min; efficac. Sciẽdũ etiã qd oblatio sacerdotis seu facti euca ristie cõs p modũ facti nõ pficiat nisi ipm sacramental; mãducãtib; mortuis tñ prodest p modũ sacrificij. sic .n. prodest oibus indigẽtib; ecclesie mẽbris p quib; offert. Nec Pe. 4. di. 45. q. 2. ar. 3. q. 1. c. Uñ ista rũ puat. Rõ ista suffragia cõdicant ex cha ritate. vnde fin q plus picipant de vtute charitatis plus profunt. Melius est autẽ opus charitatis quod dirigit in deũ qd in hominẽ. vñ qz duo pmi modi dirigunt in deũ: ideo meliores sunt qd duo vltimi: nisi p accidẽs. i. quãti. s. elemosyna ipetrat orões scõꝝ. Quia vò meli; è op; charita tis cõis. s. totius ecclesie qd puinate seu spẽ cialis: ideo melius è suffragiũ sacramẽti al taris qd orõnis scõꝝ. qz etiã bonũ huma nũ qto cõius tãto meli; . id elemosyna me lior è ieiunio. h pe. vbi s. ¶ Utrũ missa lecta p viuũ eque proficit defuncto sicut missa pro defun. tis. Rõ qd quantũ ad vtutẽ facti eãliter valet defuncto qcumq; missa. s. qũt ad vtutẽ orõnũ plus valet missa pro defũ ctis: quẽ tamen excessum põt recõpensare maior deuotio vel celebrantis vel celebrare facientis: vel sancti p cui; reuerẽtia dicit pñociniũ. h pe. 4. di. 45. q. 2. ar. 2. q. 1. c. 2. m.

Utrū indulgētie quas ecclesia facit p̄sint defunctis. R̄o q̄ indulgētia p̄t̄ alicui pro desse dupl̄. vno mō p̄ncipaliter. alio mō secundario. Principal̄ p̄dest ei qui indulgētia accipit. s. qui facit hoc. p̄ quo indulgētia dat̄. vnde cū mortui nō possint aliquid eorū facere. p̄ quib⁹ indulgētie dant̄ eis indulgētie directe valere nō p̄t̄. Secundario aut̄ 7 indirecte. p̄sunt ei p̄ quo aliquis facit illud. p̄ quo indulgētia dat̄. q̄d q̄nq; p̄tingere p̄t̄. q̄nq; nō. nā indulgētie q̄nq; dant̄ simpl̄ sine ampliatioe ad defunctos: 7 tunc nō p̄sunt eis. aliq̄nq; cū ampliatioe ad defunctos: 7 tūc fm̄ formā indulgētie p̄sunt eis. nō tamē quasi p̄ modū indulgētie ex auctoritate: s̄ suffragiū: seu cuiusdā b̄nificij ecclesiastici ex charitate. virtute meriti cōditionalis: quo dū erāt in ecclesia meruerūt si post mortē eis indulgētie fierēt sibi. p̄desse. nec tū immediate s̄ mediante alteri suffragio. nec ecclesia p̄p̄ie eos absoluit s̄ pro eis soluit. Nec tū seq̄t̄ q̄ prelatus ecclesie pro suo arbitrio possit aīas a purgatorio liberare. quia ad hoc q̄ indulgētie valeant requirit̄ causa p̄ueniēs indulgētiā faciēdi. *Dec. Tho. 4. di. 45. q. 2. ar. 3. q. 2. c.* Utrū cult⁹ exequiarū defuncto p̄sint. R̄o sepultura adiumenta ē 7 p̄p̄t̄ viuos 7 p̄pter mortuos. p̄pter viuos q̄dē ne eorū oculi ex turpitudine cadaverū ofēdant̄ 7 corpora fetorib⁹ inficiant̄. 7 hoc quantū ad corp⁹. S̄ sp̄aliter etiā p̄dest viuis inquantū p̄ hoc astruit̄ eorū fides. S̄ mortuis p̄sunt quo ad hoc q̄ inspicites sepulchra memoriā retinet̄ defunctorū: 7 pro defunctis orāt̄. vnde 7 monumētū a memoriā nomē accipit. dicit̄ aut̄ monumētū quasi monēs mētē. vt dicit̄ Aug⁹. li. i. de ci. dei. 7 in li. x. enra pro mor. agn. S̄ vt terius sepultura in loco sacro mortuo p̄dest: nō quidē ex ip̄o ope opato: s̄ magis ex ip̄o ope opante: dum. s. vel ip̄e defunct⁹ vel ali⁹ corp⁹ eius tumulari in loco sacro disponēs patrociniū alicuius sancti cum p̄mittit̄: cuius precib⁹ p̄ hoc credēdi ē ad iuuari. 7 etiam patrocinijs eorū q̄ in loco sacro deseruiunt: qui pro tumulatis apud se frequētius 7 sp̄alius orant̄. Ceteris etiā parib⁹ ex diuina ordinatioe triūphans ecclesia sp̄alius orat̄ pro illis qui sunt in loco sacro sepulti. S̄ illa que ad ornatū sepulture adhibent̄ vt luminaria p̄ni 7 bi⁹ p̄ sunt quidē viuis inquantū sunt viuoꝝ solatia. s̄ defunctis possunt p̄desse: nō q̄dē

p̄ se: s̄ p̄ accōis: in quantum. s. p̄ bi⁹ heredes excitant̄ ad p̄p̄atiēdū: 7 p̄ p̄is ad orādū vel in quantum ex sumptibus sepulture vel pauperes fructū capiūt: vel ecclesia rectoratur. sic. n. sepultura inter ceteras elemosinas computatur.

S Equit̄ videre de quinto. s. quantū suffragia p̄sunt. Et circa hoc q̄ runt̄ plura. s. vtrū suffragia q̄ sūt pro vno defuncto exite in purgatorio pro sint etiā alijs ibi existētib⁹. R̄o suffragiū dupliciter p̄dest. s. vel p̄fortando virtutes sustinētis. vl̄ minuēdo grauitatē ponderis sicut relenat̄ homo oneratus aut potu vini letificantis: aut alleuiatōe oneris. p̄mo mō p̄dest suffragiū pro vno factū etiā alijs. q̄ misericordia x̄i prouidēt̄ suffragia facta pro quocūq; exite in purgatorio oib⁹ alijs inotescūt. Et q̄ se ex charitate diligūt: nec sibi iniūcē in aliquo inuēdēt. id ē alleuiatōe pene illius pro quo facta sūt oēs gaudent. quodl̄z aut̄ gaudium reddūt gaudentē minus d̄sp̄ositi ad p̄nā p̄ritātem. quia fm̄ sententiā p̄bi. 7. et̄hic. c. vlt. cuiusq; tristitie repugnat̄ fm̄ formā ḡnis quecūq; delectatio. 7 ideo mitigat̄ eā. 7 fit eē tam fortis q̄ totat̄ tollit̄ eā 7 expellit. S̄ p̄dictū gaudiū in p̄posito nō ē tantū q̄ oīo p̄nā eorū expellat̄. nec forte abbreviat̄: s̄ intensioe eius mitigat̄. 2° mō non p̄dest alijs: quia sic virtus eorū nō attingit nisi cū ad quē determinant̄ 7 quasi applicant̄ p̄ intentionē agētis. p̄mo mō p̄dest per modū p̄gratulationis. Et hec vtilitas cōmunicat̄ fm̄ virtutē charitatis. magis tamē p̄dest suffragiū etiā isto mō illi p̄ quo fit q̄ alijs: s̄ charitatē b̄nificij equalē. q̄ ceteris parib⁹ magis gaudet quilib⁹ de bono suo q̄ de bono alteri⁹. Ali⁹ tū tantū p̄t̄ habere charitatē q̄ plus p̄solat̄ de suffragio q̄ fit pro alio: q̄ ille pro quo fit. vñ vtilitas s̄ mō ē maior in b̄nificij maiorē charitatē. 2° p̄sūt p̄ modū satisfactōis vel solonis pene debite. 7 hec vtilitas s̄ in tētōz solutōis cōical: vt ad eos p̄ q̄ sūt suffragia sp̄al̄t̄ x̄riūt̄. sic s̄ illi q̄ sūt cōlis meriti eā gaudēt de bonis opib⁹ q̄ sūt p̄ viuetes. s̄ n̄ eā p̄ ea liberat̄. *Dec. Tho. 4. di. 45. q. 2. ar. 4. q. 1. c. 7 pe. 4. di. 45. q. 2. ar. 3. q. 1. c. Et Ricar. 4. di. 45. q. 2. ar. 2. c.* Quib⁹ p̄ sūt magis suffragia in cōi facta. s. vl̄ digniorib⁹: vl̄ bis q̄ magis idigēt. R̄o q̄ in oī ope d̄ni ē misericordia 7 v̄itas: vno s̄ q̄ faciūt valē suffragia ecc̄. s. necitas 7 dignitas

iusticia considerat dignitate. et digni sunt qui
 in charitate recesserunt ab alijs membris ecclesie
 esse inuari: maxime si ipsi alios inuauerunt.
 Misericordia vero considerat necessitatem
 Utriusque vero horum est in his qui sunt in purgatorio. et hoc secundum plus et minus. et ideo eis
 suffragia valent. et hoc plus et minus secundum proportionem ad eorum dignitatem et necessitatem: nisi
 assistat intentio facientis ad aliquem vel aliquos
 specialiter directam: tunc cuius magis proficiunt eis
 pro quibus specialiter sunt. ut supra dictum
 est. ubi suffragia contra magis proficiunt eis magis
 meritis ut sibi proficiant: ceteris personis
 pariter si eque indigeant. ¶ Utrum suffragia
 facta pro uno mortuo a viuis proficiunt etiam
 omnibus viuis. Respondeo quod suffragia pro uno mor-
 tuo facta non proficiunt omnibus viuis: tamen existit
 tibus in charitate quo ad remissionem pe-
 quocumque predictorum modorum. quia non omnibus
 viuis hoc innotescit. illis tamen quibus inno-
 tescunt secundo modo proficiunt. scilicet quo ad mitiga-
 tionem peccati quam habet in hac vita. quia etiam
 scilicet in charitate gaudent de communi me-
 ritorum suorum utilitate. Utrum suffragia facta
 pro multis tantum proficiunt singulis eorum quantum
 proficerent si pro unoquoque specialiter fierent
 Respondeo prepositus dicit quod sic nisi quod ei pro quo
 specialiter sunt maior reuerentia sit. sicut can-
 dela accensa et lectio lecta pro pluribus tantum
 quilibet iurat quantum inuaret: si pro eo
 solo candela accederet: vel lectio legeretur.
 Illi dicit quod si ita esset ut dicit opinio predicta
 etiam: ille qui tenet dicere unam missam pro uno
 defuncto: et unam pro alio: si pro illis duobus unam
 diceret: cuiuslibet solueret quod sibi teneret. pro
 bonum finem quod sufficeret ad peccati libera-
 tionem unius anime de purgatorio: sufficeret ad
 liberandum omnium aliarum ad equalitatem penam
 obligatarum. ¶ Consuetudo ecclesie est inuti-
 lis que suffragia facit aliqui pro specialibus
 personis: que omnia sunt falsa. Recordando quod
 utraque opinio dicitur quod sicut agebat
 supra per modum acceptio seu congratulatio
 omnis aut solatio eque proficiunt quantum est de
 se singulis eorum: eque dispositis in equali
 charitate proficiunt: ac si pro quolibet fieret
 sigillatim. quia omnes gaudent de illis: pro quocumque
 quod fiat tantum pro se factis ratione charitatis contra
 sine ulla motu invidie regnatis in eis. ma-
 gis tamen proficiunt illi pro quo fuerit quam alij: si chari-
 tate habet equalitatem. ut dictum est supra. Per
 modum vero satisfactorum suffragia facta specia-
 liter pro uno tantum magis proficiunt sibi quam alijs.
 imo alijs non proficiunt de lege communi. Exem-

pla que pro opinione prima adducebant non
 valent. quia lumen candelae et vox cornu toris se-
 communicant per naturam necessitatem. sed suffra-
 gia communicant per suffragium intentionem.
 Sed obicitur. quia dicit Hieronymus. et habetur
 de psalmo. si non melioriter. quod cum pro cunctis
 animabus psalmus vel missa dicitur non mi-
 nus quam si pro quolibet uno ipsorum diceretur:
 accipitur. Respondeo quod illud debet intelligi: ut pro
 ex adiutis: quo ad meritum facientis: non quo
 ad utilitatem eius pro quo fit. secundum Hieronymum. 4. d. 25
 q. 2. ar. 3. c. 4. m. Illi dicit quod illud debet in-
 telligi secundum valorem per viam solatiois. secundum
 Thome. 4. di. 45. q. 2. ar. 4. q. 2. c. 7. d. 4. di.
 45. q. 2. ar. 3. q. 2. c. Illi vero non videt hoc
 verum. quia plus gaudet quilibet de bono pro
 pro quo alio. Unde dicit quod Hieronymus. dicit
 hoc opinionem aliorum referendo. hoc Ricardus.
 4. di. 45. q. 2. ar. 3. c. 2. m. et uenit cum eo
 Thome. 7. d. vbi supra. ¶ Utrum tantum valeant
 suffragia contra illis pro quibus non sunt specialia:
 quantum illis pro quibus sunt specialia: valent
 simul specialia et contra. Respondeo si suffragia pro
 aliquo facta non indifferenter omnibus proficiunt:
 sed eis maxime pro quibus sunt. ut supra
 dictum est: non est dubium quod plus valent simul con-
 traria et specialia suffragia quam tantum contra.
 Sed obicitur quod eucharistia cum totum contineat
 christum habet quodammodo efficaciam infinitam.
 Videtur ergo quod una oblatio eucharistie que
 offertur pro omnibus fit: valet ad plenam liberati-
 onem eorum qui sunt in purgatorio. et ita tantum
 sunt contra suffragia sola quantum iurat spe-
 cialia et contra simul. Respondeo virtus christi que
 continetur in sacramento eucharistie sit infinita:
 tamen determinatus est effectus ad quem illud
 sacramentum ordinatur. Unde non oportet
 quod per unum altaris sacrificium tota pena eorum
 qui sunt in purgatorio expietur: sicut etiam
 nec per unum sacrificium quod aliquis offert libera-
 tur a tota satisfactioe debita pro peccatis. nisi
 et quod plures missae in satisfactioe unius peccati
 minister. Credibile tamen est quod pro diuina miseri-
 cordia si aliquid de specialibus suffragiis super-
 his pro quibus sunt: ut si eis non indigeant alijs dis-
 pensetur pro quibus non sunt: si eis indigeant. ut pro
 Damiano in sermone de cornicibus sic dicitur
 Deo tantum inuoluntate potestati possibilitate
 tantum sapiens nature defectum mutationem
 negociabit. que quod negociatio attendit
 secundum quod illud quod superest unum alteri suppleat.
 Sed obicitur. quod secundum predicta cum non fiant tot
 suffragia pro pauperibus quot pro diuitibus
 peioris conditionis sunt pauperes quam diuites.

3° q^o nihil prohibet dimittere quantum ad ali-
quo d^e melioris conditionis q^{uam} pauperes. sic
quanti ad expiationem peccati. si hoc q^{uod} nihil
est comparatum possessioni regni celorum in qua
pauperes melioris conditionis ostendunt: dicere
xpo Luc. 6. Beati pauperes. q^{uoniam} vultu est
regnum ce. Ad hoc nota q^{uod} q^{uod} suffragia
p^{ro} vno facta aliq^{uando} etiam modo alijs p^{ossunt}. vt p^{er}
ex p^{re}dictis. ideo cu^m p^{ro} vno dicit missa: noⁿ est
inconueniens vt etiam orones p^{ro} alijs fiat. noⁿ
t^{ame}n eque p^{ossunt} illis sicut ei. p^{ro} quo sp^{iritu} v^{olunt}
c^{on}firmat missa. vnde p^{er} h^{anc} additionem vtilitas p^{ri}
cipaliter int^{er}u^{ent} noⁿ minuit. non. n. addunt
alie orones vt satisfactio vni^{us} suffragii de
terminet ad alios sp^{iritu}aliter. s^{ed} vt illis etiam
oro^{atio} p^{ro} eis sp^{iritu}aliter fusa proficit.

De oronibus exstitit t^{ame}n in patria q^{uod} iⁿ pur-
gatorio. titulus 38°.

Deinde considerandum est de oronibus
sanctorum in patria exstitit: et
etiam de oronibus exstitit in pur-
gatorio. Et p^{ri}mo v^{er}o cognoscant
orones nostras. 2° de oronibus beatorum.
3° de oronibus exstitit in purgatorio. 4°
de nostris inuocatiomb^{us} sanctorum. Circa
p^{ri}mu^m querunt plura. p^{ri}mo. s^{ed} v^{er}u^m beati co-
gnoscant nostras orones. 3° q^{uod} duplex est
cognitio aiaru^m sanctarum sicut et angelorum.
quedam vespertina sine n^{on}alis reru^m in p^{ro}prio ge-
nere. et hac noⁿ vident ea q^{uod} circa nos agun-
tur. Quedam matutina. s^{ed} rex in v^{er}bo. hac vi-
dent quedam bonorum. s^{ed} illa que aliquo modo ad
eorum gloriam p^{er}tinent et laudem. Quedam aut^{em} n^{on}
vident. s^{ed} noⁿ p^{er}tinentia ad eos: nisi quatenus
v^{er}bu^m reuelat eis. q^{uoniam} n^{on} v^{er}bu^m vident: non
t^{ame}n in illo videt oia. q^{uod} noⁿ videt illud s^{ed} to-
taliter v^{er}itatis sue: s^{ed} t^{ame}n videt oia ad beatitudi-
nem eorum p^{er}tinentia. Ad eorum v^{er}o beatitudinem
p^{er}tinet laudari ab hoib^{us} et innocari: et inuo-
cantib^{us} subuenire. Ad beatitudinis na^mq^{ue} p^{er}
fectionem requirit vt homo habeat quicquid
vult: nec aliquid inordinatum velit. vt infra
dicet. Hoc aut^{em} recta voluntate quilibet vult
vt p^{er}tinentia ad ip^{su}m cognoscat. vnde cu^m san-
ctis nulla rectitudo testis: cognoscere nolunt
p^{er}tinentia ad ip^{su}s. Et ideo op^{er}at^{ur} q^{uod} illa iⁿ v^{er}bo
cognoscant. hoc aut^{em} ad eorum gloriam p^{er}tinet:
q^{uod} auxiliu^m p^{ossunt} p^{ro}beant indigentib^{us} et salute. sic. n.
dei cooperatores sunt: quo nihil est diuinius.
vt dicit Dio. c. 3. ecc. hierar. vnde patet q^{uod}
sancti cognitionem habent eorum que ad hoc
requirunt. Et sic manifestu^m est q^{uod} in verbo

cognoscunt vota orones tenent: q^{uod} beati
n^{on} qui ad eorum auxiliu^m p^{ossunt} p^{ro}beant. Ad v^{er}u^m
one aut^{em} vespertina p^{er}tinet obscure cognoscere
alie facta s^{ed} gl. sup^{er} illud Isa. 64. Abra-
am nesciuit vos. Dixit inquit sancti ne-
sciunt quid agunt vni^{us} etiam eorum filij. Et su-
mit ab ang^{elo} in li. de cura p^{ro} mortuis age-
da. Ad cognitionem v^{er}o matutina p^{er}tinet illud
Heg. Quid est quod noⁿ videt q^{uod} videt oia
videt. supple de p^{er}tinentia ad gloriam eorum.

Ad hoc nota q^{uod} aie beate habet voluntatem
p^{ro}formam voluntati diuine etiam in volito. id
est: n^{on} affectu charitatis retineant ad p^{ri}-
mos: noⁿ tamen eis aliter subueniunt videtes
eorum necessitate q^{uod} s^{ed} s^{ed} insitiam dei videt et
disposita. Credendum est t^{ame}n q^{uod} multu^m eos inu^{ent}
p^{ro} eis apud deum intercededo. **U**tr^{um} aie
existentes in purgatorio cognoscant orones
nostras. 3° aie existentes in purgatorio
q^{uoniam} n^{on} p^{ossunt} effectum cognoscant suffragia effica-
cia p^{ro} qualibet ip^{su}m facta: tamen vt dicunt
quidam si eis p^{ossunt} orones vt p^{ro} nobis
v^{er}u^m v^{er}u^m eas noⁿ cognoscunt. q^{uod} noⁿ co-
gnoscunt eas in v^{er}bo quod adhuc noⁿ videt
nec eas v^{er}u^m n^{on}ali p^{ossunt} cognoscere. et id
s^{ed} s^{ed} illos inanes sunt orones si quas eis p^{ossunt}
rigim^{us}. Alijs aut^{em} magis pie sentiunt v^{er}u^m
d^e q^{uod} si quas eis orones p^{ossunt} rigim^{us}: eas
cognoscunt: noⁿ tamen naturali v^{er}u^m nec iⁿ v^{er}bo
s^{ed} q^{uod} aliquas audiunt ab eis qui hinc ad
eos moriendo p^{ossunt} p^{ossunt}. aliquas ab angelis
bonis. aliquas et reuelat^{ur} diuina. vt. n.
dicit aug^{ustinus}. in libro de cura p^{ro} mortuis age-
da. hoc triplici modo aliqua de factis v^{er}u^m
uoz v^{er}u^m ad cognitionem sp^{iritu}u^m defectorum.

Sequitur videre de secundo. s^{ed} de oroni-
bus beatorum. Et circa hoc querun-
tur plura. s^{ed} v^{er}u^m sancti qui sunt iⁿ
patria orant pro nobis. 3° q^{uod} sic. al^{ter} frustra
ecclesia sedes rogaret vt oraret pro nobis.
frustra etiam beatus petrus dixisset. z. Petri
i. Dabo operam habere vos in memoria
post obitu^m meu^m. Sancti igit^{ur} qui sunt in pa-
tria p^{ro} nobis deum rogant p^{ro}pter charitatem
qua seruent. p^{ro}pter nostram necessitate qua
vident. et p^{ro}pter diuinam voluntatem qua iⁿ hoc
p^{ossunt} vult. n. deus q^{uod} m^{er}ita se inice inu^{ent}.
Sz obf. q^{uod} beati aut^{em} volunt fieri quod
orant. aut non. si non. ergo sic orant. si sic
ergo fit statim vt volunt etiam anteq^{uam} orant
q^{uod} omne quod volunt beati fit. R^{es}pon-
deo q^{uod} licet velint fieri: noⁿ tamen possunt
facere per se: nec volunt fieri per se: sed
per deum. et ideo oportet rogare ipsum.

Obicitur iterum. quia qui orat pro alio preces ei alteri representat. sed superflue preces nostre deo presentantur. ergo. **R.** aliquid representare apud alterum potest esse dupliciter. vel ut discat. vel ut impleat. sive ut audiat. vel ut exaudiat. Primo modo non representantur a sanctis angelis orationes nostre deo. sed secundo. **Obicitur** ulterius. ex quo enim sancti vident dei voluntatem. aut ergo vident dei velle illud. pro quo dei orant. et ita superflue orant. aut nollet. et ita stulte orant. **R.** quod vident dei illud velle fieri: non tamen absolute: sed ipsi rogantibus. quedam enim vult deus facere per se: et de his non rogant. quedam per orationes aliorum: et de his rogant. **Utriusque** beati orando pro nobis consequantur aliquam utilitatem pro seipsis. **R.** quod non nisi in hoc quod in augmentatione numeri civitatum supernarum crescit equaliter accidentale gaudium singulorum. **Utriusque** beati orant pro his qui sunt in purgatorio. **R.** quod sic. ut enim dicit magister sententiarum. li. 4. di. 45. c. 5. ille qui in articulo finis seculi migrabit suffragiis tamen indigens adiuvabitur meritis et intercessionibus ecclesie celestis. quare a simili et illi qui sunt in purgatorio intercessionibus celestis curie adiuvantur. sicut enim in corpore naturali membra fortia subveniunt indigentibus: sic in corpore mystico ecclesie non tamen debent subvenire membra inter que est indigentia munda: sed etiam illa que non indigent adiuvantur: conveniens est indigentibus subvenire. sic autem est in proposito. ut per se patet. **Sed** obicitur quia orationes beatorum semper exauduntur. ergo si pro existentibus in purgatorio orarent statim inde exirent. **R.** hoc non sequitur. quia nec hoc sancti petunt: sed ut deus subveniat eis quantum vident ipsi velle subvenire eis precibus eorum. **Utriusque** orationes sanctorum pro nobis semper a deo exaudiantur. **R.** sancti dicuntur dupliciter orare pro nobis. Uno modo oratione expressa omnium votis suis pro nobis aures divine clementie pulsant. Alio modo oratione quasi interpretativa. scilicet per eorum merita que in conspectu dei existentia non tantum eis cedunt ad gloriam: sed etiam sunt nobis suffragia et orationes quedam: sicut etiam sanguis christi pro nobis effusus dicitur veniam petere. Utriusque autem modo sanctorum orationes sunt quantum est in ipsis efficaces ad impetrandum quod petunt. **Sed**

ex parte nostra potest esse defectus quod non consequamur fructum ipsarum. **Item** quod pro nobis orare dicuntur: ex hoc quod merita eorum nobis perficiunt. sed **Item** quod orant pro nobis votis suis aliquid postulando: semper exaudiantur. quia non volunt nisi quod deus vult. nec petunt nisi quod fieri volunt. quod autem simpliciter deus vult impletur: nisi loquamur de voluntate antecedente **Item** quam vult omnes homines salvos fieri: que non semper impletur. unde nec est mirum si etiam quod sancti volunt per hunc modum voluntatis non impletur. **Sed** contra predicta obijciuntur plura. et primo illud quod apoc. 6. martyribus vindictam petentibus de his que sunt super terram dictum est. ut requiescerent modicum tempus donec impleteretur numerus fratrum suorum: et sic non exaudiuntur de pertinentibus ad eos. ergo multo minus de pertinentibus ad alios. **R.** illa verba **Item** glossam non sunt verba orationis: sed insinuant desiderium eorum de obtinenda stola corporis et societate salvandorum et consensum quo consentiunt divine iusticie malos punienti. **Obicitur** secundo illud **Jeremias** 15. Si steterit moyses et samuel coram me: non est anima mea ad populum istum. **Item** deo dominus loquitur ibi de illis per hypotheseos **Sed** statum viatoris. si enim in carne tunc essent et pro populo orarent iram dei a populo non auerterent. Uel dicendum quod ipsi tunc erant in limbo: non in celo. **Obicitur** tertio. quia quicumque oratione impetrat aliquid quodammodo meretur illud. sed sancti qui sunt in patria non sunt in statu merendi. ergo non possunt aliquid nobis suis meritis impetrare apud deum. **Item** deo quod licet sancti non sint in statu merendi pro se postquam sunt in patria: sunt tamen in statu merendi alijs: vel potius ex merito precedenti alios iuvandi. et hoc apud deum viventes meruerunt ut eorum orationes exaudirentur post mortem. Uel dicendum quod oratio ex alio meretur et ex alio impetrat. meritum enim consistit in quadam adequatione actus ad finem ad quem est qui ei redditur. sed orationis impetratio inicitur liberalitati eius qui rogatur. Impetrat enim aliquis quandoque ex liberalitate eius qui rogatur quod ipse non meruit. Et ita licet sancti non sint in statu merendi. non tamen sequitur quod non sint in statu impetrandi.

S Equitur videre de tertio. s. de orōnibus exiitū i purgatorio. Et circa hoc querunt plura. s. vtrū exiitū in purgatorio orent pro nobis. R. q. sic. orare enim ē opus charitatis. ipsi autē pfirmati sunt in charitate. si enī exiitū i charitate nō pfirmati. ante mortē pro nobis orabant. probabile est q. pro nobis orēt in charitate iam cōfirmati. ¶ Utrū exiitū in purgatorio orando pro nobis psequant aliquam vtilitatē. R. q. sic. interdū enim orōnes quas pro nobis faciunt redundāt in alleviationē pene eorū. non q. in hoc mereant cū sint extra statū merendi loquendo de merito p̄rie dicto. sed quia nos meliores per eorū orōnes effectū efficaciora facimus suffragia ad sublevationē eorū pene. ¶ Utrū exiitū in purgatorio orent pro seipsis. R. q. sic. cum enim mētaliter clament ad nos vt eis subueniam⁹ qd nobis specialiter itelligi datur Job. 19. vbi in persona eorū dicitur nobis. Misereamini mei. rē. credendū ē q. multo fortius ad inuicem clamāt ad deū vt eis misereant. ¶ Utrū orōnes exiitū in purgatorio profint eis. R. q. sic. non quidem quantum ad augmentum gr̄ie vel glorie sed quo ad mitigationē ⁊ abbreviationē sue pene. Nec ideo sequitur q. statim a sua pena liberent. quia nec hoc petunt. s. deus rogant vt fm beneplacitū suū eorū misereatur. ⁊ hec oratio exaudiat. ¶ Utrū orationes exiitū in purgatorio pro viuīs semper exaudiant. R. q. forte orationes eorū non semper exaudiantur. sicut nec nostre. quia non sic vident voluntatē deī sicut beati. eorū tamen orōnes profint multis viuīs. imo omnibus. nisi sit impedimentū ex parte nostra. si enim nō p̄sūt aut hoc ē quia sunt in p̄na: ⁊ tunc similes orōnes nostre qui sumus in pena non p̄descent. Aut quia sunt extra statū merendi ⁊ tunc similiter orōnes animarū beatarū nobis nō p̄descent. Aut quia cuz hoc q. sunt extra statū merendi adhuc carent visione dei. ⁊ hec ratio nulla est. quia vt habetur. z. Macha. c. vlti. Heemias qui ē statum merendi erat: ⁊ adhuc visione dei carebat pro filiīs israel orabat: ⁊ eius orō exaudita fuit.

S Equitur videre de quarto. s. de nostris inuocationibus sanctorū. Et circa hoc querunt plura. s. vtrum debeamus interpellare sanctos ad orandū

pro nobis. R. q. sic. Unde Job. 5. Uoca si est qui respondeat tibi: ⁊ ad aliquem sanctorū conuocare. Nosstrū autē vocare vt dicit ibi Grego. ē humili p̄ce de p̄scere. Decreuit autē deus ⁊ voluit q. sanctos rogare deberemus p̄mo p̄ter nostrā inopīā in merendo: vt vbi nostra merita nō suppetunt inueniat aliena. Secūdo p̄ter scōz gloriā. quia deus vult sanctos suos glorificare: ⁊ per eos miracula facere in corporibus ⁊ salutem in animabus: vt ipsos laudemus. Tertio p̄ter rei reuerentiā vt peccator qui deum offendit q. nō audeat deū in p̄ria p̄sona adire: sed amicorū patrocinium implorare. ¶ Utrum inuocandi sint sancti non tñ superiores sed etiam inferiores. R. q. vtile ē interdū etiam minores sanctos orare p̄ter quatuor. Primo q. quandoq. aliquis habet maiorem deuotiōnem ad sanctum minorē q̄ ad sanctum maiore. ex deuotione autem magis exp̄ndet orationis effectus. Secundo quia quibusdam sanctis datum ē in aliquibus specialibus causis precipue patrocinari. sicut beato Antonio ad ignem infernalē. Tertio vt honor abitus eribeatur omnib⁹ a nobis. Quarto quia plurimū orōnib⁹ q̄sq. impetrat quod vniū orōne non impetratur. ¶ Queritur etiam quare non inuocamus xp̄m vt oret pro nobis cum ipse f̄z q. homo dicatur sanctus sanctorū. ⁊ ei fm q. homo orare conueniat. R. oratio ē quidam actus. actus autem sunt particulariū suppositoꝝ. ⁊ ideo si dicerem⁹. x̄p̄e ora p̄ nobis: nisi aliquid adderetur: videremur hoc ad personam xp̄i referre. ⁊ ita videt̄ eē p̄sonum vel erroꝝ nestoꝝ qui distinxit in xp̄o personam filij hominis a persona filij dei. vel erroꝝ ar̄y qui p̄nit personam filij minorem patre. Unde ad hos erroꝝ vitandos non petim⁹ ei⁹ orationem dicentes. x̄p̄e ora pro nobis. sed potim⁹ ei⁹ miserationem dicentes. x̄p̄e audi nos. ⁊ miserere nobis. Sed obi⁹ p̄dicta. q. aut sum⁹ digni vt sancti p̄ nobis orēt. ⁊ tūc etiā nobis nō inuocātib⁹ eos p̄ nobis orarēt. Aut sum⁹ indigni. ⁊ tūc etiā si eos inuocem⁹ p̄ nobis nō orant. q. sup̄flū videt̄ oīo inepellare q. p̄ nobis orēt. R. q. nō ē sup̄fluum. q. ex hoc aliq. dign⁹ fit vt oret p̄ eo aliquis sanct⁹: cū ad ip̄m in sua necessitate cū a uotione recurrit.

Explicit liber tertius.